

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο Ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός: Μια Συγκριτική Ανάλυση στο δήμο της
Αθήνας, στο Παρίσι και τη Βαρκελώνη

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΓΕΩΡΓΙΑ Ν. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

Αθήνα, 2023

«Η υλοποίηση της διδακτορικής διατριβής συγχρηματοδοτήθηκε από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», 2014-2020, στο πλαίσιο της Πράξης «Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της υλοποίησης διδακτορικής έρευνας Υποδράση 2: Πρόγραμμα χορήγησης υποτροφιών ΙΚΥ σε υποψηφίους διδάκτορες των ΑΕΙ της Ελλάδας».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

PANTEION ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

School of Economics and Public Administration
Department of Economic and Regional Development

Title: Digital Participatory Budgeting: A Comparative analysis in Digital Participatory Budgeting in the municipalities of Athens, Paris and Barcelona

DOCTORAL THESIS

Georgia N. Argyriou

Athens, 2023

«The implementation of the doctoral thesis was co-financed by Greece and the European Union (European Social Fund-ESF) through the Operational Programme «Human Resources Development, Education and Lifelong Learning» in the context of the Act “Enhancing Human Resources Research Potential by undertaking a Doctoral Research” Sub-action 2: IKY Scholarship Programme for PhD candidates in the Greek Universities».

Operational Programme
Human Resources Development,
Education and Lifelong Learning
Co-financed by Greece and the European Union

Τριμελής Επιτροπή

Ιωάννης Ψυχάρης, Καθηγητής Πάντειον Πανεπιστήμιο (Επιβλέπων)

Αντώνης Ροβολής, Καθηγητής Πάντειον Πανεπιστήμιο

Βασίλειος Κέφης, Καθηγητής Πάντειον Πανεπιστήμιο

Copyright © Αργυρίου Ν. Γεωργία, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διδακτορικής διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διδακτορικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Ιωάννη Ψυχάρη Καθηγητή του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειον Πανεπιστήμιο, ο οποίος αποτέλεσε τον επιβλέποντα καθηγητή μου, για τη συμβολή του στην ολοκλήρωση της Διδακτορικής μου Διατριβής με τη συνεχή καθοδήγηση, υποστήριξη αλλά και με τις γνώσεις του και τη μακρά εμπειρία του σε επιστημονικό και ακαδημαϊκό επίπεδο.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Αντώνη Ροβολή Καθηγητή του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πάντειον Πανεπιστήμιο και τον κ. Βασίλειο Κέφη Καθηγητή του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης για τη σημαντική βοήθειά τους και υποστήριξή κατά τη διάρκεια εκπόνησης της Διατριβής.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες επιθυμώ να απευθύνω σε όσους συμμετείχαν στην έρευνα που διεξήγαγα και αναφέρομαι κυρίως στη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Ευχαριστώ πολύ την Αντιδήμαρχο για θέματα συμμετοχής και δημόσιου διαλόγου κ. Anouch Toranian, τον κ. Elliott Cardinaux και τον κ. Kevin Revillon από το δήμο του Παρισιού, τον κ. Álvaro López και τον κ. Gerard Lillo Joné από το δήμο της Βαρκελώνης. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Γεώργιο Καμίνη πρώην Δήμαρχο Αθηναίων, την κ. Εύα Κοντοσταθάκου, η οποία διετέλεσε Αντιδήμαρχος Οικονομικών στο δήμο Αθηναίων και τον κ. Γιώργο Ντρέ από την Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών (ΕΑΤΑ). Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Ευθυμία Γιαννοπούλου δημοτική σύμβουλο στο δήμο Αθηναίων, τον κ. Σέργιο Γκάκα Αντιδήμαρχο Πολιτισμού στο δήμο Χαλανδρίου και τον κ. Κωνσταντίνο Γερολυμάτο Αντιδήμαρχο Προγραμματισμού- Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Διαχείρισης Απορριμμάτων στο δήμο Χαλανδρίου. Οφείλω επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου και στους φίλους μου για την υποστήριξή τους σε όλα τα στάδια εκπόνησης της Διδακτορικής μου Διατριβής.

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακες.....	9
Διαγράμματα.....	10
Σχήματα/Εικόνες.....	10
Περίληψη.....	11
Abstract.....	12
Εισαγωγή.....	13
1. Αντικείμενο και ερευνητικά ερωτήματα.....	13
2. Πρωτοτυπία και συνεισφορά στον επιστημονικό κλάδο.....	14
3. Δομή της Διατριβής.....	14
ΜΕΡΟΣ Α.....	17
Θεωρητική Ανάλυση.....	17
Κεφάλαιο 1ο.....	18
1.1 Η Συμμετοχική Διακυβέρνηση.....	18
1.2 Έξυπνη πόλη και Διακυβέρνηση.....	26
1.3 Μορφές συμμετοχικής Διακυβέρνησης.....	28
Κεφάλαιο 2ο.....	32
2.1 Η έννοια της Συμμετοχικής Δημοκρατίας.....	32
2.2 Η έννοια της Συμμετοχικής πόλης.....	34
2.3 Συμμετοχική ή Διαβουλευτική Δημοκρατία.....	36
Κεφάλαιο 3ο.....	38
3.1 Η έννοια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	38
3.2 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	44
3.3 Ο ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός.....	46
3.4 Ο ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός σε χώρες της Ευρώπης.....	50
3.5 Η σημασία της τεχνολογίας blockchain στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	59
3.6 Κριτική της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	62

Κεφάλαιο 4ο.....	64
4.1 Μεθοδολογία Διατριβής.....	64
ΜΕΡΟΣ Β.....	70
Η εφαρμογή των διαδικασιών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού σε Παρίσι, Βαρκελώνη, Αθήνα.....	70
Κεφάλαιο 5ο.....	71
Η Εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι.....	71
5.1 Γενικά Χαρακτηριστικά.....	71
5.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	72
5.3 Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο του Παρισιού.....	74
5.4 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο του Παρισιού βάσει της επίσημης ιστοσελίδας του δήμου.....	76
5.5 Οι κατηγορίες των έργων στα προγράμματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	80
5.5.1 Η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι 2014- 2019.....	81
5.6 Η κατανομή του διαθέσιμου προϋπολογισμού με βάση την ψηφοφορία.....	93
5.7 Συμμετοχή- Συνεργασία- Καινοτομία.....	96
Κεφάλαιο 6ο.....	98
Η Εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη.....	98
6.1 Γενικά Χαρακτηριστικά.....	98
6.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	99
6.3 Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Βαρκελώνης.....	103
6.4 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Βαρκελώνης βάσει της επίσημης ιστοσελίδας του δήμου.....	108
6.5 Οι κατηγορίες των έργων στα προγράμματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	113
6.5.1 Η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Βαρκελώνης.....	114
6.6 Η κατανομή του διαθέσιμου προϋπολογισμού με βάση την ψηφοφορία.....	121
6.7 Συμμετοχή- Συνεργασία- Καινοτομία.....	123

Κεφάλαιο 7ο.....	126
Ο Ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στην Αθήνα	126
7.1 Γενικά Χαρακτηριστικά.....	126
7.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	128
7.3 Μορφές συμμετοχικής Διακυβέρνησης στην Ελλάδα.....	132
7.4 Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Αθήνας.....	134
7.5 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Κηφισιάς και του Χαλανδρίου βάσει της επίσημης ιστοσελίδας του κάθε δήμου.....	137
Κεφάλαιο 8ο.....	145
Συγκριτική Ανάλυση.....	145
8.1 Ανάλυση- Αποτελέσματα.....	145
8.2 Ευρήματα της ποιοτικής ανάλυσης.....	159
Κεφάλαιο 9ο.....	178
9.1 Συμπεράσματα- Προτάσεις Πολιτικής	178
Κεφάλαιο 10ο.....	188
Βιβλιογραφία.....	188
Παράρτημα.....	203

Πίνακες

Πίνακας 3.4.1 Επιτροπές για τη διασφάλιση της συμμετοχής.....	52
Πίνακας 4.1.1 Μοντέλα της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	67
Πίνακας 4.1.2 Πλαίσιο Ανάλυσης για case studies.....	68
Πίνακας 5.5.1.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2014.....	81
Πίνακας 5.5.1.2 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2015.....	82
Πίνακας 5.5.1.3 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2016.....	84
Πίνακας 5.5.1.4 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2017.....	86
Πίνακας 5.5.1.5 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2018.....	88
Πίνακας 5.5.1.6 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2019.....	90
Πίνακας 5.5.1.7 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2021.....	92
Πίνακας 6.3.1 Οι Επιτροπές για τη Συμμετοχή στο δήμο της Βαρκελώνης.....	106
Πίνακας 6.5.5.1 Ο Συμμετοχικός προϋπολογισμός σε διάφορες πόλεις σε παγκόσμιο επίπεδο.....	116
Πίνακας 6.5.5.2 Ο αριθμός των ψηφοφόρων και τα έργα που ψήφισαν στη Βαρκελώνη.....	117
Πίνακας 6.5.5.3 Τα έργα προς υλοποίηση για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη.....	118
Πίνακας 6.5.5.4 Τα έργα προς υλοποίηση ανά θεματική για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη.....	119
Πίνακας 6.5.5.5 Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται ανά περιοχή για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη.....	120
Πίνακας 6.6.1 Τα ανώτατα όρια για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό ανά περιοχή για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη.....	122
Πίνακας 8.1.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι.....	147
Πίνακας 8.1.2 Το ποσό που διατίθεται για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό σε ετήσια βάση στο Παρίσι.....	148
Πίνακας 8.1.3 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός 2014- 2021.....	150
Πίνακας 8.1.4 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στη Βαρκελώνη.....	152
Πίνακας 8.1.5 Η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη.....	153
Πίνακας 8.1.6 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στην Αθήνα.....	155
Πίνακας 8.1.7 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	

σμού στο Παρίσι.....	156
Πίνακας 8.1.8 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη.....	157
Πίνακας 8.1.9 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στην Αθήνα.....	158

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1.1 Η Ενεργός Συμμετοχή στην Ελλάδα.....	20
Διάγραμμα 1.2 Η Ενεργός Συμμετοχή των ανδρών στην Ελλάδα.....	21
Διάγραμμα 1.3 Η Ενεργός Συμμετοχή των γυναικών στην Ελλάδα.....	22

Εικόνες/ Σχήματα

Σχήμα 1.1 Η σημασία της συμμετοχής	19
Εικόνα 3.3.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός σε παγκόσμια κλίμακα.....	46
Σχήμα 5.3.1 Τα στάδια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο του Παρισιού.....	75
Εικόνα 5.4.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι.....	76
Εικόνα 5.4.2 Η παρακολούθηση της υλοποίησης των έργων	79
Σχήμα 5.6.1 Ο προϋπολογισμός που διατίθεται για έργα σε κάθε διαμέρισμα και συνολικά στο Παρίσι το 2018.....	94
Σχήμα 5.6.2 Ο προϋπολογισμός που διατίθεται σε γειτονιές χαμηλού εισοδήματος στο Συμμετοχικό Προϋπολογισμό το 2018 (φάκελοι "QPOP").....	95
Εικόνα 6.3.1: Η καμπάνια ενημέρωσης για το ΣΠ στο δήμο της Βαρκελώνης.....	105
Εικόνα 6.4.1 Ο κεντρικός ρόλος των πολιτών στη διαδικασία του ΣΠ στο δήμο της Βαρκελώνης.....	112
Σχήμα 6.7.1 Η Επιτροπή διασφάλισης των δικαιωμάτων συμμετοχής στο δήμο της Βαρκελώνης.....	125
Εικόνα 7.5.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς.....	137
Εικόνα 7.5.2 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς.....	138
Εικόνα 7.5.3 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς.....	139
Εικόνα 7.5.4 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς.....	141
Εικόνα 7.5.6 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Χαλανδρίου.....	143
Εικόνα 7.5.7 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Χαλανδρίου.....	144

Περίληψη

Η διδακτορική διατριβή έχει ως αντικείμενο τη μελέτη και διερεύνηση της διαδικασίας του *Ψηφιακού Συμμετοχικού Προϋπολογισμού (Participatory Budgeting/ PB)* στους δήμους της Αθήνας, του Παρισιού και της Βαρκελώνης. Ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ)* αναπτύχθηκε για πρώτη φορά στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας το 1989. Η διερεύνηση και η συγκριτική μελέτη των μοντέλων του ΣΠ, έχει ως στόχο την αποτύπωση, την καταγραφή και τη σύγκριση των διαφορετικών μοντέλων και εργαλείων, ώστε να οδηγηθούμε στην υιοθέτηση αποτελεσματικότερων μοντέλων συμμετοχικής διακυβέρνησης που συμβάλλουν στη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Ο ΣΠ αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο, για την εμπλοκή των πολιτών, σε ζητήματα που αφορούν τις ανάγκες τους σε επίπεδο γειτονιάς, δήμου, περιφέρειας. Βάσει της βιβλιογραφίας σε κάθε μοντέλο εφαρμογής του ΣΠ εντοπίζονται διαφορετικά χαρακτηριστικά στη δομή και την αρχιτεκτονική του. Η πλειοψηφία των διαδικασιών ΣΠ προσανατολίζεται στον αστικό σχεδιασμό, σε έργα ανάπλασης, βελτίωσης της ποιότητας ζωής, ωστόσο στο δήμο του Παρισιού και της Βαρκελώνης εντοπίζονται αξιοσημείωτα παραδείγματα και σε θέματα περιβάλλοντος, υγείας, παιδείας και κοινωνικής πολιτικής. Η διαδικασία του ΣΠ ενδεχομένως να διαδραματίζει ένα ουσιαστικό και σημαντικό ρόλο στις σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σημερινές κοινωνίες, οι σύγχρονες δημοκρατίες. Τα τελευταία δέκα χρόνια, ο ΣΠ εισάγεται στην ψηφιακή εποχή με την ανάπτυξη συνεργατικών ψηφιακών πλατφορμών, με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών. Η ενίσχυση της συμμετοχής με τον Ψηφιακό ΣΠ διαφαίνεται ιδιαίτερα σημαντική, με τη συμμετοχή στο Παρίσι να παρουσιάζει το 2016 μία αύξηση 39% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η σημασία του ΣΠ σε τοπικό επίπεδο, σύμφωνα με την αρχή της εγγύτητας, μπορεί να οδηγήσει σε μία αποτελεσματικότερη κατανομή και χρήση των πόρων και ταυτόχρονα στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών. Η μελέτη εφαρμογής μακροχρόνιων διαδικασιών ΣΠ (π.χ. Παρίσι, Βαρκελώνη) είναι αναγκαία για τη βελτίωση του σχεδιασμού των διαδικασιών ΣΠ, την αποτελεσματικότερη διακυβέρνηση και την επιτυχή εφαρμογή της διαδικασίας σε τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά: Τοπική Διακυβέρνηση, Ενεργός Συμμετοχή, Συμμετοχική Δημοκρατία, Συμμετοχικός Προϋπολογισμός

Abstract

The main purpose of the doctoral thesis is the study and further research of Digital Participatory Budgeting Process (Participatory Budgeting/ PB) in the municipalities of Athens, Paris and Barcelona. Participatory Budgeting (PB) was first developed in Porto Alegre, Brazil in 1989. The research and comparative analysis of PB models aims to record, compare and evaluate the different approach of each model. The different models and tools could have an impact on the adoption of a more effective participatory governance models that contribute to Sustainable Development. PB is an important tool for the involvement of citizens in issues concerning their needs at neighbourhood, municipality, regional level. Based on the literature review PB has different characteristics in its structure and architecture according to the different needs and the socioeconomic environment. The majority of PB processes concern issues of urban planning, regeneration projects, projects that improve the quality of life. In the municipality of Paris and Barcelona the majority of PB processes are oriented towards urban planning, regeneration projects, the improvement of the quality of life. However, in the municipality of Paris and Barcelona, notable examples are also found in environmental, health, education and social policy issues. PB process could be an important tool in the contemporary challenges that face our modern societies. Over the past ten years PB has entered the digital age by developing collaborative digital platforms in order to enhance citizen participation. It is remarkable that the initiation of the Digital Platform in Paris, increased the total participation in 2016 by 39% compared to the previous year. The PB process is mainly adopted at the local level. According to the principle of proximity the PB process could enhance the trust between the citizens and the local authorities and could lead to a more efficient allocation of the public resources. The study of long-term PB Processes (e.g. Paris, Barcelona) is necessary in order to improve the design of the process and to lead to a more effective governance at the local level in Greece.

Keywords: Local Governance, Citizen Engagement, Participatory Democracy, Participatory Budgeting

Εισαγωγή

1. Αντικείμενο και ερευνητικά ερωτήματα

Το αντικείμενο της διδακτορικής διατριβής είναι η εφαρμογή του Ψηφιακού ΣΠ με βάση την ευρωπαϊκή και την ελληνική εμπειρία σε τρεις διαφορετικούς δήμους σε Αθήνα, Παρίσι και Βαρκελώνη. Η συγκεκριμένη μελέτη δίνει έμφαση στα αποτελέσματα και τη δυναμική της κάθε προσέγγισης σε κάθε δήμο ξεχωριστά. Η εφαρμογή του ΣΠ έχει σαν σκοπό τον καθορισμό των προτεραιοτήτων μίας περιοχής από τους ίδιους τους πολίτες, όμως παράλληλα αποτελεί και μία διαδικασία με παιδευτική σημασία για τους πολίτες στις σύγχρονες δημοκρατίες. Οι πολίτες μπορούν να κατανοήσουν τις διαδικασίες του προϋπολογισμού, τις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικών, να κατανοήσουν τη σύνδεση πόρων και αποτελεσματικότητας. Με τη συμμετοχή τους δεν επικεντρώνονται μόνο σε προβλήματα της γειτονιάς τους, αλλά αναλύουν και επεξεργάζονται θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος που αφορούν το σύνολο του δήμου, της περιφέρειας, της πόλης (Shah, 2007). Στην ενότητα με τίτλο θεωρητικό πλαίσιο γίνεται η εισαγωγή στην έννοια και τις διαδικασίες του ΣΠ, ενώ αναφορά γίνεται στο ιστορικό πλαίσιο και τη σημασία που έχει για τον προσδιορισμό και την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών σε επίπεδο γειτονιάς, πόλης, δήμου, περιφέρειας.

Πώς μπορεί να εφαρμοστεί ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ)* σε τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα, με βάση την ευρωπαϊκή και την ελληνική εμπειρία (Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη), ώστε να αποτελέσει:

- μία διαδικασία άμεσης συμμετοχής των πολιτών (χωρίς αποκλεισμούς) στον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων, στην κατανομή των πόρων και στη λήψη των αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο
- μία διαδικασία ενίσχυσης της διαφάνειας, της εμπιστοσύνης στις δημόσιες αρχές και στους δημοκρατικούς θεσμούς

- ένα εργαλείο συνεργασίας των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών, το οποίο θα οδηγήσει σε καινοτόμες λύσεις, αλλά και στην ενίσχυση της ποιότητας ζωής, της διακυβέρνησης και της Βιώσιμης ανάπτυξης

2. Πρωτοτυπία και συνεισφορά στον επιστημονικό κλάδο

Η Διδακτορική Διατριβή για τη Διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* έχει στόχο τη λεπτομερή καταγραφή των μακροχρόνιων διαδικασιών *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* σε Παρίσι και Βαρκελώνη με σκοπό τη σύγκριση μεταξύ τους, αλλά και με το πιλοτικό πρόγραμμα ΣΠ, που εφαρμόστηκε στο δήμο Αθηναίων. Η μελέτη εφαρμογής μακροχρόνιων διαδικασιών ΣΠ (π.χ. Παρίσι, Βαρκελώνη) σύμφωνα με τη βιβλιογραφία είναι αναγκαία για τη βελτίωση του σχεδιασμού των διαδικασιών ΣΠ. Η επιλογή των διαδικασιών στο Παρίσι και τη Βαρκελώνη βασίστηκε στις καινοτόμες διαδικασίες που εφαρμόζουν στο πεδίο του συμμετοχικού αστικού σχεδιασμού, της τοπικής διακυβέρνησης, των έξυπνων πόλεων.

Με βάση την εκτενή βιβλιογραφική επισκόπηση, για τη σύγκριση των διαφορετικών διαδικασιών γίνεται χρήση του analytical framework των Džinić et al. (2016), μία μέθοδος που βασίζεται στην προτυποποίηση των Sintomer et al. (2008) και συνίσταται για τη σύγκριση διαδικασιών ΣΠ στο πλαίσιο εφαρμογής τόσο στην ίδια χώρα όσο και μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η δομή και η σύνταξη του ερωτηματολογίου βασίστηκε στο παραπάνω πλαίσιο. Η διεξαγωγή των ημιδομημένων εις βάθος συνεντεύξεων αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μέθοδο σύμφωνα με τη βιβλιογραφία.

3. Δομή της Διατριβής

Η δομή της Διδακτορικής Διατριβής είναι η κάτωθι:

Στο 1ο Κεφάλαιο γίνεται η διερεύνηση των εννοιών της *Συμμετοχικής Διακυβέρνησης*, της Έξυπνης πόλης και της σημασίας της συμμετοχής των πολιτών στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών. Οι έννοιες αυτές διαμορφώνουν το πλαίσιο

στο οποίο εντάσσεται η διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*.

Στο 2ο Κεφάλαιο αναλύονται με βάση τη βιβλιογραφία οι έννοιες της *Συμμετοχικής Δημοκρατίας*, της *Συμμετοχικής πόλης*, της *Διαβουλευτικής δημοκρατίας* με σκοπό τη σύνδεση με τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Στο 3ο Κεφάλαιο διερευνάται η έννοια του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*, τα στάδια και τα βασικά χαρακτηριστικά της διαδικασίας, που έχουν εντοπιστεί με βάση την εκτενή βιβλιογραφική επισκόπηση. Παράλληλα παρουσιάζονται ορισμένα παραδείγματα εφαρμογής της διαδικασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο 4ο Κεφάλαιο περιγράφονται τα βήματα της μεθοδολογίας για τη διεξαγωγή της συγκριτικής μελέτης των διαδικασιών του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* σε Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη.

Στο 5ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η μελέτη της εφαρμογής του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* στο δήμο του Παρισιού και πιο συγκεκριμένα η εισαγωγή της διαδικασίας, τα στάδια υλοποίησης, οι κανόνες συμμετοχής των πολιτών και η εξέλιξη της διαδικασίας σε μακροχρόνια βάση.

Στο 6ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η μελέτη της εφαρμογής του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* στο δήμο της Βαρκελώνης και πιο συγκεκριμένα η εισαγωγή της διαδικασίας, τα στάδια υλοποίησης, οι κανόνες συμμετοχής των πολιτών και η εξέλιξη της διαδικασίας σε μακροχρόνια βάση.

Στο 7ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η μελέτη του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* στο δήμο Αθηναίων, ενώ παράλληλα αναφέρονται και δύο μακροχρόνια παραδείγματα εφαρμογής της διαδικασίας στην πόλη της Αθήνας και πιο συγκεκριμένα στο δήμο της Κηφισιάς και στο δήμο του Χαλανδρίου.

Στο 8ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα με βάση το πλαίσιο ανάλυσης

των Džinić et al. (2016), της εις βάθος παρατήρησης των διαδικασιών σύμφωνα με τις επίσημες ιστοσελίδες των δήμων και τις ψηφιακές πλατφόρμες *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*. Επιπλέον παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων με εκπροσώπους των δημοτικών αρχών.

Στο 9ο Κεφάλαιο αποτυπώνονται τα συμπεράσματα, οι προτάσεις πολιτικής και ολοκληρώνεται η διεξαγωγή της Διδακτορικής Διατριβής.

ΜΕΡΟΣ Α
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

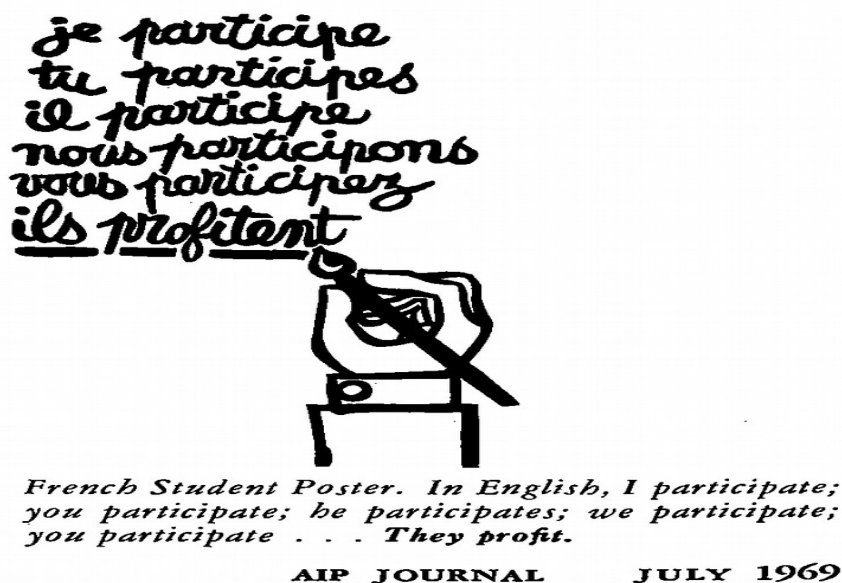
Κεφάλαιο 1ο

1.1 Η Συμμετοχική Διακυβέρνηση

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο για τη Διακυβέρνηση, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2017) η έννοια της *συμμετοχής* περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε κάθε στάδιο της δημόσιας πολιτικής. Οι κύριοι παράγοντες που απαιτούνται για την προσπάθεια διεύρυνσης της συμμετοχής είναι οι εξής: α) οι πολίτες πρέπει να έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, την πρόσβαση στη σωστή πληροφόρηση, τη γνώση αλλά και τους αναγκαίους πόρους, β) κρίσιμος παράγοντας είναι η ανάπτυξη του αισθήματος της κοινότητας στην οποία ανήκουν, γ) οι πολίτες να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Η συμμετοχή αποτελεί μία από τις αρχές που συνιστούν την έννοια της χρηστής διακυβέρνησης (τη διαφάνεια, τη συμμετοχή, τη λογοδοσία, την αποτελεσματικότητα, τη συνοχή), η οποία δεν στοχεύει μόνο στην αποτελεσματικότητα και την παροχή καλύτερων υπηρεσιών, αλλά αποσκοπεί στην ενίσχυση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και εφαρμόζεται σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (CEMR, 2017).

Οι Bas Denters et al. (2013) επισημαίνουν την ανάγκη ενίσχυσης της συμμετοχής των πολιτών στις σύγχρονες δημοκρατίες. Τα δημοκρατικά συστήματα βασίζονται σε μία περιορισμένη συμμετοχή των πολιτών μέσω των εκλογών και της αντιπροσώπευσης. Όπως υποστηρίζουν οι παραδοσιακές μορφές δημοκρατίας πρέπει να συνοδευτούν με την εισαγωγή διαδικασιών, οι οποίες εμπλέκουν στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών τους πολίτες π.χ. διαδικασίες διαβούλευσης, δημοψήφισμα, συμμετοχικός προϋπολογισμός κλπ. Η συμμετοχή των πολιτών προϋποθέτει την πολιτική βούληση των κυβερνητικών αρχών να καταναείμουν την εξουσία μεταξύ όλων των ομάδων της Κοινωνίας των Πολιτών (ΚτΠ), που εμπλέκονται στη διαμόρφωση και εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών. Η παρακάτω αφίσα υπογραμμίζει το θεμελιώδες σημείο, ότι η συμμετοχή χωρίς αναδιανομή της εξουσίας είναι μια κενή και απογοητευτική διαδικασία για τους ανίσχυρους (Arnstein, 1969).

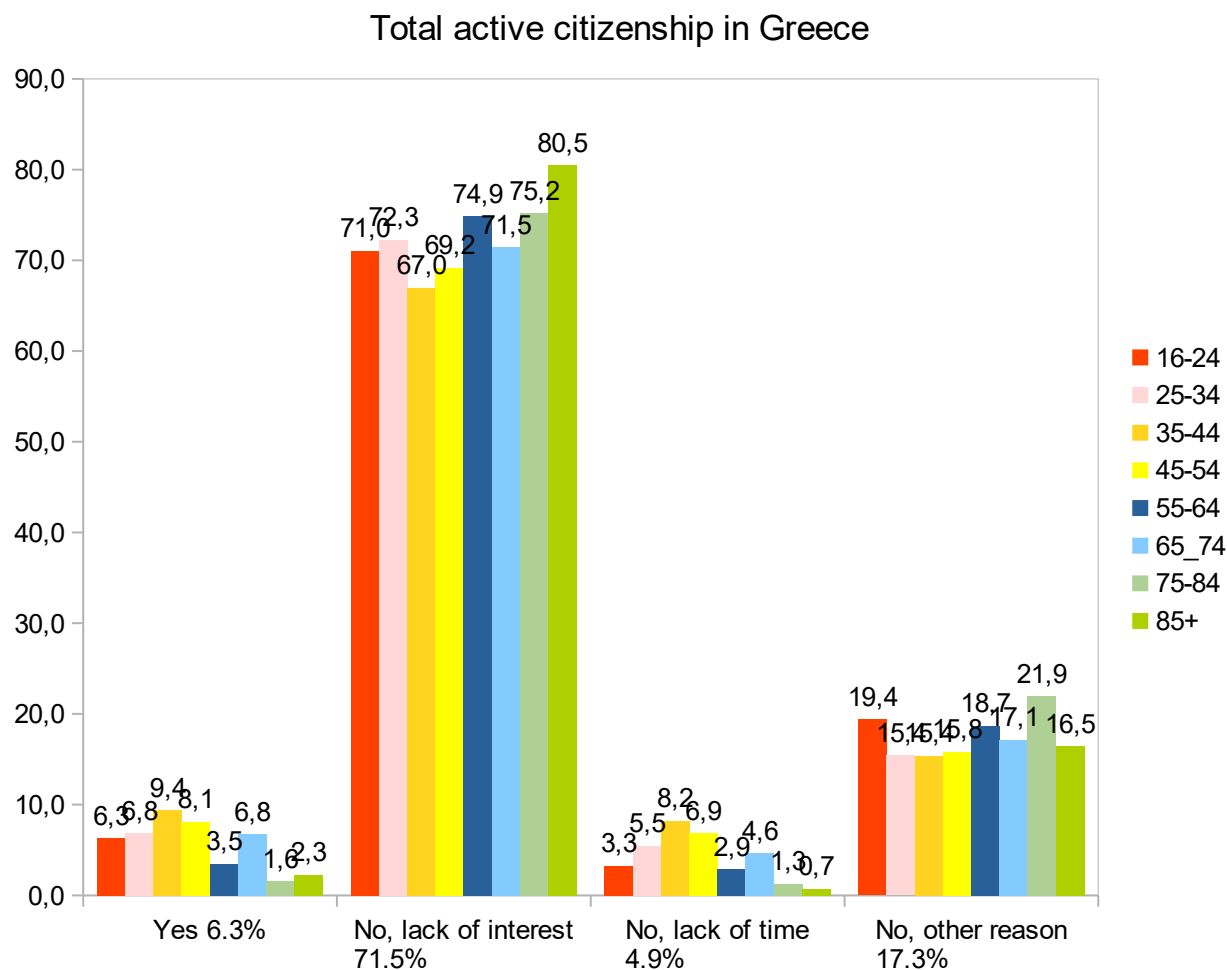
Σχήμα 1.1 Η σημασία της συμμετοχής

Πηγή: Arnstein, (1969)

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σύμφωνα με στοιχεία του Ευρωβαρομέτρου, το 2019 η αποχή στην εκλογική διαδικασία ανέρχεται σε ποσοστό 42,6%. Σύμφωνα με τη μελέτη οι παράγοντες που συμβάλλουν στην αποχή είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών στις κυβερνητικές αρχές, η χαμηλή ανταπόκριση των αιρετών στις προεκλογικές τους δεσμεύσεις και η έλλειψη χρόνου για τη συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία. Η χαμηλή συμμετοχή συνεπάγεται τη μειωμένη νομιμοποίηση των πολιτικών αποφάσεων (ΟΟΣΑ, 2001). Σύμφωνα με την έρευνα για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών/SILC της ELSTAT (2022), η συμμετοχή των πολιτών είναι ιδιαίτερα χαμηλή σε όλες τις ηλικίες σε εθνικό επίπεδο. Η μεταβλητή Active Citizenship in Greece (ELSTAT, 2022) συλλέγει πληροφορίες για διάστημα 12 μηνών, σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών ή όχι σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την ενεργό συμμετοχή του πολίτη, όπως οι δραστηριότητες ενός πολιτικού κόμματος ή μιας τοπικής ομάδας συμφερόντων, η συμμετοχή σε δημόσια διαβούλευση, σε κάποια μορφή διαμαρτυρίας ακόμα και με τη μορφή επιστολής διαμαρτυρίας με αποδέκτη έναν πολιτικό, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κλπ. Τα αποτελέσματα για τη συνολική ενεργό συμμετοχή στην Ελλάδα παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

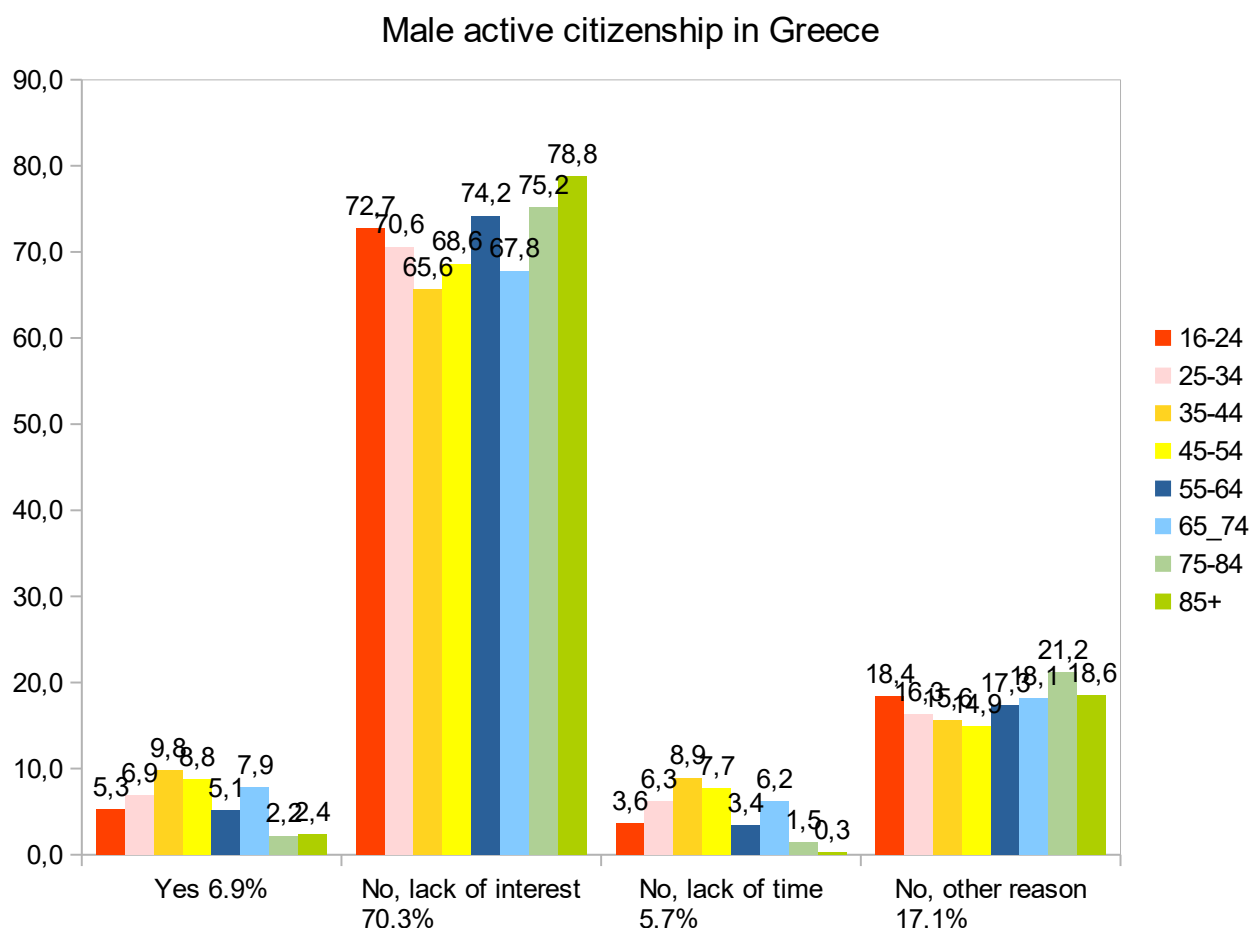
Διάγραμμα 1.1 Η Ενεργός Συμμετοχή στην Ελλάδα

Πηγή: Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC) / ΕΛΣΤΑΤ (2022), ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 1.1 παρατηρείται ότι μόνο το 6,3% συμμετέχει σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την ενεργό συμμετοχή. Σε ποσοστό 71,5% οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος, σε ποσοστό 4,9% απάντησαν ότι δεν υπάρχει ελεύθερος χρόνος και το 17,3% απάντησε άλλοι λόγοι.

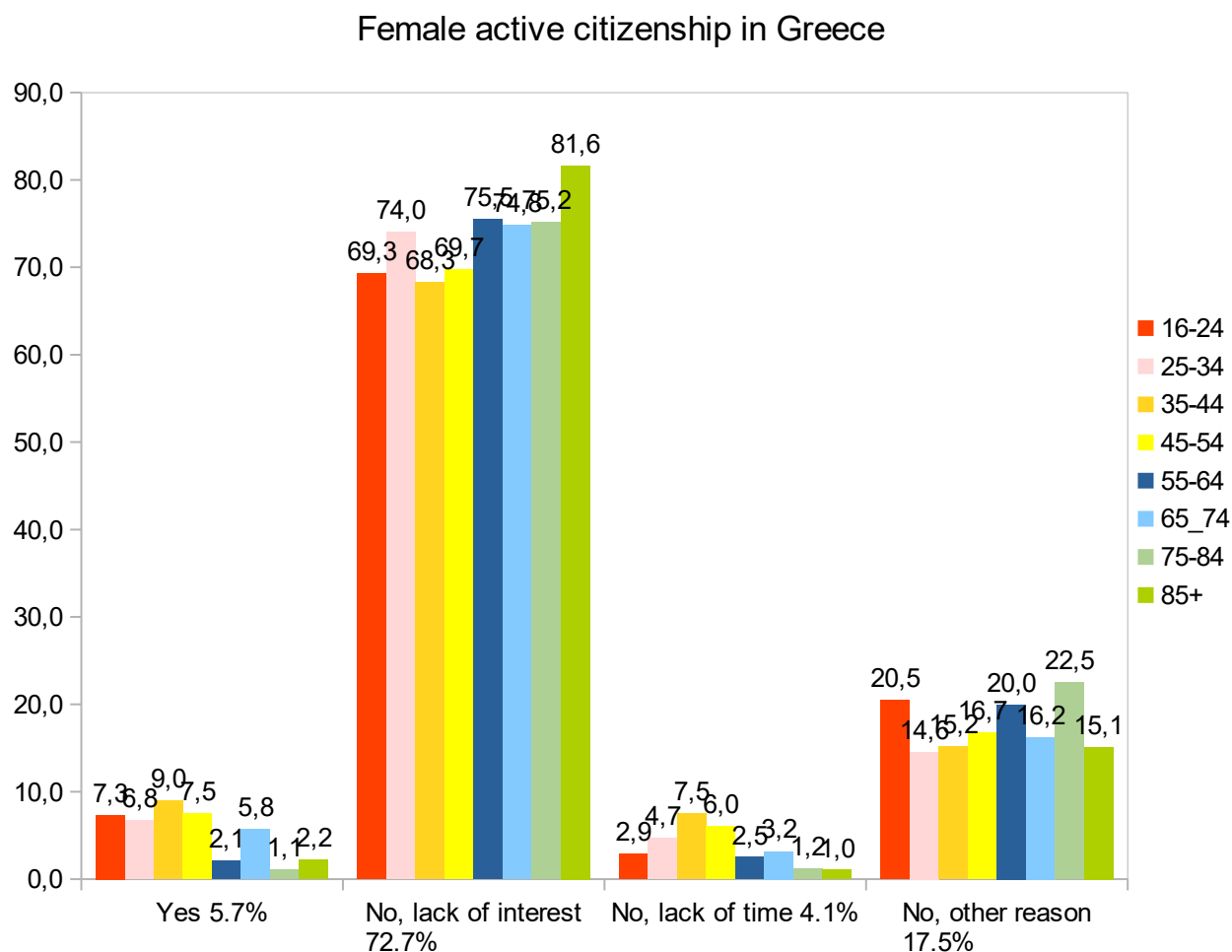
Διάγραμμα 1.2 Η Ενεργός Συμμετοχή των ανδρών στην Ελλάδα

Πηγή: Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC) / ΕΛΣΤΑΤ (2022), ιδία επεξεργασία

Στο Διάγραμμα 1.2 που αφορά την ενεργό συμμετοχή των ανδρών στην Ελλάδα παρατηρείται ότι μόνο το 6,9% συμμετέχει σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την ενεργό συμμετοχή. Σε ποσοστό 70,3% οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος, σε ποσοστό 5,7% απάντησαν ότι δεν υπάρχει ελεύθερος χρόνος και το 17,1% απάντησε άλλοι λόγοι.

Διάγραμμα 1.3 Η Ενεργός Συμμετοχή των γυναικών στην Ελλάδα

Πηγή: Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC) / ΕΛΣΤΑΤ (2022), ιδία επεξεργασία

Στο Διάγραμμα 1.3 που αφορά την ενεργό συμμετοχή των γυναικών στην Ελλάδα παρατηρείται ότι μόνο το 5,7% συμμετέχει σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την ενεργό συμμετοχή. Σε ποσοστό 72,7% οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος, σε ποσοστό 4,1% απάντησαν ότι δεν υπάρχει ελεύθερος χρόνος και το 17,5% απάντησε άλλοι λόγοι.

Στο Διάγραμμα 1.2 και 1.3 παρατηρείται ότι σε διαδικασίες που αφορούν την ενεργό συμμετοχή των ανδρών και των γυναικών, συμμετέχουν σε μεγαλύτερο ποσοστό εκείνοι που ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 35-44 και 45-54 ετών.

Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν την ανάγκη για ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα στάδια χάραξης και λήψης των αποφάσεων στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών. Σε μία περίοδο αύξησης των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά και στην προσπάθεια αντιμετώπισης των σύγχρονων προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι σημερινές κοινωνίες (οικονομική κρίση, κλιματική αλλαγή, μετανάστευση κλπ.) η συμμετοχή των πολιτών συνιστά κρίσιμο παράγοντα, για την εξεύρεση των κατάλληλων λύσεων και τη νομιμοποίηση των πολιτικών αποφάσεων.

Σύμφωνα με τον John (2001), η ενίσχυση του δημοκρατικού ελλείμματος ως απόρροια της έλλειψης σαφήνειας στη διακυβέρνηση, δημιουργεί την ανάγκη να αναζητηθούν νέα εργαλεία συμμετοχής. Τα δίκτυα οργανωμένης αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης των πολιτών επηρεάζουν έντονα την απόδοση των κυβερνήσεων, ενώ η ποιότητα της διακυβέρνησης φαίνεται να καθορίζεται σημαντικά, από την μακρόχρονη παράδοση εμπλοκής ή απουσίας των πολιτών σε μία περιοχή (Putnam, 1995).

Η σχέση κυβερνητικών αρχών και πολιτών σύμφωνα με το εγχειρίδιο του OECD (2001) βρίσκεται υψηλά στη δημόσια συζήτηση, διότι η συμμετοχή των πολιτών εκτός από πηγή νομιμοποίησης των πολιτικών αποφάσεων συνιστά και σημαντική πηγή εισροής για την άσκηση των δημόσιων πολιτικών. Η συμμετοχή των πολιτών στον αστικό σχεδιασμό αποτελεί μία σύγχρονη τάση, η οποία ενισχύεται συνεχώς στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών. Οι κάτοικοι αποτελούν τους βασικούς παίκτες στον αστικό σχεδιασμό, διότι γνωρίζουν τη φύση των προβλημάτων καλύτερα από τον καθένα (Bugs et al., 2010; Harvey, 2013; United Nations, 2018). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία για να χτίσεις την εμπιστοσύνη μεταξύ κυβέρνησης και πολιτών είναι σημαντικό να ενισχύσεις την πληροφόρηση, τη διαφάνεια, τον έλεγχο. Στην ίδια κατεύθυνση ιδιαίτερα αποτελεσματική είναι η σύνδεση πόρων και αποτελεσμάτων ως προς την ενίσχυση της εμπιστοσύνης. Η τάση να δίνεται έμφαση στα αποτελέσματα και όχι στην απόδοση ή διαφορετικά στην ποιότητα των υπηρεσιών και των δραστηριοτήτων αποτελεί μία πρακτική που δεν οριοθετείται με κέντρο τον πολίτη (Schick, 2011, Αργυρίου, 2016).

Η πρόσβαση στη σωστή ενημέρωση και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών, ενισχύει τη μεταξύ τους συνεργασία (Scholl et al., 2014, Chun et al., 2012). Η ενεργός συμμετοχή των πολιτών ωστόσο δεν αφορά μόνο την πρόσβαση στην ενημέρωση, το διαμοιρασμό πληροφοριών, τη διαβούλευση, το διάλογο, αλλά βασίζεται κυρίως στη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2017). Οι Mellouli et al. (2014) υποστηρίζουν ότι η έννοια του *citizens engagement* αποτελεί μία νέα μορφή δημοκρατίας, που προϋποθέτει τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης (2017) οι βασικές αρχές για τη συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων είναι οι κάτωθι:

- Ο αμοιβαίος σεβασμός,
- Ο σεβασμός της ανεξαρτησίας των ΜΚΟ
- Ο σεβασμός της θέσης των δημόσιων αρχών
- Η ανοικτότητα των δεδομένων
- Η διαφάνεια & ο έλεγχος (monitoring)
- Η ανατροφοδότηση
- Η συμμετοχή χωρίς αποκλεισμούς
- Η προσβασιμότητα

Η Ανοιχτή Διακυβέρνηση αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή, γιατί δημιουργεί χώρους συνεργασίας και αλληλεπίδρασης με τους πολίτες. Η Ανοιχτή Διακυβέρνηση έχει τρεις βασικούς άξονες: τη διαφάνεια, τη συμμετοχή και τα ανοικτά δεδομένα. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του δήμου της Βαρκελώνης, με βάση τον άξονα της διαφάνειας, μια κυβέρνηση πρέπει να ενημερώνει συνεχώς τους πολίτες για τις αποφάσεις που λαμβάνει. Η διαφάνεια μπορεί να διακριθεί σε:

1. Ενεργητική διαφάνεια: ως υποχρέωση της Διοίκησης να είναι ορατές οι αποφάσεις που λαμβάνει και το έργο που παράγει
2. Παθητική διαφάνεια: ως το δικαίωμα των πολιτών να έχουν πρόσβαση στις δημόσιες πληροφορίες που ζητούν (αίτημα, ad hoc πληροφόρηση)

3. Συνεργατική διαφάνεια (Ανοικτά Δεδομένα): ως υποχρέωση της Διοίκησης να δημοσιεύει τα «ακατέργαστα δεδομένα» και ως δικαίωμα των πολιτών να τα επεξεργάζονται για την παραγωγή νέων πληροφοριών ή νέων υπηρεσιών. Η ανοικτότητα των δεδομένων δηλ. η πρόσβαση των πολιτών σε πληροφορίες και δεδομένα, επιτρέπει τον έλεγχο των διοικητικών αρχών από τους πολίτες.

Σύμφωνα με το δήμο της Βαρκελώνης, η συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των τοπικών δημόσιων πολιτικών συνεπάγεται τη βελτίωση της ποιότητας της δημοκρατίας και σηματοδοτεί τη μετάβαση από τη διακυβέρνηση για τους πολίτες, στη διακυβέρνηση μαζί με τους πολίτες. Οι δημοτικές αρχές στοχεύουν 1) στην προώθηση της άμεσης δημοκρατίας, 2) στην ενίσχυση των μηχανισμών άμεσης δημοκρατίας (Δημοτικός Χάρτης, Κανόνες Συμμετοχής των Πολιτών, 3) στην ανάπτυξη ενός συστήματος αξιολόγησης της λειτουργίας των φορέων, των διαδικασιών και των μηχανισμών συμμετοχής, 4) την ενίσχυση του Διεθνούς Παρατηρητηρίου Συμμετοχικής Δημοκρατίας (OIDP) (Open Government Barcelona, 2014).

1.2 Έξυπνη πόλη και Διακυβέρνηση

Η Έξυπνη πόλη ως ένα περιβάλλον δημιουργικότητας και καινοτομίας έχει προκαλέσει το έντονο ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας, των δημόσιων και διεθνών οργανισμών, αλλά και της Κοινωνίας των Πολιτών (ΚτΠ). Η δημιουργία της έξυπνης πόλης στοχεύει στη χρήση ψηφιακών εργαλείων, τα οποία θα συμβάλλουν σε πιο αποτελεσματικές υπηρεσίες για τους πολίτες, στην ορθολογικότερη χρήση των πόρων και στη Βιώσιμη ανάπτυξη. Η Έξυπνη πόλη βρίσκεται στο επίκεντρο της αστικής ανάπτυξης, ενώ υιοθετείται σε εκατοντάδες πόλεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι Έξυπνες πόλεις είναι ίσως μία απάντηση στα εκατοντάδες προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες πόλεις (Shelton et al., 2015; Sancino et al., 2020). Η εισαγωγή νέων τεχνολογικών εφαρμογών, ωστόσο συνοδεύεται και με αλλαγές σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτιστικό, αναπτυξιακό, οικολογικό επίπεδο (McFarlane et al., 2017; Cugurullo 2018). Οι Έξυπνες πόλεις δεν αποτελούν ένα συγκεκριμένο μοντέλο εφαρμογής, διότι οι πόλεις είναι ετερογενείς και η εισαγωγή νέων τεχνολογικών εφαρμογών χρήζει της κατάλληλης προσαρμογής στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν (Karvonen et al., 2019).

Τα τελευταία χρόνια αναδύεται το αίτημα για τη συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση και τον σχεδιασμό της Έξυπνης πόλης. Η Έξυπνη πόλη και η Διακυβέρνηση είναι δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες. Σύμφωνα με τους Sancino et al. (2020), αναδεικνύονται τέσσερις βασικές κατηγορίες των έξυπνων πόλεων. Η πρώτη κατηγορία αφορά την Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Digital Government), η δεύτερη κατηγορία εστιάζει στην έξυπνη πόλη ως ψηφιακό μοχλό για την οικονομική ανάπτυξη, η τρίτη κατηγορία, ως ανοιχτή ψηφιακή πλατφόρμα κοινωνικής και πολιτικής καινοτομίας και τέλος ως ανοιχτή πλατφόρμα ψηφιακής οικονομίας (Sancino et al., 2020; Bolívar et al., 2016; Viale Pereira et al., 2017).

Στο πλαίσιο της Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η Έξυπνη Διακυβέρνηση συνίσταται στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών με τη χρήση νέων τεχνολογιών. Η Έξυπνη Διακυβέρνηση αποτελεί βασική

συνιστώσα και κρίσιμο παράγοντα για τη διαμόρφωση και τη λειτουργία μίας έξυπνης πόλης (Παυλέας και Πετράκος, 2014). Η *Έξυπνη Διακυβέρνηση* περιλαμβάνει τις τοπικές διοικητικές αρχές και την παροχή των δημόσιων υπηρεσιών στους πολίτες. Οι Nam et al. (2014) υποστηρίζουν ότι η έξυπνη πόλη στο πλαίσιο της *Έξυπνης Διακυβέρνησης*, προωθεί τη συνεργασία των τοπικών διοικητικών αρχών με τις διάφορες οργανώσεις της ΚτΠ και τη συμμετοχή τους στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών. Η συνεργασία και η διευρυμένη συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις αποσκοπεί στην ενίσχυση της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας, του ελέγχου και στην παροχή καλύτερων υπηρεσιών στους πολίτες.

Σύμφωνα με τους Gooch et al. (2018) είναι ιδιαίτερα σημαντική η διερεύνηση του πεδίου της έξυπνης πόλης. Όπως τονίζουν, σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη μέχρι το 2050 το 66% του παγκόσμιου πληθυσμού θα διαμένει στις αστικές περιοχές. Σε αυτή τη συνθήκη είναι αναγκαίο να βρεθούν καινοτόμες λύσεις για τον καθορισμό των αναγκών των αστικών περιοχών, μέσω της συνεργασίας πολιτών και δημόσιων αρχών, με προσανατολισμό τη Βιώσιμη ανάπτυξη. Στην εποχή της ψηφιακή εποχής, ο ψηφιακός μετασχηματισμός των υπηρεσιών και η ανοιχτή πρόσβαση σε δεδομένα αποτελεί βασικό παράγοντα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που καλούνται να επιλύσουν οι δήμοι. Η πόλη της Βαρκελώνης με το πρόγραμμα *Barcelona Digital City Plan 2017- 2020* με προϋπολογισμό 65,6 εκατ. ευρώ επιδιώκει τον ψηφιακό μετασχηματισμό με λογισμικό ανοιχτού κώδικα και δωρεάν λογισμικό προγραμματισμού. Η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων ενισχύεται με τη χρήση των ΤΠΕ και με αξίες όπως η αμεσότητα, η διαβούλευση, η συνεργασία και η συμμετοχή (Rose et al., 2015). Το ερώτημα που προκύπτει είναι εάν μπορεί να λειτουργήσει η άμεση συμμετοχή ενός μεγάλου αριθμού πολιτών και να οδηγήσει σε θετικά αποτελέσματα (Ståhlbrost, 2008).

1.3 Μορφές Συμμετοχικής Διακυβέρνησης

Η μελέτη των Ank Michels et al. (2010) αφορά την εφαρμογή προγραμμάτων με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής σε δύο δήμους της Ολλανδίας, την περιοχή του Eindhoven και την περιοχή του Groningen. Στο Eindhoven, η διαδικασία που εφαρμόζεται ενισχύει τη συνεργασία και τη διαβούλευση μεταξύ των δημοτικών αρχών και των πολιτών. Η συμμετοχή των πολιτών γίνεται με τη μορφή συλλόγων και διαφόρων ομάδων της Κοινωνίας των Πολιτών. Στο Groningen η διαδικασία που εφαρμόζεται είναι ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός. Τα αποτελέσματα της μελέτης των Ank Michels et al. 2010 για την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών δείχνουν ότι οι πολίτες που συμμετείχαν σε αυτά τα προγράμματα ανήκουν σε συγκεκριμένη ηλικιακή κατηγορία, μορφωτικό επίπεδο και φύλο (κυρίως άνδρες στην ηλικιακή κατηγορία 45-54 ετών), γεγονός που μπορεί να αποτελέσει έντονη κριτική, αμφισβήτηση και ενίσχυση της δυσπιστίας στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών. Οι πολίτες δεν συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης των πολιτικών αποφάσεων, ενώ η συμμετοχή τους παρατηρείται ότι περιορίζεται στη διαβούλευση με τις τοπικές αρχές.

Ένα σημαντικό μειονέκτημα που αναδείχθηκε από τη μελέτη είναι η ελλιπής ενημέρωση των πολιτών. Οι τοπικές αρχές δεν παρείχαν επαρκή ενημέρωση για την εφαρμογή των διαδικασιών συμμετοχής. Κρίσιμος επίσης αναδεικνύεται ο ρόλος που διαδραματίζουν οι υπάλληλοι του δήμου ως προς την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών, με σημαντικές καθυστερήσεις στη διαδικασία λήψης και υλοποίησης των αποφάσεων π.χ. ασυμφωνία μεταξύ των τμημάτων. Το βασικό συμπέρασμα είναι πως η εφαρμογή προγραμμάτων για την ενίσχυση της συμμετοχής, πρέπει να προωθεί την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών με την έννοια της συνεργασίας, του διαλόγου αλλά και της συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων (Michels et al., 2010; Αργυρίου, 2016).

Οι Sintomer et al. (2006) εντοπίζουν συγκεκριμένα κριτήρια για να διακρίνουν το

Συμμετοχικό Προϋπολογισμό από άλλες συμμετοχικές διαδικασίες. Η διαδικασία του ΣΠ σχετίζεται με την άμεση εμπλοκή των πολιτών στην κατανομή των περιορισμένων πόρων και πιο συγκεκριμένα στον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων της περιοχής τους και στη διαμόρφωση του προϋπολογισμού. Ο ΣΠ είναι μία διαδικασία, η οποία σύμφωνα με τους Sintomer et al. (2006) εφαρμόζεται αποτελεσματικότερα σε επίπεδο πόλης, δήμου ή σε χαμηλότερο διοικητικό επίπεδο όχι όμως σε επίπεδο γειτονιάς, καθώς επισημαίνουν την ανάγκη ύπαρξης εκλεγμένων οργάνων στο πεδίο εφαρμογής του. Ένα ακόμα σημείο διαφοροποίησης του ΣΠ είναι ότι πρόκειται για μία συνεχή και μακροχρόνια διαδικασία, σε αντίθεση με άλλες συμμετοχικές διαδικασίες. Η συμμετοχή σε ένα δημοψήφισμα ή σε μία διαβούλευση για ζητήματα προϋπολογισμού δεν συνιστούν παράδειγμα της διαδικασίας του ΣΠ. Ένα ακόμα κριτήριο διάκρισης είναι η λογοδοσία και ο έλεγχος σε όλες τις φάσεις του ΣΠ.

Υποστηρίζουν οι Gooch et al. (2018) ότι η συμμετοχή των πολιτών μέσω συμμετοχικών διαδικασιών διακυβέρνησης, για θέματα διαχείρισης φυσικών πόρων, για επενδύσεις που σχετίζονται με το ανθρώπινο, κοινωνικό κεφάλαιο, για παραδοσιακές υποδομές και υποδομές σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που χαρακτηρίζουν μία πόλη ως έξυπνη. Η συμμετοχή των πολιτών στον αστικό σχεδιασμό με διαδικασίες διαβούλευσης, με online και offline συναντήσεις, με προτάσεις σχεδιασμού αναφέρεται ως *Citizens engagement* και δίνει τη δυνατότητα στις δημοτικές αρχές να μάθουν τις πραγματικές ανάγκες των κατοίκων, να συν-δημιουργήσουν και να μετασχηματίσουν την πόλη (Khan et al., 2020). Ωστόσο η ενίσχυση του *Citizens engagement* είναι μία δύσκολη διαδικασία και απαιτεί μία ολοκληρωμένη προσέγγιση με online και offline διαδικασίες. Η συμμετοχή των πολιτών δεν αφορά συνήθως όλες τις κοινωνικές ομάδες, αλλά κυρίως τις ομάδες με υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο. Το κρίσιμο σημείο των τεχνολογικών εφαρμογών για την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών είναι να αυξήσει τις ικανότητες των πολιτών, ώστε να συμμετέχουν σε όλα στάδια των δημόσιων πολιτικών (Pérez et al., 2015) όπως ο σχεδιασμός, η λήψη των αποφάσεων, η εφαρμογή- υλοποίηση και η αξιολόγηση (Grönlund, 2001; Sæbø et

al., 2008).

Σύμφωνα με τον Welch, η ηλεκτρονική συμμετοχή αποτελεί μέρος της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στη διαβούλευση και τη λήψη των αποφάσεων, η οποία αποτελεί θεμελιώδη λίθο για μια σύγχρονη δημοκρατία (Benítez-Martínez et al., 2021). Στην έκθεση των United Nations UNDESA η ηλεκτρονική συμμετοχή ορίζεται ως η πολιτική δράση, η οποία διευκολύνεται με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας και ενισχύει την λαϊκή κυριαρχία διαμέσου της συμμετοχής στα στάδια δημόσιας πολιτικής. Ο Macintosh διακρίνει την ηλεκτρονική συμμετοχή στις εξής κατηγορίες: e-participation, e-enabling, e-engaging και e-empowering με τη μετάβαση από την πιο παθητική στην πιο ενεργό συμμετοχή.

Οι Effing et al. (2016) βασίζονται στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής συμμετοχής του Macintosh και υποστηρίζουν ότι το στάδιο e-nabling βασίζεται στην πρόσβαση της Κοινωνίας των Πολιτών στη σωστή ενημέρωση και πληροφόρηση. Στο επόμενο στάδιο e-engaging αναδεικνύεται η σημασία της διαβούλευσης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Το στάδιο e-empowering αναφέρεται στην άμεση εμπλοκή των πολιτών και τη συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνουν πως οι σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, δεν είναι μόνο θέμα των κυβερνητικών αρχών και των πολιτών, αλλά και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), των επιχειρήσεων, των σχολείων κλπ.

Σύμφωνα με τον Οδηγό καλών πρακτικών για την ηλεκτρονική συμμετοχή (2012), ως συμμετοχή ορίζεται η δυνατότητα των πολιτών και των ΜΚΟ να διαμορφώνουν τις αποφάσεις που τους αφορούν. Η ηλεκτρονική συμμετοχή (e-participation), αφορά το σύνολο των μέσων που παρέχουν αυτή τη δυνατότητα, με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών.

Τα βήματα για την εφαρμογή της e- συμμετοχής είναι:

- Το υπόβαθρο (πότε και για ποια θέματα είναι αναγκαία η γνώμη των πολιτών, πώς οργανώνουν οι ΟΤΑ την εφαρμογή των συμμετοχικών

διαδικασιών)

- Η σχεδίαση (στάδια, ομάδες, στόχοι, χρόνος, φάσεις, τελική απόφαση)
- Η δράση (προσωπικό σε συνεχή βάση)
- Η επικοινωνία (πληροφόρηση των πολιτών διαμέσου παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, social media κλπ.)
- Η απόφαση
- Η αξιολόγηση
- Η ανατροφοδότηση

Κεφάλαιο 2ο

2.1 Η έννοια της Συμμετοχικής Δημοκρατίας

Στη σύγχρονη εποχή η Δημοκρατία είναι περισσότερο αντιπροσωπευτική, με τη συμμετοχή όλων των πολιτών στις εκλογές, για την εκλογή των αντιπροσώπων τους. Η Συμμετοχική Δημοκρατία αποτελεί μία μορφή δημοκρατίας, η οποία μπορεί να συγκριθεί με όρους όπως η αντιπροσωπευτική, η άμεση, η διαβουλευτική δημοκρατία. Οι πολίτες με την αντιπροσωπευτική μορφή της δημοκρατίας δεν συμμετέχουν άμεσα στη διαμόρφωση των δημόσιων πολιτικών. Η *Συμμετοχική Δημοκρατία* αποσκοπεί στην ενίσχυση της διαβούλευσης και της συνεργασίας των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών με σκοπό την κοινωνική ευημερία. Η *Συμμετοχική Δημοκρατία* είναι στενά συνδεδεμένη με τη *Διαβουλευτική Δημοκρατία*, διότι η ουσία της συμμετοχής δεν αποσκοπεί στην προώθηση των ατομικών αναγκών ή των ιδιωτικών συμφερόντων, αλλά νοηματοδοτεί τη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, το διάλογο και τη συζήτηση με στόχο την ευημερία της κοινότητας ως σύνολο (Barber, 2014). Η έννοια της *Συμμετοχικής Δημοκρατίας* συνδέεται με τον όρο *Empowerment* και σύμφωνα με τη βιβλιογραφία είναι μία στρατηγική συλλογικής δράσης, η οποία ενισχύει και δεν υπονομεύει το υπάρχον αντιπροσωπευτικό σύστημα. Επιπλέον η συμμετοχή των πολιτών στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών συνεπάγεται και την άσκηση μίας μορφής ελέγχου και λογοδοσίας των εκάστοτε αιρετών κυβερνητικών αρχών (Nylen et al., 2003).

Η έννοια της Συμμετοχικής Δημοκρατίας πηγάζει από τις θεωρίες των Rousseau και του John Stuart Mill, ωστόσο βασικοί εκπρόσωποι της Συμμετοχικής Δημοκρατίας είναι οι Carole Pateman και C. B. Macpherson. Η Συμμετοχική Δημοκρατία, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ορίζεται ως μία διαδικασία συλλογικής λήψης των αποφάσεων. Ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός* αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα *Συμμετοχικής Δημοκρατίας* σε επίπεδο πόλης. Στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας εμφανίζεται για πρώτη φορά η διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού (ΣΠ)*, όπου οι πολίτες συμμετέχουν άμεσα με τη μορφή τοπικών συμβουλίων. Ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός* ή *Orcamento Participativo (OP)*

αποτελεί το πιο γνωστό και επιτυχημένο πείραμα *συμμετοχικής δημοκρατίας* σε τοπικό επίπεδο. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο μοντέλο υπάρχουν τα Περιφερειακά συμβούλια (*rodadas*), τα οποία αποτελούν ανοιχτά συμβούλια στις 16 περιφέρειες της πόλης. Οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των τοπικών αρχών, να καθορίζουν τις προτεραιότητες και να εκλέγουν τους αντιπροσώπους τους. Τα όργανα που συγκροτούνται είναι τα εξής:

- Η Συνέλευση των Αντιπροσώπων (*Forum of Delegates*), η οποία συγκροτείται από περίπου 1000 αντιπροσώπους, οι οποίοι λειτουργούν ως ενδιάμεσοι μεταξύ του Συμβουλίου για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό (COP) και των πολιτών. Οι αντιπρόσωποι ελέγχουν την εκτέλεση του προϋπολογισμού και ενημερώνουν τους πολίτες.
- Το Συμβούλιο για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό (COP), το οποίο είναι ένα όργανο που αποτελείται από συμβούλους που εκλέγονται από τις τοπικές συνελεύσεις, την Ένωση Κατοίκων του Πόρτο Αλέγκρε και την Ένωση Αντιπροσώπων του Δημαρχείου. Ο ρόλος του είναι να σχεδιάζει, να υποβάλλει στις τοπικές αρχές αναλυτική πρόταση του προϋπολογισμού, με βάση τις προτεραιότητες που καθορίζονται στις περιφερειακές συνελεύσεις και να παρακολουθεί την εκτέλεση των εγκεκριμένων δημοσίων έργων.

Το COP υποβάλλει την πρόταση προϋπολογισμού στην Βουλή, που έχει πλήρη αυτονομία να την τροποποιήσει ή να την ακυρώσει. Ωστόσο, δεδομένου ότι η πρόταση έχει εγκριθεί από τους πολίτες, τις τοπικές συνελεύσεις και τις κοινοτικές οργανώσεις, το πολιτικό κόστος της απόρριψης της πρότασης είναι πολύ υψηλό. Στη διαδικασία αυτή παρατηρείται η μαζική συμμετοχή των πολιτών, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι υπήρξε σημαντική συμμετοχή των πολιτών που ανήκουν στο κομμάτι του πληθυσμού με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και χαμηλά εισοδήματα. Ως αποτέλεσμα παρατηρείται η ενίσχυση της αναδιανομής του εισοδήματος εντός της πόλης (Aragonès et al., 2009).

2.2 Η έννοια της Συμμετοχικής πόλης

Τα τελευταία χρόνια η εισαγωγή της τεχνολογίας στη διαμόρφωση και τη λειτουργία των σύγχρονων πόλεων κατέχει κύριο ρόλο και είναι εξίσου σημαντική με τον αστικό σχεδιασμό. Ο αστικός σχεδιασμός (city making) εμπεριέχει τη λήψη των αποφάσεων του σχεδιασμού της πόλης και τη διαχείριση συλλογικών πόρων (Anastasiu, 2015). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία νέες έννοιες αναδύονται για να περιγράψουν αυτή τη νέα τάση. Μία από αυτές είναι η έννοια της 'hackable' πόλης, η οποία αποτελεί μία εναλλακτική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία υιοθετούνται ιδέες και πρακτικές με τη χρήση της τεχνολογίας, οι οποίες αναμορφώνουν τον αστικό ιστό και οδηγούν σε δημοκρατικές μορφές στη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος και στον αστικό σχεδιασμό (Anastasiu, 2019). Μία ακόμα έννοια που εμφανίζεται σε σχέση με την συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό της πόλης τους είναι εκείνη της 'Playable City', η οποία αναφέρεται σε μια πόλη ανοικτή, διαδραστική και συμμετοχική (Slingerland et al., 2020).

Η σημασία της Έξυπνης πόλης αν και ξεκίνησε εστιάζοντας στην εισαγωγή των τεχνολογικών εφαρμογών και την ενίσχυση της ποιότητας των υπηρεσιών, τα τελευταία χρόνια επικεντρώνεται στη σημασία της συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση της Έξυπνης πόλης. Σύμφωνα με την Anastasiu (2015), τα social media και τα υπόλοιπα δίκτυα επικοινωνίας αποτελούν εργαλεία προώθησης ιδιωτικών πρωτοβουλιών ευρύτερα στο σύνολο των πολιτών, ενώ η έννοια του *Citizen engagement* αναφέρεται στη συμμετοχή των πολιτών στις τοπικές υποθέσεις. Η έννοια *Citizen engagement* συχνά ταυτίζεται με την έννοια, *Community engagement*. Ωστόσο η διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών είναι ότι η έννοια *Citizen engagement* βασίζεται στη συζήτηση, το διάλογο, το διαμοιρασμό της εξουσίας και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ αιρετών αρχών και πολιτών, ενώ *Community engagement* είναι μία διαδικασία με σκοπό τη συνεργασία με συγκεκριμένες ομάδες πολιτών, την ανάπτυξη των κατάλληλων δεξιοτήτων και τη λήψη συλλογικών αποφάσεων (Anastasiu, 2015).

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι διοικητικές αρχές των σύγχρονων πόλεων επικεντρώνονται στην εισαγωγή τεχνολογικών εφαρμογών και στη δημιουργία μίας έξυπνης πόλης, αγνοώντας όμως την πτυχή της συνεργασίας με τους πολίτες και τη δημιουργία μίας έξυπνης διακυβέρνησης. Στην προσπάθεια ενίσχυσης της συμμετοχής των πολιτών και της εισαγωγής τεχνολογικών εφαρμογών ουσιαστικός παράγοντας αναδεικνύεται η συμμετοχή των πολιτών στο συν σχεδιασμό τέτοιων τεχνολογικών εφαρμογών. Για παράδειγμα τα Living Labs εστιάζουν κυρίως στην καινοτομία στις δημόσιες υπηρεσίες. Η έρευνα για τα ζωντανά εργαστήρια γενικά έθεσε το ερώτημα του πώς η συμμετοχή διευκολύνεται καλύτερα σε αυτά τα εργαστήρια και πώς μπορούν να συμπεριληφθούν όλοι οι ενδιαφερόμενοι (Slingerland et al., 2020). Η ανάγκη για συμμετοχική δημοκρατία σε μια περίοδο αβεβαιότητας και αναδυόμενων προκλήσεων καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική. Σε παγκόσμια κλίμακα οι ανισότητες αυξάνονται και πρέπει να αναζητηθούν οι κατάλληλες λύσεις σε επίπεδο διακυβέρνησης για μία Βιώσιμη πόλη.

Οι Effing et al. (2016) υποστηρίζουν ότι η ζωή στις σύγχρονες πόλεις δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προκλήσεις που αναδύονται, διότι οι πολίτες ενδιαφέρονται για το ιδιωτικό τους συμφέρον και όχι για το κοινωνικό όφελος. Η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των δημοτικών αρχών και των φορέων της ΚτΠ είναι επίκαιρη, αλλά και αναγκαία για την κοινωνική συνοχή στις σύγχρονες πόλεις. Όπως αναφέρουν το βασικό συστατικό δεν είναι η εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογικών εφαρμογών για τη δημιουργία μίας βιώσιμης έξυπνης πόλης, αλλά η ενίσχυση της συνεργασίας με τη χρήση της τεχνολογίας.

2.3 Συμμετοχική ή Διαβουλευτική δημοκρατία

Η Συμμετοχική Δημοκρατία είναι ένας όρος που αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1960 και του 1970, ενώ πολλές φορές ταυτίζεται με την έννοια της Διαβουλευτικής Δημοκρατίας (Floridia, 2014). Ο Elstub (2018), υποστηρίζει ότι οι υπέρμαχοι της συμμετοχικής δημοκρατίας είναι εκείνοι που επιθυμούν την άμεση συμμετοχή των πολιτών στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών και όχι την έμμεση συμμετοχή δια της αντιπροσώπευσης (Cohen, 2009; Elstub, 2018). Όπως επισημαίνει η ενίσχυση της συμμετοχής μπορεί να συμβάλει στη μείωση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων και να οδηγήσει στην αυθεντική μορφή της δημοκρατίας, ενώ η διαβουλευτική δημοκρατία λόγω των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων που παράγονται στην πολιτική συμμετοχή ενέχει τον κίνδυνο της υποεκπροσώπησης ορισμένων κοινωνικών ομάδων (Fishkin, 2009).

Σύμφωνα με τον Vitale (2006), τα πλεονεκτήματα της συμμετοχικής δημοκρατίας είναι τα παρακάτω: α) η ενίσχυση της συμμετοχής πέρα από τα όρια του αντιπροσωπευτικού συστήματος, η οποία θα βελτιώσει την ποιότητα της δημοκρατίας, β) η παιδευτική σημασία για τους πολίτες και η δημιουργία νέων κοινωνικών και πολιτικών δεξιοτήτων, γ) η βελτίωση της ποιότητας της δημοκρατίας, η οποία θα οδηγήσει στη μείωση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο η πρόταση δεν είναι η αντικατάσταση του υπάρχοντος συστήματος, αλλά η δημιουργία νέων χώρων συμμετοχής και διαλόγου με στόχο την ενίσχυση της εμπιστοσύνης μεταξύ των κυβερνητικών αρχών και των πολιτών, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία.

Η συμμετοχική δημοκρατία και η διεύρυνση της συμμετοχής σε επίπεδο δήμων, στις γειτονιές, στα σχολεία αποτελεί μία κοινωνική εμπειρία με σπουδαία παιδευτική σημασία για την ίδια τη δημοκρατία, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε ένα καταλληλότερο σύστημα διακυβέρνησης (Warren, 1993). Η διαβούλευση ως βασικό συστατικό της δημοκρατίας σημαίνει την αμοιβαία αναγνώριση των διαφορετικών αξιών και απόψεων μεταξύ των συμμετεχόντων και περιλαμβάνει την ψηφοφορία,

τη διαπραγματευση, το διάλογο. Η συμμετοχική δημοκρατία συνδέεται άμεσα με τη διαβουλευτική δημοκρατία. Οι υπέρμαχοι της διαβουλευτικής δημοκρατίας αποσκοπούν στη λειτουργία μίας κοινωνίας, όπου οι πολίτες θα έχουν την ικανότητα και την ευκαιρία να συζητούν για τις δημόσιες πολιτικές οι οποίες επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητά τους (Curato et al., 2017). Η συμμετοχική δημοκρατία επανήλθε στο δημόσιο διάλογο στα τέλη της δεκαετίας του 1990, με την εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων όπως ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός* στο Porto Alegre της Βραζιλίας και την ανάγκη για ενδυνάμωση της συμμετοχής των πολιτών σε τοπικό επίπεδο (Floridia, 2013).

Βασικό κριτήριο για το είδος της συμμετοχής και τη διάκριση από τα κοινωνικά κινήματα ή τις εθελοντικές οργανώσεις είναι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι κυβερνητικές αρχές στην οργάνωση και τη νομιμοποίηση των διαδικασιών συμμετοχής. Κρίσιμος παράγοντας είναι η συμμετοχή των πολιτών στο στάδιο λήψης των αποφάσεων. Οι Font et al. (2014) υποστηρίζουν πως χαρακτηριστικό παράδειγμα της σύνδεσης της Κοινωνίας των Πολιτών με τις δημόσιες πολιτικές είναι η περίπτωση του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*.

Κεφάλαιο 3ο

3.1 Η έννοια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (*Participatory Budgeting/ PB*) αποτελεί μία καινοτόμο διαδικασία, η οποία για πρώτη φορά αναπτύχθηκε και εφαρμόστηκε το 1989 στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας. Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας αναδύθηκε σε μία περίοδο μετάβασης και εκδημοκρατισμού της χώρας (Wampler 2000; Sintomer et al., 2012; Harvey, 2013). Τα προγράμματα ΣΠ εφαρμόστηκαν για την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών, στην προσπάθεια αντιμετώπισης φαινομένων διαφθοράς και κοινωνικού αποκλεισμού, τα οποία αποτελούσαν πολιτικές πρακτικές του παλαιού καθεστώτος (Wampler, 2000). Το Εργατικό Κόμμα του Luiz Inácio Lula da Silva, με υποψήφιο δήμαρχο τον Olívio Dutra κέρδισαν τις εκλογές το 1988 και ένα χρόνο αργότερα εισήγαγαν τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού (Blair, 2013). Η προεκλογική εκστρατεία των Εργατικών βασίστηκε στην έννοια της δημοκρατικής συμμετοχής. Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός είχε σαν στόχο να διανεμηθεί μεγαλύτερο μερίδιο των δημοσίων δαπανών στις πιο υποβαθμισμένες γειτονιές. Τα πρώτα δύο χρόνια εφαρμογής του ΣΠ 1989-1992 στο Πόρτο Αλέγκρε, συμμετέχουν λιγότεροι από 1.000 πολίτες και φτάνουν τους 20.000 το 1992 (World Bank, 2007). Η αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού είναι εντυπωσιακή. Από τότε μέχρι σήμερα έχει εξαπλωθεί σε χιλιάδες πόλεις σε παγκόσμιο επίπεδο (Goldfrank, 2007).

Ο ΣΠ μέχρι τη δεκαετία του 90' αποτέλεσε εργαλείο του κεντρικού πολιτικού σχεδιασμού για αρκετές χώρες τη Λατινικής Αμερικής. Η ευρεία εφαρμογή και η εξάπλωσή του οφείλεται στο γεγονός ότι καθίσταται ένα μέσο πολιτικής με σκοπό την κοινωνική δικαιοσύνη, τη χρηστή διακυβέρνηση και την αντιμετώπιση των πελατειακών σχέσεων. Η δεύτερη φάση εξάπλωσης του ΣΠ τοποθετείται μετά τη δεκαετία του 90', μία περίοδο κατά την οποία ο ΣΠ κεντρίζει το ενδιαφέρον και την προσοχή διεθνών οργανισμών, ως ένα εργαλείο που αντιμετωπίζει φαινόμενα πελατειακών σχέσεων και κοινωνικού αποκλεισμού και ενισχύει τη διαφάνεια, τη

λογοδοσία, τη χρηστή διακυβέρνηση, τη βιώσιμη ανάπτυξη. (Blair, 2013; Ganuza et al., 2012; Shah, 2007).

Μετά το 2000, διαμέσου των διεθνών οργανισμών εξαπλώνεται σε Ασία, Αφρική, Βόρεια Αμερική και Ευρώπη. Σύμφωνα με τους Baïocchi et al. (2014), για τις πολιτικές ομάδες των συντηρητικών ο ΣΠ αποτελεί μία διαδικασία, η οποία ενισχύει την κοινωνική συνοχή, την καινοτομία και αποκαθιστά την εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών. Ωστόσο επισημαίνουν ότι στην εξάπλωση του ΣΠ σε παγκόσμιο επίπεδο η ενδυνάμωση του citizens engagement (empowerment) δεν αποτέλεσε τον κεντρικό πυρήνα της εφαρμογής του, εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις (Baïocchi et al., 2014). Επομένως η χρήση του περιορίστηκε στην εφαρμογή του ως ένα εργαλείο και όχι ως ένα μέσο πολιτικής.

Η Λευκή βίβλος για το νεανικό Συμμετοχικό Προϋπολογισμό στην Ευρώπη (2017) ορίζει ότι *“ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός είναι μια διαδικασία δημοκρατικής διαβούλευσης και λήψης αποφάσεως καθώς και μια μορφή συμμετοχικής δημοκρατίας, στην οποία οι πολίτες αποφασίζουν πως θα διανεμηθεί μέρος του προϋπολογισμού του κράτους ή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.”*

Σύμφωνα με τον ορισμό του Wampler (2000), τα προγράμματα Συμμετοχικού Προϋπολογισμού συνιστούν καινοτόμες διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικών. Οι πολίτες συμμετέχουν άμεσα στη λήψη των αποφάσεων. Οι πολίτες συμμετέχουν στις διαδικασίες του ΣΠ κατά τη διάρκεια του έτους, για να προσδιορίσουν τις ανάγκες, να καταναείμουν τους πόρους, να συμμετέχουν στον έλεγχο των δημοσίων δαπανών. Μέσω του ΣΠ δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής όλων των κοινωνικών ομάδων χωρίς αποκλεισμούς στη χάραξη των δημόσιων πολιτικών με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αποτελεσματικότερη διακυβέρνηση (Wampler, 2000; *PB: Seven Defining Characteristics*, 2012).

Ο ηλεκτρονικός συμμετοχικός προϋπολογισμός (e-ΣΠ) αναφέρεται στη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων και στον καθορισμό

των δημοσίων δαπανών, στο πλαίσιο του ετήσιου προϋπολογισμού με τη χρήση των ΤΠΕ (Nitzsche et al., 2012). Η σχεδιαζόμενη πλατφόρμα σύμφωνα με τον οδηγό καλών πρακτικών (2012) πρέπει να είναι αξιόπιστη, τεχνικά απλή και φιλική προς το χρήστη και να χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα διαφορετικές μέθοδοι και περιβάλλοντα.

Η σημασία του ΣΠ και η εξάπλωσή του συνδέεται τόσο με το *New Public Management* (NPM) και την ανάγκη για καλύτερες υπηρεσίες, όσο και με την ίδια την έννοια της συμμετοχής ως συστατικό στοιχείο της ποιότητας της διακυβέρνησης (Omar et al., 2017). Η συμμετοχή των πολιτών σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης (2017) αφορά διάφορους τύπους συμμετοχής, όπως είναι 1) η παροχή πληροφοριών (πρόσβαση στην πληροφορία δωρεάν απογραμμικά και επιγραμμικά με κατανοητή γλώσσα), 2) οι διαβουλεύσεις (οι συνεδριάσεις, με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και με την απαραίτητη ανατροφοδότηση), 3) ο διάλογος (προσανατολισμός στα αποτελέσματα) και 4) η ενεργός συμμετοχή. Η ενεργός συμμετοχή δεν αφορά την παροχή μόνο πληροφοριών, τη διαβούλευση και το διάλογο, αλλά πρόκειται ουσιαστικά για τη συμμετοχή των πολιτών, των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, της Κοινωνίας των Πολιτών στη λήψη των αποφάσεων.

Η εφαρμογή του ΣΠ έχει σαν σκοπό τον καθορισμό των προτεραιοτήτων μίας περιοχής από τους ίδιους τους πολίτες, όμως παράλληλα αποτελεί και μία διαδικασία με παιδευτική σημασία για τους πολίτες στις σύγχρονες δημοκρατίες. Οι πολίτες μπορούν να κατανοήσουν τις διαδικασίες του προϋπολογισμού, τις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικών, να κατανοήσουν τη σύνδεση πόρων και αποτελεσματικότητας. Με τη συμμετοχή τους δεν επικεντρώνονται μόνο σε προβλήματα της γειτονιάς τους, αλλά αναλύουν και επεξεργάζονται θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος που αφορούν το σύνολο του δήμου, της περιφέρειας, της πόλης (Shah, 2007).

Η τοπική διακυβέρνηση για να είναι αποτελεσματική πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες, τις ανησυχίες των πολιτών, τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των ομάδων συμφερόντων και γενικότερα τις διάφορες οργανώσεις της ΚτΠ (Kearns,

1995; Mellouli et al., 2014; Αργυρίου, 2016). Η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού σε τοπικό επίπεδο, σύμφωνα με την αρχή της εγγύτητας μπορεί να οδηγήσει σε μία αποτελεσματικότερη κατανομή και χρήση των πόρων. Όσο πιο κοντά στους πολίτες είναι το επίπεδο διακυβέρνησης οι τοπικές αρχές αναζητούν νέους τρόπους εμπλοκής των πολιτών (CEMR, 2017; Λευκή Βίβλος, 2017).

Η Birskyte (2013) μελετά το *Συμμετοχικό Προϋπολογισμό* σε επίπεδο δήμων στη Λιθουανία. Στην έρευνα συμμετείχαν μέλη των δημοτικών συμβουλίων. Σκοπός της μελέτης είναι η διεξαγωγή συμπερασμάτων ως προς τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων και την κατανομή των διαθέσιμων πόρων μέσω του ετήσιου προϋπολογισμού. Τα μέλη των δημοτικών συμβουλίων διαπιστώθηκε ότι γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα του συμμετοχικού προϋπολογισμού, ωστόσο οι δήμοι έρχονται αντιμέτωποι με ζητήματα, όπως είναι η έλλειψη επαρκών οικονομικών πόρων, η γραφειοκρατία, η αδιαφορία των πολιτών.

Ο ΣΠ διακρίνεται από άλλες μορφές συμμετοχικών διαδικασιών, με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

- Οι δημόσιοι προϋπολογισμοί αποτελούν το βασικό αντικείμενο της διαδικασίας
- Η συμμετοχή των πολιτών έχει άμεση επίδραση στον προϋπολογισμό (δεν αποτελεί διαδικασία διαβούλευσης)
- Οι πολίτες αποφασίζουν για τους κανόνες που διέπουν τη διαδικασία
- Η διαδικασία οδηγεί σε αποτελέσματα (υλοποίηση)
- Η αναδιανομή είναι βασικό στοιχείο του ΣΠ (με κατεύθυνση τις πιο υποβαθμισμένες περιοχές)
- Βασικό στοιχείο του ΣΠ είναι ο έλεγχος των πολιτών στις δημόσιες δαπάνες
- Ο ΣΠ είναι μία μακροχρόνια διαδικασία, η οποία επαναλαμβάνεται πχ. σε ετήσια βάση (*PB: Seven Defining Characteristics*, 2012)

Σύμφωνα με τον Wampler (2000) τα κίνητρα των διαφόρων εμπλεκόμενων μερών στις διαδικασίες του ΣΠ διαφοροποιούνται.

1. Οι **τοπικές αρχές** έχουν ως σκοπό την ευρύτερη κοινωνική συναίνεση, την επίτευξη μίας ισορροπής κατανομής των περιορισμένων πόρων, ενώ στοχεύουν και στη δημιουργία μίας βάσης που θα στηρίζει τις πολιτικές αποφάσεις. Μέσω της διαδικασίας του ΣΠ *προωθούν* την ανοικτότητα των δεδομένων, τη διαφάνεια, τη λογοδοσία.

2. Οι **πολίτες** έχουν ως στόχο την πρόσβαση στην ενημέρωση, στη σωστή πληροφόρηση, τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών και τη συμμετοχή τους στη λήψη των αποφάσεων.

3. Οι **διάφορες οργανώσεις της ΚτΠ** έχουν σκοπό με τη συμμετοχή τους στο ΣΠ να διευρύνουν τα δίκτυα και να ενισχύσουν την επιρροή τους στις δημόσιες πολιτικές.

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός διακρίνεται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τον ΣΠ για δημόσια έργα μία κατηγορία με θετικά αποτελέσματα ως προς 1) τη σύνδεση πόρων και αποτελεσμάτων, 2) τον προσδιορισμό των αναγκών της περιοχής με βάση τη γνώση των πολιτών, 3) την αποκέντρωση της λήψης απόφασης, με την επιλογή των έργων από τους ίδιους τους πολίτες. Η δεύτερη κατηγορία αφορά τον ΣΠ για δημόσιες πολιτικές. Η εμπλοκή των πολιτών στην επιλογή και την υλοποίηση των δημόσιων έργων συμβάλλει στην αντιμετώπιση της διαφθοράς, της αδιαφάνειας των διαδικασιών. Επίσης δίνει στους πολίτες ένα σημαντικό κίνητρο, τη δυνατότητα να αποφασίσουν για την εφαρμογή πολιτικών που επηρεάζουν όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων τους, την ποιότητα ζωής, την κοινωνική ευημερία. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παιδευτική σημασία για τους πολίτες των διαδικασιών δημόσιας πολιτικής και η καλύτερη κατανόηση των αρμοδιοτήτων και του έργου των τοπικών αρχών (Wampler, 2000).

Ο ΣΠ αποτελεί μία μορφή της συμμετοχής των πολιτών σε τοπικό επίπεδο, με την ενεργό και άμεση συμμετοχή των πολιτών στην υποβολή προτάσεων και στην ψηφοφορία για την υλοποίηση έργων ανάπτυξης. Σύμφωνα με τη μελέτη και την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε σε πόλεις της Πολωνίας, διακρίνονται δύο τύποι

συμμετοχής.

- Η οριζόντια συμμετοχή με τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας
- Η κάθετη συμμετοχή με τη συνεργασία με τις τοπικές αρχές

Πιο συγκεκριμένα, η οριζόντια συμμετοχή βασίζεται στη συνεργασία διαφορετικών κοινωνικών ομάδων για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού, ενώ η κάθετη συμμετοχή αφορά διαδικασίες που εισάγονται από τις δημόσιες αρχές, στις οποίες συμμετέχουν οι πολίτες (Olejniczak, 2015). Ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός* ή αλλιώς *αστικός προϋπολογισμός (civic budgeting)*, αποτελεί μία διαδικασία συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων και προωθεί τη συμμετοχή των πολιτών στις τοπικές δημόσιες πολιτικές (Sintomer et al., 2012). Ο *Civic budgeting* αποτελεί ένα εργαλείο προώθησης της συμμετοχής με μεγάλη παιδευτική σημασία για τη διαδικασία υλοποίησης των δημόσιων πολιτικών (Radziszewski, 2016), ενώ αντιπροσωπεύει και ένα ανώτερο επίπεδο συνεργασίας των πολιτών και των τοπικών αρχών (Basaj, 2013).

3.2 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Η διαδικασία του ΣΠ συνδέεται με την εφαρμογή κοινωνικών και δημόσιων πολιτικών, την εκκίνηση διαδικασιών διαβούλευσης μεταξύ των κυβερνητικών αρχών και της ΚτΠ, με σκοπό τον καθορισμό των προτεραιοτήτων σε επίπεδο γειτονιάς, πόλης, δήμου, περιφέρειας. Οι πολίτες δεν επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα έργα, αλλά ασχολούνται με θέματα που αφορούν όλες τις πτυχές της καθημερινότητάς τους. Ωστόσο όπως επισημαίνει ο Wampler (2000) δεν είναι τόσο ξεκάθαρο, εάν οι πολίτες λαμβάνουν τις απαραίτητες πληροφορίες και έχουν τη γνώση που απαιτείται, ώστε να αποτελέσουν “co- producers” στην εφαρμογή κοινωνικών και δημόσιων πολιτικών ή εάν με τη συμμετοχή τους νομιμοποιούν μόνο τις αποφάσεις των κυβερνητικών αρχών.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός δεν συνιστά ένα συγκεκριμένο μοντέλο. Ωστόσο η διαδικασία ακολουθεί ορισμένα βασικά στάδια, όπως τον προσδιορισμό των βασικών αναγκών, τη συζήτηση, τη λήψη απόφασης, την εφαρμογή- υλοποίηση, τον έλεγχο και την ανατροφοδότηση. Στη διαδικασία του ΣΠ συμμετέχουν οι πολίτες σε ετήσια βάση διαμέσου τοπικών συμβουλίων, συναντήσεων, αλλά τα τελευταία χρόνια και με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων.

Τα στάδια του ΣΠ στο πλαίσιο του ετήσιου προϋπολογισμού είναι τα εξής:

- Προτάσεις- ιδέες (από πολίτες ή ομάδες πολιτών) προς ψήφιση- υλοποίηση βάσει των αναγκών της περιοχής τους (crowdsourcing)
- Μελέτη- σχεδιασμός- αξιολόγηση των προτάσεων με τη βοήθεια ειδικών, για τη δημιουργία ολοκληρωμένων προσεγγίσεων βάσει των προτεραιοτήτων και εισαγωγή για ψηφοφορία
- Ψηφοφορία για τα προτεινόμενα έργα
- Εφαρμογή και υλοποίηση των επιλεγμένων έργων
- Έλεγχος και Ανατροφοδότηση σε όλα τα στάδια της διαδικασίας

(World Bank, 2007; Birskyte, 2013).

Ο ΣΠ αποτελεί ένα επιτυχημένο πρόγραμμα σε πολλές περιοχές, με διαφορετικά χαρακτηριστικά τόσο στη διαδικασία όσο και στο διοικητικό επίπεδο εφαρμογής του ΣΠ (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό). Οι συνθήκες που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία επηρεάζουν την επιτυχία του ΣΠ είναι οι εξής:

- Ισχυρή πολιτική βούληση
- Κοινωνία των Πολιτών (ΚτΠ) ικανή να συμμετέχει στις πολιτικές διεργασίες
- Το κατάλληλο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο για την προώθηση του ΣΠ
- Η δυνατότητα χρηματοδότησης και η επάρκεια των πόρων που απαιτούνται για τη λειτουργία του ΣΠ και την υλοποίηση των έργων που επιλέγονται από τους πολίτες (World Bank, 2007).

Με βάση την ανάλυση διαφορετικών περιπτώσεων εφαρμογής του ΣΠ εντοπίζονται ποικίλα χαρακτηριστικά, που μπορεί να οδηγήσουν σε αποτελεσματικότερες διαδικασίες. Σύμφωνα με τον Blair (2013) η άμεση εμπλοκή των πολιτών στην επιλογή των αναγκαίων προτεραιοτήτων της περιοχής τους, ενισχύει το αίσθημα ευθύνης και τη συμμετοχή τους στις εν λόγω διαδικασίες, σε αντίθεση με την εκπροσώπηση διαμέσου αντιπροσώπων. Στη συγκεκριμένη μελέτη διαπιστώνεται ότι η υιοθέτηση του ΣΠ σε μακροχρόνια βάση, όταν αποτελεί πρωτοβουλία των αρχών σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό επίπεδο μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικότερα, σε αντίθεση με την προσπάθεια εισαγωγής του από διεθνείς οργανισμούς. Στη βιβλιογραφία, δύο δεκαετίες μετά την ευρεία εξάπλωσή του σε χιλιάδες πόλεις ανά τον κόσμο, εντοπίζεται κενό σε σχέση με την επίδραση του ΣΠ στην ενίσχυση της συμμετοχής, στη μείωση της φτώχειας, στην ευημερία και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής (Blair, 2013).

3.3 Ο ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός

Εικόνα 3.3.1. Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός σε παγκόσμια κλίμακα

TABLE 2 – PARTICIPATORY BUDGETING IN THE WORLD (NO.)

–

Period	Total of active PB
Before the pandemic - 2019	10 081
During the pandemic - 2020	4 032

Πηγή: PB Atlas, 2021

Η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού προωθείται όχι μόνο από κυβερνήσεις, αλλά και από διεθνείς οργανισμούς ή υπερεθνικά όργανα όπως η World Bank και το UNDP μέσω του UN- Habitat. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την εφαρμογή του μέσω χρηματοδοτικών προγραμμάτων όπως το URB-AL (Sgueo, 2016). Ο ΣΠ τα τελευταία δέκα χρόνια έχει εισαχθεί και προσαρμοστεί στην ψηφιακή εποχή με την ανάπτυξη συνεργατικών πλατφορμών, με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών. Το πρόγραμμα EMPATIA project με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησε στη δημιουργία πάνω από 20 συνεργατικών πλατφορμών σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Secchi, 2017). Στον παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι πριν την πανδημία Covid-19 ο συνολικός αριθμός των ενεργών διαδικασιών Συμμετοχικού Προϋπολογισμού σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν 10.081, ενώ κατά τη διάρκεια της πανδημίας ο αριθμός μειώθηκε στις 4.032 (PB Atlas, 2021). Η πανδημία Covid-19 επηρέασε αρνητικά τη διαδικασία εφαρμογής και υλοποίησης του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.

Σύμφωνα με τα United Nations (2018), οι κυβερνητικές αρχές και οι θεσμοί οφείλουν να προσπαθήσουν να εφαρμόσουν νέες προσεγγίσεις για την κατανόηση και την υλοποίηση των Sustainable Development Goals (SDGs) (2030 Agenda). Η εμπλοκή των διαφόρων οργανώσεων της ΚτΠ και η συμμετοχή μέσω συναντήσεων, μέσω ψηφιακών εργαλείων, καθίσταται ουσιαστικός παράγοντας για τη διακυβέρνηση χωρίς αποκλεισμούς και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Ο ΣΠ χαρακτηρίζεται με την έννοια των *Democratic Innovations* (Dis) σαν μία διαδικασία, η οποία με τη χρήση παραδοσιακών μορφών και ψηφιακών εργαλείων έχει στόχο τη συνεχή διαπραγμάτευση μεταξύ των τοπικών αρχών και των πολιτών για τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού. Η συμμετοχή μπορεί να αφορά το σύνολο των πολιτών σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό επίπεδο ή να περιορίζεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες και ομάδες (Secchi, 2017). Η έννοια των *Democratic Innovations* (Dis) αναφέρεται στους θεσμούς που έχουν στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων (Smith, 2009). Πιο συγκεκριμένα στην καινοτομία που εφαρμόζεται στις δημοκρατικές διαδικασίες και τους θεσμούς διακυβέρνησης, με στόχο τη μείωση του δημοκρατικού ελλείμματος (Smith, 2013; Secchi, 2016).

Η γνώση των κατοίκων για τις ανάγκες της περιοχής τους είναι δυνατόν να διατεθεί χωρίς επιπλέον κόστος με τη χρήση της τεχνολογίας. Οι τεχνολογικές εξελίξεις διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και την εξάπλωση του ψηφιακού *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*, εξοικονομώντας χρόνο με τη δυνατότητα συμμετοχής με τη χρήση της τεχνολογίας. Ο ψηφιακός *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός* αποτελεί μία καινοτόμο διαδικασία, η οποία έχει εξαπλωθεί ευρέως σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα τελευταία χρόνια.

Η διαδικασία του ΣΠ δεν συνιστά ένα συγκεκριμένο μοντέλο, αλλά με βάση τη βιβλιογραφία, εντοπίζονται διαφορετικά χαρακτηριστικά στη δομή και την αρχιτεκτονική του, ανάλογα με το ιδιαίτερο ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό, θεσμικό περιβάλλον εφαρμογής του. Ο σχεδιασμός των διαδικασιών του ΣΠ μπορεί να συνδυάζει με διαφορετικό τρόπο εργαλεία διαβούλευσης,

συμμετοχής και αντιπροσώπευσης (Wampler, 2000; The Democratic Society, 2019; World Bank 2007; Secchi, 2017).

Ο ΣΠ μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια περίπτωση Democracy Driven Governance (DDG), μία διαδικασία η οποία με τη συμμετοχή των κυβερνητικών αρχών μπορεί να μετατραπεί σε Governance Driven Democratisation (GDD) και αντίστροφα. Οι διαδικασίες DDG είναι διαδικασίες που χαρακτηρίζονται ως bottom-up, οι οποίες αλληλεπιδρούν με παραδοσιακούς θεσμούς, με στόχο να τους μετασχηματίσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι Ο ΣΠ στη Βαρκελώνη, ο οποίος από μοντέλο GDD μετασχηματίστηκε σε μοντέλο DDG (Bua et al., 2021).

Ο ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός αποτελεί μία καινοτόμο διαδικασία, η οποία συμβάλλει στην ενίσχυση της έξυπνης διακυβέρνησης. Η δημιουργία μίας ψηφιακής συνεργατικής πλατφόρμας, μέσω της οποίας οι πολίτες προτείνουν, ενημερώνονται, διαπραγματεύονται, συνδιαμορφώνουν και συναποφασίζουν στο πλαίσιο μίας συνεχούς διαπραγμάτευσης με τις τοπικές αρχές, αποτελεί μία από τις καλύτερες λύσεις για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα σύγχρονα αστικά περιβάλλοντα, αλλά και για τη δημιουργία μίας έξυπνης πόλης (Benouaret et al., 2013). Σύμφωνα με την έρευνα του European Parliament Research Service, σε ευρωπαϊκό επίπεδο την περίοδο 2005 με 2012, η εφαρμογή του *PB* από 55 μόλις πόλεις εξαπλώθηκε σε πάνω από 1.300, ενώ πάνω από 8 εκατομμύρια Ευρωπαίοι πολίτες συμμετέχουν σε *PB* προγράμματα (EPRS, 2016). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία ευρύτερη προσπάθεια εμπλοκής των πολιτών στην ανάπτυξη σε επίπεδο περιφέρειας, δήμου, γειτονιάς μέσω του ψηφιακού Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, με τη δημιουργία πλατφορμών στις οποίες οι ίδιοι οι πολίτες καθορίζουν τις προτεραιότητες και επιλέγουν σε ποια έργα και για ποιο σκοπό θα κατανεμηθούν οι διαθέσιμοι πόροι (CEMR, 2017; PB atlas, 2021).

Μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις όπως το Παρίσι, η Μαδρίτη και η Βαρκελώνη εφαρμόζουν τη διαδικασία του ΣΠ, τόσο σε επίπεδο γειτονιάς, όσο και σε ολόκληρη την πόλη. Η διαδικασία υλοποιείται μέσω παραδοσιακών μορφών συμμετοχής και με τη χρήση νέων τεχνολογικών εφαρμογών, με σημαντικά αποτελέσματα όσον

αφορά την ανταπόκριση και τη συμμετοχή των πολιτών. Η Ισπανία παρουσιάζει έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του ΣΠ σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ισπανία κατέχει μία μακρά παράδοση σε θέματα ΣΠ, με τα πρώτα προγράμματα να τοποθετούνται χρονικά το 2001.

Η οικονομική κρίση το 2008 επέφερε σημαντικές κοινωνικοοικονομικές αλλαγές. Η ανάδυση κινημάτων ενάντια στη λιτότητα έφερε στη δημόσια συζήτηση το αίτημα της ΚτΠ για μεγαλύτερη συμμετοχή στις διαδικασίες πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό αναδύθηκε και η σημασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Το 2015 στην πόλη της Μαδρίτης δημιουργήθηκε η πλατφόρμα Decide- Madrid, με λογισμικό ανοικτού κώδικα (open source), με σκοπό την ενίσχυση της διαφάνειας και της συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων. Στο πλαίσιο της εύρυθμης λειτουργίας και της προστασίας των δικαιωμάτων των συμμετεχόντων δημιουργήθηκαν επιτροπές για τη διασφάλιση της συμμετοχής των πολιτών (*Regulations governing citizen participation*; Stark, 2017).

3.4 Ο ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός σε χώρες της Ευρώπης

Ισπανία

Στην πόλη της Βαρκελώνης δημιουργήθηκε η ψηφιακή πλατφόρμα DECIDIM (στα καταλανικά σημαίνει εμείς αποφασίζουμε), με το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό να αποτελεί ένα μέρος του εγχειρήματος για ενίσχυση της δημοκρατίας και της χρηστής διακυβέρνησης. Η πλατφόρμα Decidim είναι η επίσημη ψηφιακή πλατφόρμα του δήμου της Βαρκελώνης για τη συμμετοχική δημοκρατία, μία bottom-up διαδικασία στο πλαίσιο της μακροπρόθεσμης στρατηγικής του δήμου. Διαμέσου αυτής της ψηφιακής πλατφόρμας, όλοι οι πολίτες στο δήμο έχουν πρόσβαση στις συμμετοχικές διαδικασίες. Μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας επιδιώκεται μία ψηφιακή αλλαγή στην πόλη της Βαρκελώνης, ενορχηστρωτής της οποίας είναι το Συμβούλιο της πόλης. Η εν λόγω πλατφόρμα επιτρέπει τον έλεγχο κατά τη διαδικασία υλοποίησης των προτάσεων που έχουν επιλεχθεί και την ανατροφοδότηση σε σχέση με τους λόγους που οδήγησαν στην απόρριψη μίας πρότασης. Η πλατφόρμα Decidim προωθεί την εμπλοκή των πολιτών σε πλήθος συμμετοχικών διαδικασιών, με στόχο τη δημιουργία μίας νέας γενιάς δικτύων πολιτικής (Stark, 2017).

Οι πολίτες μέσω της πλατφόρμας μπορούν να συμμετέχουν στον στρατηγικό σχεδιασμό σε επίπεδο πόλης και γειτονιάς, να συμβάλλουν σε διαδικασίες διαβούλευσης, στη δημιουργία νέων κανονισμών συμμετοχής, να συμμετέχουν σε διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού και στο σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών. Πρόκειται για μία συνεργατική πλατφόρμα με free Software και μεγάλο αριθμό εγγεγραμμένων. Οι χρήστες έχουν πρόσβαση στα πρακτικά ενός μεγάλου αριθμού δημόσιων συναντήσεων, συνεδριάσεων, workshops και συμμετοχικών διαδικασιών. Οι πολίτες διαμορφώνουν τον τρόπο λειτουργίας της πλατφόρμας, με προτεραιότητα τον σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα και με αυστηρούς κανόνες για την ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων. Η πλατφόρμα χρησιμοποιεί την τεχνολογία blockchain στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου Decode (*Decidim. Barcelona; Digital Democracy and Data Commons, 2019*). “To DECODE είναι ένα

ευρωπαϊκό πρόγραμμα που δημιουργεί τεχνολογικά, νομικά και κοινωνικοοικονομικά εργαλεία που επιτρέπουν στους ανθρώπους να έχουν μεγαλύτερο έλεγχο στα δεδομένα τους και να αποκτήσουν περισσότερα συλλογικά οφέλη από αυτά” (*Digital Democracy and Data Commons, 2019*). Στη Βαρκελώνη θεσμοθετήθηκαν το 2017 νέοι κανονισμοί “The New Citizen Participation Regulations” ως αποτέλεσμα μίας συμμετοχικής διαδικασίας. Οι νέοι κανονισμοί προβλέπουν τη λειτουργία Επιτροπών, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τη δικαιοδοσία των δημοτικών αρχών. Ο σκοπός της σύστασής τους είναι να διασφαλίσουν το σεβασμό των δικαιωμάτων και τη λειτουργία των νέων δικτύων συμμετοχής. Εκτός από τις επιτροπές, οι πολίτες συμμετέχουν στα συμμετοχικά όργανα της πόλης “City’s participatory bodies”. Το Συμβούλιο της πόλης και οι πολίτες διαβουλεύονται σε θέματα 1) εδαφικά, σε επίπεδο γειτονιάς, περιφέρειας, πόλης, 2) τομεακά, ανάλογα με το πεδίο δράσης σε θέματα πολιτισμού, εκπαίδευσης, μεταφορών, κοινωνικής πρόνοιας κ.α.

Πίνακας: 3.4.1 Επιτροπές για τη διασφάλιση της συμμετοχής

Επιτροπές

Επιτροπές	Αρμοδιότητες
1) Επιτροπή Προστασίας των δικαιωμάτων συμμετοχής (Protection Committee)	• Ασχολείται με θέματα παραβίασης των δικαιωμάτων συμμετοχής
2) Επιτροπή Υποστήριξης των συμμετοχικών διαδικασιών (Participatory Process Advisory Committee)	• Συμβουλεύει, υποστηρίζει, ελέγχει τις διαδικασίες συμμετοχής • Μέλη της δεν μπορούν να είναι εκλεγμένοι του δήμου, εθνικών ή ευρωπαϊκών θεσμών και δημόσιοι υπάλληλοι
3) Επιτροπές Ελέγχου των συμμετοχικών διαδικασιών (Monitoring Committees)	• Ελέγχουν την ποιότητα των διαδικασιών συμμετοχής • Εκφράζουν την άποψή τους για τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται με βάση την ανατροφοδότηση που δέχονται από τους ίδιους τους πολίτες • Η σύνθεση της επιτροπής ελέγχου αποτελείται από πολίτες και εξειδικευμένο προσωπικό του δήμου

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/participaciociudadana/en/how-we-do> – ιδία επεξεργασία

Γαλλία

Στη Γαλλία ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός εισάγεται σε αρκετές πόλεις. Στις περισσότερες από αυτές τις προσπάθειες σε σύνολο 25 διαδικασιών ΣΠ, οι 21 αποτελούν την πρωτοβουλία πολιτικών που ανήκουν σε κόμματα με αριστερή ιδεολογία όπως Σοσιαλιστές, Οικολόγοι, Κομμουνιστικό Κόμμα (Cabannes, 2017; *CASE Participatory Budgeting in Paris*). Στο Παρίσι η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού εφαρμόστηκε το 2014, ενώ το 2015 δημιουργήθηκε και η ψηφιακή πλατφόρμα με σημαντική αύξηση της συμμετοχής. Η δήμαρχος Anne Hidalgo λίγους μήνες μετά την εκλογή της στο Παρίσι με την εισαγωγή του ΣΠ επιδιώκει μία πόλη συνεργατική, με τους πολίτες να διαμορφώνουν το μέλλον τους. Στο Παρίσι εφαρμόζονται διαδικασίες ΣΠ σε διαφορετικά επίπεδα 1) 1 ΣΠ ανά περιοχή για τοπικά έργα, 2) 1 ΣΠ σε ολόκληρη την πόλη, 3) 1 ΣΠ σε σχολεία, 4) 1 ΣΠ για social housing (κοινωνική κατοικία). Το 2014 40.000 πολίτες ψήφισαν 15 προτάσεις, τις οποίες υπέβαλε το δημοτικό συμβούλιο.

Το 2015 δημιουργήθηκε μία ηλεκτρονική πλατφόρμα διαμέσου της οποίας οι πολίτες πρότειναν 5.000 ιδέες. Στην ψηφοφορία που διεξήχθη συμμετείχαν 67.000 πολίτες και επέλεξαν την υλοποίηση 188 έργων. Το 2016 η συμμετοχή στην ψηφοφορία ανήλθε στους 158.000, μία αύξηση 39% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Ο ΣΠ στο Παρίσι αποτελεί μία μακροχρόνια διαδικασία με τέσσερις φάσεις:

- α) συλλογή ιδεών μέσω της πλατφόρμας,
- β) αξιολόγηση του σκοπού και του κόστους της κάθε ιδέας μέσω του προσωπικού του δήμου,
- γ) εκστρατεία ενημέρωσης για τις ιδέες προς υλοποίηση και ψηφοφορία,
- δ) υλοποίηση των επιλεγμένων προτάσεων (Cabannes, 2017; Carlson, 2017).

Οι θεματικές των προγραμμάτων ΣΠ αφορούν κυρίως ζητήματα που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής (25%), τη μετακίνηση (15%), το περιβάλλον(14%), ενώ μετά το 2017 η πόλη του Παρισιού άρχισε να ενθαρρύνει θέματα σε σχέση με τον αθλητισμό, την αλληλεγγύη, την καθαριότητα, την ασφάλεια, τις νέες τεχνολογίες,

την οικονομία, την κοινωνική πολιτική κλπ. (Cabannes, 2017; *CASE Participatory Budgeting in Paris*). Ο ΣΠ αποτελεί μία co-creation διαδικασία η οποία ενισχύει την προώθηση και υιοθέτηση καινοτόμων προτάσεων για σύνθετα ζητήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το έργο “shelters for homeless” το οποίο επιλέχθηκε με 21.000 ψήφους (*PARIS PARTICIPATORY BUDGET: Good Practice Summary*).

Σκωτία

Η κυβέρνηση της Σκωτίας¹ από το 2014 προωθεί την ιδέα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού με σκοπό την ενίσχυση και τη δημιουργία της συμμετοχικής δημοκρατίας (The Democratic Society, 2019). Η κυβέρνηση της Σκωτίας προωθεί τη διαδικασία του ΣΠ χρηματοδοτώντας την “Democratic Society” για να παρέχει βοήθεια στα συμβούλια και τις κοινότητες.

Οι κυβερνητικές αρχές προχώρησαν στην εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, σύμφωνα με τις αρχές της πράξης Act 2015, με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μελέτη αναπτύχθηκαν συγκεκριμένα κριτήρια για την αξιολόγηση των ψηφιακών εργαλείων και την ανάδειξη εκείνων με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

- Η υιοθέτηση των βασικών σταδίων του ΣΠ (πχ. Προτάσεις- ιδέες, συζήτηση, ψηφοφορία)
- Η ικανότητα ενσωμάτωσης online και offline διαδικασιών ΣΠ
- Το φιλικό περιβάλλον της πλατφόρμας (εύχρηστο για τους πολίτες και για τους υπαλλήλους της διοίκησης)
- Η ενεργή υποστήριξη από τον πάροχο (supplier) ή την κοινότητα ανοιχτού κώδικα
- Η καταγραφή των προηγούμενων επιτυχημένων εμπειριών
- Η ικανότητα να παρέχει εγχειρίδιο για τη λειτουργία της διαδικασίας (demonstration versions)

¹ Αποτελεί την αποκεντρωμένη κυβέρνηση με εύρος αρμοδιοτήτων. Η μεταναστευτική πολιτική, το Σύνταγμα, η εξωτερική πολιτική και η άμυνα ανήκουν στην κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου (<http://www.legislation.gov.uk/>).

Ένα από τα κύρια συμπεράσματα της μελέτης είναι ότι η μελλοντική κατεύθυνση της εφαρμογής του ΣΠ, πρέπει να είναι μία διαδικασία στη βάση μίας μακροχρόνιας δράσης και στρατηγικής, να αποτελεί επομένως ένα ευρύτερο πρόγραμμα υποστήριξης (The Democratic Society, 2019).

Πορτογαλία

Η Πορτογαλία είναι μία από τις χώρες στην Ευρώπη με μακρά εμπειρία σε προγράμματα Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Σε τοπικό επίπεδο εφαρμόζονται πάνω από 80 προγράμματα σε δήμους στο σύνολο της χώρας. Στην Πορτογαλία εφαρμόζεται για πρώτη φορά το πρόγραμμα του ΣΠ σε εθνικό επίπεδο, αν και η ευρεία εφαρμογή του σε παγκόσμια κλίμακα αναπτύσσεται κυρίως σε τοπικό επίπεδο (Portugal Participatory Budget, 2017). Το 2018 διατίθενται 5 εκατ. ευρώ με σκοπό οι πολίτες να προτείνουν ιδέες και έργα σε όλα τα πεδία της κυβερνητικής πολιτικής. Οι κύριοι στόχοι αφορούν την παιδευτική σημασία του ΣΠ, τη συνεργασία μεταξύ πολιτών και κυβερνητικών αρχών και τη διασύνδεση των περιφερειών για εκείνα τα έργα που θα υλοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο. Η διαδικασία περιλαμβάνει δύο φάσεις 1) τη φάση υποβολής προτάσεων 2) τη φάση της ψηφοφορίας. Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα για δύο ψήφους, μία για προγράμματα και έργα σε επίπεδο περιφέρειας και μία για προγράμματα και έργα σε εθνικό επίπεδο. Οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν στην ψηφοφορία είτε μεσω της επίσημης ιστοσελίδας ή με sms (Portugal Participatory Budget, 2017).

Ο Συμμετοχικός προϋπολογισμός στην Πορτογαλία επιτρέπει τη συμμετοχή της Κοινωνίας των Πολιτών (ΚτΠ) σε αποφάσεις για την υλοποίηση έργων δημοσίων επενδύσεων σε διαφορετικά επίπεδα κυβερνητικής πολιτικής (εθνικό, τοπικό και περιφερειακό). Πρόκειται για τον πρώτο ΣΠ που εφαρμόζεται σε επίπεδο επικράτειας της χώρας σε ευρωπαϊκό επίπεδο και χρηματοδοτείται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Η συγκεκριμένη διαδικασία συνδυάζει συναντήσεις μεταξύ των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών. Οι δια ζώσης (face-to-face) συναντήσεις πραγματοποιούνται με τη συμμετοχή και υποστήριξη εξειδικευμένου προσωπικού.

Οι πολίτες μπορούν να υποβάλλουν τις προτάσεις τους σε συγκεκριμένα σημεία ψηφιακών υπηρεσιών σε ολόκληρη τη χώρα. Οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν με παραδοσιακούς μηχανισμούς συμμετοχής ή διαμέσου ψηφιακών εργαλείων. Η ψηφιακή πλατφόρμα για το ΣΠ το 2018 έχει κεντρικό ρόλο στην εφαρμογή της διαδικασίας (ενημέρωση για τα έργα, υποβολή προτάσεων, ψηφοφορία η οποία μπορεί να γίνει και με SMS χωρίς χρέωση). Η φάση της ψηφοφορίας δίνει τη δυνατότητα οι πολίτες να ψηφίζουν δύο φορές, για περιφερειακά και εθνικά έργα. Η εισαγωγή της διαδικασίας έγινε το 2017. Στην 1η φάση οι πολίτες πρότειναν 1050 ιδέες, στη 2η φάση εισάγονται 599 έργα για ψηφοφορία και στην 3η φάση στην ψηφοφορία συμμετείχαν 78.815 πολίτες. Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας είναι 38 συνολικά έργα προς υλοποίηση (2 έργα σε εθνικό και 36 έργα σε περιφερειακό επίπεδο).

Το 2018 στην 1η φάση οι πολίτες προτείνουν 1418 ιδέες, στη 2η φάση εισάγονται 622 έργα για ψηφοφορία και στην 3η φάση στην ψηφοφορία συμμετείχαν 78.815 πολίτες. Σύμφωνα με τη μελέτη η επιτυχία της διαδικασίας βασίζεται στην καμπάνια ενημέρωσης από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές με ιδιαίτερη έμφαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media). Η υιοθέτηση του συγκεκριμένου μοντέλου σε άλλες χώρες δεν συνιστά παράγοντα επιτυχίας, εάν δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της περιοχής που εφαρμόζεται (Portugal Participatory Budget, 2017).

Η Πορτογαλία είναι η πρώτη χώρα η οποία όρισε την υποχρεωτική εφαρμογή του ΣΠ, σε εθνικό επίπεδο σε όλα τα δημόσια σχολεία με μαθητές Γ' κύκλου βασικής εκπαίδευσης ή/και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση 436-A/2017 υιοθετούνται νέοι μηχανισμοί για τη συμμετοχή των πολιτών σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Πορτογαλίας παρ. 2, άρθρο 73, «το Κράτος προωθεί τον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης και άλλων συνθηκών εκπαίδευσης, μέσω των σχολείων και άλλων μέσων κατάρτισης, για να συμβάλει στη δημοκρατική συμμετοχή» και στην παρ. 1, άρθρο 77, ότι «Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν στη δημοκρατική διαχείριση των σχολείων, σύμφωνα με το νόμο».

Ο ΣΠ ως αποτέλεσμα της προσπάθειας της κυβέρνησης για βελτίωση της ποιότητας της δημοκρατίας είναι μία διαδικασία, η οποία υιοθετείται από μεγάλο αριθμό δημόσιων και τοπικών φορέων. Ο ΣΠ στα σχολεία έχει εφαρμοστεί στο Παρίσι αλλά και σε άλλες χώρες. Η συμμετοχή των μαθητών πέρα από την κάλυψη των αναγκών των μαθητών σε σχέση με το μαθησιακό περιβάλλον, έχει και παιδευτική σημασία διότι αντιλαμβάνονται τις δημόσιες πολιτικές και διαμορφώνονται ως υπεύθυνοι, ενημερωμένοι πολίτες.

Σύμφωνα με το Ν. 19/87, της 1ης Ιουλίου και του Ν.Δ: Εγκρίνεται ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός για τα σχολεία, ο οποίος στοχεύει να τονώσει τη δημοκρατική συμμετοχή των μαθητών, προάγοντας το διάλογο, τον σεβασμό στις διαφορετικές επιλογές, αλλά και ενισχύοντας τη γνώση του μηχανισμού λήψης αποφάσεων και κατ' επέκταση των δημόσιων πολιτικών. Το Ινστιτούτο Οικονομικής Διαχείρισης της Εκπαίδευσης, είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού για τα σχολεία, σε συνεργασία με τη Γενική Διεύθυνση Σχολικών Ιδρυμάτων, η οποία είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία και τη διατήρηση μιας σελίδας στο Διαδίκτυο που περιέχει όλες τις σχετικές πληροφορίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στα σχολεία.

Ο ΣΠ εφαρμόζεται σε κάθε ημερολογιακό έτος με συγκεκριμένα στάδια και προθεσμίες:

- α) Καθορισμός συντονισμού, ενημέρωση για τη διαδικασία και τις συγκεκριμένες προθεσμίες για την υποβολή προτάσεων έως το τέλος Ιανουαρίου
- β) Ανάπτυξη και υποβολή προτάσεων έως το τέλος Φεβρουαρίου
- γ) Δημοσίευση και συζήτηση των προτάσεων 10 εργάσιμες ημέρες πριν την ψηφοφορία
- δ) Ψηφοφορία στις 24 Μαρτίου ή σε εργάσιμη ημέρα πριν από αυτή την ημερομηνία
- ε) Παρουσίαση των αποτελεσμάτων έως πέντε εργάσιμες μέρες μετά την ψηφοφορία
- στ) Σχεδιασμός και υλοποίηση έως το τέλος Μαΐου
- ζ) Ολοκλήρωση των προτάσεων μέχρι το τέλος του αντίστοιχου ημερολογιακού

έτους

Η υποβολή των προτάσεων γίνεται ατομικά ή συλλογικά από ομάδα φοιτητών. Στην πρόταση πρέπει να προσδιορίζονται τα στοιχεία του μαθητή ή των μαθητών που υποβάλλουν την πρόταση (PB Atlas, 2017). Οι προτάσεις αφορούν τη βελτίωση των παροχών του σχολείου, ή τη μαθησιακή διαδικασία. Οι προτάσεις υποβάλλονται έως τα τέλη Φεβρουαρίου αυτοπροσώπως, στη γραμματεία του εκπαιδευτικού ιδρύματος ή με ηλεκτρονικά μέσα. Η πρόταση περιλαμβάνει κείμενο έως 1000 λέξεων, το οποίο προσδιορίζει τη σημασία της πρότασης για τη σχολική κοινότητα.

3.5 Η σημασία της τεχνολογίας blockchain στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Οι σύγχρονες πόλεις, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες ενότητες, καλούνται να αντιμετωπίσουν πληθώρα αναδυόμενων προκλήσεων, όπως για παράδειγμα να διαχειριστούν ζητήματα που σχετίζονται με τις μεταφορές, την ενέργεια, τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, τη δημόσια υγεία, την ποιότητα ζωής, την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση της απασχόλησης. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία θεμέλιος λίθος στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων είναι η δημιουργία της Έξυπνης Πόλης, βασική συνιστώσα της οποίας είναι η Έξυπνη Διακυβέρνηση. Η Έξυπνη Διακυβέρνηση σηματοδοτεί την εμπλοκή των πολιτών στη χάραξη και άσκηση των δημόσιων πολιτικών με γνώμονα τη συνεργασία πολιτών και κυβερνητικών αρχών και την ενίσχυση των αρχών της διαφάνειας, της λογοδοσίας, της εμπιστοσύνης.

Στο πλαίσιο των έξυπνων πόλεων δημιουργούνται νέα δεδομένα στις δημόσιες συναλλαγές με τους πολίτες και στις διαδικασίες συν- σχεδιασμού με τους πολίτες. Τα δεδομένα αυτά πρέπει να είναι ανοικτά σε όλους και αξιόπιστα. Σύμφωνα όμως με την Bria στο πλαίσιο της ψηφιακής εποχής ή διαφορετικά στην εποχή της πλατφορμιοποίησης είναι σημαντικό να τεθούν και ερωτήματα σε σχέση με τη διαχείριση και διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων. Η πόλη της Βαρκελώνης αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, με το δημοτικό συμβούλιο να προσπαθεί να θέσει την τεχνολογία στην υπηρεσία του δημόσιου συμφέροντος. Η δημοκρατική κουλτούρα, η ευμάρεια και η αναδιανεμητική πολιτική παρέχουν ένα αναγκαίο πλαίσιο για την πλατφορμιοποίηση², ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και δαμάζοντας την ανάπτυξη (Antiroiko, 2016).

Η τεχνολογία Blockchain (ή Distributed Ledger Technologies (DLTs)) αντιπροσωπεύει τη διευκόλυνση και απλοποίηση των διαδικασιών, την ασφαλή

² Σημαίνει την εισαγωγή υποδομών, οικονομικών διαδικασιών και θεσμικών πλαισίων των ψηφιακών πλατφορμών σε διαφορετικούς οικονομικούς τομείς και πτυχές της ζωής (Poell et al., 2019).

διαχείριση των δεδομένων και τη δημόσια διαφάνεια των πληροφοριών. Η τεχνολογία Blockchain μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους δημόσιους φορείς ώστε να ενισχυθεί η συμμετοχή των πολιτών στις δημόσιες πολιτικές, καθώς δημιουργεί και διασφαλίζει συνθήκες διαφάνειας, ασφάλειας των δεδομένων και των συναλλαγών. Η τεχνολογία Blockchain περιγράφεται ως ένα κρυπτογραφικό σύστημα διαχείρισης σε ένα μοναδικό μη κατανεμημένο μητρώο (Benítez et al., 2021). Η πιο γνωστή περίπτωση χρήσης του blockchain είναι η μορφή των κρυπτονομισμάτων. Ωστόσο η τεχνολογία blockchain μπορεί να αναπτυχθεί για να παρέχει επαλήθευση δεδομένων (διαφάνεια), απόδειξη προέλευσης δεδομένων (ιχνηλασιμότητα), περιορισμό της τροποποίησης δεδομένων (έλεγχος), υπηρεσίες ασφαλείας (έλεγχος ταυτότητας και εξουσιοδότηση) και για να διασφαλίζει το απόρρητο των προσωπικών δεδομένων (Khan et al., 2020). Η τεχνολογία blockchain χρησιμοποιείται σε πολλούς πλέον τομείς όπως στα οικονομικά, στην επιστήμη δεδομένων, στις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες, στο εμπόριο, στη διακυβέρνηση κλπ. (Ducrée, 2020).

Παράλληλα έντονος είναι ο δημόσιος διάλογος που αναπτύσσεται σε σχέση με την ψηφιακή κυριαρχία. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η ψηφιακή κυριαρχία δεν αφορά την αντικατάσταση της σύγχρονης εθνικής κυριαρχίας, αλλά τη δημιουργία μιας υπερεθνικής, σύγχρονης ψηφιακής, η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά με σκοπό να παρέχει σε όλους τους φορείς και τους ενδιαφερόμενους ευρύτερα οφέλη από την εναρμόνιση τους με συγκεκριμένα κριτήρια (π.χ. πρότυπα και απαιτήσεις), με ίσους όρους ανταγωνισμού και ταυτόχρονα μια αποτελεσματική μορφή ελέγχου και λογοδοσίας (Floridi, 2020).

Το blockchain είναι ένας κατανεμημένος, ψηφιοποιημένος, μηχανισμός αποθήκευσης πληροφοριών, ο οποίος βασίζεται στη συναίνεση των εμπλεκόμενων μερών. Τα συστήματα ψηφοφορίας με δυνατότητα Blockchain συνιστούν την επόμενη γενιά σύγχρονων ηλεκτρονικών συστημάτων ψηφοφορίας, επειδή το αμετάβλητο χαρακτηριστικό του blockchain το έχει καταστήσει μια αποκεντρωμένη κατανεμημένη κάλπη. Το blockchain ενδέχεται να παρέχει διαφορετικές λύσεις από την παραδοσιακή ηλεκτρονική ψηφοφορία: ακεραιότητα, διαφάνεια, ιδιωτικότητα

και συναίνεση. Το ηλεκτρονικό σύστημα ψηφοφορίας μπορεί να δώσει λύση σε προβλήματα που προκύπτουν με παραδοσιακές μορφές συμμετοχής. Πιο συγκεκριμένα να διευκολύνει την πρόσβαση όλων των κοινωνικών ομάδων στην εκλογική διαδικασία (ηλικιωμένοι, άτομα με αναπηρία) και να ενισχύσει την ποιότητα της δημοκρατίας. Η έννοια αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο σε τομείς κρυπτονομισμάτων και χρηματοοικονομικών αλλά και σε πολλούς διαφορετικούς τομείς όπου εμπλέκονται συναλλαγές. Το Blockchain μπορεί να οριστεί ως μια αλυσίδα μπλοκ, η οποία συνεχώς αυξάνεται και προσθέτει νέα μπλοκ. Το κάθε νέο μπλοκ διατηρεί τον κατακερματισμό των πληροφοριών του προηγούμενου μπλοκ. Στην ουσία, το blockchain βοηθά στην προστασία τόσο των ιδιωτικών όσο και των δημόσιων πληροφοριών από αλλοίωση και χειραγώγηση. Το blockchain επιτρέπει τη δημιουργία εμπιστοσύνης χωρίς την ανάγκη μιας κεντρικής αρχής (Tas et al., 2020).

3.6 Κριτική της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Ο ΣΠ αποτελεί μία διαδικασία η οποία απέκτησε ευρεία αναγνώριση και εξαπλώθηκε σε χιλιάδες πόλεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο ερωτήματα τίθενται σε σχέση με την υιοθέτηση, τη χρηματοδότηση και την προώθηση του ΣΠ από διεθνείς οργανισμούς όπως η World Bank. Ορισμένοι ισχυρίζονται πως ένας από τους κυριότερους στόχους είναι η ενίσχυση της νεοφιλελεύθερης ατζέντας.

Σύμφωνα με τον Wampler (2012), ένα μειονέκτημα των προγραμμάτων ΣΠ είναι ότι οι πολίτες δεν έχουν τη δυνατότητα να εμπλακούν στην αλλαγή πολιτικών που επηρεάζουν την καθημερινότητά τους. Με βάση την έρευνα στην οποία έλαβαν μέρος πολίτες που συμμετείχαν σε διαδικασία ΣΠ, σε ερώτηση για να προσδιορίσουν τα βασικότερα αιτήματα σε επίπεδο γειτονιάς, οι πολίτες στην πλειοψηφία απάντησαν η ανεργία. Οι πολίτες επιδιώκουν αλλαγές σε ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο. Επιπλέον τα προγράμματα Συμμετοχικού Προϋπολογισμού ενέχουν τον κίνδυνο χειραγώγησης σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους από τις δημοτικές αρχές.

Στις διαδικασίες εφαρμογής του ΣΠ ασκείται κριτική όσον αφορά τις αλλαγές που προκαλεί στις σχέσεις κυβερνητικών αρχών και πολιτών, με τον ΣΠ να αποτελεί ένα εργαλείο πολιτικής που στερεί μία από τις αρμοδιότητες των αιρετών, να αποφασίζουν για θέματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων τους (Brautigam, 2004). Η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό, γεγονός που παραπέμπει σε μεταπολεμικές θεωρίες δημοκρατίας όπου η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων πρέπει να είναι δικαίωμα της μειοψηφίας (Pateman, 2012).

Η συμμετοχή επίσης των πολιτών με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, όπως οι ψηφιακές πλατφόρμες ΣΠ, εγείρει προβληματισμούς και ερωτήματα όσον αφορά τη συμμετοχή των ευρύτερων κοινωνικών ομάδων χωρίς αποκλεισμούς. Το ψηφιακό χάσμα (digital gap) ή ο ψηφιακός αναλφαριθμητισμός (digital illiteracy) ειδικά για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ή για οικονομικά ασθενέστερες ή γεωγραφικά

αποκλεισμένες ομάδες είναι κρίσιμο ζήτημα για το σχεδιασμό και την ουσιαστική εφαρμογή των εν λόγω καινοτόμων λύσεων ενίσχυσης της συμμετοχής.

Κριτική:

1. Η ενίσχυση της νεοφιλελεύθερης ατζέντας η υιοθέτηση, προώθηση και χρηματοδότηση από τους διεθνείς οργανισμούς
2. Η συμμετοχή συγκεκριμένων ομάδων και όχι ενός αντιπροσωπευτικού μέρους της κοινωνίας στις διαδικασίες του ΣΠ, έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των ανισοτήτων και την έλλειψη εμπιστοσύνης
3. Η διαδικασία του ΣΠ πρέπει να είναι συνεχής και μακροχρόνια. Πρέπει να περιλαμβάνει δημόσιους οργανισμούς και να είναι μέρος μίας νέας μακροχρόνιας στρατηγικής (Sintomer et al, 2012)
4. Η επιβολή και κυριαρχία συγκεκριμένων ομάδων αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για τις διαδικασίες του ΣΠ. Σύμφωνα με τον Blair (2013) όσο μεγαλύτερη είναι η επιρροή και η συμμετοχή των πολιτών στον καθορισμό των προτεραιοτήτων και στη λήψη των αποφάσεων, τόσο μειώνεται αυτός ο κίνδυνος. Η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων ενισχύει τόσο το αίσθημα της ευθύνης, όσο και την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία στη συγκεκριμένη διαδικασία

Κεφάλαιο 4ο

4.1 Μεθοδολογία Διατριβής

Η διδακτορική διατριβή έχει στόχο να πραγματοποιηθεί η μελέτη των διαφορετικών μοντέλων ΣΠ στους δήμους της Αθήνας, του Παρισιού και της Βαρκελώνης. Το πρώτο στάδιο της έρευνας περιλαμβάνει την εκτενή βιβλιογραφική επισκόπηση για τη διερεύνηση του φαινομένου, τη συγκέντρωση υλικού και στοιχείων για την κάθε διαδικασία με βάση τις επίσημες ιστοσελίδες των δήμων. Σκοπός είναι η αποτύπωση, η καταγραφή των αποτελεσμάτων της κάθε διαδικασίας σε βάθος χρόνου, τα οποία θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε στατιστική επεξεργασία και ανάλυση. Στη συνέχεια με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης θα πραγματοποιηθούν ημιδομημένες συνεντεύξεις με τις αρμόδιες τοπικές και διοικητικές αρχές για θέματα *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* σε κάθε δήμο ξεχωριστά. Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων αποσκοπεί στην περαιτέρω συλλογή στοιχείων για την κάθε διαδικασία, αλλά και για την εξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής. Τέλος με την ολοκλήρωση της ενδελεχούς μελέτης των διαφορετικών μοντέλων ΣΠ, θα πραγματοποιηθεί μία συγκριτική ανάλυση με βάση το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016), στα μοντέλα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Αθήνας, το Παρίσι και τη Βαρκελώνη. Η διερεύνηση και η συγκριτική μελέτη των μοντέλων του ΣΠ έχει ως στόχο την αποτύπωση, την καταγραφή και σύγκριση των διαφορετικών μοντέλων και εργαλείων, ώστε να οδηγηθούμε στην υιοθέτηση αποτελεσματικότερων μοντέλων συμμετοχικής διακυβέρνησης. Η διερεύνηση και η μελέτη εφαρμογών της διαδικασίας του ΣΠ καθίσταται αναγκαία για τη βελτίωση της διαδικασίας, ώστε να ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες των πολιτών και να οδηγεί σε καλύτερα αποτελέσματα στο πλαίσιο του αστικού σχεδιασμού, των υποδομών, αλλά και για την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη ευρύτερων πολιτικών αποφάσεων (παιδεία, υγεία, κοινωνική πολιτική, πρόνοια).

Η διακυβέρνηση φαίνεται να έχει χάσει το νόημά της σε ένα περιβάλλον αβεβαιότητας σε συνθήκες οικονομικής και πολιτικής κρίσης. Πώς μπορεί να εφαρμοστεί ο *Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ)* σε τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα, με βάση την ευρωπαϊκή και την ελληνική εμπειρία (Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη), ώστε να αποτελέσει:

- μία διαδικασία άμεσης συμμετοχής των πολιτών (χωρίς αποκλεισμούς) στον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων, στην κατανομή των πόρων και στη λήψη των αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο
- μία διαδικασία ενίσχυσης της διαφάνειας, της εμπιστοσύνης στις δημόσιες αρχές και στους δημοκρατικούς θεσμούς
- ένα εργαλείο συνεργασίας των πολιτών και των κυβερνητικών αρχών, το οποίο θα οδηγήσει σε καινοτόμες λύσεις, αλλά και στην ενίσχυση της ποιότητας ζωής, της διακυβέρνησης και της Βιώσιμης ανάπτυξης

Στο πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας θα πραγματοποιηθούν τρεις μελέτες περίπτωσης για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό σε επίπεδο δήμου σε Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη. Η επιλογή του Παρισιού και της Βαρκελώνης βασίζεται στην καινοτόμο διαδικασία που έχουν υιοθετήσει οι δύο αυτοί δήμοι, σε επίπεδο σχεδιασμού της διαδικασίας και της ψηφιακής πλατφόρμας, με σημαντικά αποτελέσματα σε επίπεδο συμμετοχής. Συνιστούν δύο πρωτοπόρους δήμους τα τελευταία χρόνια στην εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού και της *Συμμετοχικής Δημοκρατίας* σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο δήμος της Αθήνας είναι από τους πρώτους δήμους που εισήγαγαν τη διαδικασία στην ελληνική επικράτεια. Η μελέτη του ΣΠ στο δήμο της Αθήνας είναι ιδιαίτερα σημαντική βάσει της εμπειρίας που διαθέτει ο συγκεκριμένος δήμος. Στόχος είναι να καθοριστούν τα κρίσιμα σημεία για την επιτυχή εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στην Ελλάδα και την ενίσχυση της *Συμμετοχικής Δημοκρατίας*. Η μεθοδολογία της έρευνας αποσκοπεί στην καταγραφή της αρχιτεκτονικής του ΣΠ σε κάθε δήμο ξεχωριστά, στην παρουσίαση της εξέλιξης της διαδικασίας και στην ανάδειξη των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων των διαφορετικών μοντέλων και προσεγγίσεων.

Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται αναλυτικά τα βήματα της ερευνητικής διαδικασίας:

1) Σε κάθε δήμο θα πραγματοποιηθεί καταγραφή της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού και πιο συγκεκριμένα:

- Θα καταγραφούν οι διαφορετικοί τύποι και διαδικασίες του ΣΠ
- Τα στάδια της διαδικασίας
- Ο προϋπολογισμός που διατίθεται από το δήμο
- Θα αποτυπωθεί το κόστος υλοποίησης
- Ο αριθμός των συμμετεχόντων
- Το θεματικό αντικείμενο
- Η δυνατότητα ανατροφοδότησης σε όλες τις φάσεις
- Η εξέλιξη της διαδικασίας

Τα παραπάνω στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση και τη σύγκριση των διαδικασιών ΣΠ, με σκοπό να εντοπιστούν τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες του κάθε μοντέλου.

2) Σύμφωνα με τη μελέτη Sintomer et.al. (2008) και βάσει στην προτυποποίηση που προτείνουν για τα διαφορετικά μοντέλα Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, θα εντοπιστούν οι επιρροές της εκάστοτε διαδικασίας από άλλες χώρες εφαρμογής όπως το παράδειγμα του Porto Alegre, οι σχέσεις που διαμορφώνονται με την ΚτΠ, ο διαμοιρασμός της εξουσίας, οι στόχοι εφαρμογής του.

Οι κατηγορίες που προτείνουν οι Sintomer et.al. (2008) για τα μοντέλα Συμμετοχικού Προϋπολογισμού είναι οι εξής:

Πίνακας 4.1.1 Μοντέλα της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

- α) Το μοντέλο του Porto Alegre, το οποίο περιλαμβάνει συζητήσεις στη γειτονιά ή θεματικές συναντήσεις με τους πολίτες, συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων (ισχυρή ΚτΠ)
- β) Η Αντιπροσώπηση Οργανωμένων Συμφερόντων, μοντέλο στο οποίο η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί τον κεντρικό παίκτη, ενώ οι συναντήσεις είναι θεματικές (αδύναμη ΚτΠ)
- γ) Το μοντέλο Community Funds, ένα ταμείο σε τοπικό επίπεδο για έργα που αφορούν κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, πολιτιστικούς σκοπούς. Οι προτεραιότητες καθορίζονται από τους πολίτες (ισχυρή ΚτΠ)
- δ) Το μοντέλο Διαπραγμάτευση Δημόσιων φορέων και Ιδιωτικών φορέων (Public/Private negotiating table), με τη δημιουργία ενός ταμείου και με κλειστές συναντήσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης με επιχειρήσεις, ΜΚΟ, με εκπροσώπους των πολιτών. Οι πολίτες και οι ΜΚΟ έχουν δευτερεύοντα ρόλο (αδύναμη ΚτΠ)
- ε) Το μοντέλο Διαβούλευση σε θέματα δημόσιων οικονομικών (Consultation on public finances), στο οποίο οι συζητήσεις είναι ανοιχτές για όλους, όμως οι πολίτες έχουν μόνο συμβουλευτικό ρόλο (αδύναμη ΚτΠ)
- στ) Το μοντέλο Proximity participation, στο οποίο οι συναντήσεις είναι ανοιχτές για τους πολίτες και αφορούν έργα σε επίπεδο γειτονιάς, όμως οι πολίτες δεν μπορούν να ψηφίσουν ή να συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων (αδύναμη ΚτΠ)

Πηγή: Sintomer et.al. (2008), ίδια επεξεργασία

3) Για τη σύγκριση των διαφορετικών διαδικασιών γίνεται χρήση του analytical framework των Džinić et al. (2016) μία μέθοδος που βασίζεται στην προτυποποίηση των Sintomer et al. (2008) και συνίσταται για τη σύγκριση διαδικασιών στο πλαίσιο εφαρμογής τόσο στην ίδια χώρα όσο και μεταξύ διαφορετικών χωρών.

Πίνακας 4.1.2 Πλαίσιο Ανάλυσης για case studies

<u>Χαρακτηριστικά της διαδικασίας</u>	<u>Κριτήρια για μελέτη</u>
1. Το μοντέλο που εφαρμόζεται	• βασίζεται σε προηγούμενο μοντέλο
2. Η διοργάνωση των συναντήσεων	• είναι μια καινούργια διαδικασία • συμβούλια γειτονιάς/ θεματικά συμβούλια
3. Τύπος διαβουλεύσεων	• κλειστές vs ανοιχτές συναντήσεις • συχνότητα των συναντήσεων
4. Η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών	• θέματα προς συζήτηση • καθορισμός προτεραιοτήτων
5. Η εισαγωγή της διαδικασίας (ποιοι εισήγαγαν τη διαδικασία;)	• επίσημες vs ανεπίσημες διαβουλεύσεις • συμμετοχή επιχειρηματικών οργανισμών • συμμετοχή των πολιτών ή ομάδων πολιτών • αυτονομία της συμμετοχής των πολιτών • top-down διαδικασία (οι δημοτικές αρχές εισάγουν το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό) • bottom-up διαδικασία (η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού είναι πρωτοβουλία των πολιτών)
6. Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται στη διαδικασία	• Το ποσό που διατίθεται για τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού
7. Ο αριθμός των προτάσεων που υποβλήθηκαν	• Ο αριθμός των προτάσεων των πολιτών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού
8. Ο αριθμός των προτάσεων που επιλέχθηκαν και εγκρίθηκαν	• Η επιλογή και η έγκριση των έργων του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού
9. Αποτελέσματα	• Αποτελέσματα των έργων που επιλέχθηκαν στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Πηγή: Džinić et al. (2016) (based on Sintomer et al. (2008)

Με τη χρήση του παραπάνω πλαισίου ανάλυσης των Džinić et al. (2016) με τα χαρακτηριστικά 1 έως 5 μπορούμε να διακρίνουμε ποιο μοντέλο χρησιμοποιείται στην κάθε μελέτη περίπτωσης, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά που έχουν θέσει οι Sintomer et al. (2008) και τα 6 έως 10 συμβάλλουν στη σύγκριση των μοντέλων σε Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη.

4) Για τη σύγκριση των διαφορετικών διαδικασιών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, τη διεξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής, θα πραγματοποιηθεί ποιοτική ανάλυση. Στην ποιοτική ανάλυση θα πραγματοποιηθούν α) ημιδομημένες εις βάθος συνεντεύξεις, ως η πλέον ενδεδειγμένη μέθοδος με βάση τη βιβλιογραφία, με εκπροσώπους των αρμόδιων αρχών που υποστηρίζουν τη διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* και β) εις βάθος παρατήρηση των διαδικασιών του ΣΠ. Στόχος είναι να εντοπιστούν: τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες του κάθε μοντέλου ΣΠ, με βάση την εμπειρία στους δήμους που εφαρμόζεται και να προταθούν τα βήματα για την περαιτέρω βελτίωση των διαδικασιών του ΣΠ σε τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα. Η σύνταξη του ερωτηματολογίου βασίστηκε τόσο στο πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016) που θα χρησιμοποιηθεί για τη σύγκριση των διαφορετικών διαδικασιών, όσο και στα κριτήρια, τα οποία σύμφωνα με τη βιβλιογραφία συνιστούν τους παράγοντες για την επιτυχή προσπάθεια εφαρμογής της εν λόγω διαδικασίας.

- 1) *Ισχυρή πολιτική βούληση*
- 2) *Κοινωνία των Πολιτών ικανή να συμμετέχει στις πολιτικές διεργασίες*
- 3) *Το κατάλληλο θεσμικό και νομοθετικό περιβάλλον για την προώθηση του ΣΠ*
- 4) *Η δυνατότητα χρηματοδότησης και η επάρκεια των πόρων που απαιτούνται για τη λειτουργία του ΣΠ και την υλοποίηση των έργων που επιλέγονται από τους πολίτες (World Bank, 2007).*

ΜΕΡΟΣ Β

**Η εφαρμογή των διαδικασιών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού σε
Παρίσι, Βαρκελώνη, Αθήνα**

Κεφάλαιο 5ο

Η Εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι

5.1 Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Γαλλία είναι μία χώρα της δυτικής Ευρώπης με έκταση 674.843 km² και 67 εκατομμύρια κατοίκους, δεύτερη σε πληθυσμό χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Γερμανία. Η Γαλλία αποτελεί ένα ενιαίο κράτος και σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1958 είναι οργανωμένο με βάση το αποκεντρωτικό σύστημα. Το πολίτευμα της Γαλλίας είναι η ημιπροεδρική δημοκρατία και το κοινοβούλιο αποτελείται από δύο σώματα από τη Γερουσία³ και την Εθνοσυνέλευση. Η Γαλλική Δημοκρατία σήμερα αποτελείται από 101 νομούς και 34.970 δήμους με το Παρίσι, τη Λυών και τη Μασσαλία να διαιρούνται σε επιπλέον δήμους/ διαμερίσματα.

Ο δήμος στο Παρίσι είναι ο μεγαλύτερος δήμος στη Γαλλία, με 10,3 εκατομμύρια κατοίκους, ο οποίος διαιρείται σε επιπλέον δημοτικές ενότητες, ενώ ακολουθούν η Μασσαλία με 850.726 κατοίκους, η Λυών με 484.344 κατοίκους και η Τουλούζη με 441.802 κατοίκους (https://gr.ambafrance.org/H_Gallia_Genika Γαλλία). Ο δήμος στο Παρίσι έχει 503 συμβούλους, εκ των οποίων οι 340 είναι δημοτικοί σύμβουλοι και οι 163 είναι στο συμβούλιο του Παρισιού. Το συμβούλιο του Παρισιού αποτελείται από 163 μέλη, τα οποία ανανεώνονται κάθε έξι χρόνια και ρυθμίζει τα ζητήματα που αφορούν την πόλη του Παρισιού. Οι σύμβουλοι του Παρισιού συμμετέχουν και στο συμβούλιο του δήμου που εκλέγονται. Σε επίπεδο δήμου τα όργανα είναι ο δήμαρχος και το δημοτικό συμβούλιο με τον αριθμό των δημοτικών συμβούλων να είναι σε αναλογία με τον πληθυσμό. Οι δημοτικοί σύμβουλοι εκλέγονται κάθε έξι χρόνια με καθολική ψηφοφορία. Στις αρμοδιότητές τους είναι θέματα προϋπολογισμού, διαχείρισης της περιουσίας των δήμων, διαμόρφωσης της πολιτικής σε επίπεδο δήμου (Γκέκας, 2018; Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών: Εισαγωγή Γαλλία)

³ Η Γερουσία έχει 348 μέλη και εκλέγεται με εξαετή θητεία όχι με την άμεση εκλογή από το λαό, αλλά έμμεσα από ένα εκλογικό σώμα που αποτελείται από εκπροσώπους όλων των βαθμίδων της τοπικής αυτοδιοίκησης (Περιφέρειες, Νομοί, Δήμοι).

5.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η τοπική αυτοδιοίκηση στη Γαλλία σήμερα διαθέτει τρία επίπεδα διακυβέρνησης την περιφέρεια, το νομό και το δήμο. Το 2015 εισάγεται μία εδαφική μεταρρύθμιση με σκοπό την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των περιφερειών στην οικονομική ανάπτυξη, τον τουρισμό, την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, την επαγγελματική κατάρτιση. Ο αριθμός των περιφερειών από το 2016 μειώθηκε σε 13 μητροπολιτικές περιφέρειες. Η διοικητική διαίρεση της χώρας διαμορφώνεται σύμφωνα με τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για τον καλύτερο συντονισμό των ευρωπαϊκών πολιτικών με βάση τη διοικητική περιφέρεια. Στη Γαλλία υπάρχουν οι υπερπόντιες περιφέρειες, αλλά και περιφερειακά σώματα με ειδικό πλαίσιο μεταξύ των οποίων είναι η Κορσική και μεγάλες πόλεις όπως το Παρίσι (πρωτεύουσα της Γαλλίας), η Λυών, η Μασσαλία. Η Γαλλία διαιρείται πλέον σε 18 περιφέρειες εκ των οποίων 13 μητροπολιτικές περιφέρειες (στις οποίες ανήκει και η Κορσική) και πέντε υπερπόντιες (τη Γαλλική Γουιάνα, τη Γουαδελούπη, τη Μαρτινίκα, τη Μαγιότ και τη Ρεϋνιόν).

Η Γαλλία έχει μία μακρά παράδοση σε θέματα τοπικής αυτοδιοίκησης με τους πρώτους Χάρτες τοπικών ελευθεριών να τοποθετούνται μεταξύ του 11ου και του 13ου αιώνα. Στα χρόνια της Γαλλικής Επανάστασης ο δήμος έχει σημαντικό ρόλο σε τοπικό επίπεδο, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι ο αριθμός των νομών που προβλέφθηκε εκείνη την περίοδο είναι ο ίδιος και σήμερα. Στο Σύνταγμα του 1946 κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης και στο άρθρο 85 προβλέπεται η ύπαρξη των νομών, των δήμων και των υπερπόντιων εδαφών. Στο ισχύον Σύνταγμα του 1958 προβλέπεται η αρχή της ελεύθερης διοίκησης των τοπικών οργανισμών και καθορίζονται οι αρμοδιότητές τους και οι αντίστοιχοι πόροι (Μπέσιλα- Βήκα, 2001).

Οι περιφέρειες νομοθετήθηκαν το 1972, ενώ μία δεκαετία αργότερα ξεκίνησε η διαδικασία της αποκέντρωσης, η οποία συνεχίστηκε με τη συνταγματική κατοχύρωση των Περιφερειών το 2003 και με την οικονομική αυτονομία των

τοπικών αρχών. Το κεντρικό κράτος στη Γαλλία διατηρεί έναν ηγετικό ρόλο, ωστόσο πραγματοποίησε μεταρρυθμίσεις για την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και υιοθέτησε μία λιγότερο ιεραρχική προσέγγιση. Σε αυτό το πλαίσιο με τους νόμους του 2014 και του 2015 ενισχύθηκε ο ρόλος των μητροπολιτικών περιοχών με την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων τους, τη διευκόλυνση των περιφερειακών συγχωνεύσεων και της διαδημοτικής συνεργασίας. Ο νόμος του 2014 εισάγει ένα πλαίσιο αρμοδιοτήτων και λειτουργιών για μητροπολιτική διακυβέρνηση σε 14 μητροπολιτικές περιοχές της Γαλλίας (Γκέκας, 2018).

Τόσο το Σύνταγμα του 1958 όσο και ο Γενικός Κώδικας για τις τοπικές αρχές (*général des collectivités territoriales*) προσδιορίζουν τις αρμοδιότητες σε επίπεδο περιφέρειας, νομού, δήμου. Σύμφωνα με τον Γενικό Κώδικα ο δήμαρχος έχει αρμοδιότητες για θέματα σχετικά με το μητρώο, τις εκλογές, την κοινωνική πρόνοια, την εκπαίδευση (πρωτοβάθμια, προσχολική), τον αστικό σχεδιασμό, την ασφάλεια. Οι δήμοι είναι αρμόδιοι για τη Δημοτική συγκοινωνία (μεταφορά μαθητών, λιμάνια γιοτ, αστικά αεροδρόμια), για θέματα Πολιτισμού (αρχείο, μουσεία, βιβλιοθήκες), Δημόσια Υγεία (εμβολιασμός), Οικονομική ανάπτυξη (λειτουργεί συμπληρωματικά με τις περιφέρειες), Περιβάλλον (διαχείριση νερού, απορριμμάτων) και Στέγαση.

Οι επιτροπές του Συμβουλίου του Παρισιού (8 συνολικά) είναι αρμόδιες για την κατάθεση προτάσεων, αλλά και την προπαρασκευαστική εργασία των θεμάτων πριν την παρουσίασή τους στην ολομέλεια του Συμβουλίου στο Παρίσι. Η πόλη του Παρισιού είναι μία από τις 50 πόλεις (σε σύνολο 600 πόλεων) που επιλέχθηκαν για τον παγκόσμιο διαγωνισμό καινοτομίας *Global Mayors Challenge 2021*, του *Bloomberg Philanthropies* για την επιβράβευση των πιο καινοτόμων αστικών λύσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19 ([Paris après Covid-19](#)).

5.3 Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο του Παρισιού

Στη Γαλλία ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ) εισάγεται σε αρκετές πόλεις. Στις περισσότερες από αυτές τις προσπάθειες σε σύνολο 25 διαδικασιών ΣΠ, οι 21 αποτελούν την πρωτοβουλία πολιτικών που ανήκουν σε κόμματα με αριστερή ιδεολογία όπως Σοσιαλιστές, Οικολόγοι, Κομμουνιστικό Κόμμα (Cabannes, 2017; *CASE Participatory Budgeting in Paris*). Από το 2014 στην ηγεσία του δήμου του Παρισιού έχει αναδειχθεί η Anne Hidalgo, η οποία επανεξελέγη για δεύτερη θητεία το 2020. Η δήμαρχος Anne Hidalgo λίγους μήνες μετά την εκλογή της στο Παρίσι το 2014, εισάγει στο δήμο του Παρισιού τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού με όραμα τη δημιουργία μιας συνεργατικής πόλης. Οι πολίτες συμμετέχουν άμεσα με τις προτάσεις τους, με την ψήφο τους και συν διαμορφώνουν την ανάπτυξη της πόλης τους.

Στο Παρίσι η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού εφαρμόστηκε το 2014, ενώ το 2015 δημιουργήθηκε η ψηφιακή πλατφόρμα με σημαντική αύξηση της συμμετοχής. Ο ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός αποτελεί μία καινοτόμο διαδικασία, η οποία μπορεί να συνδυάζει με διαφορετικό τρόπο εργαλεία διαβούλευσης, συμμετοχής και αντιπροσώπευσης (Wampler, 2000; *The Democratic Society*, 2019; World Bank 2007; Secchi, 2017).

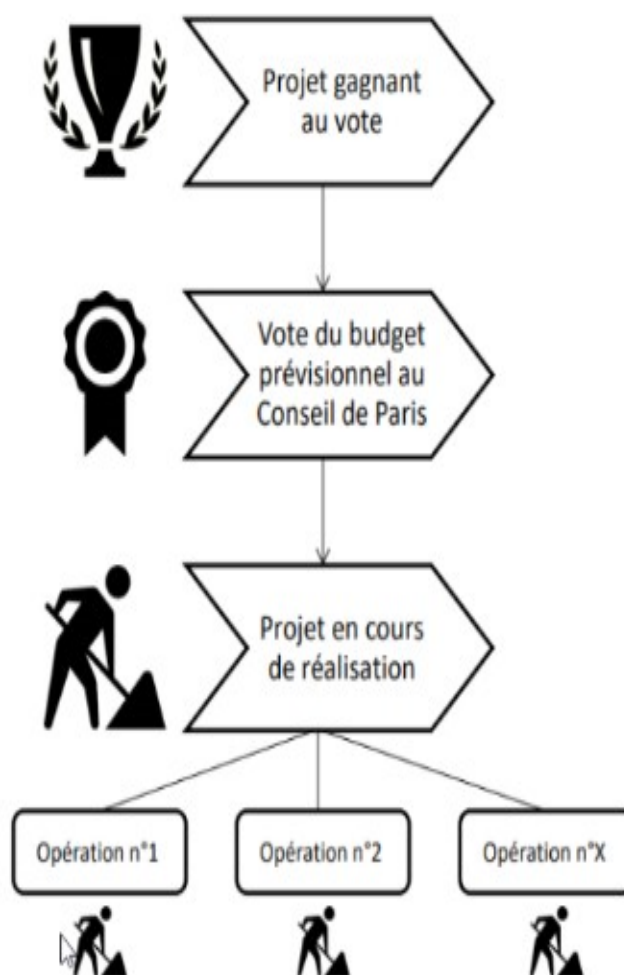
Στο Παρίσι έχουμε τις παρακάτω διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού 1) 1 ΣΠ ανά περιοχή για τοπικά έργα, 2) 1 ΣΠ σε ολόκληρη την πόλη, 3) 1 ΣΠ σε σχολεία, 4) 1 ΣΠ για social housing (κοινωνική κατοικία). Το 2014 40.000 πολίτες ψήφισαν 15 προτάσεις τις οποίες υπέβαλε το δημοτικό συμβούλιο. Το 2015 δημιουργήθηκε μία ηλεκτρονική πλατφόρμα διαμέσου της οποίας οι πολίτες πρότειναν 5.000 ιδέες. Στην ψηφοφορία που διεξήχθη συμμετείχαν 67.000 και επέλεξαν την υλοποίηση 188 έργων. Το 2016 η συμμετοχή στην ψηφοφορία ανήλθε στους 158.000 μία αύξηση 39% από το προηγούμενο έτος.

Ο ΣΠ στο Παρίσι αποτελεί μία μακροχρόνια διαδικασία με τέσσερις φάσεις: α) συλλογή ιδεών μέσω της πλατφόρμας, β) αξιολόγηση του σκοπού και του κόστους της κάθε ιδέας μέσω του προσωπικού του δήμου, γ) εκστρατεία ενημέρωσης για τις ιδέες προς υλοποίηση και ψηφοφορία, δ) υλοποίηση των επιλεγμένων προτάσεων (Cabannes, 2017; Carlson, 2017).

Σχήμα 5.3.1 Τα στάδια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο του Παρισιού

Schéma n°1 – La vie d'un projet gagnant jusqu'à sa réalisation

Πηγή: www.budgetparticipatif.paris

5.4 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο του Παρισιού βάσει της επίσημης ιστοσελίδας του δήμου

Εικόνα 5.4.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι

Πηγή: www.budgetparticipatif.paris

1. **Δικαίωμα υποβολής προτάσεων/ ψηφοφορίας:** έχουν όλοι οι πολίτες, ανεξαιρέτως (από την ηλικία των επτά ετών αναφέρεται στη διαδικασία του 2023) ηλικίας και εθνικότητας. Μέσω της διαδικασίας του ΣΠ υποβάλλουν μία επενδυτική πρόταση, η οποία στη συνέχεια θα τεθεί σε ψηφοφορία. Μπορούν να συμμετέχουν στην ψηφοφορία για έργα που αφορούν όλο το Παρίσι και για περιφερειακά έργα. Η ψήφος είναι δυνατή για μία περιοχή ανάλογα με τον τόπο διαμονής, την εργασία ή τις προσωπικές τους σχέσεις. Οι πολίτες δύνανται να ψηφίσουν διαμέσου της ιστοσελίδας: www.budgetparticipatif.paris, αλλά και διαμέσου των σημείων ψηφοφορίας που έχουν αναπτυχθεί σε όλη την πόλη (ο κατάλογος αναρτάται στην παραπάνω ιστοσελίδα).
2. **Διαδικασία υποβολής των προτάσεων:** Η υποβολή ενός έργου γίνεται αποκλειστικά μέσω της πλατφόρμας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Οι προτάσεις αφορούν δύο κατηγορίες έργων **α) τα περιφερειακά**, που αφορούν τους κατοίκους μιας περιοχής για έργα π.χ. αποδυτήρια για πισίνα,

ανακαίνιση παιδικής χαράς, **β) τα έργα για το Παρίσι**,⁴ που αφορούν το σύνολο του Παρισιού π.χ. αποβάθρες για το Σηκουάνα. Κατά τη διάρκεια της κατάθεσης των προτάσεων οι πολίτες μπορούν να συμμετέχουν σε δημόσιες συναντήσεις, σε εργαστήρια για την υποβολή προτάσεων. Οι εκδηλώσεις αυτές ανακοινώνονται τόσο στην πλατφόρμα του ΣΠ, όσο και στην ομάδα Facebook του ΣΠ στο Παρίσι. Οι πολίτες μέσω της πλατφόρμας μπορούν να βρουν παραδείγματα επιτυχημένων προτάσεων, τα οποία να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία των δικών τους προτάσεων. Τα έργα που προτείνουν οι πολίτες είναι δυνατόν να αποτελέσουν α) ένα ενιαίο έργο με τη συγχώνευση προτάσεων συμπληρωματικών ή β) να ομαδοποιηθούν ξεχωριστές προτάσεις κάτω από έναν ενιαίο τίτλο. Η δυνατότητα αυτή δίνει μεγαλύτερες πιθανότητες στην υλοποίηση ενός ενιαίου έργου. Η πρωτοβουλία για τη συγχώνευση ή την ομαδοποίηση αποτελεί κυρίως πρόταση των τοπικών αρχών (των δημαρχείων στα διαμερίσματα, ενώ στην περίπτωση των έργων για το Παρίσι από το δήμο του Παρισιού).

3. **Κριτήρια για την αποδοχή μιας πρότασης:** 1) να αποτελεί ένα έργο που καλύπτει ένα ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος για το σύνολο των κατοίκων, 2) να αφορά τη δικαιοδοσία της πόλης του Παρισιού, 3) το κόστος του έργου ή της επένδυσης να αποτυπώνει τη συνολική δαπάνη και να μη συνεπάγεται υπερβολικές λειτουργικές δαπάνες, 4) υποβάλλεται ατομικά ή συλλογικά.
4. **Αξιολόγηση των προτάσεων:** μετά την υποβολή, οι προτάσεις αξιολογούνται από τις αρμόδιες υπηρεσίες σύμφωνα με τα προαναφερθέντα κριτήρια. Τα έργα που πληρούν τις προϋποθέσεις τίθενται στη συνέχεια σε μελέτη από εμπειρογνώμονες των δημοτικών υπηρεσιών. Οι ειδικοί που κάνουν τη μελέτη αξιολογούν τη δυνατότητα υλοποίησης ενός έργου, εντοπίζουν τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα και το κόστος του εν δυνάμει έργου. Η μη αποδοχή ενός έργου αιτιολογείται ανοικτά και δημόσια στη σελίδα του έργου πριν την έναρξη της ψηφοφορίας. Τα έργα που κρίνονται ως εφικτά

⁴ Το υψηλό κόστος ενός έργου δεν συνεπάγεται ότι αποτελεί έργο για το Παρίσι, π.χ. η ανακαίνιση ενός σχολείου αλλά πρέπει να αφορά τα κριτήρια που έχουν τεθεί.

από τις ειδικές επιτροπές, στη συνέχεια υποβάλλονται για έγκριση στο δήμαρχο του διαμερίσματος για τα έργα που αφορούν τη συγκεκριμένη περιοχή ή στο δήμαρχο του Παρισιού για τα έργα All Paris. Στη συνέχεια με την έγκριση των αρμόδιων αρχών ολοκληρώνεται ο κατάλογος των έργων που τίθενται σε ψηφοφορία από τους πολίτες.

Μετά την ψηφοφορία, το Συμβούλιο του Παρισιού κατά την ψήφιση του προϋπολογισμού εγκρίνει τη χρηματοδότηση των έργων. Κατά τη διαδικασία υλοποίησης των έργων, δίνεται η δυνατότητα ενημέρωσης σχετικά με την πρόοδο του έργου. Η πρόσβαση στις σχετικές πληροφορίες γίνεται μέσω της ιστοσελίδας στην ενότητα “παρακολούθηση επιτευγμάτων” όπως φαίνεται και στην εικόνα που παρατίθεται στη συνέχεια, αλλά και στη σελίδα του Facebook για το ΣΠ στο Παρίσι. Επίσης εάν υπάρχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για συμμετοχή στη διαδικασία υλοποίησης ενός έργου, ο πολίτης μπορεί να συμμετέχει σε συναντήσεις που πρόκειται να πραγματοποιηθούν για το εκάστοτε έργο.

Εικόνα 5.4.2 Η παρακολούθηση της υλοποίησης των έργων

Έργο στην εργατική γειτονιά		
☐	Non	1
☐	Ouï	1
Πρόοδος του έργου		
☐	FIN	2
Ημερομηνία έναρξης των μελετών του έργου		
☐	Του	
☐	Στο	
☐	2015	2
Ημερομηνία έναρξης των διαδικασιών του έργου		
☐	Του	
☐	Στο	
☐	2015	2
Ημερομηνία έναρξης εργασιών του έργου		
☐	Του	
☐	Στο	
☐	2015	2
Εκτιμώμενη ημερομηνία παράδοσης του έργου		
☐	Του	
☐	Στο	
☐	2015	1

Πηγή: <https://opendata.paris.fr/pages/home/>

5.5 Οι κατηγορίες των έργων στα προγράμματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Οι θεματικές των προγραμμάτων ΣΠ αφορούν κυρίως ζητήματα που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής (25%), τη μετακίνηση (15%), το περιβάλλον(14%). Από το 2017 ο δήμος άρχισε να ενθαρρύνει θέματα σε σχέση με τον αθλητισμό, την αλληλεγγύη, την καθαριότητα, την ασφάλεια, τις νέες τεχνολογίες, την οικονομία, την κοινωνική πολιτική (κοινωνική κατοικία) (Cabannes, 2017; *CASE Participatory Budgeting in Paris*).

Με βάση την ιστοσελίδα του δήμου οι θεματικές του ΣΠ στο Παρίσι είναι οι εξής:

- 1) Cadre de vie (Περιβάλλον διαβίωσης)
- 2) Culture et patrimoine (Πολιτισμός και κληρονομιά)
- 3) Économie, emploi et attractivité (Οικονομία, απασχόληση και ελκυστικότητα)
- 4) Éducation et jeunesse (Εκπαίδευση και νεολαία)
- 5) Environnement (Περιβάλλον)
- 6) Prévention et sécurité (Πρόληψη και ασφάλεια)
- 7) Propreté (Καθαριότητα)
- 8) Santé (Υγεία)
- 9) Solidarité et cohésion sociale (Αλληλεγγύη και κοινωνική συνοχή)
- 10) Sport (Αθλητισμός)
- 11) Transport et mobilité (Μεταφορές, μετακίνηση)
- 12) Ville intelligente et numérique (Έξυπνη και ψηφιακή πόλη)

5.5.1 Η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι 2014- 2019

Το 2014 εισάγεται πιλοτικά το πρόγραμμα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι. Διατίθενται 18 εκατομμύρια ευρώ (εκατ. ευρώ) και κάθε πολίτης σε σύνολο 15 προτάσεων μπορεί να επιλέξει τα 5 από αυτά. Οι θεματικές για το 2014 των έργων που επιλέχθηκαν και ψηφίστηκαν από τους πολίτες είναι οι εξής: Περιβάλλον διαβίωσης, Πολιτισμός και κληρονομιά, Οικονομία Απασχόληση, Εκπαίδευση και Νεολαία, Περιβάλλον, Καθαριότητα και Αθλητισμός. Τα έργα που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 9 και σε αυτά κατανέμονται τα 17.700.000 ευρώ, ποσό που διατέθηκε για την πιλοτική εφαρμογή του ΣΠ το 2014. Από τα συγκεκριμένα έργα τα 7 από αυτά έχουν ολοκληρωθεί.

Πίνακας 5.5.1.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2014

ΣΠ 2014		
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική
Περιβάλλον διαβίωσης	6.700.000€	3
Πολιτισμός και κληρονομιά	3.000.000€	1
Οικονομία, Απασχόληση και ελκυστικότητα	2.000.000€	1
Εκπαίδευση και νεολαία	1.000.000€	1
Περιβάλλον	2.000.000€	1
Καθαριότητα	1.000.000€	1
Αθλητισμός	2.000.000€	1
Σύνολο	17.700.000€	9

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/> - ίδια επεξεργασία

Το 2015 υιοθετείται η τρέχουσα μορφή του προγράμματος και διατίθενται 75 εκατ. ευρώ. Οι προτάσεις που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 187 εκ των οποίων τα 179 έργα αφορούν τα 20 διαμερίσματα του Παρισιού και τα 8 έργα συνολικά το Παρίσι. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι θεματικές και η κατανομή του προϋπολογισμού για το σύνολο των έργων που ψήφισαν οι πολίτες. Σε σύνολο 186 έργων που ψήφισαν οι πολίτες με βάση τα στοιχεία της ιστοσελίδας του δήμου, τα 157 έργα έχουν ολοκληρωθεί μέχρι σήμερα, ενώ 12 από αυτά δε θα πραγματοποιηθούν.

Πίνακας 5.5.1.2 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2015

ΣΠ 2015				
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (Paris)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (Paris)	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (20 districts)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (20 districts)
Περιβάλλον διαβίωσης	17.500.000€	3	14.051.500€	74
Πολιτισμός και κληρονομιά	-	-	2.457.000€	10
Μεταφορές	8.000.000€	1	2.068.000€	12
Ασφάλεια	-	-	811.000€	7
Εκπαίδευση και νεολαία	-	-	4.935.000€	23
Περιβάλλον	4.300.000€	2	2.737.000€	6
Καθαριότητα	1.000.000€	1	50.000€	1
Αθλητισμός	-	-	4.658.000€	18
Αλληλεγγύη Κοινωνική Συνοχή	4.400.000€	1	719.000€	28
Σύνολο	35.200.000€	8	32.486.500€	179

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/> - ίδια επεξεργασία

Το 2016 διατίθενται 100 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 30 εκατ. ευρώ είναι για τις περιοχές χαμηλότερου εισοδήματος, ενώ για πρώτη φορά εισάγεται ο ΣΠ στα σχολεία και τα κολέγια. Οι προτάσεις που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 218 εκ των οποίων οι 208 αφορούν τα 20 διαμερίσματα στο δήμο και οι 10 συνολικά το Παρίσι. Από αυτά τα 57 αφορούν έργα σε εργατικές συνοικίες. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι θεματικές και η κατανομή του προϋπολογισμού για το σύνολο των έργων που ψήφισαν οι πολίτες. Σε σύνολο 218 έργων τα 140 έχουν ολοκληρωθεί και 1 δε θα πραγματοποιηθεί.

Πίνακας 5.5.1.3 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2016

ΣΠ 2016				
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (Paris)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (Paris)	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (20 districts)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (20 districts)
Περιβάλλον διαβίωσης	3.500.000€	1	25.897.000€	73
Οικονομία, Απασχόληση	2.500.000	1	-	-
Πολιτισμός και κληρονομιά	-	-	5.174.607€	29
Μεταφορές	-	-	4.725.000€	11
Ασφάλεια	-	-	1.596.000€	5
Εκπαίδευση και νεολαία	3.300.000€	2	9.391.000€	30
Περιβάλλον	6.500.000€	2	7.727.400€	31
Καθαριότητα	2.000.000€	1	121.200€	2
Αθλητισμός	-	-	6.225.000€	12
Αλληλεγγύη Κοινωνική Συνοχή	10.000.000€	3	3.075.000€	13
Υγεία	-	-	125.000€	2
Σύνολο	27.800.000€	10	64.057.207	208

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/>- ίδια επεξεργασία

Το 2017 διατίθενται 105 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 30 εκατ. ευρώ διατίθενται για τις περιοχές χαμηλότερου εισοδήματος. Οι προτάσεις που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 196 εκ των οποίων οι 187 αφορούν τα 20 διαμερίσματα στο δήμο και οι 9 συνολικά το Παρίσι. Από αυτά τα 60 αφορούν έργα σε εργατικές συνοικίες. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι θεματικές και η κατανομή του προϋπολογισμού για το σύνολο των έργων που ψήφισαν οι πολίτες. Σε σύνολο 196 έργων τα 97 έχουν ολοκληρωθεί και 4 δε θα πραγματοποιηθούν.

Πίνακας 5.5.1.4 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2017

ΣΠ 2017				
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (Paris)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (Paris)	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (20 districts)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (20 districts)
Περιβάλλον διαβίωσης	-	-	28.441.000€	77
Οικονομία, Απασχόληση	3.000.000€	1	-	-
Πολιτισμός και κληρονομιά	7.500.000€	2	3.752.000€	12
Μεταφορές	-	-	1.971.500€	11
Ασφάλεια	-	-	1.149.500€	8
Εκπαίδευση και νεολαία	3.500.000€	1	11.160.000€	28
Περιβάλλον	3.500.000€	1	4.127.200€	19
Καθαριότητα	3.000.000€	1	86.400€	3
Αθλητισμός	-	-	7.515.000€	13
Αλληλεγγύη Κοινωνική Συνοχή	10.000.000€	3	2.135.000€	11
Έξυπνη πόλη	-	-	1.000.000€	3
Υγεία	-	-	300.000€	2
Σύνολο	30.500.000€	9	61.637.600€	187

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/>- ιδία επεξεργασία

Το 2018 διατίθενται 87.605.900 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 31.700.000 εκατ. ευρώ διατίθενται για τις περιοχές χαμηλότερου εισοδήματος. Οι προτάσεις που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 180 εκ των οποίων οι 173 αφορούν τα 20 διαμερίσματα στο δήμο και οι 7 συνολικά το Παρίσι. Από αυτές οι 51 αφορούν έργα σε εργατικές συνοικίες. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι θεματικές και η κατανομή του προϋπολογισμού για το σύνολο των έργων που ψήφισαν οι πολίτες. Σε σύνολο 180 έργων τα 59 έχουν ολοκληρωθεί. Το 2018 το 5% του προϋπολογισμού διατέθηκε στη διαδικασία του συμμετοχικού προϋπολογισμού. Οι πολίτες συμμετείχαν με 2.000 προτάσεις και οι συμμετέχοντες στη διαδικασία αυξήθηκαν 30.1% (127.880 ψηφοφόροι) (Le Budget Participatif, 2018).

Πίνακας 5.5.1.5 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2018

ΣΠ 2018				
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (Paris)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (Paris)	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (20 districts)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (20 districts)
Περιβάλλον διαβίωσης	4.800.000€	1	10.596.000€	21
Οικονομία, Απασχόληση	-	-	400.000€	2
Πολιτισμός και κληρονομιά	-	-	7.800.000€	24
Μεταφορές	6.500.000€	1	671.400€	4
Ασφάλεια	-	-	1.587.500€	14
Εκπαίδευση και νεολαία	-	-	10.820.000€	32
Περιβάλλον	8.500.000€	2	4.288.000€	21
Καθαριότητα	1.500.000€	1	780.000€	6
Αθλητισμός	6.700.000€	1	13.449.000€	23
Αλληλεγγύη Κοινωνική Συνοχή	-	-	3.914.000€	22
Έξυπνη πόλη	-	-	1.100.000€	3
Υγεία	3.700.000€	1	500.000€	1
Σύνολο	31.700.000€	7	55.905.900€	173

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/>- ίδια επεξεργασία

Το 2019 διατίθενται 87.255.500 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 32.600.000 εκατ. ευρώ διατίθενται για τις περιοχές χαμηλότερου εισοδήματος. Οι προτάσεις που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 193 εκ των οποίων οι 182 αφορούν τα 20 διαμερίσματα στο δήμο και οι 11 συνολικά το Παρίσι. Από αυτές οι 67 αφορούν έργα σε εργατικές συνοικίες. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι θεματικές και η κατανομή του προϋπολογισμού για το σύνολο των έργων που ψήφισαν οι πολίτες. Σε σύνολο 193 έργων τα 16 έχουν ολοκληρωθεί.

Πίνακας 5.5.1.6 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2019

ΣΠ 2019				
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (Paris)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (Paris)	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (20 districts)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (20 districts)
Περιβάλλον διαβίωσης	8.800.000€	2	9.935.000€	26
Οικονομία, Απασχόληση	-	-	-	-
Πολιτισμός και κληρονομιά	-	-	7.085.000€	26
Μεταφορές	700.000€	1	605.000€	4
Ασφάλεια	-	-	1.895.000€	11
Εκπαίδευση και νεολαία	-	-	12.551.000€	33
Περιβάλλον	8.000.000€	2	10.931.000€	31
Καθαριότητα	1.100.000€	1	655.000€	5
Αθλητισμός	3.000.000€	1	5.750.000€	18
Αλληλεγγύη Κοινωνική Συνοχή	10.000.000€	3	4.448.500€	26
Έξυπνη πόλη	1.000.000€	1	300.000€	1
Υγεία	-	-	500.000€	1
Σύνολο	32.600.000€	11	54.655.500€	182

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/> - ιδία επεξεργασία

Το 2021 διατίθενται 74.630.000 εκατ. ευρώ εκ των οποίων τα 16.830.000 εκατ. ευρώ διατίθενται για τις περιοχές χαμηλότερου εισοδήματος. Οι προτάσεις που ψηφίστηκαν για υλοποίηση είναι 62 εκ των οποίων οι 59 αφορούν τα 20 διαμερίσματα στο δήμο και οι 3 συνολικά το Παρίσι. Από αυτές οι 16 αφορούν έργα σε εργατικές συνοικίες. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι θεματικές και η κατανομή του προϋπολογισμού για το σύνολο των έργων που ψήφισαν οι πολίτες. Σε σύνολο 62 έργων 1 έχει ολοκληρωθεί.

Πίνακας 5.5.1.7 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι το 2021

ΣΠ 2021				
Θεματικές των έργων	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (Paris)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (Paris)	Ποσό που διατίθεται ανά θεματική του έργου στο ΣΠ (20 districts)	Τα έργα που ψήφισαν ανά θεματική (20 districts)
Περιβάλλον διαβίωσης	—	—	4.130.000€	5
Οικονομία, Απασχόληση	—	—	2.000.000€	1
Πολιτισμός και κληρονομιά	—	—	10.350.000€	7
Μεταφορές	—	—	4.000.000€	2
Ασφάλεια	160.000€	1	—	—
Εκπαίδευση και νεολαία	—	—	14.360.000€	10
Περιβάλλον	5.000.000€	1	6.630.000€	8
Καθαριότητα	1.930.000€	1	3.000.000€	3
Αθλητισμός	—	—	10.710.000€	8
Αλληλεγγύη Κοινωνική Συνοχή	—	—	11.460.000€	13
Έξυπνη πόλη	—	—	—	—
Υγεία	—	—	900.000€	2
Σύνολο	8.000.000€	3	66.630.000€	59

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/> - ίδια επεξεργασία

5.6 Η κατανομή του διαθέσιμου προϋπολογισμού με βάση την ψηφοφορία

Η επιλογή των έργων τόσο για το σύνολο του δήμου, όσο και για τις περιοχές 1 έως 9 και 16 (χωρίς τις εργατικές συνοικίες) γίνεται με βάση τη φθίνουσα σειρά ψήφων και μέχρι να τελειώσουν οι διαθέσιμες πιστώσεις. Ο συνολικός φάκελος αποτελεί το άθροισμα του γενικού φακέλου⁵ και του φακέλου "QPOP"⁶ για τον καθορισμό των έργων που κερδίζουν (βλ. Σχήμα 1, παρακάτω) σε κάθε διαμέρισμα και σε έργα του Παρισιού. Για να χαρακτηριστεί ένα έργο κεντρικό τότε το ποσό πρέπει να υπερβαίνει το ποσό που διατίθεται μέσω του ΣΠ σε μια περιοχή. Ο φάκελος των επενδύσεων τοπικού ενδιαφέροντος αφορά τις επενδύσεις που προγραμματίζονται από τα διαμερίσματα. Η υπέρβαση του συνολικού κονδυλίου του συμμετοχικού προϋπολογισμού της περιοχής που προκαλείται από το κεντρικό έργο, μπορεί να αντισταθμιστεί από μια προσαρμογή⁷ στον προγραμματισμό των επενδύσεων τοπικού ενδιαφέροντος.

Στις περιοχές χαμηλού εισοδήματος και για τα έργα All Paris έχουμε τρία στάδια: 1) επιλέγονται όλα τα έργα που κερδίζουν, με φθίνουσα σειρά ψήφων, μέχρι το ποσό που διατίθεται στο γενικό φάκελο. 2) Στη συνέχεια μετά το πρώτο στάδιο και την επιλογή των έργων, όσον αφορά τα έργα για τις περιοχές χαμηλού εισοδήματος (φάκελος QPOP), η επιλογή των έργων προς υλοποίηση γίνεται με βάση την φθίνουσα σειρά ψήφων μέχρι να κορεστεί ο συνολικός φάκελος. Ο φάκελος QPOP που προορίζεται για τις περιοχές της εργατικής τάξης ακολουθεί τον κανόνα "τουλάχιστον 30 εκατομμύρια ευρώ για έργα σε γειτονίες χαμηλότερου εισοδήματος". 3) Ο κορεσμός του συνολικού φακέλου γίνεται μόλις διατεθεί το ποσό του φακέλου για τις περιοχές χαμηλού εισοδήματος. Στην περίπτωση που υπάρχουν διαθέσιμες πιστώσεις, τότε συνεχίζεται η επιλογή για τα έργα All Paris με φθίνουσα σειρά ψήφων. Στη συνέχεια πριν τον κορεσμό του φακέλου σταματάει η

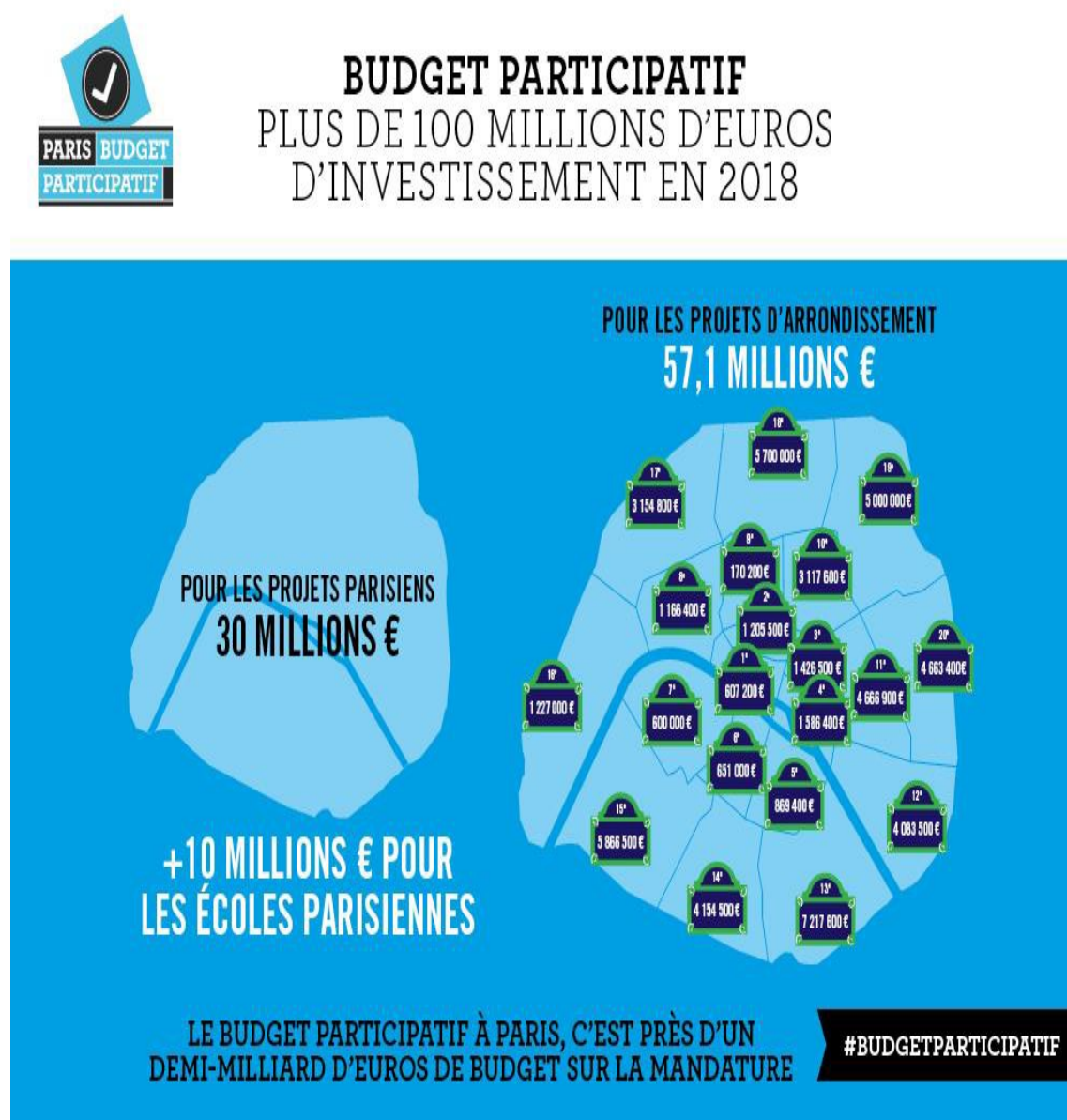
⁵ Ο γενικός φάκελος είναι η διαφορά του συνολικού ποσού από εκείνο που προορίζεται για έργα σε εργατικές συνοικίες

⁶ Ο φάκελος "QPOP" αποτελεί το ποσό που προορίζεται για τη χρηματοδότηση έργων με την ένδειξη "εργατικές περιοχές"

⁷ Το ποσό που θα κινητοποιηθεί υπολογίζεται αυτόματα. Το Borough Hall είναι ο διαιτητής για να αποφασίσει εάν θα κινητοποιήσει το ποσό ή όχι και να επιβεβαιώσει ή όχι αυτήν την κατάσταση του επιτυχημένου έργου

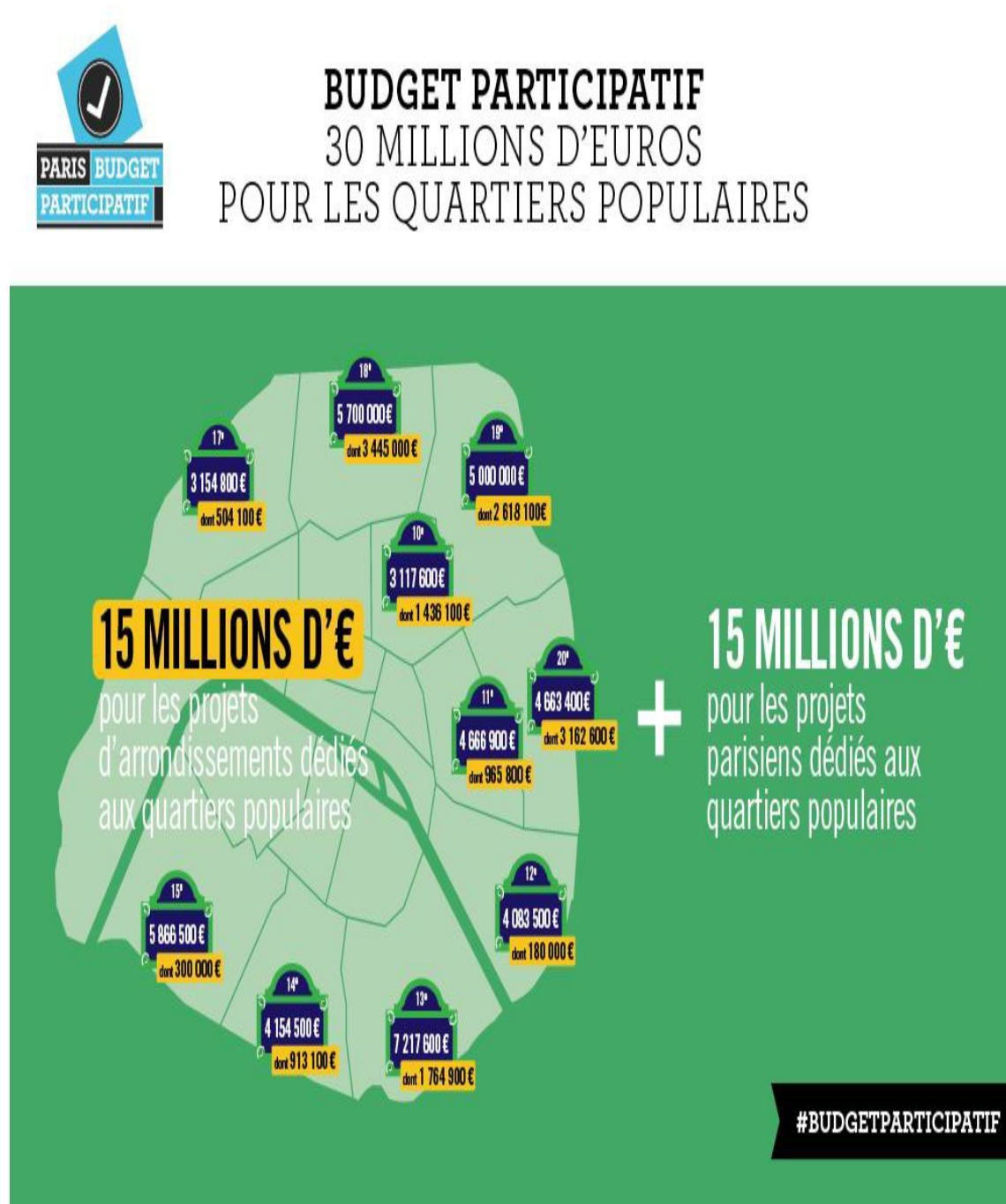
διαδικασία και προστίθεται το “κεντρικό έργο”, ώστε να υπολογιστεί το ποσό των επενδύσεων τοπικού ενδιαφέροντος που θα κινητοποιηθεί (Methode de determination des projets Laureats, 2018).

Σχήμα 5.6.1 Ο προϋπολογισμός που διατίθεται για έργα σε κάθε διαμέρισμα και συνολικά στο Παρίσι το 2018

Πηγή: <https://opendata.paris.fr/pages/home/>

Σχήμα 5.6.2 Ο προϋπολογισμός που διατίθεται σε γειτονιές χαμηλού εισοδήματος στο Συμμετοχικό Προϋπολογισμό το 2018 (φάκελοι "QPOP")

Πηγή: <https://opendata.paris.fr/pages/home/>

5.7 Συμμετοχή- Συνεργασία- Καινοτομία

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός αποτελεί μία co- creation διαδικασία η οποία ενισχύει την προώθηση και υιοθέτηση καινοτόμων προτάσεων για σύνθετα ζητήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το έργο shelters for homeless το οποίο επιλέχθηκε με 21.000 ψήφους (*PARIS PARTICIPATORY BUDGET: Good Practice Summary*). Σύμφωνα με τον Yves Cabannes ο συμμετοχικός προϋπολογισμός προωθεί ριζικές εναλλακτικές λύσεις, όπως η αστική γεωργία, οι τέχνες και ο πολιτισμός, αλλά και με κοινωνικό αντίκτυπο όπως η εύρεση αξιοπρεπούς στέγασης για άτομα που έχουν ανάγκη. *“Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός είναι ένα καινοτόμο σύστημα συμμετοχής πολιτών που αναθέτει τα κλειδιά του προϋπολογισμού της πόλης του Παρισιού στους κατοίκους. Έτσι αποφασίζουν άμεσα για την κατανομή μέρους του επενδυτικού προϋπολογισμού της πόλης. Ένα πραγματικό εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό της δημοκρατικής ζωής της κοινότητας”* (Le Budget Participatif, 2018).

Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στα σχολεία ενίσχυσε τη συμμετοχή των πολιτών, τόσο με την κατάρτιση σε δημοσιονομικά και τεχνικά ζητήματα για τον τρόπο υποβολής των προτάσεων, αλλά και με την παιδευτική σημασία της διαδικασίας, ως προς τη σημασία της συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων, για θέματα που καθορίζουν την ποιότητα ζωής στην πόλη, στις γειτονιές, στην αναψυχή, στην εκπαίδευση (Le Budget Participatif, 2018). Η διαδικασία του συμμετοχικού προϋπολογισμού αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο εμπλοκής των πολιτών στις δημόσιες πολιτικές. Σύμφωνα με μελέτες για τη διαδικασία του ΣΠ σε Σκωτία και Παρίσι, για τη δημιουργία μίας συνεργατικής ή συμμετοχικής δημοκρατίας, η εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού χρειάζεται μια μακροχρόνια στρατηγική και όχι να αποτελεί μέρος ενός πιλοτικού προγράμματος (The Democratic Society, 2019; Le Budget Participatif, 2018).

Στην κατεύθυνση της συμμετοχικής δημοκρατίας, ο δήμος στο Παρίσι το 2018 πραγματοποίησε τη δημιουργία ενός χώρου του Civic Hall για τη διοργάνωση

δράσεων, εκδηλώσεων με στόχο τη δημιουργία νέων ιδεών, καινοτόμων πρακτικών, νέων μορφών διαμεσολάβησης, επικοινωνίας, διαλόγου, ένα σημείο όπου οι πολίτες μπορούν να συναντηθούν, να γνωριστούν, να συζητήσουν και να εκπαιδευτούν σε νέες μορφές συμμετοχικής δημοκρατίας. Το Civic Hall αποτελεί ένα χώρο που απευθύνεται σε όλο το φάσμα των δρώντων της συμμετοχικής δημοκρατίας στο Παρίσι και υποστηρίζεται από ενώσεις, εταιρίες, κοινωνικές επιχειρήσεις και ιδρύματα με την υποστήριξη του δήμου του Παρισιού (IOPD the participatory democracy laboratory in Paris).

Η δήμαρχος Anne Hidalgo στη δεύτερη προεκλογική εκστρατεία επισημαίνει τη σημασία του ΣΠ και θέτει ως ζητούμενο την ενίσχυση της διαδικασίας, με μία αύξηση από το 5% στο 25% του προϋπολογισμού του Παρισιού, που διατίθεται σε ετήσια βάση. Στο πλαίσιο της προεκλογικής της εκστρατείας, η δήμαρχος Anne Hidalgo ενστερνίζεται τις ιδέες του καθηγητή Carlos Moreno του πανεπιστημίου της Σορβόνης και οραματίζεται τη δημιουργία μίας “living smart city”. Μιας πόλης όπου οι κάτοικοι θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στην εργασία, στη διασκέδαση, στην εκπαίδευση, στην αναψυχή μέσα σε 15 λεπτά, μιας πόλης βιώσιμης που οι πολίτες στις γειτονιές τους γνωρίζονται μεταξύ τους (Willsher, 2020).

Κεφάλαιο 6ο

Ο Ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στη Βαρκελώνη

6.1 Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Ισπανία έχει έκταση 504.645 km² και πληθυσμό 47,4 εκατ. με βάση την απογραφή του 2020. Η χώρα έχει κοινοβουλευτικό σύστημα και το Κοινοβούλιο (Cortes Generales) αποτελείται από την Βουλή των Αντιπροσώπων (Congreso de los Diputados) με 350 βουλευτές, οι οποίοι εκλέγονται με άμεση καθολική ψηφοφορία κάθε τέσσερα χρόνια και τη Γερουσία (Senado) με 268 μέλη, εκ των οποίων οι 208 εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία και τα υπόλοιπα 60 μέλη διορίζονται από τις αυτόνομες περιφέρειες. Ο Βασιλιάς είναι αρχηγός του κράτους χωρίς να έχει πολιτικές εξουσίες. Η Ισπανία συμπεριλαμβάνει τις Κανάριες νήσους, τη Θέουτα και τη Μελίλια στη Β. Αφρική (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2017).

Η Μαδρίτη είναι η πρωτεύουσα της Ισπανίας, ενώ άλλες μεγάλες πόλεις είναι η Βαρκελώνη, η Σαραγόσα, η Βαλένθια, η Σεβίλλη και η Μάλαγα. Η Βαρκελώνη είναι η πρωτεύουσα της αυτοδιοικούμενης περιφέρειας της Καταλονίας. Στην πόλη της Βαρκελώνης ο πληθυσμός ανέρχεται σε 1,6 εκατ., ενώ και στους 36 δήμους της περιοχής της Βαρκελώνης ο πληθυσμός είναι περίπου 4,8 εκατ. (<https://el.wikipedia.org>, Βαρκελώνη). Η Βαρκελώνη είναι η πρωτεύουσα της Καταλονίας. Με έκταση 101,9 km² και 1,6 εκατομμύρια κατοίκους, είναι μια από τις πιο πυκνοκατοικημένες πόλεις της Ευρώπης. Αντιπροσωπεύει το 0,3% του εδάφους της Καταλονίας και συγκεντρώνει το 21,3% του καταλανικού πληθυσμού.

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν από το δήμο της Βαρκελώνης για το 2017, το ΑΕΠ της Βαρκελώνης αφορά σε ποσοστό 89,6% τον τριτογενή τομέα, ενώ το 7,4% αφορά τη βιομηχανία, το 2,9% τις κατασκευές, το 0,1% τον πρωτογενή τομέα (Ajuntament de Barcelona 2018 Informe anual Comptes anuals 2018).

6.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η Ισπανία έχει τρία επίπεδα τοπικής αυτοδιοίκησης με 17 αυτόνομες κοινότητες, 50 επαρχίες και 8.111 δήμους. Στη χώρα ανήκουν επίσης δύο (2) «αυτόνομες» πόλεις της Βόρειας Αφρικής, η Ceuta και η Melilla. Ο μέσος πληθυσμός των πρωτοβάθμιων ισπανικών Ο.Τ.Α. ανέρχεται στους 5.430 κατοίκους, ενώ το 85% των δήμων έχει πληθυσμό μικρότερο των 5.000 κατοίκων. Οι Ο.Τ.Α. της Ισπανίας εκπροσωπούνται από την Ισπανική Ομοσπονδία Δήμων και Επαρχιών, η οποία αντιπροσωπεύει 6.900 δήμους. Η Ισπανία το 1978 αποτελούσε ένα από τα πιο συγκεντρωτικά κράτη και με τον κίνδυνο της διάσπασης δημιουργήθηκε ένα αποκεντρωμένο κράτος με χαρακτηριστικά ομοσπονδιακής οργάνωσης.

Στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση η κατανομή των αρμοδιοτήτων εξαρτάται από τον πληθυσμό των δήμων. Οι δήμοι είναι αρμόδιοι για τη διαχείριση των υποδομών ύδρευσης, αποχέτευσης, δημοτικού ηλεκτροφωτισμού, δημοτικής οδοποιίας όπως επίσης και για τη δημοτική αστυνομία. Οι δήμοι με πληθυσμό μεγαλύτερο των 5.000 κατοίκων είναι επιπλέον αρμόδιοι για τις αγορές, τα δημόσια πάρκα και τις βιβλιοθήκες, ενώ οι δήμοι με πληθυσμό μεγαλύτερο των 20.000 κατοίκων, εκτός από τις παραπάνω αρμοδιότητες, παρέχουν επίσης υπηρεσίες επειγόντων περιστατικών και πυροσβεστικής, κοινωνικής πρόνοιας, αλλά και υπηρεσίες σχετικά με τις αθλητικές υποδομές. Τέλος, οι δήμοι με πληθυσμό μεγαλύτερο των 50.000 κατοίκων έχουν ανάμεσα στις επιπλέον αρμοδιότητες, την περιβαλλοντική προστασία και τις δημόσιες συγκοινωνίες. Στη διακριτική ευχέρεια των δήμων είναι να ασκούν και αρμοδιότητες σχετικές με τη δημόσια ασφάλεια, τη διαχείριση της κυκλοφορίας των οχημάτων, τις πολιτιστικές και τουριστικές δραστηριότητες (ΕΕΤΑΑ, Ισπανία).

Η πόλη της Βαρκελώνης διαιρείται από το 1984 σε 10 δημοτικά διαμερίσματα, τα οποία αποτελούν τη μεγαλύτερη εδαφική ενότητα του δήμου της Βαρκελώνης. Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Δημοτικού Χάρτη της Βαρκελώνης (2006) εγκρίνεται η νέα διαίρεση, ονομασία, οργάνωση και λειτουργία των 73 γειτονιών της Βαρκελώνης. Το έργο «Γειτονιές της Βαρκελώνης» ξεκίνησε το 2004 με στόχο την ανάπτυξη δραστηριοτήτων και τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών στο κατάλληλο

διοικητικό επίπεδο, σύμφωνα με την αρχή της εγγύτητας. Συνεπώς η νέα εδαφική διαίρεση αποτελείται από: 10 δημοτικά διαμερίσματα, 73 γειτονιές, 233 βασικές στατιστικές περιοχές (για στατιστικούς καθαρά σκοπούς) και 1.068 απογραφικά τμήματα. Τα απογραφικά τμήματα ρυθμίζονται σύμφωνα με το ν.5/1985 στο Γενικό Εκλογικό Σύστημα και μεταβάλλονται ανάλογα με τις πληθυσμιακές μεταβολές.

Τα κυβερνητικά όργανα του δήμου σύμφωνα με την ιστοσελίδα του δήμου της Βαρκελώνης είναι το Δημοτικό Συμβούλιο, η Κυβερνητική επιτροπή και ο Δήμαρχος.

1. Δημοτικό Συμβούλιο: Το Δημοτικό Συμβούλιο της Βαρκελώνης είναι το ανώτερο διοικητικό όργανο του δήμου της Βαρκελώνης και συγκροτείται από τους εκλεγμένους δημοτικούς συμβούλους (Wikipedia, Βαρκελώνη). Το Δημοτικό Συμβούλιο της Βαρκελώνης σύμφωνα με το Δημοτικό Χάρτη⁸ αποτελείται από δύο σώματα το πολιτικό και το εκτελεστικό. Το πολιτικό σώμα καθορίζει τη στρατηγική που θα ακολουθήσει ο δήμος, ενώ το εκτελεστικό είναι αρμόδιο για την εφαρμογή της στρατηγικής και των στόχων που έχουν τεθεί. Το δημοτικό συμβούλιο αποτελείται από 41 μέλη, τα οποία εκλέγονται εν όψει των δημοτικών εκλογών από τους κατοίκους της Βαρκελώνης. Το ανώτατο όργανο του Δημοτικού Συμβουλίου είναι το Full City Council, το οποίο συνεδριάζει μία φορά το μήνα για θέματα σχετικά με τη στρατηγική του δήμου, των δημοτικών επενδύσεων και του προϋπολογισμού. Οι επιτροπές του Full City Council συνεδριάζουν τακτικά και προετοιμάζουν τα θέματα που θα συζητηθούν στο Συμβούλιο. Η Ολομέλεια είναι αρμόδια για την έγκριση του Δημοτικού προγράμματος δράσης και των προϋπολογισμών των δήμων.
2. Η Κυβερνητική Επιτροπή (The Government Commission): αποτελείται από το δήμαρχο (πρόεδρος της επιτροπής), τους αντιδημάρχους και τους δημοτικούς συμβούλους, οι οποίοι αποτελούν επιλογή του δημάρχου. Οι λειτουργίες του ορίζονται με βάση τον καταστατικό χάρτη του δήμου. Η Κυβερνητική Επιτροπή εγκρίνει τα Διατάγματα, τον Προϋπολογισμό, το Δημοτικό Πρόγραμμα Δράσης και προτείνει την έγκρισή τους στα αρμόδια όργανα. Η

⁸ Ο Δημοτικός Χάρτης καθορίζει τις κύριες οδηγίες για τη λειτουργία του Δημοτικού Συμβουλίου της Βαρκελώνης.

επιτροπή συνεδριάζει κάθε Πέμπτη

3. Ο Δήμαρχος: είναι υπεύθυνος για τη διοίκηση και την εκπροσώπηση του δήμου. Ο δήμαρχος προεδρεύει και συγκαλεί την ολομέλεια του Δημοτικού Συμβουλίου και της Κυβερνητικής Επιτροπής και είναι υπεύθυνος για τη δημοσιονομική διαχείριση του δήμου σύμφωνα με τον εγκεκριμένο προϋπολογισμό. Ο δήμαρχος είναι αρμόδιος για τον διορισμό των αντιδημάρχων, των συμβούλων της κυβερνητικής ομάδας και την οργάνωση της εκτελεστικής δημοτικής διοίκησης. Δήμαρχος είναι η Ada Colau η οποία επανεξελέγη για δεύτερη θητεία στο δήμο της Βαρκελώνης. Η δήμαρχος κάθε δεκαπενθήμερο έχει καθιερώσει τις “Συναντήσεις με το δήμαρχο” σε διαφορετική κάθε φορά γειτονιά του δήμου. Ο σκοπός των συναντήσεων είναι η επικοινωνία με τους κατοίκους σε σχέση με τις ανάγκες και τις προτάσεις τους για το δήμο.

Η εκτελεστική δομή, η οποία οργανώνεται σε τμήματα, είναι αρμόδια για την υλοποίηση των προτάσεων της κυβέρνησης και του δημοτικού συμβουλίου. Υπεύθυνος της εκτελεστικής δομής είναι ο δημοτικός διευθυντής, καθώς και οι διοικητές των περιφερειών για την καλύτερη εκπροσώπηση των αναγκών των πολιτών στις 73 γειτονιές της Βαρκελώνης

Σημαντικό επίσης όργανο είναι τα Περιφερειακά συμβούλια: Η Βαρκελώνη χωρίζεται σε δέκα περιοχές (Ciutat Vella, L'Eixample, Sants-Montjuïc, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia, Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu, Sant Martí) για την αποκέντρωση της διοίκησης.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Περιφερειακών και Μητροπολιτικών Σπουδών της Βαρκελώνης (IERMB, 2018) τη δεκαετία του 80' τέθηκε σε εφαρμογή η νέα οικονομική, εδαφική και διοικητική διαίρεση στην πόλη της Βαρκελώνης. Η διαδικασία αποκέντρωσης της Βαρκελώνης με τη θεσμοθέτηση/λειτουργία των περιφερειών της (η λειτουργία των Περιφερειών έχει ρυθμιστεί μέσω των κανονιστικών κανόνων για τη λειτουργία των Περιφερειών που εγκρίθηκαν το 1986) θέτει τα θεμέλια της σύγχρονης αρχιτεκτονικής για τη λειτουργία των Περιφερειών της Βαρκελώνης. Ωστόσο η διαδικασία της αποκέντρωσης είναι μία

συνεχής/διαρκής διαδικασία. Την εδαφική διαίρεση συνιστούν οι 10 Περιφέρειες της πόλης της Βαρκελώνης. Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο στο άρθρο 20 του Δημοτικού Χάρτη «Οι περιφέρειες είναι εδαφικά όργανα για την αποκέντρωση της διαχείρισης και την αποκέντρωση της συμμετοχής των πολιτών».

Η νέα διαίρεση σε 73 γειτονιές το 2006 ενισχύει τη συμμετοχή με τη λειτουργία των συμβουλίων γειτονιάς. Στο πλαίσιο της συμμετοχής των πολιτών οι ρυθμιστικοί κανόνες εγκρίθηκαν το 1986, με δύο σημαντικές τροποποιήσεις: το 2002 και την πρόσφατη τροποποίηση το 2017 με στόχο την ενημέρωση, επέκταση και εμβάθυνση ορισμένων συμμετοχικών μηχανισμών. Η συμμετοχή των πολιτών είναι ο θεμέλιος λίθος για την ανάπτυξη της τοπικής δημοκρατίας και την αποτελεσματική παροχή δημόσιων υπηρεσιών.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Περιφερειακών και Μητροπολιτικών Σπουδών της Βαρκελώνης (IERMB, 2018), οι φορείς καθορίζουν τον σκοπό και τη λειτουργία των κανόνων, οι πολίτες ωστόσο με τη συμμετοχή τους και τις ανάγκες τους διαμορφώνουν τους κανόνες συμμετοχής. Γιατί συμβαίνει όμως αυτό; Οι εμπλεκόμενοι φορείς μήπως δεν κάνουν σωστή χρήση των μηχανισμών συμμετοχής ή μήπως ο σχεδιασμός της αρχιτεκτονικής δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες. Μία από τις προτάσεις είναι να αναπτυχθούν συγκεκριμένες στρατηγικές επικοινωνίας για κάθε ομάδα, με ιδιαίτερη έμφαση σε όσους συμμετέχουν λιγότερο.

Ο Δημοτικός Χάρτης της Βαρκελώνης προσδιορίζει τις αρμοδιότητες του δήμου σε θέματα υποδομών, στέγασης, πολεοδομίας κλπ. Ο νόμος 1/2006 της 13ης Μαρτίου ρυθμίζει το ειδικό καθεστώς και αναγνωρίζει τη δημοτική αυτονομία και αρμοδιότητες σε θέματα υποδομών, τοπικής δικαιοσύνης, ιστορικής κληρονομιάς, τοπικής δικαιοσύνης, της δημοτικής φορολογικής αρχής κλπ (Δημοτικός Χάρτης Βαρκελώνης).

6.3 Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Βαρκελώνης

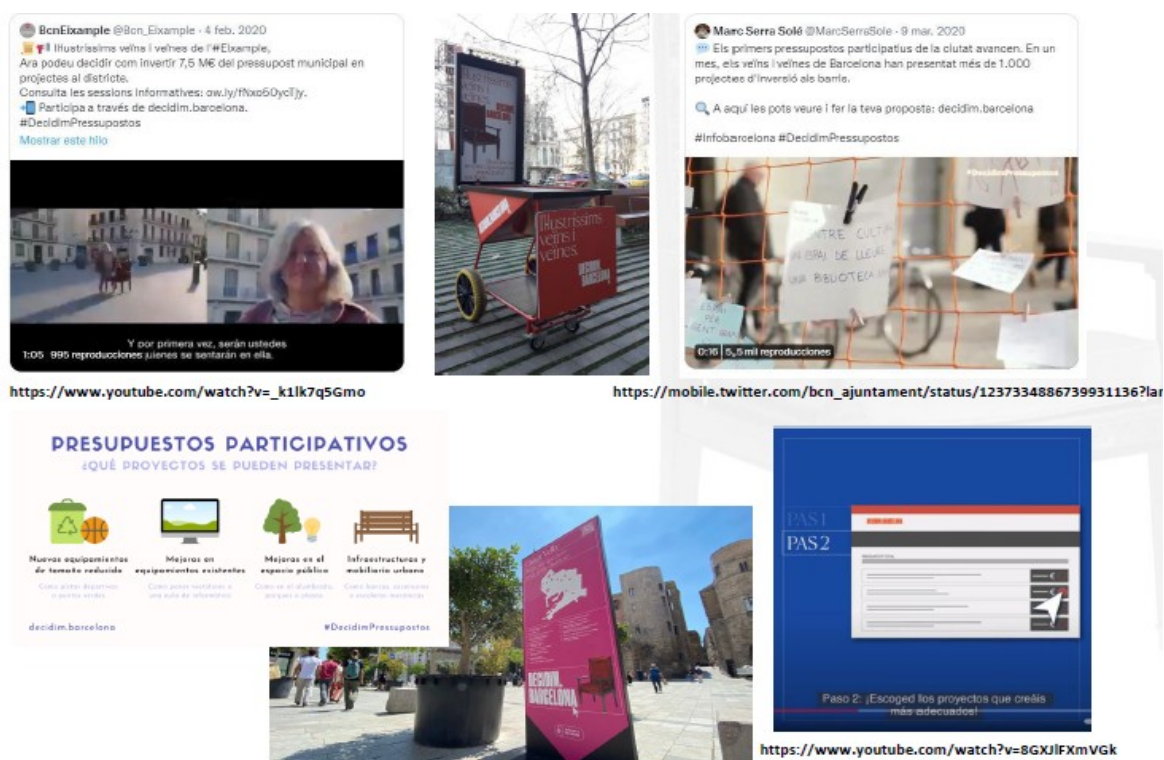
Η Ισπανία παρουσιάζει έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του συμμετοχικού προϋπολογισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο και κατέχει μία μακρά παράδοση, με τα πρώτα προγράμματα εφαρμογής να τοποθετούνται το 2001. Στην πόλη της Βαρκελώνης δημιουργήθηκε η ψηφιακή πλατφόρμα DECIDIM (στα καταλανικά σημαίνει εμείς αποφασίζουμε), με το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό να αποτελεί ένα μέρος του εγχειρήματος για ενίσχυση της δημοκρατίας και της χρηστής διακυβέρνησης. Η πλατφόρμα DECIDIM είναι η επίσημη ψηφιακή πλατφόρμα του δήμου της Βαρκελώνης για τη συμμετοχική δημοκρατία, μία bottom-up διαδικασία στο πλαίσιο της μακροπρόθεσμης στρατηγικής του δήμου. Διαμέσου αυτής της ψηφιακής πλατφόρμας όλοι οι πολίτες στο δήμο έχουν πρόσβαση στις συμμετοχικές διαδικασίες. Μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας επιδιώκεται μία ψηφιακή αλλαγή στην πόλη της Βαρκελώνης, ενορχηστρωτής της οποίας είναι το Συμβούλιο της πόλης. Η εν λόγω πλατφόρμα επιτρέπει τον έλεγχο κατά τη διαδικασία υλοποίησης των προτάσεων που έχουν επιλεγεί και την ανατροφοδότηση σε σχέση με τους λόγους που οδήγησαν στην απόρριψη μίας πρότασης. Η πλατφόρμα DECIDIM προωθεί την εμπλοκή των πολιτών σε πλήθος συμμετοχικών διαδικασιών, με στόχο τη δημιουργία μίας νέας γενιάς δικτύων πολιτικής (Stark, 2017).

Η πλατφόρμα DECIDIM δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του δημοτικού σχεδίου την περίοδο 2015- 2019. Συγχρόνως αποτελεί και μια κοινότητα η οποία έχει σκοπό να διασφαλίσει τις δημοκρατικές αξίες και παράλληλα να συμβάλει στη βελτίωση και εξέλιξη των διαδικασιών της πλατφόρμας. Οι πολίτες μέσω της πλατφόρμας μπορούν να συμμετέχουν στον στρατηγικό σχεδιασμό σε επίπεδο πόλης και γειτονιάς, να συμβάλλουν σε διαδικασίες διαβούλευσης, στη δημιουργία νέων κανονισμών συμμετοχής, να συμμετέχουν σε διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού και στο σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών. Πρόκειται για μία συνεργατική πλατφόρμα free Software, με μεγάλο αριθμό εγγεγραμμένων. Οι χρήστες έχουν πρόσβαση στα πρακτικά ενός μεγάλου αριθμού δημοσίων συναντήσεων, συνεδριάσεων, workshop

και συμμετοχικών διαδικασιών. Οι πολίτες διαμορφώνουν τον τρόπο λειτουργίας της πλατφόρμας, ώστε να λειτουργεί με σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα και αυστηρούς κανόνες στην ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων. Στην πορεία που έχουν χαράξει οι ίδιοι οι πολίτες η πλατφόρμα θα χρησιμοποιήσει την τεχνολογία blockchain στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου Decode (*Digital Democracy and Data Commons, 2019, IERMB, 2018*). “Το DECODE είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που δημιουργεί τεχνολογικά, νομικά και κοινωνικοοικονομικά εργαλεία που επιτρέπουν στους ανθρώπους να έχουν μεγαλύτερο έλεγχο στα δεδομένα τους και να αποκτήσουν περισσότερα συλλογικά οφέλη από αυτά” (*Digital Democracy and Data Commons, 2019*).

Τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού προωθεί το Τμήμα Συμμετοχής του δήμου, ενώ για τη συμμετοχική διαδικασία αρμόδια είναι η Διεύθυνση Ενεργού Δημοκρατίας και η Διεύθυνση Υπηρεσιών Δημοκρατικής Καινοτομίας. Στη Βαρκελώνη θεσμοθετήθηκαν το 2017 νέοι κανονισμοί “The New Citizen Participation Regulations” ως αποτέλεσμα μίας συμμετοχικής διαδικασίας. Οι νέοι κανονισμοί προβλέπουν τη λειτουργία Επιτροπών, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τη δικαιοδοσία των δημοτικών αρχών. Ο σκοπός της σύστασής τους είναι να διασφαλίσουν το σεβασμό των δικαιωμάτων και τη λειτουργία των νέων δικτύων συμμετοχής. Εκτός από τις επιτροπές, οι πολίτες συμμετέχουν στα συμμετοχικά όργανα της πόλης “City’s participatory bodies”. Το Συμβούλιο της πόλης και οι πολίτες διαβουλεύονται σε θέματα 1) εδαφικά (territorial), σε επίπεδο γειτονιάς, περιφέρειας, πόλης, 2) τομεακά (sectorial), ανάλογα με το πεδίο δράσης σε θέματα πολιτισμού, εκπαίδευσης, μεταφορών, κοινωνικής πρόνοιας κ.α.

Εικόνα 6.3.1: Η καμπάνια ενημέρωσης για το ΣΠ στο δήμο της Βαρκελώνης

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat>

Οι επιτροπές είναι οι κάτωθι:

1) Η Επιτροπή παρακολούθησης της διαδικασίας: αποτελείται από την ομάδα εργασίας για το πρόγραμμα Δημοτικό Πρόγραμμα δράσης (PAM), το οποίο αποτελείται από μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και περιλαμβάνει ένα ή δύο ακόμα μέλη από τη Συμβουλευτική Επιτροπή για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό. Σύμφωνα με το άρθρο 35 των κανονισμών για τη συμμετοχή των πολιτών, οι αρμοδιότητες της Επιτροπής παρακολούθησης της διαδικασίας είναι οι εξής:

1. γνωμοδοτεί για τη διαδικασία και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν (τεχνολογικές εφαρμογές και εργαλεία)
2. προτείνει μεθόδους/ τρόπους βελτίωσης των συγκεκριμένων εργαλείων
3. συντάσσει και εκδίδει έκθεση από τα πρακτικά των συζητήσεων/ συνεδριάσεων με όλα τα παραπάνω

Πίνακας 6.3.1 Οι Επιτροπές για τη Συμμετοχή στο δήμο της Βαρκελώνης

Επιτροπές	Αρμοδιότητες
1) Επιτροπή Προστασίας των δικαιωμάτων συμμετοχής (Protection Committee)	• Ασχολείται με θέματα παραβίασης των δικαιωμάτων συμμετοχής
2) Επιτροπή Υποστήριξης των συμμετοχικών διαδικασιών (Participatory Process Advisory Committee)	• Συμβουλεύει, υποστηρίζει, ελέγχει τις διαδικασίες συμμετοχής • Μέλη της δεν μπορούν να είναι εκλεγμένοι του δήμου, εθνικών ή ευρωπαϊκών θεσμών και δημόσιοι υπάλληλοι
3) Επιτροπές Ελέγχου των συμμετοχικών διαδικασιών (Monitoring Committees)	• Ελέγχουν την ποιότητα των διαδικασιών συμμετοχής • Εκφράζουν την άποψή τους για τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται με βάση την ανατροφοδότηση που δέχονται από τους ίδιους τους πολίτες • Η σύνθεση της επιτροπής ελέγχου αποτελείται από πολίτες και εξειδικευμένο προσωπικό του δήμου

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/participaciociutadana/en/how-we-do>—ιδία επεξεργασία

2) Η Επιτροπή Προώθησης Συμμετοχικών Προϋπολογισμών σε Περιφέρειες: αποσκοπεί στην προώθηση των Συμμετοχικών Προϋπολογισμών και στην παρακολούθηση της ανάπτυξης και της υλοποίησης τους. Τη σύνθεση της Επιτροπής αποφασίζει η περιφερειακή αρχή με την προϋπόθεση ότι συμπεριλαμβάνει ένα άτομο από την περιφερειακή κυβέρνηση, ένα άτομο από την τεχνική ομάδα της περιοχής, τον υπεύθυνο για θέματα συμμετοχικής δημοκρατίας, ένα άτομο για καθένα από τα επιλεγμένα έργα της περιοχής και ένα άτομο που επιλέγει η Επιτροπή Παρακολούθησης σε επίπεδο γειτονιάς για τα επιλεγμένα έργα.

3) Η Επιτροπή Προστασίας: που συγκροτήθηκε από τους νέους κανονισμούς για τη συμμετοχή των πολιτών αποσκοπεί στη διασφάλιση της αποτελεσματικής υλοποίησης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων αλλά και τις ορθές πρακτικές στη χρήση των δικτύων συμμετοχής. Στη διαδικασία του ΣΠ καλείται να επιλύσει τυχόν παρερμηνείες που ενδέχεται να προκύψουν στη διαδικασία συμμετοχικού προϋπολογισμού.

Σε περίπτωση που είναι απαραίτητο να ληφθεί απόφαση σχετικά με τη διαδικασία Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, σε σχέση με οποιοδήποτε στοιχείο που δεν περιλαμβάνεται ή προβλέπεται από αυτούς τους κανονισμούς, θα ληφθεί από το Τμήμα Συμμετοχής και τα διοικητικά όργανα που είναι υπεύθυνα για τη συμμετοχική διαδικασία (Ρυθμιστικοί κανονισμοί για το ΣΠ στη Βαρκελώνη, 2020).

6.4 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Βαρκελώνης βάσει της επίσημης ιστοσελίδας του δήμου

Ο δήμος της Βαρκελώνης έχει το δημοτικό πρόγραμμα δράσης (PAM), το δημοτικό πρόγραμμα επενδύσεων (PIM), τα οποία αποτελούν στρατηγικά σχέδια, καταρτίζονται στην αρχή της κάθε περιόδου και καθορίζουν τις προτεραιότητες, τους στόχους και τις δράσεις της πόλης της Βαρκελώνης. Τα λεγόμενα περιφερειακά προγράμματα δράσης (PAD) καθορίζουν το στρατηγικό σχεδιασμό στις δέκα περιοχές της πόλης της Βαρκελώνης. Μέσω της διαδικασίας του ΣΠ, οι πολίτες αποφασίζουν για τα επενδυτικά σχέδια των PAD, τα οποία θα υλοποιηθούν με το δημοτικό πρόγραμμα επενδύσεων. Οι κάτοικοι στο δήμο της Βαρκελώνης μπορούν μέσω του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού να επιλέξουν το επενδυτικό έργο που θέλουν να πραγματοποιηθεί στο δήμο ή τη γειτονιά τους.

Τα έργα που μπορεί να αποτελέσουν ένα επενδυτικό σχέδιο ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες.

- Αποκατάσταση, ανακαίνιση υφιστάμενων δημοτικών εγκαταστάσεων ή υποδομών (π.χ. βελτίωση σχολικών κτιρίων)
- Κατασκευή μικρών εγκαταστάσεων (π.χ. γήπεδο μπάσκετ, γήπεδο petangue κ.α.)
- Ανασυγκρότηση και βελτίωση δημόσιων χώρων (π.χ. πλατείες, πάρκα, δρόμοι, δημιουργία χώρων πρασίνου)
- Βελτίωση δημόσιων υποδομών σε εξωτερικούς χώρους (π.χ. παγκάκια, κάδοι, σιντριβάνια, φωτισμός, ποδηλατοδρόμοι, κυλιόμενες σκάλες)
- Τεχνολογικές υποδομές (π.χ. ανάπτυξη εφαρμογών λογισμικού, απόκτηση 3D printer)

Κριτήρια για να χαρακτηριστεί ένα έργο ως επενδυτικό:

1. Κατανοητό και τεχνικά εφικτό
2. Το ποσό του έργου να μην υπερβαίνει τα διαθέσιμα ποσά ανά περιφέρεια
3. Το πεδίο εφαρμογής μπορεί να αφορά μία ή περισσότερες γειτονιές
4. Το έργο να βασίζεται στο ισχύον νομικό πλαίσιο
5. Να εμπίπτει στις αρμοδιότητες του δήμου
6. Να βασίζεται σε έναν από τους άξονες του Δημοτικού Προγράμματος Δράσης (PAM)
7. Να είναι σύμφωνο με τη Διακήρυξη της Βαρκελώνης για την κλιματική αλλαγή
8. Να μην αντιβαίνει πολιτικές ή προγράμματα του Δημοτικού συμβουλίου
9. Να μη θίγει ατομικά, συλλογικά δικαιώματα ή τις δημοκρατικές αξίες
10. Δεν είναι δυνατό να προκρίνει έναν προμηθευτή για την υλοποίησή του
11. Τα έργα που αφορούν εξοπλισμό να σέβονται τον στόχο υλοποίησης του έργου
12. Τα έργα βελτίωσης των δημόσιων χώρων να έχουν υγιή αντίκτυπο στη γειτονιά

Σύμφωνα με την πλατφόρμα DECIDIM.Barcelona η υποβολή μιας πρότασης γίνεται με τη χρήση συγκεκριμένης φόρμας η οποία περιλαμβάνει:

- Το όνομα του έργου, μία σύντομη και μία αναλυτική περιγραφή
- Τα στοιχεία επικοινωνίας της ομάδας ή εκείνου που προτείνει το έργο
- Η ένταξη του έργου στο δημοτικό πρόγραμμα δράσης (PAM)
- Η χωροταξία του έργου
- Η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου
- Η σημασία του έργου για την κοινότητα
- Ο αριθμός των ειδικών που απαιτούνται για τον σχεδιασμό του έργου
- Το κόστος του έργου κατά προσέγγιση

Η διαδικασία του συμμετοχικού προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη ξεκινάει το Φεβρουάριο και λήγει τον Ιούνιο. Η διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* διέκοψε τις εργασίες από τον Μάρτιο του 2020 λόγω της πανδημίας Covid-19 και τέθηκε ξανά σε εφαρμογή τον Μάρτιο του 2021.

1^η φάση: συζήτηση και προτάσεις (3 Φεβρουαρίου έως 27 Μαρτίου), μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι πολίτες εγγεγραμμένοι ή μη, είτε ομάδα πολιτών. Κάθε άτομο ή ομάδα ατόμων μπορεί να υποβάλει έως τρία επενδυτικά σχέδια διαμέσου της πλατφόρμας ή με δια ζώσης συναντήσεις.

2^η φάση: τεχνική αξιολόγηση των έργων (10 Φεβρουαρίου έως 17 Απριλίου), η οποία ολοκληρώνεται στις 17 Απριλίου. Η αξιολόγηση γίνεται για να διασφαλιστεί ότι τα έργα ανταποκρίνονται στα κριτήρια και είναι σύμφωνα με το Δημοτικό Πρόγραμμα Δράσης και τους κανονισμούς του δήμου.

3^η φάση: υποστήριξη ή ιεράρχηση των έργων (20 έως τις 30 Απριλίου). Οι τεχνικές υπηρεσίες του δήμου θα αξιολογήσουν τα έργα με βάση τις απαιτήσεις των κανονισμών 4, 11 και οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για την αξιολόγηση των έργων διαμέσου της πλατφόρμας DECIDIM.Barcelona. Τα 20 έργα με τη μεγαλύτερη υποστήριξη θα περάσουν στην τελική φάση της ψηφοφορίας. Στην τρίτη φάση της διαδικασίας συμμετέχουν άτομα άνω των δεκατεσσάρων ετών, που είναι εγγεγραμμένοι στο δήμο της Βαρκελώνης. Το διάστημα από τις 20 μέχρι τις 30 Απριλίου οι κάτοικοι του δήμου της Βαρκελώνης άνω των 14 ετών, έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τα επενδυτικά έργα που είναι αναγκαία για το σύνολο της πόλης. Η ψηφοφορία διεξάγεται μέσω της πλατφόρμας DECIDIM.Barcelona και μπορούν να επιλέξουν από δύο έως 10 επενδυτικά έργα. Σε κάθε περιοχή επιλεγούν μέχρι 20 επενδυτικά έργα. Τα 20 έργα από κάθε περιοχή με τη μεγαλύτερη υποστήριξη, αφού πληρούν τα κριτήρια εδαφικής κατανομής θα περάσουν στα επόμενα στάδια της διαδικασίας και στην τελική ψηφοφορία.

Σε περίπτωση που τα 20 έργα με τις περισσότερες ψήφους, δεν συμπληρώνουν το ποσό της χρηματοδότησης τότε συνεχίζεται η επιλογή των έργων (4 έως τις 22 Μαΐου). Εάν ένα έργο υπερβαίνει το διαθέσιμο ποσό, τα ακόλουθα έργα θα συνεχίσουν να επιλέγονται με σειρά περισσότερων ή λιγότερων ψήφων έως ότου εξαντληθεί το ποσό χρηματοδότησης που αντιστοιχεί στην περιφέρεια.

4^η φάση: στη φάση της υλοποίησης περνούν τα έργα με θετική τεχνική αξιολόγηση. Τα έργα που επιλέγουν οι πολίτες αντιστοιχούν σε 20 έργα ανά περιφέρεια/περιοχή. Στη συνέχεια πραγματοποιούνται συναντήσεις μεταξύ των πολιτών και του εξειδικευμένου προσωπικού του δήμου, για να προσδιοριστεί το κόστος του έργου. Στη συνέχεια συνεργάζεται το άτομο ή η ομάδα ατόμων που πρότεινε το έργο με το προσωπικό του δήμου, ώστε να διασφαλιστεί ότι η πρόταση είναι κατανοητή και ότι τυχόν τεχνικά προβλήματα μπορούν να επιλυθούν για να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του έργου. Η διαδικασία αυτή θα διευκολύνει την τελική ψηφοφορία. Οι λεπτομέρειες και οι πληροφορίες κάθε έργου που προκύπτει από αυτή τη φάση θα διατίθενται στο κοινό πριν τη φάση της ψηφοφορίας.

5^η φάση: τελική ψηφοφορία για να αποφασιστεί ποια έργα θα εκτελεστούν στην τοπική περιφέρεια. Η ψηφοφορία γίνεται από τις 10 έως τις 20 Ιουνίου. Στη διαδικασία αυτή μπορούν να συμμετέχουν άτομα άνω των 14 ετών εγγεγραμμένα στο Decidim.barcelona και δύναται να ψηφίζουν για έργα στην περιοχή εγγραφής και σε μία ακόμα περιοχή της επιλογής τους. Για τους μη εγγεγραμμένους προβλέπεται η ηλεκτρονική ψηφοφορία στα σημεία που έχουν αναπτυχθεί στην πόλη, για την ψηφοφορία με ταυτόχρονη εγγραφή ή μέσω του «διαχειριζόμενου χρήστη» με τη βοήθεια των αρμόδιων υπαλλήλων υποστήριξης της διαδικασίας. Σε κάθε περιφέρεια οι πολίτες μπορούν να επιλέξουν το λιγότερο δύο έργα και μέχρι την εξάντληση του διαθέσιμου προϋπολογισμού.

6^η φάση: στη συνέχεια ανακοινώνονται τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας στους συμμετέχοντες και πραγματοποιείται συνέντευξη τύπου για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων.

7^η φάση: σε κάθε περιφέρεια συστήνεται Επιτροπή, η οποία αποτελείται από τους φορείς υλοποίησης των έργων και είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση και την εκτέλεση των εργασιών των έργων προς υλοποίηση.

Εικόνα: 6.4.1 Ο κεντρικός ρόλος των πολιτών στη διαδικασία του ΣΠ στο δήμο της Βαρκελώνης

Citizens take centre stage in the process

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

6.5 Οι κατηγορίες των έργων στα προγράμματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Οι θεματικές των έργων, τα οποία θα προταθούν για υλοποίηση μέσω της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού είναι η ανακαίνιση, η ανάπλαση, η βελτίωση και η εγκατάσταση τεχνολογικού εξοπλισμού για έργα όπως κέντρα κοινοτήτων, σχολεία και αθλητικές εγκαταστάσεις. Στις θεματικές ανήκουν οι μικρές εγκαταστάσεις, η ανάπλαση και η βελτίωση του αστικού χώρου, οι υποδομές και ο αστικός εξοπλισμός, οι τεχνολογικές υποδομές και εφαρμογές.

Τα έργα που αφορούν τη διαδικασία του ΣΠ διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

1. Αποκατάσταση, ανακαίνιση, επέκταση, προσαρμογή, βελτίωση (τεχνολογική, επίπλωση δημόσιων εγκαταστάσεων) π.χ. βελτίωση χώρων, παροχή αίθουσας υπολογιστών, προσαρμογή χώρων για ηλικιωμένους (γηροκομείο), βελτίωση σχολείων, ανακαίνιση βιβλιοθήκης, αποδυτήρια σε αθλητικές εγκαταστάσεις κ.α..
2. Κατασκευή μικρού εξοπλισμού π.χ. γήπεδο petanque, γήπεδο μπάσκετ, χώρος τεχνών
3. Βελτίωση δημόσιων χώρων π.χ. πάρκα, χώροι πρασίνου, αστικοί κήποι κ.α.
4. Υποδομές, έπιπλα δρόμου π.χ. πάγκοι, σιντριβάνια, κάδοι, φωτισμός, λωρίδες ποδηλάτων, παιδικές χαρές, κυλιόμενες σκάλες, ανελκυστήρες κλπ.
5. Τεχνολογικές εφαρμογές- υποδομές π.χ. 3d εκτυπωτής, ψηφιακές εφαρμογές, ιστότοποι κλπ.

Επενδυτικά σχέδια που δεν αποτελούν μέρος της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού είναι τα εξής:

1. Η ανάπτυξη προγραμμάτων ή έργων π.χ. μαθήματα κατάρτισης, πολιτιστικές ή ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, εκστρατείες ευαισθητοποίησης, αθλητικές εκδηλώσεις.
2. Η απόκτηση αποθεματικού υλικού π.χ. σχολικά είδη, είδη γραφείου, αναλώσιμα υλικά κλπ.
3. Η διεξαγωγή μελετών, η πρόσληψη προσωπικού, οι υποτροφίες, οι επιχορηγήσεις, η ενοικίαση εξοπλισμού, οι τρέχουσες δαπάνες.

6.5.1 Η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη

Ο δήμος της Βαρκελώνης, στην προσπάθεια αναζήτησης του κατάλληλου μοντέλου ΣΠ, προχώρησε στην εφαρμογή δύο διαφορετικών πιλοτικών προγραμμάτων ΣΠ στις περιοχές Eixample και Gràcia. Τα προγράμματα αυτά, σύμφωνα με τη μελέτη της ομάδας εργασίας για τον προϋπολογισμό (2017) στις περιοχές Eixample και Gràcia, αξιολογήθηκαν θετικά από το Δημοτικό Συμβούλιο. Στην περιοχή Eixample οι πολίτες συμμετείχαν μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας Decidim. Barcelona. Στην περιοχή Gràcia το πιλοτικό πρόγραμμα ΣΠ αφορά face to face συναντήσεις, σε επίπεδο γειτονιάς. Ως αποτέλεσμα, η περιφέρεια Eixample αναπτύσσει 17 έργα σε 5 τομείς προτεραιότητας. Τα έργα αυτά επιλέχθηκαν από τους πολίτες και το ποσό που διατέθηκε αντιστοιχεί σε 486.000€. Η περιφέρεια Gràcia θα αναπτύξει 8 έργα 3 θεμάτων προτεραιότητας και το ποσό που διατέθηκε αντιστοιχεί σε 149.500€. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα από την εφαρμογή των δύο διαφορετικών πιλοτικών προγραμμάτων, ένα από τα κύρια προβλήματα αφορούν τους διαθέσιμους πόρους του προγράμματος, οι οποίοι περιορίζονται στις τρέχουσες δαπάνες και όχι σε επενδύσεις. Ως απόρροια της παραπάνω μελέτης, η διαδικασία του ΣΠ αφορά τα δημοτικά προγράμματα επενδύσεων (PAM και PIM) (Ajuntament de Barcelona 2018 Informe anual Comptes anuals 2018).

Τα κύρια αποτελέσματα των διαφόρων φάσεων της συμμετοχικής διαδικασίας προϋπολογισμού για το έτος 2021 είναι τα ακόλουθα:

1. Φάση συζήτησης και παρουσίαση έργου: Φεβρουάριος έως 22 Μαΐου 2020

Αποτελέσματα: Παρουσιάστηκαν 1.982 έργα

2. Φάση τεχνικής αξιολόγησης δημοτικών έργων (εσωτερική δημοτική): από 25 Μαΐου 2020 έως 18 Μαρτίου 2021

Αποτελέσματα: 823 τεχνικά επικυρωμένα έργα

3. Φάση υποστήριξης ή ιεράρχηση έργων από το κοινό για μετάβαση στη φάση υλοποίησης και ψηφοφορίας: από 22 έως 5 Μαρτίου 2021.

Αποτελέσματα: 204 έργα με προτεραιότητα

4. Φάση υλοποίησης των έργων: από 6 Απριλίου έως 7 Μαΐου 2021.

Αποτελέσματα: 209 συνεδριάσεις υλοποίησης των έργων αντικείμενο ψήφισης

5. Τελική φάση ψηφοφορίας των έργων από τους πολίτες: μεταξύ 10 και 20 Ιουνίου 2021

Αποτελέσματα: 76 επιλεγμένα έργα

6. Φάση ενημέρωσης και επικοινωνίας των προς εκτέλεση έργων: Ιούνιος-Ιούλιος 2021

Φάση παρακολούθησης και εκτέλεσης έργου: από τον Σεπτέμβριο του 2021 (Gerardo Santos, 2017).

Σύμφωνα με το *Συμμετοχικό Προϋπολογισμό* της Βαρκελώνης για την περίοδο 2020-2023:

- 1) έχουν διεξαχθεί 156 συναντήσεις διαβούλευσης στη φάση συζήτησης και παρουσίασης των έργων,
- 2) υπάρχουν στη διάθεση των πολιτών 138 κινητά σημεία για συμμετοχή και παρουσίαση των έργων,
- 3) έχουν γίνει 209 συνεδριάσεις για τον καθορισμό των έργων προς ψηφοφορία,
- 4) υπάρχουν 19 σημεία και 167 κινητά σημεία υποστήριξης της ψηφοφορίας,

Στην 1^η φάση της συζήτησης και παρουσίασης των έργων συμμετέχουν 14.637, στη 2^η φάση της ιεράρχησης των επενδυτικών έργων συμμετέχουν 17.763, στην ψηφοφορία συμμετείχαν 39.433. Συνολικά 56.578 νέα άτομα εγγράφηκαν και 64.571 συμμετείχαν σε όλη τη διαδικασία.

Πίνακας 6.5.5.1 Ο Συμμετοχικός προϋπολογισμός σε διάφορες πόλεις σε παγκόσμιο επίπεδο

Πόλη	Συμμετέχοντες	Συνολικός πληθυσμός	Ποσό	Ποσό ανά κάτοικο	Έτος διαδικασίας
Βαρκελώνη	39.433	1.664.182	30.000.000€	18 €	2020-2021
Μαδρίτη	32.817	3.165.883	60.000.000€	19 €	2016
Λισαβόνα	1.101	489.562	5.000.000€	10 €	2008-2009
Παρίσι	40.745	2.220.000	17.000.000€	8 €	2014
Νέα Υόρκη	51.000	8.355.000	32.000.000€	4 €	2014-2015

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

Στον κάτωθι πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός των ψηφοφόρων σε κάθε περιφέρεια και ο αριθμός των έργων που πρότειναν συνολικά για την περίοδο 2020- 2023.

Πίνακας 6.5.5.2 Ο αριθμός των ψηφοφόρων και των έργων που πρότειναν στη Βαρκελώνη

Περιοχή	Σύνολο ψηφοφόρων	Έργα που επέλεξαν
Ciutat Vella	4.185	19.697
L'Eixample	9.210	35.023
Sants-Montjuïc	9.294	34.187
Les Corts	2.743	11.513
Sarrià-Sant Gervasi	3.206	9.654
Gràcia	5.794	23.188
Horta-Guinardó	5.079	18.486
Nou Barris	3.153	17.556
Sant Andreu	4.416	18.905
Sant Martí	7.996	28.419
Total	55.076	216.628

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

Σύμφωνα με το σύστημα ψηφοφορίας και επιλογής των έργων προς υλοποίηση: τα έργα επιλέγονται βάσει των ψήφων μέχρι να εξαντληθούν οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι. Εάν ένα έργο υπερβαίνει το διαθέσιμο ποσό, τότε συνεχίζεται η επιλογή κατά σειρά ψήφων μέχρι να εξαντληθεί το ποσό που διατίθεται. Στον κάτωθι πίνακα παρουσιάζονται τα έργα που επέλεξαν οι πολίτες, με την ψήφο τους, σε κάθε περιοχή του δήμου της Βαρκελώνης:

Πίνακας 6.5.5.3 Τα έργα προς υλοποίηση για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη

Περιοχή	Σύνολο έργων που επιλέχθηκαν ανά περιοχή
Ciutat Vella	9
L'Eixample	8
Sants-Montjuïc	5
Les Corts	8
Sarrià-Sant Gervasi	6
Gràcia	8
Horta-Guinardó	7
Nou Barris	9
Sant Andreu	9
Sant Martí	7
Total	76

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

Οι πολίτες επέλεξαν τις συγκεκριμένες κατηγορίες έργων για υλοποίηση μέσω της διαδικασίας του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* για το δήμο της Βαρκελώνης. Οι κατηγορίες με το μεγαλύτερο ποσοστό, αφορούν την Εκπαίδευση και τα σχολεία (18,4%), την κατασκευή δρόμων (15,8%), τη δημιουργία χώρων πρασίνου (14,5%).

Πίνακας 6.5.5.4 Τα έργα προς υλοποίηση ανά θεματική για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη

Έργα ανά κατηγορία	Για ψηφοφορία	Επιλεγέντα	%
Εκπαίδευση και σχολεία	42	14	18,4%
Κατασκευή δρόμων	38	12	15,8%
Χώροι πρασίνου	21	11	14,5%
Βελτίωση του δημόσιου χώρου	15	5	6,6%
Παιδικές Χαρές	12	6	7,9%
Δίκτυο για ποδηλατόδρομους	11	6	7,9%
Αθλητικός εξοπλισμός και εγκαταστάσεις	9	4	5,3%
Εξοπλισμός εγγύτητας	9	4	5,3%
Αστικά έπιπλα	7	6	7,9%
Ανελκυστήρες και κυλιόμενες σκάλες	7	0	0,0%
Ιστορική μνήμη	4	1	1,3%
Άλλος εξοπλισμός	3	1	1,3%
Εξοπλισμός για συγκεκριμένες ομάδες	3	3	3,9%
Τεχνολογία	2	2	2,6%
Πολιτιστικές εγκαταστάσεις	1	1	1,3%
Σύνολο	184	76	100%

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

Η πόλη της Βαρκελώνης δίνει 30 εκατ. ευρώ για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό, τα οποία κατανέμονται με βάση αναδιανεμητικά κριτήρια στις περιοχές του δήμου. Τα ποσά που διατέθηκαν σε κάθε περιοχή παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 6.5.5.5 Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται ανά περιοχή για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη

Περιοχή	Διαθέσιμο ποσό	Προτάσεις για ψηφοφορία	Αριθμός επιλεγμένων έργων
Ciutat Vella	3.400.000 €	19.697	9
L'Eixample	3.000.000 €	35.023	8
Sants-Montjuïc	3.600.000 €	34.187	5
Les Corts	2.000.000 €	11.513	8
Sarrià-Sant Gervasi	2.200.000 €	9.654	6
Gràcia	2.400.000 €	23.188	8
Horta-Guinardó	3.200.000 €	18.486	7
Nou Barris	3.600.000 €	17.556	9
Sant Andreu	3.000.000 €	18.905	9
Sant Martí	3.600.000 €	28.419	7
Total	30.000.000 €	216.628	76

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

6.6 Η κατανομή του διαθέσιμου προϋπολογισμού με βάση την ψηφοφορία

Με τη διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* οι κάτοικοι του δήμου της Βαρκελώνης μπορούν να προτείνουν, να ψηφίσουν και να επιλέξουν τα έργα που επιθυμούν σε κάθε περιοχή στο δήμο της Βαρκελώνης. Η πόλη της Βαρκελώνης επιλέγει να διαθέσει μέσω του ΣΠ, το 5% του προϋπολογισμού του δήμου μέχρι το 2023 , ποσό που αντιστοιχεί σε 75 εκατ. Ευρώ. Η διαδικασία του ΣΠ εκτείνεται στην πόλη της Βαρκελώνης, σε μία ή περισσότερες γειτονιές. Το 50% διανέμεται εξίσου στις 10 περιοχές της πόλης και το υπόλοιπο σύμφωνα με δημογραφικά, κοινωνικοοικονομικά και εδαφικά κριτήρια. Πιο συγκεκριμένα το 15% διατίθεται ανάλογα με τον αριθμό των κατοίκων σε κάθε περιοχή, το 10% βάσει του κατά κεφαλήν οικογενειακού εισοδήματος, το 10% σύμφωνα με την πυκνότητα πληθυσμού, το 10% σύμφωνα με το προσδόκιμο ζωής, το 5% ανάλογα με την επιφάνεια της κάθε περιοχής.

Όταν δύο έργα επιλέγονται στην ψηφοφορία και αφορούν τη χρήση του ίδιου εξοπλισμού ή του ίδιου δημόσιου χώρου επιλέγεται το έργο με τις περισσότερες ψήφους. Σε περίπτωση που ο διαθέσιμος προϋπολογισμός για τα έργα προς υλοποίηση είναι πλεονασματικός, τότε το υπόλοιπο των διαθεσίμων θα διατεθεί στον προϋπολογισμό της διαδικασίας του ΣΠ. Η ενημέρωση για την μη ολοκλήρωση των έργων γίνεται από τις 8 έως τις 30 Ιουνίου. Η διαδικασία παρακολούθησης των έργων γίνεται από τον Ιούλιο του κάθε έτους. Το ελάχιστο ποσό ανά έργο ανέρχεται στις 50.000 ευρώ. Το μέγιστο ποσό ανά έργο ανέρχεται στο 30% του προϋπολογισμού που διατίθεται για την κάθε περιοχή και έως 2 εκατ. ευρώ.

Τα ανώτατα όρια ανά περιοχή έχουν ως εξής:

Πίνακας 6.6.1 Τα ανώτατα όρια ανά περιοχή για την περίοδο 2020- 2023 στη Βαρκελώνη

Περιοχή	Μέγιστο ποσό ανά έργο
Ciutat Vella	2.000.000 €
L'Eixample	2.000.000 €
Sants-Montjuïc	2.000.000 €
Les Corts	1.500.000 €
Sarrià-Sant Gervasi	1.650.000 €
Gràcia	1.800.000 €
Horta-Guinardó	2.000.000 €
Nou Barris	2.000.000 €
Sant Andreu	2.000.000 €
Sant Martí	2.000.000 €

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat/>

6.7 Συμμετοχή- Συνεργασία- Καινοτομία

Σύμφωνα με την έκθεση του Καταλανού διαμεσολαβητή για το 2016 (Transparency, Access to Public Information and Good Governance) η πόλη της Βαρκελώνης σε θέματα διαφάνειας κατέχει μία από τις πρώτες θέσεις με πληθυσμό άνω των 50.000 κατοίκων (Έκθεση Διαμεσολαβητή, 2016).

Με βάση την ιστοσελίδα του δήμου της Βαρκελώνης έχουν δημιουργηθεί 706 χώροι συμμετοχής. Το 53,1% πρόκειται για face to face ή διαδικτυακές συναντήσεις, ενώ το 46,9% πρόκειται για κινητά και σταθερά σημεία υποστήριξης της διαδικασίας του ΣΠ. Σε σύνολο 375 συναντήσεων, οι 156 αφορούν τη φάση της συζήτησης, οι 209 τη φάση της υλοποίησης των έργων, οι 10 τις συναντήσεις για την έναρξη λειτουργίας των έργων. Σε σύνολο 73.490 συμμετοχών, οι 20.772 αφορούν συμμετοχή πρόσωπο με πρόσωπο, ενώ οι 52.718 συμμετοχή μέσω του Decidim.Barcelona.

Το Δημοτικό Συμβούλιο της Βαρκελώνης έθεσε σε εφαρμογή το 2016, τη Στρατηγική Ψηφιακού μετασχηματισμού με έμφαση στη διαφάνεια και τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών. Η στρατηγική Barcelona Data Commons έχει ως στόχο την ανοιχτότητα των δεδομένων, τη σωστή ενημέρωση και πληροφόρηση, για την εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών του δήμου. Το Δημοτικό Γραφείο Δεδομένων (ΟΜΔ)/ L'Oficina Municipal de Dades (OMD) είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση, την ποιότητα, τη διακυβέρνηση και την αξιοποίηση των δεδομένων που σχετίζονται με το Δημοτικό Συμβούλιο και όλους τους συνδεδεμένους φορείς του (δημόσιους ή ιδιωτικούς) που παρέχουν υπηρεσίες στους πολίτες. Η πρόσβαση των πολιτών στα δεδομένα του δήμου παρέχει την κατάλληλη πληροφόρηση και ενημέρωση για τη συμμετοχή των πολιτών σε θέματα του δήμου (Δεδομένα Βαρκελώνης Σχέδιο εργασίας 2020- 2023). Η ανοιχτότητα των δεδομένων (data- commons) ορίζεται ως ένα κοινό αγαθό με τα δεδομένα, τα δικαιώματα ψηφιακής πρόσβασης και το ελεύθερο λογισμικό να αποτελούν τους βασικούς πυλώνες μιας πολιτικής

διαδικασίας τεχνολογικής κυριαρχίας (Στρατηγική ανοιχτών δεδομένων του δημοτικού συμβουλίου της Βαρκελώνης).

Οι μορφές συμμετοχής σύμφωνα με τους κανονισμούς για τη συμμετοχή στην πόλη της Βαρκελώνης είναι οι συμμετοχικές διαδικασίες, τα συμμετοχικά όργανα και οι διαβουλεύσεις των πολιτών. Τα συμμετοχικά όργανα αποτελούν διάυλο επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών και του Δημοτικού Συμβουλίου. Σκοπός είναι να συζητήσουν, να ανταλλάξουν απόψεις και προτάσεις, ώστε να επηρεάσουν τις δημόσιες πολιτικές. Τα συμμετοχικά όργανα μπορεί να είναι εδαφικά σε επίπεδο πόλης, περιφέρειας, γειτονιάς ή τομεακά να αφορούν συγκεκριμένο θέμα σε επίπεδο πόλης ή περιφέρειας. Τα συμμετοχικά όργανα μπορούν να συσταθούν με πρωτοβουλία της δημοτικής αρχής, των διαφόρων ομάδων της ΚτΠ ή από τους ίδιους τους πολίτες. Το δημοτικό συμβούλιο των πολιτών είναι το ανώτατο όργανο δημόσιας διαβούλευσης και συμμετοχής. Τα συμβούλια της γειτονιάς ενδυναμώνουν τις σχέσεις της κοινότητας, ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και την ποιότητα ζωής. Το συμβούλιο αποτελούν ο πρόεδρος (ο δημοτικός σύμβουλος της περιοχής), ο αντιπρόεδρος (κάτοικος που ασχολείται με κοινωνικά ζητήματα και θέματα του δήμου) και τα μέλη του συμβουλίου τα οποία περιλαμβάνουν αντιπροσώπους του δήμου, ομάδες πολιτών και πλατφόρμες συμμετοχής (Practical Guides for citizen participation in Barcelona).

Η Επιτροπή διασφάλισης των δικαιωμάτων συμμετοχής στη Βαρκελώνη (Safeguards Committee) ασχολείται με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων συμμετοχής των πολιτών και αποτελείται από ειδικούς σε θέματα συμμετοχής. Η επιτροπή αποτελείται από έξι μέλη, με βάση την ισότητα των φύλων, όπως αποτυπώνεται στο σχήμα 6.7.1. Τα δύο μέλη τα προτείνει το Δημοτικό Συμβούλιο, τα άλλα δύο τα προτείνει η Κυβερνητική Επιτροπή και από ένα μέλος αντίστοιχα προτείνει το Συμβούλιο των πολιτών και το γραφείο του Διαμεσολαβητή. Τα μέλη της Επιτροπής για τη διασφάλιση της συμμετοχής, πρέπει να είναι άτομα εγνωσμένου κύρους με εμπειρία σε θέματα συμμετοχής των πολιτών. Επιπλέον πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από τη Δημοτική Κυβέρνηση. Οι πολίτες μπορούν να υποβάλλουν αίτημα στην Επιτροπή, διαμέσου της πλατφόρμας Decidim.Barcelona ή να απευθυνθούν με ερώτημα ή γραπτό αίτη-

μα σε οποιοδήποτε Κέντρο βοήθειας και ενημέρωσης του πολίτη, σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους για συμμετοχή.

Σχήμα 6.7.1. Η Επιτροπή διασφάλισης των δικαιωμάτων συμμετοχής στη Βαρκελώνη

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat>

Κεφάλαιο 7ο

Ο Ψηφιακός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στην Αθήνα

7.1 Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Ελλάδα έχει έκταση 131.957 km² και πληθυσμό 10.432.481 εκατ. με βάση την απογραφή του 2021. Το κοινοβουλευτικό σύστημα της χώρας είναι η Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες με τη μεγαλύτερη ακτογραμμή, η οποία φτάνει τα 13.676 χιλιόμετρα, καθώς έχει πλήθος νησιών που υπολογίζεται, στα 2.500, με τα 165 έως 227 να είναι κατοικήσιμα. Η πρωτεύουσα και μεγαλύτερη σε πληθυσμό πόλη της Ελλάδας είναι η Αθήνα (Ελλάδα, Wikipedia). Σύμφωνα με την απογραφή του 2021 η περιφέρεια Αττικής έχει πληθυσμό 3.792.469 κατοίκους, ενώ ο δήμος Αθηναίων 637.798 κατοίκους (ΕΛΣΤΑΤ, 2021). Το ελληνικό κράτος βασίστηκε στο ναπολεόντειο μοντέλο από τη σύστασή του (1832). Παρέμεινε αρκετά συγκεντρωτικό, έως και τις αρχές της δεκαετίας του 80'. Η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, σηματοδότησε μία μεγάλη αλλαγή. Συστήνονται πλέον 13 προγραμματικές περιφέρειες, ενώ το 1989 κυρώνει τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας.

Το 1994 οι παλιές νομαρχίες, οι οποίες αποτελούσαν την αποκεντρωμένη δομή του κράτους για 160 χρόνια, μετατράπηκαν σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης β' βαθμίδας με αιρετές αρχές (νομάρχη, νομαρχιακό συμβούλιο). Το 1997 τέθηκε σε εφαρμογή ένα σημαντικό μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα με το ν.2539/1997 (Σχέδιο Καποδίστριας) με το οποίο συνενώθηκαν 5.825 δήμοι και κοινότητες σε 1.034. Τον ίδιο χρόνο με το ν.2503/1997 επανακαθορίζονται οι λειτουργίες των προγραμματικών περιφερειών που μετατρέπονται σε βασική αποκεντρωμένη δομή του κράτους, με επικεφαλής το γενικό γραμματέα, ο οποίος διορίζεται από την κυβέρνηση. Το 2010 ο διοικητικός χάρτης της χώρας άλλαξε ριζικά με μία σαρωτική μεταρρύθμιση που έγινε πράξη με την εφαρμογή του ν.3852/2010 (Πρόγραμμα Καλλικράτης). Οι αποκεντρωμένες περιφέρειες έγιναν 7 αποκεντρωμένες διοικήσεις, οι 52 νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις καταργήθηκαν και τη θέση τους

πήραν 13 αιρετές περιφέρειες, ενώ οι 1.034 δήμοι έγιναν 325. Διαπιστώνεται ότι ύστερα από τη Διοικητική Μεταρρύθμιση του «Καλλικράτη» η Ελλάδα βρίσκεται στην 6η θέση με βάση το μέσο πληθυσμιακό μέγεθος των ΟΤΑ, αρκετά υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αυτό καταδεικνύει τη δημιουργία μεγάλων πρωτοβάθμιων φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ικανών να αναλάβουν σημαντικότερο ρόλο από τον αντίστοιχο των «Καποδιστριακών» Δήμων. Ωστόσο, το μέγεθος των ΟΤΑ δεν είναι ο μόνος ή ο αποκλειστικός παράγοντας που σχετίζεται με το βαθμό αποκέντρωσης του κράτους, καθώς χώρες όπως η Ολλανδία με μέσο πληθυσμιακό μέγεθος υψηλότερο από αυτό της Ελλάδας ή η Γαλλία με μέσο πληθυσμιακό μέγεθος χαμηλότερο από το αντίστοιχο της Ελλάδας έχουν ισχυρότερη Τοπική Αυτοδιοίκηση (HEADWAY – Σύμβουλοι Οικονομολόγοι Ε.Π.Ε.; Αργυρίου, 2016). Οι δήμοι είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Διαχειρίζονται και ρυθμίζουν όλα τα τοπικά θέματα σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας.

7.2 Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η διοίκηση του Κράτους σύμφωνα με το άρθρο 101 του Συντάγματος της Ελλάδας οργανώνεται με βάση το αποκεντρωτικό σύστημα και η διοικητική διαίρεση προκύπτει με βάση τις γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες. Τα κεντρικά όργανα του κράτους έχουν επιτελικό ρόλο και πιο συγκεκριμένα τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο της νομιμότητας, ενώ τα περιφερειακά όργανα έχουν την γενική αποφασιστική αρμοδιότητα επί των ζητημάτων της περιφέρειάς τους. Το άρθρο 102 του Συντάγματος αναφέρεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, στους οποίους συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ των τοπικών υποθέσεων. Κατοχυρώνει τη διοικητική και την οικονομική τους αυτοτέλεια και ορίζει την εκλογή των οργάνων με καθολική και μυστική ψηφοφορία. Η εποπτεία που ασκεί το κράτος αφορά αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας των πράξεων τους και σε πειθαρχικό έλεγχο των αιρετών, ενώ δεν πρέπει να εμποδίζει τη λειτουργία και την ελεύθερη δράση τους, ούτε να θίγει τη διοικητική και την οικονομική τους αυτοτέλεια. Στην κατοχύρωση της τοπικής δημοκρατίας και αυτονομίας, συνέβαλε το Συμβούλιο της Ευρώπης, αρμόδιο για θέματα σεβασμού και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η κατοχύρωση του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτοδιοίκησης από το Κογκρέσο των τοπικών και περιφερειακών αρχών θέτει τις βάσεις που πρέπει να σέβεται κάθε δημοκρατικό σύστημα δημοκρατικής τοπικής διακυβέρνησης (Kalimeri, 2015; Αργυρίου, 2016)

Η Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης «Πρόγραμμα Καλλικράτης» Ν.3852/2010, βασίζεται στις αρχές της καλής διακυβέρνησης (good governance), της συμμετοχικότητας, της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας. Προβλέπει τη συρρίκνωση δομών σε σχέση με τον Καποδίστρια, ενώ καθιερώνει ως τον πρώτο και δεύτερο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης τους δήμους και τις περιφέρειες. Με τον Καλλικράτη επιμηκύνεται η θητεία των αιρετών για ένα χρόνο, με την ταυτόχρονη διενέργεια εκλογών (δημοτικών, περιφερειακών, ευρωεκλογών) γεγονός που εξοικονομεί πόρους, διευκολύνει όμως και το συντονισμό του υποεθνικού και του υπερεθνικού επιπέδου. Προβλέπεται επίσης ο προληπτικός έλεγχος δαπανών για τους δήμους και τις περιφέρειες από το Ελεγκτικό Συνέδριο, ο πειθαρχικός έλεγχος των αιρετών

και ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων των ΟΤΑ, από την Αυτοτελή Υπηρεσία Εποπτείας με επικεφαλής τον Ελεγκτή Νομιμότητας (θητεία πενταετή με βαθμό πρώτο των ειδικών θέσεων). Το Πρόγραμμα «Καλλικράτης» αποβλέπει α) στην αντιμετώπιση του παραδοσιακά συγκεντρωτικού κράτους περιορίζοντας το κράτος στον επιτελικό του ρόλο, β) στην αντιμετώπιση της κακοδιοίκησης και της διαφθοράς, γ) να πραγματοποιήσει οικονομίες κλίμακας, με τη μεταφορά αρμοδιοτήτων σε χαμηλότερη κλίμακα (αρχή της εγγύτητας) και την παροχή υπηρεσιών πιο κοντά στον πολίτη. Στους σκοπούς που αποβλέπει ο «Καλλικράτης» είναι ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης (π.χ. αξιοποίηση νέων τεχνολογιών), ενώ διασφαλίζει και την αντιστοίχιση των 13 αιρετών περιφερειαρχών στην Επιτροπή των Περιφερειών, γεγονός που συμβάλλει στον καλύτερο συντονισμό κατά τη διαδικασία χάραξης των ευρωπαϊκών πολιτικών. Οι δήμοι και οι περιφέρειες συνιστούν τον α' και τον β' βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, βάσει του ν. 3852/2010 (Καλλικράτης) και αποτελούν θεμελιώδη θεσμό σύμφωνα με το άρθρο 102 του Συντάγματος και τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας που κυρώθηκε με το ν. 1850/1989 (ΦΕΚ 144 Α'). Η σχέση των δύο αυτών βαθμών αυτοδιοίκησης βασίζεται σε σχέση συναλληλίας και αμοιβαίας συνεργασίας.

Οι δημοτικές αρχές είναι:

1. Ο δήμαρχος, ο οποίος διασφαλίζει την ενότητα της τοπικής κοινωνίας, κατευθύνει τις δράσεις του δήμου με βάση την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια, ορίζει τους αντιδημάρχους και προεδρεύει της εκτελεστικής επιτροπής.
2. Το δημοτικό συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει για όλα τα θέματα εκτός εκείνων, η αρμοδιότητα των οποίων ανήκει στο δήμαρχο. Τοποθετείται επί θεμάτων τοπικού ενδιαφέροντος και μπορεί να ζητήσει πληροφορίες από την επιτροπή ποιότητας ζωής, την οικονομική επιτροπή και το δήμαρχο. Ο πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου μπορεί να καλέσει στις συνεδριάσεις ιδιώτες ή δημοτικούς υπαλλήλους.
3. Η εκτελεστική επιτροπή, η οποία αποτελεί συλλογικό και συντονιστικό όργανο, στο οποίο μετέχουν ο δήμαρχος και οι αντιδήμαρχοι και παρακολουθεί τη δημόσια πολιτική σε όλους τους τομείς και την εφαρμογή του επιχειρησιακού σχεδίου του

δήμου. Στις συνεδριάσεις καλείται ο πρόεδρος της δημοτικής ή τοπικής κοινότητας, οι πρόεδροι των νομικών προσώπων του δήμου ή άλλοι υπηρεσιακοί παράγοντες.

4. Η οικονομική επιτροπή, η οποία αποτελεί όργανο παρακολούθησης και ελέγχου της οικονομικής λειτουργίας του δήμου, ενώ στις αρμοδιότητές της περιλαμβάνεται η κατάρτιση και ο έλεγχος υλοποίησης του προϋπολογισμού του δήμου, η εισήγηση στο δημοτικό συμβούλιο για την ανάγκη σύναψης δανείων, ως προς την επιβολή δικαιωμάτων, εισφορών, τελών, ενώ αποφασίζει για θέματα διαφάνειας και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

5. Η επιτροπή ποιότητας ζωής, η οποία είναι αποφασιστικό και εισηγητικό όργανο για θέματα που αφορούν την ποιότητα ζωής, την πολεοδομία, την χωροταξία και την προστασία του περιβάλλοντος. Η σύσταση της εν λόγω επιτροπής αφορά τους δήμους άνω των 10.000 κατοίκων. Συντάσσει ετήσια έκθεση πεπραγμένων, η οποία συζητείται και εγκρίνεται από το δημοτικό συμβούλιο (Αργυρίου, 2016).

Σύμφωνα με το άρθρο 75 του ν.3463/2006, Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, οι αρμοδιότητες των δήμων αφορούν τους εξής τομείς:

- την ανάπτυξη (προστασία, αξιοποίηση και εκμετάλλευση φυσικών τοπικών πόρων, εφαρμογή προγραμμάτων ανάπτυξης, κατασκευή και συντήρηση υποδομών, τουριστική ανάπτυξη, αξιοποίηση δημοτικής περιουσίας κλπ.)
- το περιβάλλον (τοπικά προγράμματα για την προστασία του φυσικού, αρχιτεκτονικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος, προστασία και διαχείριση των υδάτινων πόρων, η καθαριότητα, η αποκομιδή, η διαχείριση των αποβλήτων, η συμμετοχή σε θέματα πολεοδομίας, χωροταξίας και χρήσεων γης κλπ.)
- την ποιότητα ζωής (η εξασφάλιση και βελτίωση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, αστική συγκοινωνία, καθορισμός των χώρων και της λειτουργίας των λαϊκών αγορών, προστασία του καταναλωτή, προσδιορισμός των προϋποθέσεων για τη δημιουργία καταστημάτων, επιχειρήσεων, λήψη μέτρων για τη δημόσια υγεία, ονομασία οδών, αρίθμηση κατοικιών κλπ.)
- την απασχόληση (συμμετοχή σε προγράμματα προώθησης της

απασχόλησης, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, δημιουργία δημοτικών γραφείων ενημέρωσης για την απασχόληση κλπ.)

- την κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη (η κοινωνική φροντίδα της παιδικής, βρεφικής και της τρίτης ηλικίας, η μέριμνα για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, η μέριμνα για αστέγους, η δημιουργία τοπικών δικτύων για την αλληλεγγύη κλπ.)
- την παιδεία, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό (η κατασκευή και συντήρηση των υποδομών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η ίδρυση και λειτουργία βιβλιοθηκών, η προστασία και προβολή του τοπικού πολιτισμού, η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, η κατασκευή και συντήρηση υποδομών για τον αθλητισμό κλπ.)
- την πολιτική προστασία (συντονισμός και επιβλεψη του έργου της πολιτικής προστασίας, η διάθεση και ο συντονισμός δράσης του απαραίτητου ανθρώπινου δυναμικού για την πρόληψη, ετοιμότητα και αντιμετώπιση των καταστροφών στην περιοχή τους κλπ.)

7.3 Μορφές Συμμετοχικής Δημοκρατίας στην Ελλάδα

Η Δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης

Σύμφωνα με το άρθρο 75 του ν. 3852/2010 της Νέας Αρχιτεκτονικής Καλλικράτης, συγκροτείται η Δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης δύο μήνες μετά την εκλογή των αιρετών αρχών σε τοπικό επίπεδο. Για τη σύσταση της Επιτροπής απαιτείται η πλειοψηφία των 2/3 του δημοτικού συμβουλίου και ο δήμος πρέπει να έχει πληθυσμό μεγαλύτερο από 2.000 κατοίκους. Η θητεία της επιτροπής δεν υπερβαίνει τα 2,5 έτη και μπορεί να συσταθεί σε μικρότερους δήμους με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου. Στα μέλη της Επιτροπής Διαβούλευσης περιλαμβάνονται οι εκπρόσωποι των δημοτικών αρχών και οι εκπρόσωποι της τοπικής κοινωνίας (π.χ. εμπορικοί σύλλογοι και φορείς, αθλητικοί σύλλογοι, εθελοντικές οργανώσεις, τοπικοί σύλλογοι, εκπρόσωποι των πολιτών (1/3 των μελών, η επιλογή γίνεται με κλήρωση). Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο Δήμαρχος ή ο Αντιδήμαρχος, συνεδριάζει δημόσια, διαβουλεύεται και γνωμοδοτεί για θέματα προϋπολογισμού, τοπικής ανάπτυξης και για θέματα γενικού τοπικού ενδιαφέροντος. Τα μέλη της Επιτροπής συμμετέχουν εθελοντικά και αμισθί. Σύμφωνα με τον Νόμο 4555/2018 (Κλεισθένης Ι), η Δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης συγκροτείται σε δήμους με πληθυσμό άνω των πέντε χιλιάδων 5.000 κατοίκων και όχι 10.000 με βάση τη μεταρρύθμιση του Καλλικράτη, με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου. Στην Επιτροπή Διαβούλευσης συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου ο δήμαρχος, οι αντιδήμαρχοι, οι πρόεδροι των νομικών προσώπων των δήμων, οι πρόεδροι των κοινοτήτων στους δήμους και οι εκπρόσωποι των πολιτικών παρατάξεων. Η Επιτροπή Διαβούλευσης όπως προαναφέρθηκε γνωμοδοτεί για τα αναπτυξιακά προγράμματα, τα προγράμματα δράσης, τα λειτουργικά και τεχνικά προγράμματα του δήμου.

Συνέλευση κατοίκων της τοπικής κοινωνίας

Στις δημοτικές και τοπικές κοινότητες, σύμφωνα με το άρθρο 85 του Ν. 3852/2010, η συνέλευση των κατοίκων της τοπικής κοινότητας συνέρχεται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Ο πρόεδρος του τοπικού κοινοτικού συμβουλίου σε συνεργασία με τον αρμόδιο αντιδήμαρχο καλούν σε σύσκεψη τους τοπικούς φορείς προκειμένου να

υποβάλουν τις προτάσεις τους στον αρμόδιο δήμο με βάση τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας. Οι προτάσεις των τοπικών φορέων επικεντρώνονται σε θέματα τοπικής ανάπτυξης, ανάδειξης της επωνυμίας του δήμου και στη συνέχεια αύξησης του τουρισμού αλλά και με στόχο την παροχή κοινωνικών ή άλλων υπηρεσιών, όπως καλύτερες υπηρεσίες για όλες τις κοινωνικές ομάδες της τοπικής κοινωνίας. Σύμφωνα με τον νόμο 4555/2018 (Κλεισθένης Ι) σε κοινότητες άνω των 2.000 κατοίκων, οι συνεδριάσεις μπορούν να γίνονται ανά γειτονιά, συνοικία ή άλλη κατάλληλη υποδιαίρεση.

Τοπικό δημοψήφισμα

Ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων αναφέρεται στη διενέργεια τοπικού δημοψηφίσματος. Ο πρώτος βαθμός αυτοδιοίκησης έχει τη δυνατότητα να κηρύξει τοπικό δημοψήφισμα για θέματα που οι αρμοδιότητες ανήκουν στους δήμους. Απαιτείται η πλειοψηφία των 2/3 των μελών του δημοτικού συμβουλίου. Το δημοψήφισμα για να είναι έγκυρο απαιτεί τη συμμετοχή του 50% των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους.

Δημοτικό και Περιφερειακό δημοψήφισμα

Η μεταρρύθμιση του Κλεισθένη σύμφωνα με το άρθρο 133 του νόμου 4555/2018 στοχεύει στην ενίσχυση των τοπικών συμμετοχικών μηχανισμών. Η κεντρική πολιτική κυβέρνηση εισάγει το δημοτικό και περιφερειακό δημοψήφισμα. Το θέμα του δημοτικού και περιφερειακού δημοψηφίσματος αφορά κάθε ζήτημα εκτός από την εθνική ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική και τη δημοσιονομική διαχείριση. Δημοτικό δημοψήφισμα για οποιοδήποτε θέμα πέραν των προαναφερόμενων περιπτώσεων μπορεί να γίνει ακόμη και αν δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα των ΟΤΑ, ύστερα από απόφαση των 2/3 των μελών του δημοτικού συμβουλίου ή μετά από αίτηση τουλάχιστον του 10% των εγγεγραμμένων πολιτών. Στη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος συμμετέχουν μόνο οι πολίτες που έχουν δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές ή περιφερειακές εκλογές.

7.4 Η εισαγωγή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο δήμο της Αθήνας

Στην Περιφέρεια Αττικής η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού έχει υιοθετηθεί σε έναν μικρό αριθμό δήμων. Στις Περιφερειακές Ενότητες του Κεντρικού τομέα της Αθήνας, του Νοτίου τομέα της Αθήνας, του Βορείου τομέα της Αθήνας, της Δυτικής και Ανατολικής Αττικής, της Περιφερειακής ενότητας του Πειραιά και της Περιφερειακής ενότητας Νήσων της Αττικής μόνο οι δήμοι Κηφισιάς, Αγίας Παρασκευής, Χαλανδρίου, Αθήνας, Καισαριανής, Κορυδαλλού και Βύρωνα έχουν εφάρμοσει το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Ο δήμος της Αθήνας για πρώτη φορά εισάγει και εφαρμόζει τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού το 2018, μία πρωτοβουλία του Δημάρχου Αθηναίων εκείνη την περίοδο κ. Γιώργου Καμίνη. Πρόκειται για ένα πιλοτικό πρόγραμμα εφαρμογής και όχι μία μακροχρόνια διαδικασία. Ο δήμος της Αθήνας αποτελείται από 7 δημοτικές κοινότητες. Οι δημοτικές αρχές μέσω της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού αποσκοπούν στην ενίσχυση της συμμετοχής, στην εμπλοκή των πολιτών στις τοπικές υποθέσεις. Ο δήμος καλεί τους κατοίκους, τους συλλόγους, αλλά και διάφορους φορείς να συμμετέχουν σε ανοιχτές face-to-face συναντήσεις σε κάθε μία από τις 7 δημοτικές κοινότητες. Οι συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν σε όλες τις γειτονιές της Αθήνας (Κυψέλη, Παγκράτι, πλατεία Βικτωρίας, Πετράλωνα, Αμπελόκηποι κλπ.) με την παρουσία και συμμετοχή του δημάρχου Αθηναίων. Οι συζητήσεις αρχικά ενημέρωναν τους πολίτες για την εφαρμογή της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Οι πολίτες είχαν τη δυνατότητα διαμέσου αυτών των συναντήσεων να εκφράσουν τη γνώμη τους και να αναδείξουν τα προβλήματα και τις ανάγκες της περιοχής τους. Μέσω της διαδικασίας του ΣΠ οι πολίτες στο δήμο της Αθήνας διαβουλευονται με τις δημοτικές αρχές, προτείνουν ιδέες, δεν συμμετέχουν όμως στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στόχος του προγράμματος είναι η ανάδειξη των προβλημάτων, η εισαγωγή των θεμάτων στην ατζέντα των δημοτικών αρχών, με σκοπό να συμπεριληφθούν στον προϋπολογισμό του δήμου.

Τα αιτήματα- προτάσεις των πολιτών στη συνέχεια προωθούνται στις αρμόδιες

υπηρεσίες του δήμου, ανάλογα με το θεματικό αντικείμενο, με στόχο να αξιολογήσουν εάν οι προτάσεις είναι τεχνικά εφικτές. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης των έργων παρουσιάζονται σε εκ νέου συναντήσεις με τους πολίτες σε κάθε γειτονιά. Οι θεματικές των προτάσεων αφορούν ζητήματα σχετικά με την καθαριότητα, την αντικατάσταση κάδων και κυρίως με την ανακύκλωση, τη δημιουργία χώρων πρασίνου στον αστικό ιστό της πόλης, με αναπλάσεις σε παιδικές χαρές, τον φωτισμό, αλλά και με διατηρητέα κτίρια που βέβαια δεν συνιστούν αρμοδιότητα του δήμου.

Το 2019 εισάγεται για πρώτη φορά η ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΣΠ, στην οποία οι πολίτες αλλά και ευρύτερα οι επισκέπτες του δήμου μπορούν να υποβάλλουν τις προτάσεις- ιδέες τους, για τα προβλήματα και τις ανάγκες κάθε Δημοτικής Κοινότητας. Η ανάδειξη νέας δημοτικής αρχής στις τοπικές και περιφερειακές εκλογές το 2019 συνεχίζει τις συναντήσεις με τους πολίτες στις 7 δημοτικές κοινότητες. Οι πολίτες της Αθήνας, συμπεριλαμβανομένων και των επισκεπτών της πόλης, μπορούν να καταθέσουν διαδικτυακά τις προτάσεις τους αναφορικά με θέματα που άπτονται αποκλειστικά των αρμοδιοτήτων του Δήμου.

Όλοι οι πολίτες της Αθήνας μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του πιλοτικού προγράμματος για το ΣΠ είχαν τη δυνατότητα με τη συμμετοχή τους στην ψηφοφορία, να αναδείξουν τα σημαντικότερα θέματα τα οποία τους απασχολούν, ώστε να συμπεριληφθούν στον Προϋπολογισμό του δήμου Αθηναίων (<http://budget.ismart.gr/>). Η υποβολή προτάσεων σε αυτή τη διαδικασία δεν περιορίστηκε μόνο στους πολίτες αλλά επεκτάθηκε και στους επισκέπτες της πόλης. Ωστόσο, αυτό το πιλοτικό πρόγραμμα δεν εξελίχθηκε σε μια μακροχρόνια διαδικασία. Ο νέος δήμαρχος στο δήμο Αθηναίων (2019) συνέχισε τις συναντήσεις στις δημοτικές κοινότητες, ωστόσο η πλατφόρμα για τον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό ήταν μια βραχυπρόθεσμη διαδικασία. Στο πλαίσιο της ενίσχυσης της συμμετοχής του δήμου Αθηναίων, η νέα δημοτική κυβέρνηση θα υλοποιήσει το έργο LocalWatch στο πλαίσιο του προγράμματος Active Citizens Fund του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX) 2014-2021. Το παραπάνω πρόγραμμα θα δημιουργήσει μια ψηφιακή πλατφόρμα συμμετοχής και λογοδοσίας μεταξύ πολιτών

και δημοτικών αρχών. Η πλατφόρμα θα παρέχει εργαλεία που συν-σχεδιάζονται από τους πολίτες μέσω συμμετοχικών εργαστηρίων σχεδιασμού για 1) τον έλεγχο των δημοτικών αρχών, 2) τη συνδιαμόρφωση των δημοτικών πολιτικών και την οργάνωση εθελοντικών δράσεων, 3) την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών, 4) την άμεση επίδραση στον δημοτικό προϋπολογισμό (Συμμετοχικός Προϋπολογισμός).

7.5 Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στους δήμους Κηφισιάς και Χαλανδρίου βάσει της επίσημης ιστοσελίδας του κάθε δήμου

Δήμος Κηφισιάς

Ο δήμος Κηφισιάς ανήκει στην περιφερειακή ενότητα του Βόρειου τομέα Αττικής και έχει εφαρμόσει τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του δήμου, το 2016 το ποσό των 250.000 € διατέθηκε ισόποσα στις τρεις δημοτικές ενότητες του δήμου (Κηφισιά, Νέα Ερυθραία, Εκάλη), ενώ το 2017 το ποσό ανήλθε σε 330.000 €.

Εικόνα: 7.5.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς

The screenshot shows the official website of the Municipality of Kifissia. At the top, there is a header with the municipality's logo and name on the left, and navigation links for 'ΑΡΧΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΕΑ' and a login button 'ΕΙΣΟΔΟΣ' on the right. Below the header, a light blue banner contains the text 'Ο ΘΕΣΜΟΣ'. The main content area has a light blue background and contains three paragraphs of text describing the participatory budgeting process. At the bottom, there is a horizontal timeline with four steps: 1. ΠΡΟΤΑΣΗ (Proposition), 2. ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ (Consultation), 3. ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ (Voting), and 4. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ (Implementation). Each step is represented by an icon (lightbulb, speech bubble, ballot box, and checkmark respectively) and a label.

ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

ΑΡΧΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΕΑ ΕΙΣΟΔΟΣ

Ο ΘΕΣΜΟΣ

Συνοικιακή συνέλευση είναι η οργανωμένη διαβούλευση δημοτών ή/και πολιτών με σκοπό τη διαχείριση των θεμάτων ή την αντιμετώπιση προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας—συνοικίας στην οποία διαμένουν ή κατοικούν ή παρέχουν εργασία καθώς και κάθε ενεργητική συμμετοχή τους στην κοινωνική οικονομική, και πολιτιστική ζωή του τόπου μέσω της οργανωμένης διαβούλευσης. Είναι ένας αυθεντικός θεσμός άμεσης δημοκρατίας και λαϊκής συμμετοχής, ο οποίος δεν υποκαθιστά ούτε και ανταγωνίζεται τη Δημοτική Αρχή αλλά αποτελεί χώρο δημοκρατικής άμιλλας με στόχο την ανάδειξη της ενότητας συμφερόντων και προβλημάτων και όχι κομματικούς ανταγωνισμούς. Η συνοικιακή συνέλευση έχει γνωμοδοτικό χαρακτήρα και συνιστά όργανο έκφρασης και επικοινωνίας των πολιτών/δημοτών απευθείας με το Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο δια του Συντονιστή αυτής.

Η Δημοτική Αρχή μέσω των Συνοικιακών Συνελεύσεων, προσπαθεί να διαμορφώσει μία αποκρυσταλλωμένη άποψη για τα μικρά τεχνικά έργα, τις δράσεις και τις πρωτότυπες ιδέες, που οι πολίτες επιθυμούν να υλοποιηθούν στην περιοχή τους, με την ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία αυτή των Συνοικιακών Συμβουλίων.

Στις Συνοικιακές Συνελεύσεις συλλέγονται τις προτάσεις οι οποίες θα κοστολογηθούν από την Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Κηφισιάς και ακολούθως κάποιες από αυτές θα υλοποιηθούν.

1. ΠΡΟΤΑΣΗ 2. ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ 3. ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ 4. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

Πηγή: <https://www.kifissia.gr/>

Εικόνα: 7.5.2 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς

ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

ΑΡΧΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΕΑ

ΕΙΣΟΔΟΣ

ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ

ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΘΕΜΑ

- Οποιοδήποτε -

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ

#	ΗΜ/ΝΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ	ΣΧΟΛΙΑ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ	ΘΕΜΑ	ΣΥΝΟΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ	ΣΧΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ	ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ
1	07-12-2021 09:51:07	Ανοιχτά	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΑΡΚΟΥ <i>Το πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής βρίσκεται στη Νέα Ερυθραία, δίπλα στο πάρκο Α. Παπανδρέου. Το Πάρκο Κυκλοφοριακής Αγωγής λειτουργεί από το 2007 στην περιοχή της Νέας Ερυθραίας. Το Πάρκο είναι εύκολα προσβάσιμο αφού βρίσκεται σε μικρή απόσταση από την Εθνική οδό μέσω της γέφυρας Βαρυμύμης, είτε από την Λ. Ελευθερίου Βενιζέλου, δηλαδή τη συνέχεια της Λεωφόρου Κηφισιάς.</i>	ΚΗΦΙΣΙΑ - ΑΔΑΜΕΣ	 Κείμενο	ΜΑΘΕΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ

Πηγή: <https://www.kifissia.gr/>

Εικόνα: 7.5.3 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς

ΔΗΜΟΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

ΑΡΧΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΝΕΑ

ΕΙΣΟΔΟΣ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

#	ΗΜ/ΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ	ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΗΣΤΗ	ΠΡΟΤΑΣΗ	ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΣ
1	25-09-2022 21:57:39	kzavitsas	επαναλειτουργία φαναριού και διάβασης πεζών επί της Λεωφ. Κηφισιάς μεταξύ οδών Σπάρτης και Κρήτης Το φανάρι είναι απαραίτητο για τους πεζούς καθώς η διέλευση της Κηφισιάς στο σημείο είναι επικίνδυνη, και δεν υπάρχουν φανάρια σε κοντινή απόσταση. Επίσης στο σημείο δεν υπάρχει ράμπα για αναπηρικά/βρεφικά καρότσια.	ΜΑΘΕΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
2	25-09-2022 21:51:05	kzavitsas	Μείωση σε μια λωρίδα κυκλοφορίας της Τατοίου μεταξύ των Αριστίδου και Παύλου μιλά.	ΜΑΘΕΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
3	14-09-2022 16:17:35	ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ Στην ευρύτερη περιοχή του ΚΑΤ δεν υπάρχει καμία κοινωνία-παιδική χαρά η οποία να εξυπηρετεί τον μεγάλο όγκο παιδιών που διαμένουν με αποτέλεσμα γονείς και παιδιά καθημερινά να αναγκάζονται να κινούνται είτε προς άλλους δήμους είτε προς άλλες κοινότητες. Υπάρχει τεράστιο πρόβλημα και σε επικοινωνία με παραπονοίους γονείς μαζεύονται υπογραφές για να κατατεθεί εντονο το πρόβλημα στο δημαρχο. Υπάρχει ένα μικρό παρκο με την ονομασία ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ το οποίο αντί να διαμορφωθεί για να φιλοξενεί γονείς και παιδιά σε μια νέα σύγχρονη παιδική χαρά, φιλοξένηι μόνο αδέσποτους σκύλους-σκουπίδια. Πραγματικά στο κομμάτι της παιδικής χαράς ο δήμος έχει μείνει παρα πολύ πίσω, με εγκαταλεημένες κοινότητες, βρόμικες και επικίνδυνες.	ΜΑΘΕΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
4	09-01-2022 20:09:23	Symeon Sidiropoulos	Τροχονόμηση στο Δήμο Κηφισιάς Ανεξέλεγκτη η κυκλοφορία στους δρόμους του Δήμου. Τα όρια ταχυτήτων δεν τηρούνται, ούτε ελέγχονται.	ΜΑΘΕΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ

Πηγή: <https://www.kifissia.gr/>

Τα στάδια υλοποίησης του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* στο δήμο της Κηφισιάς διακρίνονται σε 4 φάσεις:

1ο στάδιο: οι πολίτες συμμετέχουν στις τοπικές συνελεύσεις, όπου ενημερώνονται, συζητούν και εκλέγουν τους αντιπροσώπους των συνοικιών.

2ο στάδιο: διαμέσου των τοπικών συνελεύσεων, οι πολίτες ιεραρχούν τις ανάγκες τους και ψηφίζουν τις προτάσεις των αντιπροσώπων τους.

3ο στάδιο: αφορά τη μελέτη των προτάσεων και τον καθορισμό των προτεραιοτήτων. Το δημοτικό Συμβούλιο σε αυτό το στάδιο εγκρίνει τις προτάσεις των πολιτών.

4ο στάδιο: πρόκειται για τη φάση υλοποίησης των προτάσεων. Σε αυτό το στάδιο έχουν γίνει οι προβλεπόμενες μελέτες και τα έργα που προτείνουν οι πολίτες έχουν εγκριθεί από το δήμο. Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του δήμου, ως τοπική συνέλευση ορίζεται η οργανωμένη διαβούλευση με τους πολίτες ή η διαχείριση των πολιτών για θέματα που απασχολούν την τοπική κοινωνία, στην οποία κατοικούν, διαμένουν ή παρέχουν εργασία. Οι συνελεύσεις αυτές προτείνουν θέματα όπως μικρά τεχνικά έργα, δράσεις και πρωτότυπες ιδέες των πολιτών για την περιοχή τους. Οι προτάσεις αυτές θα αξιολογηθούν και θα κοστολογηθούν από την τεχνική υπηρεσία του δήμου. Αυτός ο θεσμός άμεσης δημοκρατίας και λαϊκής συμμετοχής δεν υποκαθιστά τη δημοτική αρχή. Σκοπός είναι μέσα από τη συνεργασία των δημοτικών αρχών και των πολιτών να αναδειχθούν οι ανάγκες και τα προβλήματα, ώστε να επιτευχθεί η ιεράρχηση των αναγκών και να δοθούν οι κατάλληλες λύσεις (<https://www.kifissia.gr/>).

Εικόνα: 7.5.4 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Κηφισιάς

Πηγή: <https://www.kifissia.gr/>

Δήμος Χαλανδρίου

Ο δήμος Χαλανδρίου ανήκει στην περιφερειακή ενότητα του Βορείου τομέα Αττικής. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του δήμου, το πιλοτικό πρόγραμμα συμμετοχής των πολιτών είναι μια διαρκής διαδικασία στην περιοχή του Συνοικισμού- Νέου Χαλανδρίου. Οι πολίτες σε συνεργασία με το δήμο συμμετέχουν στην ιεράρχηση του δημοτικού προϋπολογισμού και του τεχνικού προγράμματος. Στόχος της διαδικασίας είναι μέσω της συνεργασίας των πολιτών και των τοπικών αρχών να οδηγηθούν σε αποφάσεις για την υλοποίηση έργων με στόχο την καλύτερη ποιότητα ζωής και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η διαδικασία στο δήμο Χαλανδρίου περιλαμβάνει τη συντονιστική επιτροπή κατοίκων που χωρίζεται σε τρεις μικρότερες τοπικές συνελεύσεις. Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία διαβούλευσης, η Συντονιστική Επιτροπή καταγράφει όλες τις υποβληθείσες προτάσεις. Η επόμενη φάση είναι η αξιολόγηση των προτάσεων από την τεχνική υπηρεσία του δήμου. Σε επόμενη φάση οι πολίτες συμμετέχουν σε Συνέλευση προκειμένου να συζητήσουν και να αποφασίσουν ποιες από τις τεχνικά εγκεκριμένες προτάσεις θα επιλέξουν να υλοποιηθούν στο δήμο. Οι ανακοινώσεις της Συντονιστικής Επιτροπής είναι αναρτημένες στην επίσημη ιστοσελίδα του δήμου με τον σύνδεσμο «Η πόλη για τους πολίτες». Στο δήμο συγκροτείται και δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης με αρμοδιότητα να εκφέρει γνώμη για θέματα μεγάλης τοπικής σημασίας. Επιπλέον, ο δήμος καλεί τους πολίτες σε ανοιχτή διαβούλευση για θέματα ποιότητας ζωής και περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του δήμου Χαλανδρίου το δημοκρατικό αυτό πείραμα έχει στόχο ο διάλογος, η συζήτηση και η προτεραιοποίηση των κατοίκων να οδηγήσει στην παραγωγή δεσμευτικών αποφάσεων για τις διοικητικές αρχές του δήμου.

Έργα που υλοποιήθηκαν στο δήμο Χαλανδρίου με βάση τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

1) Το καλλισθενικό πάρκο γυμναστικής στην περιοχή του Συνοικισμού, ενώ παράλληλα έγινε φύτευση και τοποθέτηση τραπεζόπαγκων.

Το έργο περιλαμβάνει, εκτός από την ανάπλαση του πάρκου του Συνοικισμού, τη διαμόρφωση της παραρεμάτιας περιοχής από την οδό Σολωμού έως τη Βαλαωρίτου, μια διαδρομή που οδηγεί στο ανοιχτό τμήμα της ρεματιάς Χαλανδρίου.

Εικόνα: 7.5.6 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Χαλανδρίου

Πηγή: <https://www.chalandri.gr/>

Εικόνα: 7.5.7 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Χαλανδρίου

Πηγή: <https://www.chalandri.gr/>

Κεφάλαιο 8ο

Συγκριτική Ανάλυση

8.1 Ανάλυση- Αποτελέσματα

Η έρευνα για το *Συμμετοχικό Προϋπολογισμό* στους δήμους σε Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη και η απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα, σύμφωνα με τη μεθοδολογία, περιλαμβάνει τα εξής στάδια: 1) την εκτενή βιβλιογραφική επισκόπηση με την αναζήτηση των διαθέσιμων εγγράφων και μελετών για τις διαδικασίες του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού σε Αθήνα, Παρίσι και Βαρκελώνη, 2) τη λεπτομερή καταγραφή και αποτύπωση της διαδικασίας μέσω των επίσημων ιστοσελίδων των δήμων, 3) τη χρήση του πλαισίου ανάλυσης των Džinić et al. (2016) για τη σύγκριση των διαδικασιών του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*, 4) τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με στόχο να εντοπιστούν τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες του κάθε μοντέλου, για την εξαγωγή των συμπερασμάτων και των προτάσεων πολιτικής.

Σύμφωνα με το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al., 2016 η διαδικασία του ΣΠ στο Παρίσι αποτελεί μία νέα διαδικασία του δήμου. Το 2015 εισάγεται η ψηφιακή πλατφόρμα για το ΣΠ, η οποία λειτουργεί μέχρι σήμερα. Η διαδικασία χαρακτηρίζεται ως top down, επειδή αποτελεί πρωτοβουλία του δήμου. Ωστόσο με βάση τα χαρακτηριστικά της πλατφόρμας και το συνσχεδιασμό των διαδικασιών με τους πολίτες ανήκει στην κατηγορία των bottom up διαδικασιών. Οι πολίτες στον Ψηφιακό ΣΠ στο Παρίσι συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις, σε forum διαλόγου μέσω της ιστοσελίδας του δήμου ή μέσω της σελίδας στο Facebook. Οι πολίτες συμμετέχουν στην προτεραιοποίηση των αναγκών της περιοχής τους αλλά και σε ολόκληρη την πόλη, με την υποβολή προτάσεων- ιδεών. Μέσω της ψηφοφορίας αποφασίζουν για τις ιδέες προς υλοποίηση. Στη διαδικασία συμμετέχουν όλοι οι πολίτες ανεξαιρέτως ηλικίας και εθνικότητας. Επομένως η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών είναι αρκετά ισχυρή.

Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται για τη διαδικασία του ΣΠ είναι €17,7εκ. το 2014, ενώ από το 2015 έως το 2017 αντιστοιχεί σε €100εκ. σε ετήσια βάση. Σύμφωνα με τα δεδομένα για το ΣΠ στο Παρίσι, η διαδικασία δεν

υλοποιήθηκε το 2020, λόγω της πανδημίας του Covid-19. Το επόμενο έτος το 2021 παρατηρείται ότι έχει μειωθεί το ποσό σε €74.6εκατ. καθώς και ο αριθμός των έργων προς υλοποίηση. Το μοντέλο που σύμφωνα με τη θεωρία των Sintomer et al., 2008 εφαρμόζεται στο δήμο του Παρισιου είναι το μοντέλο του Porto Alegre, το οποίο περιλαμβάνει συζητήσεις στη γειτονιά ή θεματικές συναντήσεις με τους πολίτες και συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων. Η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων δεν αντικαθιστά το ρόλο των δημοτικών αρχών, αλλά βασίζεται στην πολιτική τους βούληση. Πιο συγκεκριμένα οι δημοτικές αρχές δεσμεύονται να υλοποιήσουν το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (ισχυρή Κοινωνία των Πολιτών). Παράλληλα τα αποτελέσματα της ανάλυσης με βάση το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016) συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

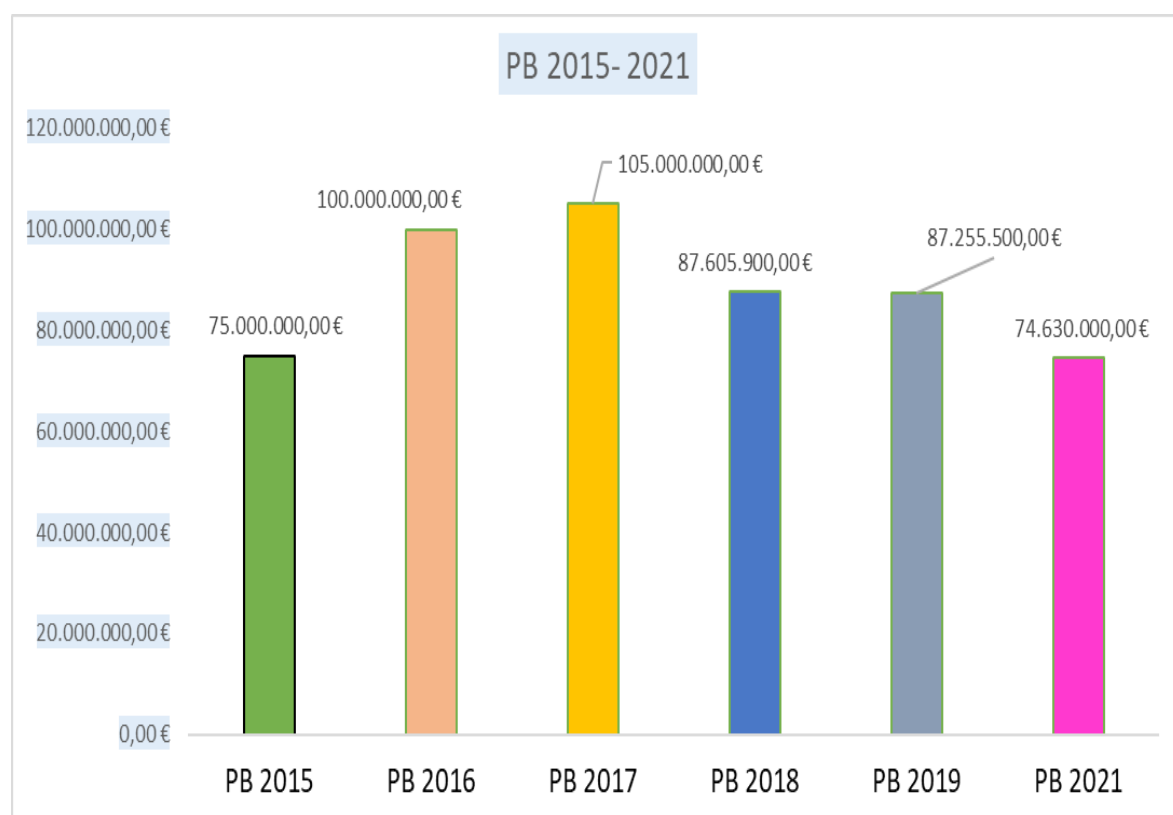
Πίνακας 8.1.1 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο Παρίσι

Έτος	2014- 2015- 2016- 2017- 2018- 1019- 2021
Η διοργάνωση των συναντήσεων	Συμμετοχή σε δημόσιες συναντήσεις, σε εργαστήρια για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό, ψηφοφορία μέσω της πλατφόρμας, συμμετοχή μέσω της σελίδας στο Facebook
Τύπος διαβουλεύσεων	Συμμετοχή των πολιτών στην προτεραιοποίηση των αναγκών (υποβολή προτάσεων), στην επιλογή των έργων προς υλοποίηση (ψηφοφορία)
Η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών	Στη διαδικασία της υποβολής προτάσεων και της ψηφοφορίας συμμετέχουν όλοι οι πολίτες ανεξαιρέτως ηλικίας και εθνικότητας
Η εισαγωγή της διαδικασίας του ΣΠ	Νέα διαδικασία που εισάγεται από το δήμο στο Παρίσι το 2014. Από το 2015 που εισάγεται η ψηφιακή πλατφόρμα έχει τη σημερινή μορφή. Ξεκίνησε από το δήμο οπότε μιλάμε για μια top-down διαδικασία
Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται στη διαδικασία	€17,7εκατ.- €75εκατ.- €100εκατ.- €100εκατ.- €87.6εκατ. €87.2εκατ.- €74.6εκατ.
Ο αριθμός των προτάσεων που υποβλήθηκαν	15- 4.000
Ο αριθμός των προτάσεων που επιλέχθηκαν και εγκρίθηκαν	1047
Αποτελέσματα	Αποδυτήρια για πισίνα, ανακαίνιση παιδικής χαράς, γήπεδα, η ανακαίνιση της πρόσοψης της εκκλησίας Notre-Dame-de-la-Gare, τοίχος αναρρίχησης, κατοικίες για αστέγους, λαχανόκηπος στην οροφή σχολείου, δρόμοι, πλατείες
Το μοντέλο που εφαρμόζεται	Porto Alegre model

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 8.1.2 αποτυπώνεται το ποσό που διατίθεται σε ετήσια βάση για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό στο Παρίσι, από το 2015 που εισάγεται η διαδικασία έως το 2021. Το 2015 το ποσό αντιστοιχεί σε 75.000.000€, το 2016 το ποσό αντιστοιχεί σε 100.000.000€, ενώ από το 2018 παρατηρείται μία σχετική μείωση. Το 2020 λόγω της πανδημίας είναι στάσιμη η διαδικασία και το 2021 συνεχίζεται με το ποσό που διατίθεται να αντιστοιχεί σε 74.630.000€.

Πίνακας 8.1.2 Το ποσό που διατίθεται για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό σε ετήσια βάση στο Παρίσι

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/> - ίδια επεξεργασία

Ο πίνακας 8.1.3 παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί περιλαμβάνει τις θεματικές και τον αριθμό των έργων που ψήφισαν οι πολίτες προς υλοποίηση. Στην πρώτη στήλη αναφέρονται οι θεματικές των έργων, ενώ στη δεύτερη στήλη αποτυπώνεται ο συνολικός αριθμός των έργων που υλοποιήθηκαν ανά θεματική για την περίοδο 2014- 2021. Στην τρίτη στήλη παρουσιάζεται το ποσοστό των έργων που υλοποιήθηκαν ανά θεματική και τέλος στην επόμενη στήλη το ποσό που διατέθηκε για την υλοποίηση των έργων ανά θεματική κατηγορία για την περίοδο 2014- 2021. Σύμφωνα με τον πίνακα την περίοδο 2014- 2021 υλοποιήθηκαν συνολικά 1047 έργα με βάση τη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι. Οι θεματικές κατηγορίες των έργων που πρότειναν και ψήφισαν οι πολίτες σε μεγαλύτερο ποσοστό αφορούν το Περιβάλλον & την Ποιότητα ζωής με ποσοστό 27,30%, την Εκπαίδευση και τους Νέους με ποσοστό 15,50% και το Περιβάλλον με ποσοστό 14,50%. Το συνολικό ποσό που διατέθηκε για την υλοποίηση των έργων του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι την περίοδο 2014- 2015 αγγίζει τα 521.156.707,00 € δηλ. μισό δισεκατομμύριο ευρώ.

Πίνακας 8.1.3 Συμμετοχικός Προϋπολογισμός 2014- 2021

Το σύνολο των έργων του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού 2014- 2021			
Θέματικές	Αριθμός έργων	% των έργων	Διαθέσιμο ποσό ΣΠ
Περιβάλλον & Ποιότητα ζωής	286	27,30%	134.350.500,00 €
Οικονομία & Απασχόληση	10	1%	11.000.000,00 €
Πολιτισμός	111	10,50%	47.118.607,00 €
Μεταφορές	47	4,50%	29.240.900,00 €
Ασφάλεια	47	4,50%	7.283.000,00 €
Εκπαίδευση και νέοι	162	15,50%	71.417.000,00 €
Καθαριότητα	27	2,60%	16.222.600,00 €
Αθλητισμός	95	9,10%	60.007.000,00 €
Κοινωνική Αλληλεγγύη	101	9,60%	60.151.500,00 €
Υγεία	9	0,90%	6.025.000,00 €
Περιβάλλον	152	14,50%	78.340.600,00 €
Σύνολο	1047	100%	521.156.707,00 €

Πηγή δεδομένων: <https://opendata.paris.fr/pages/home/> - ίδια επεξεργασία

Στην πόλη της Βαρκελώνης η πλατφόρμα DECIDIM.Barcelona λειτούργησε το 2015, με 24.000 πιστοποιημένους χρήστες, οι οποίοι συμμετέχουν άμεσα με τις προτάσεις τους για την ανάπτυξη της περιοχής τους σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο στο σύνολο των κατοίκων του δήμου της Βαρκελώνης, το ποσοστό συμμετοχής αντιστοιχεί μόνο στο 2,4% συνολικά του πληθυσμού.

Σύμφωνα με το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016), η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού αποτελεί μία νέα διαδικασία του δήμου της Βαρκελώνης. Η διαδικασία χαρακτηρίζεται ως bottom up διαδικασία, διότι είναι αποτέλεσμα συνσχεδιασμού με τους πολίτες. Οι πολίτες στον Ψηφιακό ΣΠ στη Βαρκελώνη συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις και σε forum διαλόγου διαμέσου της πλατφόρμας DECIDIM. Μέσω της διαδικασίας του ΣΠ, οι πολίτες αποφασίζουν για τα επενδυτικά σχέδια των PAD, τα οποία θα υλοποιηθούν με το δημοτικό πρόγραμμα επενδύσεων. Οι κάτοικοι στο δήμο της Βαρκελώνης μπορούν μέσω του ΣΠ, να επιλέξουν το επενδυτικό έργο που θέλουν να πραγματοποιηθεί στο δήμο σε επίπεδο γειτονιάς. Στη διαδικασία συμμετέχουν οι πολίτες άνω των 14 ετών, που είναι εγγεγραμμένοι στην πλατφόρμα Decidim.barcelona και δύνανται να ψηφίζουν για έργα στην περιοχή που διαμένουν και σε μία ακόμα περιοχή της επιλογής τους. Επομένως η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών είναι ισχυρή.

Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται για τη διαδικασία παραμένει σταθερό στο 5% του προϋπολογισμού του δήμου, το οποίο αντιστοιχεί σε 75.000.000€ σε ετήσια βάση. Σύμφωνα με τα δεδομένα για το ΣΠ, στη Βαρκελώνη η διαδικασία δεν υλοποιήθηκε το 2020 λόγω της πανδημίας του Covid-19. Το επόμενο έτος το 2021 παρατηρείται ότι η διαδικασία του ΣΠ αφορά μεγαλύτερη περίοδο 2021- 2023, ενώ το ποσό του προϋπολογισμού παραμένει το ίδιο για τον αριθμό των έργων προς υλοποίηση. Το μοντέλο που σύμφωνα με τη θεωρία των Sintomer et al., 2008 εφαρμόζεται στο δήμο της Βαρκελώνης είναι το μοντέλο του Porto Alegre, το οποίο περιλαμβάνει συζητήσεις στη γειτονιά ή θεματικές συναντήσεις με τους πολίτες, συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων (ισχυρή Κοινωνία των Πολιτών). Παράλληλα τα αποτελέσματα της ανάλυσης με βάση το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016) συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

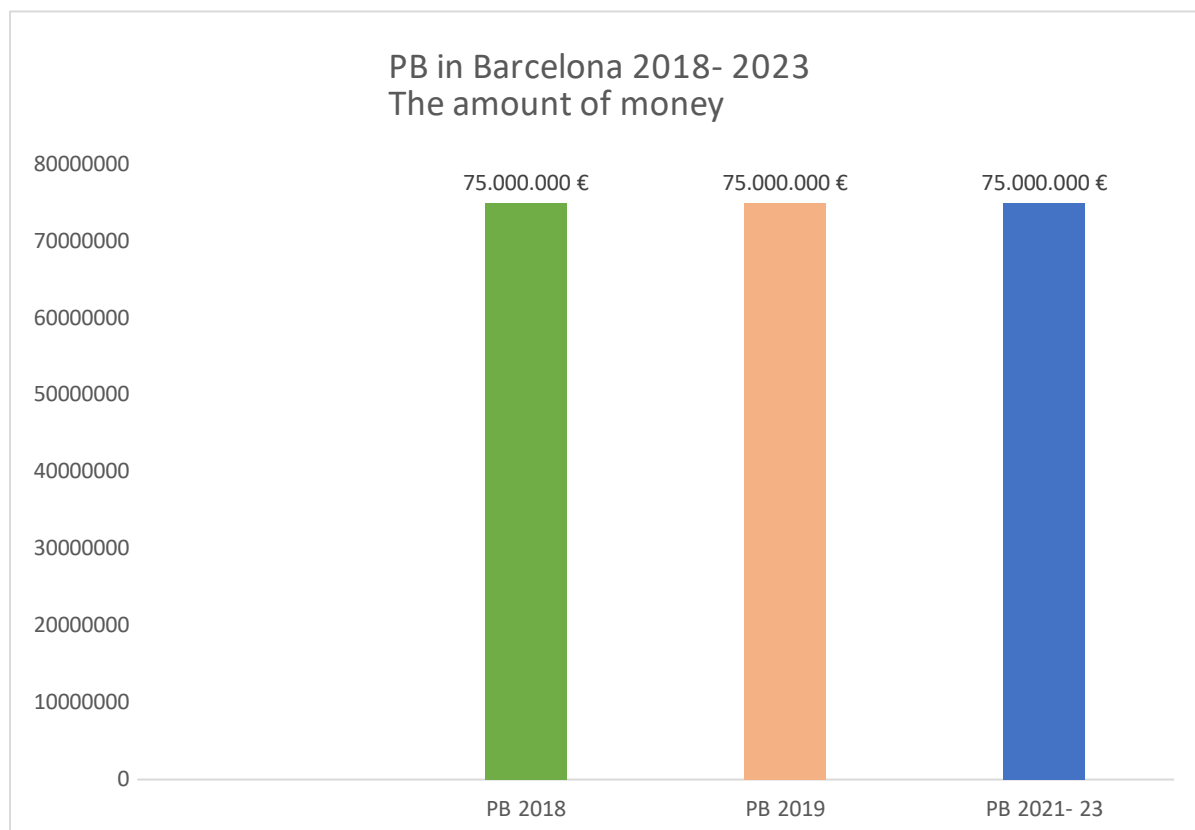
Πίνακας: 8.1.4 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στη Βαρκελώνη

Έτος	2014- 2015- 2016- 2017- 2018- 1019- 2021
Η διοργάνωση των συναντήσεων	Συμμετοχή σε συναντήσεις δια ζώσης, συμμετοχή μέσω της πλατφόρμας DECIDIM
Τύπος διαβουλεύσεων	Συμμετοχή των πολιτών στην προτεραιοποίηση των αναγκών (υποβολή προτάσεων), στην επιλογή των έργων προς υλοποίηση (ψηφοφορία)
Η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών	Στη διαδικασία αυτή μπορούν να συμμετέχουν άτομα άνω των 14 ετών εγγεγραμμένα στην πλατφόρμα Decidim.barcelona και δύνανται να ψηφίζουν για έργα στην περιοχή εγγραφής και σε μία ακόμα περιοχή της επιλογής τους
Η εισαγωγή της διαδικασίας του ΣΠ	Νέα διαδικασία που εισάγεται από το δήμο Βαρκελώνης, με την εισαγωγή της πλατφόρμας το 2015 Bottom up διαδικασία
Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται στη διαδικασία	75.000.000 € (σταθερό το ποσό που διατίθεται)
Ο αριθμός των προτάσεων που υποβλήθηκαν	1.982 έργα
Ο αριθμός των προτάσεων που επιλέχθηκαν και εγκρίθηκαν	76 επιλεγμένα έργα
Αποτελέσματα	Βελτίωση σχολικών κτιρίων, γήπεδο μπάσκετ, γήπεδο petangue, πλατείες, πάρκα, δρόμοι, δημιουργία χώρων πρασίνου, παγκάκια, κάδοι, σιντριβάνια, φωτισμός, ποδηλατοδρόμοι, ανάπτυξη εφαρμογών λογισμικού, απόκτηση 3D printer
Το μοντέλο που εφαρμόζεται	Porto Alegre model

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Στο διάγραμμα 8.1.5 αποτυπώνεται η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη, σε ετήσια βάση από το 2018 έως το 2023. Το ποσό που διαθέτει ο δήμος της Βαρκελώνης για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό παραμένει σταθερό στα 75.000.000€. Ωστόσο την περίοδο 2021- 2023 μετά την πανδημία του Covid-19 το ποσό που διαθέτει ο δήμος είναι αρκετά μειωμένο, διότι αφορά την τριετία και όχι την ετήσια δράση του προγράμματος.

Πίνακας 8.1.5 Η εξέλιξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη

Πηγή: <https://ajuntament.barcelona.cat>- ιδία επεξεργασία

Στην πόλη της Αθήνας, στο δήμο Αθηναίων την περίοδο 2018- 2019 εφαρμόζεται για πρώτη φορά η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Σύμφωνα με το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016), η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού αποτελεί μία νέα διαδικασία του δήμου της Αθήνας.

Η διαδικασία χαρακτηρίζεται ως top down διαδικασία, διότι είναι αποτέλεσμα πρωτοβουλίας της δημοτικής αρχής και έχει διαβουλευτικό και γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Οι πολίτες στον ΣΠ συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις στα επτά δημοτικά διαμερίσματα του δήμου. Οι κάτοικοι στο δήμο της Αθήνας για την περίοδο 2018- 19 είχαν τη δυνατότητα μέσω του πιλοτικού προγράμματος του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* να υποβάλουν τις προτάσεις τους για τα έργα που θέλουν να πραγματοποιηθούν στο δήμο. Στη διαδικασία συμμετέχουν όλοι οι πολίτες. Το μοντέλο που σύμφωνα με τη θεωρία των Sintomer et al. (2008), εφαρμόζεται στο δήμο της Αθήνας προσιδιάζει στο μοντέλο Consultation on public finances, οι συζητήσεις είναι ανοιχτές για όλους, όμως οι πολίτες έχουν μόνο συμβουλευτικό ρόλο (αδύναμη Κοινωνία των Πολιτών).

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης με βάση το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016) συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 8.1.6 Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στην Αθήνα

Έτος	2018- 1019
Η διοργάνωση των συναντήσεων	Συμμετοχή σε συναντήσεις δια ζώσης, συμμετοχή μέσω της πλατφόρμας,
Τύπος διαβουλεύσεων	Συμμετοχή των πολιτών στην προτεραιοποίηση των αναγκών (υποβολή προτάσεων), διαβουλευτικός χαρακτήρας της διαδικασίας
Η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών	Στη διαδικασία αυτή μπορούν να συμμετέχουν άτομα, φορείς και συλλογικότητες της Κοινωνίας των Πολιτών στα 7 δημοτικά διαμερίσματα του δήμου
Η εισαγωγή της διαδικασίας του ΣΠ	Νέα διαδικασία που εισάγεται από το δήμο της Αθήνας το 2018, ενώ το επόμενο έτος εισάγεται και η πλατφόρμα συμμετοχής top down διαδικασία
Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται στη διαδικασία	Το ποσό δεν καθορίζεται πριν την έναρξη της διαδικασίας αλλά με το πέρας της διαδικασίας και της αξιολόγησης των έργων.
Ο αριθμός των προτάσεων που υποβλήθηκαν	Οι προτάσεις σύμφωνα με την ποιοτική ανάλυση ήταν αρκετές όπως και η διάθεση για συμμετοχή
Ο αριθμός των προτάσεων που επιλέχθηκαν και εγκρίθηκαν	Οι προτάσεις σύμφωνα με την ποιοτική ανάλυση ήταν αρκετές
Αποτελέσματα	Ανάπλαση σε πλατείες, πάρκα, δρόμοι, δημιουργία χώρων πρασίνου, παγκάκια, κάδοι, σιντριβάνια
Το μοντέλο που εφαρμόζεται	Consultation on public finances (οι συζητήσεις είναι ανοιχτές για όλους όμως οι πολίτες έχουν μόνο συμβουλευτικό ρόλο)

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Πίνακας 8.1.7 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Παρίσι

Πλεονεκτήματα

- Εύχρηστη πλατφόρμα
- Καμπάνια ενημέρωσης για τη διαδικασία σε ετήσια βάση
- Παιδευτική διαδικασία (θεματικός PB, PB στα σχολεία, PB για Social Housing)
- Top down διαδικασία
- Co-creation διαδικασία
- Μακροχρόνια διαδικασία
- Εγχειρίδιο χρήσης της διαδικασίας
- Δυνατότητα ψηφοφορίας για όλους τους πολίτες
- Συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων (δεύσμευση των δημοτικών αρχών να σεβαστούν το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας)
- Ανατροφοδότηση σε κάθε στάδιο της διαδικασία μέσω της πλατφόρμας (ιδιαίτερα σημαντική η ενημέρωση για το στάδιο υλοποίηση για το κάθε έργο και τότε αναμένεται η παράδοση του έργου για χρήση από τους πολίτες
- Συμβολή στη μείωση των ανισοτήτων με την πρόβλεψη τουλάχιστον €30 εκατ. στις περιοχές χαμηλού εισοδήματος

Μειονεκτήματα

- Πρόσβαση στη διαδικασία της ανατροφοδότησης έχουν όσοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες αλλά και πρόσβαση στο διαδίκτυο
- Υποβολή προτάσεων μόνο μέσω της πλατφόρμας

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Πίνακας 8.1.8 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στη Βαρκελώνη

Πλεονεκτήματα

- Εύχρηστη πλατφόρμα
- Μακρά εμπειρία σε προγράμματα PB
- Bottom-up διαδικασία (συμμετοχή των πολιτών στο συν σχεδιασμό της πλατφόρμας και στη βελτίωση της διαδικασίας)
- Co-creation διαδικασία
- Free software
- Εγχειρίδιο χρήσης της διαδικασίας
- Μακροχρόνια διαδικασία
- Συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων
- Δημιουργία νέων κανονισμών και επιτροπών για τη συμμετοχή με σκοπό τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών
- Εισαγωγή της διαδικασίας και σε άλλα πεδία εφαρμογής (π.χ. στα σχολεία)
- Οι πολίτες αποφασίζουν για τα επενδυτικά σχέδια που θα υλοποιηθούν με το επενδυτικό πρόγραμμα επενδύσεων
- Κάθε άτομο ή ομάδα πολιτών μπορεί να υποβάλει έως τρία επενδυτικά σχέδια σε δια ζώσης συναντήσεις ή διαμέσου της πλατφόρμας
- Τα αποτελέσματα ανακοινώνονται με τη διοργάνωση συνέντευξης τύπου

Πηγή: ιδία επεξεργασία

Μειονεκτήματα

- Δεν υπάρχει πρόσβαση μέσω της πλατφόρμας σε δεδομένα σε σχέση με την εξέλιξη της διαδικασίας σε ετήσια βάση (σύνολο των προτάσεων, κοστολόγηση των έργων συνολικά, στάδιο υλοποίησης του κάθε έργου ξεχωριστά)

Πίνακας 8.1.9 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στην Αθήνα

Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
• Συναντήσεις σε γειτονιές • Ανακοίνωση των έργων προς υλοποίηση με εκ νέου συναντήσεις στις γειτονιές • Εύχρηστη πλατφόρμα κατά τη διάρκεια του πιλοτικού προγράμματος	• Πιλοτικό πρόγραμμα ΣΠ • Περιορισμένοι πόροι • Top-down διαδικασία • Διαβουλευτική διαδικασία

Πηγή: ιδία επεξεργασία

8.2 Ευρήματα της ποιοτικής ανάλυσης

Οι εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης έδειξαν θετική διάθεση στην έρευνα για τη διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το περιεχόμενο της έρευνας και τη σημασία της συμμετοχής των πολιτών σε τοπικό επίπεδο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο του Παρισιού

Στο δήμο του Παρισιού ο ΣΠ εισάγεται το 2014. Οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι ο δήμος του Παρισιού έχει μεγάλη εμπειρία στην εφαρμογή του ΣΠ. Το Παρίσι είναι μία από τις πρώτες πόλεις στη Γαλλία που εφαρμόζει τη διαδικασία και εμπνεύστηκε από πόλεις, όπως το Πόρτο Αλέγκρε και η Λισαβόνα. Ωστόσο ο δήμος προσαρμόζει τη διαδικασία του ΣΠ στο πλαίσιο των αναγκών της πόλης του Παρισιού. Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός δεν αποτελεί μέρος της εθνικής νομοθεσίας, αλλά είναι μία διαδικασία που ψηφίστηκε από το δημοτικό συμβούλιο της πόλης. Η εφαρμογή του ΣΠ είναι αποτέλεσμα της δημοκρατικής συζήτησης και κάθε τροποποίηση του περιεχομένου της διαδικασίας, υπόκειται σε συζήτηση στο Συμβούλιο του Παρισιού. Σε εθνικό επίπεδο, η πόλη του Παρισιού ξεκίνησε το 2019 έναν εθνικό χάρτη ΣΠ σε συνεργασία με αρκετούς άλλους δήμους και αποτελεί πλέον μέρος του εθνικού δικτύου Συμμετοχικών Προϋπολογισμών.

Ο Γενικός Κώδικας των τοπικών αρχών αναφέρει ότι μόνο η εκτελεστική εξουσία μπορεί να ψηφίσει έναν προϋπολογισμό. Οι πολίτες λοιπόν δεν μπορούν να ψηφίσουν άμεσα μέρος του προϋπολογισμού της πόλης του Παρισιού. Οι εκλεγμένοι αξιωματούχοι, ωστόσο δεσμεύονται να σεβαστούν την επιλογή των πολιτών, επομένως το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας που διεξάγεται μέσω του ΣΠ. Κάθε έργο αποτελεί αντικείμενο συζήτησης, ενώ η διαδικασία του ΣΠ αποτελεί ένα αποτελεσματικό μέσο για τον έλεγχο της πορείας υλοποίησης των έργων.

Στο δήμο του Παρισιού, ένας από τους παράγοντες που ευνόησαν την ίδρυση ενός ΣΠ και τη διατήρησή του διαχρονικά είναι η διακομματική συμμετοχή στη

διαδικασία του ΣΠ. Η διακομματική συμμετοχή υπήρξε ζητούμενο για το δήμο και τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του ΣΠ, τα δημοτικά διαμερίσματα έλαβαν μία ισχυρή οικονομική υποστήριξη από το δήμο του Παρισιού. Για κάθε ευρώ που επένδυσαν τα δημοτικά διαμερίσματα σε έργα ΣΠ, ο δήμος τους διέθεσε αντίστοιχα δύο ευρώ. Ωστόσο σήμερα, μόνο ο Δήμος του Παρισιού καθορίζει το ποσό που διατίθεται ανά δημοτικό διαμέρισμα. Οι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι η επιτυχία του ΣΠ καθορίστηκε σε μεγάλο βαθμό από την εκπαίδευση της διοίκησης σε θέματα συμμετοχής των πολιτών και την ικανότητά της να συνεργάζεται με τις επιμέρους διευθύνσεις/ τμήματα του δήμου, αλλά και με τους πολίτες.

Η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία του ΣΠ διαφέρει σε κάθε στάδιο. Γενικά παρατηρείται μεγάλος ενθουσιασμός από τους κατοίκους για τη διαδικασία του ΣΠ, αλλά πρέπει να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο η προσπάθεια του δήμου για μία ευρύτερη συμμετοχή χωρίς αποκλεισμούς. Μεταξύ του 2014 και 2022 παρατηρείται μία αύξηση από 40.000 σε 140.000 ψηφοφόρους. Το 2019 το ποσοστό συμμετοχής σε δήμους που εφαρμόζουν τη διαδικασία αυτή ανέρχεται στο 3,9%, ενώ για το δήμο στο Παρίσι το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε ποσοστό πάνω από 5%.

Στο στάδιο της υποβολής των προτάσεων, τα πρώτα χρόνια εφαρμογής υπήρξε πληθώρα υποβολής προτάσεων- ιδεών. Σήμερα ο αριθμός αυτός έχει σταθεροποιηθεί σε 1.200 προτάσεις, ενώ το 2023 φτάνει τις 1.500 προτάσεις. Αυτές οι εξελίξεις επισημαίνεται πως πρέπει να αντιμετωπίζονται με προσοχή, διότι συμβαδίζουν με έναν μετασχηματισμό των κανόνων που διέπουν τη διαδικασία σε ετήσια βάση. Πιο συγκεκριμένα για την τρέχουσα περίοδο, όταν υποβάλλεται μια ιδέα, οι πολίτες ενημερώνονται ταυτόχρονα για μια παρόμοια ιδέα που έχει ήδη αναρτηθεί. Στη συνέχεια, μπορούν να αφαιρέσουν τη δική τους πρόταση, εάν θεωρούν ότι επαναλαμβάνεται. Οι ιδέες που υποβάλλονται για το ΣΠ είναι πιο ολοκληρωμένες λόγω της μακροχρόνιας εμπειρίας και το ποσοστό αποδοχής των προτάσεων ήταν 50% για την έκδοση του 2022 και 62% για το 2023.

Ο ΣΠ αποτελεί ένα εκπαιδευτικό εργαλείο και μια ευκαιρία για τους πολίτες, ώστε να κατανοήσουν καλύτερα πώς λειτουργεί η πόλη. Οι κάτοικοι συμμετέχουν σε

κάθε στάδιο του ΣΠ με διαφορετικό κάθε φορά ρόλο. Γενικά στόχος είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών σε όλα τα στάδια με σκοπό τη διαφάνεια, την παιδαγωγική σημασία της διαδικασίας και τη συμμετοχική δημοκρατία.

Στη διαδικασία του ΣΠ στο Παρίσι, οι άνδρες συμμετέχουν περισσότερο στην πρώτη φάση της υποβολής των προτάσεων, ενώ οι γυναίκες συμμετέχουν περισσότερο κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας. Οι κάτοικοι των περιοχών QPV⁹ συμμετέχουν επίσης περισσότερο στο στάδιο της ψηφοφορίας και λιγότερο στο στάδιο της υποβολής των προτάσεων. Ο Δήμος του Παρισιού έχει δημιουργήσει μία διαδικασία ΣΠ για σχολεία και κολέγια καθώς και ένα ΣΠ για κοινωνική κατοικία, με τον αριθμό των συμμετεχόντων στο ΣΠ να ανέρχεται σε περίπου 230.000 πολίτες. Ο δήμος του Παρισιού δεσμεύεται να πραγματοποιήσει τα έργα που ψήφισαν οι πολίτες. Το σύστημα ψηφοφορίας άλλαξε πρόσφατα για να λαμβάνει καλύτερα υπόψη τις προσδοκίες των κατοίκων και γίνεται σύμφωνα με την πλειοψηφία. Ένα έργο μπορεί να υποβληθεί ατομικά ή συλλογικά (σύλλογος, συλλογικότητα γειτόνων, φίλων, γονέων ή μαθητών κ.λπ.), ωστόσο πρέπει πάντα να ανταποκρίνεται στο γενικό συμφέρον και όχι σε αυτό μιας ομάδας.

Ο ΣΠ πρόκειται για μία βιώσιμη διαδικασία, καθώς τα επιλεγμένα έργα δεν πρέπει να δημιουργούν μεγάλα λειτουργικά έξοδα για την πόλη του Παρισιού. Επιπλέον, πολλά έργα τείνουν ακόμη και να τα μειώσουν. Αυτό ισχύει π.χ. για τις ενεργειακές ανακαινίσεις δημόσιων κτιρίων.

Ο ΣΠ του Παρισιού απαιτεί μια διοίκηση ικανή να έχει το ρόλο του συντονιστή μεταξύ των διαφόρων τμημάτων και χρειάζεται ένα αποτελεσματικό σύστημα πληροφορικής. Σε οικονομικό επίπεδο, κάθε διαμέρισμα έχει ένα φάκελο με συγκεκριμένο ποσό που προορίζεται για το ΣΠ. Το κόστος των έργων δεν μπορεί να ξεπεράσει το ποσό που διατίθεται στον κάθε δήμο. Το 2023 76 εκατομμύρια ευρώ διατέθηκαν από τον προϋπολογισμό του δήμου του Παρισιού ή λίγο λιγότερο από

⁹ Οι γειτονιές προτεραιότητας αποτελούν περιοχές με υψηλότερο ποσοστό ευάλωτων κατοίκων και νοικοκυριών από τον μέσο όρο του Παρισιού (νέοι, μονογονεϊκές οικογένειες, νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος κ.λπ.).

το 5% των επενδυτικών δαπανών της πόλης για τη διαδικασία του ΣΠ. Στο παραπάνω ποσό συμπεριλαμβάνονται τα 22 εκατομμύρια ευρώ που προορίζονται για τις εργατικές γειτονιές. Συνολικά, το 25% του ΣΠ επενδύεται στις γειτονιές QPV. Τα ποσά που διατίθενται στις συνοικίες υπολογίζονται ανάλογα με τον αριθμό των κατοίκων και το μερίδιο του πληθυσμού που κατοικεί στις εργατικές γειτονιές. Επιπλέον, η επιλογή των έργων γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο φάκελος που προορίζεται για τις γειτονιές QPV να δαπανάται αναγκαστικά εξ ολοκλήρου, ακόμη και αν τα έργα σε αυτές τις γειτονιές έλαβαν λιγότερες ψήφους. Μεταξύ του 2017 και του 2022, 62 εκατομμύρια ευρώ διατέθηκαν ετησίως για έργα στα δημοτικά διαμερίσματα και 22 εκατομμύρια ευρώ για έργα σε όλο το Παρίσι. Από το 2014 μέχρι σήμερα διατέθηκαν συνολικά 603 εκατομμύρια ευρώ. Ωστόσο οι δημοτικές αρχές των δημοτικών διαμερισμάτων μπορούν να επιλέξουν να υλοποιήσουν αυτό που ονομάζεται “κομβικό ή κεντρικό έργο”. Αυτό είναι το έργο που έχει ως αποτέλεσμα το κόστος υλοποίησης του να υπερβαίνει το διατεθέν κονδύλιο. Εάν το δημαρχείο της περιοχής συμφωνήσει να το εφαρμόσει, θα λάβει ολόκληρο το κονδύλιο που του έχει διατεθεί και θα πρέπει, επιπλέον αυτού του ποσού, να πληρώσει με δικά του μέσα την υπέρβαση που προκλήθηκε από το “κομβικό ή κεντρικό έργο”. Εάν δεν το επιτύχει αυτό, το ποσό του φακέλου που δεν δαπανήθηκε από το δημαρχείο της περιοχής τοποθετείται σε ταμείο του Δήμου που προορίζεται για το ΣΠ. Από το 2014 η διαδικασία του ΣΠ έχει τροποποιηθεί πολλές φορές με σκοπό τη βελτίωση της διαδικασίας.

Τα στάδια της διαδικασίας του ΣΠ το 2023 είναι τα κάτωθι:

1) Υποβολή των προτάσεων- ιδεών

- Η υποβολή των προτάσεων- ιδεών γίνεται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους μέσω της πλατφόρμας decider.paris.fr και μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι πολίτες άνω των 7 ετών
- Οι κάτοικοι που ενδιαφέρονται για μια ιδέα, με πρωτοβουλία του δήμου μπορούν να συμμετέχουν σε εργαστήριο διαβούλευσης, ιδιαίτερα για τις ιδέες που αφορούν σε έργα για όλο το Παρίσι

2) Επιλογή των έργων για ψηφοφορία

- Οι τεχνικές υπηρεσίες των δημοτικών διαμερισμάτων παρέχουν την

υποστήριξη στις προτάσεις- ιδέες

- Οι επιτροπές των δημοτικών διαμερισμάτων γνωμοδοτούν επί των προτάσεων, σε δημόσια συνεδρίαση προσβάσιμη στους πολίτες διαδικτυακά ή δια ζώσης και γίνεται η τελική επιλογή του καταλόγου των ιδεών προς ψηφοφορία (μπορούν κατ' εξαίρεση να επιλεγούν έργα παρά τη δυσμενή τεχνική αξιολόγηση των υπηρεσιών)
- Η γνώμη των επιτροπών είναι συμβουλευτική, ο τελικός κατάλογος των έργων είναι ευθύνη του δημάρχου του διαμερίσματος
- Η λίστα των έργων αναρτάται στο Διαδίκτυο

3) Το στάδιο της ψηφοφορίας

- Στην ψηφοφορία συμμετέχουν όλοι οι πολίτες άνω των 7 ετών για τα έργα σε όλο το Παρίσι και για μία ακόμα περιοχή της επιλογής τους.
- Τα έργα που επιλέχθηκαν ανακοινώνονται κατά τη διάρκεια των ΡΒ (ΣΠ) Oscar, στα οποία είναι καλεσμένοι οι πολίτες που τα έχουν προτείνει

4) Η υλοποίηση των έργων

- Τα έργα με τη μεγαλύτερη ψηφοφορία επιλέγονται προς υλοποίηση, ωστόσο ο αριθμός περιορίζεται μόνο από το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται
- Τα άτομα που πρότειναν ένα έργο στη συνέχεια ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στη διαδικασία υλοποίησης.

Τα online εργαλεία συμμετοχής χρησιμοποιούνται κυρίως κατά τις φάσεις της υποβολής των προτάσεων, της παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης, της ψηφοφορίας, της ανακοίνωσης των έργων που επιλέχθηκαν μέσω του ΣΠ. Τα offline εργαλεία συμμετοχής χρησιμοποιούνται κυρίως στις φάσεις της υποβολής των προτάσεων, στις επιτροπές και στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της διαδικασίας του ΣΠ, στην ψηφοφορία και στην τελετή ανακοίνωσης των έργων που επιλέχθηκαν.

Ο ΣΠ στο δήμο του Παρισιού δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες με τη συμμετοχή τους σε όλα τα στάδια της διαδικασίας να αποφασίζουν και να ενεργούν για την πόλη τους. Η ψηφιακή τεχνολογία αποτελεί πλεονέκτημα για τη διασφάλιση της

προσβασιμότητας στα στάδια του ΣΠ και ταυτόχρονα την παρακολούθηση των φάσεων με πλήρη διαφάνεια. Ωστόσο, αυτή η δυνητικά μόνιμη προσβασιμότητα απαιτεί να ληφθούν υπόψη οι ανισότητες των Παριζιάνων, όσον αφορά την ψηφιακή τεχνολογία. Ο Δήμος του Παρισιού παρέχει υποστήριξη κατά την πρώτη φάση της διαδικασίας για τους κατοίκους των περιοχών QPV και η ψηφοφορία γίνεται τόσο διαδικτυακά όσο και αυτοπροσώπως με τη δυνατότητα ψηφοφορίας σε κεντρικά σημεία της πόλης. Τα σημεία ψηφοφορίας τοποθετούνται όσο το δυνατόν περισσότερο σε χώρους ανοιχτούς για το κοινό (π.χ. σε σχολεία, γυμναστήρια, ωδεία, έξω από δημαρχεία κ.λπ.) ή ακόμη και με κινητά μέσα για να προσεγγίσουν όσο το δυνατόν περισσότερους κατοίκους.

“...Ο πολλαπλασιασμός των σημείων ψηφοφορίας στους χώρους διαβίωσης ενθαρρύνει τη μεγαλύτερη συμμετοχή από τους πολίτες. Ωστόσο, αυτή η μέθοδος απαιτεί συγκεκριμένη στρατηγική για το πώς θα προσεγγίσουμε όσο το δυνατόν περισσότερους κατοίκους, αλλά και πώς θα δικαιολογήσουμε το σημαντικό ανθρώπινο δυναμικό που απαιτείται για την εφαρμογή της...”

Οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή στη διαδικασία του ΣΠ είναι σημαντική και πως πρέπει να διασφαλιστεί η συμμετοχή των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Αυτός είναι ο λόγος που δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στους κατοίκους των περιοχών QPV και λαμβάνονται συγκεκριμένα μέτρα για τη γεφύρωση του ψηφιακού χάσματος. Στις γειτονιές QPV παρέχεται ειδική υποστήριξη στους κατοίκους με εργαστήρια, με συναντήσεις και παροχή βοήθειας για την υποβολή προτάσεων μέσω της ιστοσελίδας του δήμου. Οι κάτοικοι των πιο ευάλωτων περιοχών συμμετέχουν λιγότερο στην πρώτη φάση και ψηφίζουν λιγότερο διαδικτυακά από άλλες γειτονιές. Κατά τη φάση της ψηφοφορίας, τα κινητά μέσα (τρίκυκλα) κινητοποιούνται ειδικά στις εργατικές γειτονιές. Τέλος, καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, οι σύλλογοι που εμπλέκονται σε αυτές τις γειτονιές λειτουργούν υποστηρικτικά στη διαδικασία του ΣΠ.

Ο ΣΠ έχει γίνει σημείο αναφοράς για τη συμμετοχική δημοκρατία στο Παρίσι. Έχουν ψηφιστεί 1.100 έργα σε διάφορα θέματα με ποσοστό εγκατάλειψης 1,1% από το 2017, ενώ 3.200 έργα έχουν ήδη ολοκληρωθεί. Επενδύθηκαν συνολικά 603 εκατ.

ευρώ μεταξύ 2014 και 2023. Σύμφωνα με τον Yves Sintomer, η αντιπροσωπευτική δημοκρατία πληροί τρεις στόχους: 1) τη βελτίωση των δημόσιων πολιτικών λαμβάνοντας υπόψη τη γνώση των κατοίκων, 2) την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, 3) τη δημιουργία τοπικών δημόσιων χώρων, όπου οι πολίτες συμμετέχουν στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και ανακαλύπτουν ταυτόχρονα τη λειτουργία άσκησης των δημόσιων πολιτικών. Ο ΣΠ στο Παρίσι σήμερα εκπληρώνει αυτούς τους τρεις στόχους.

“....Από την άλλη πλευρά, πρέπει επίσης να γνωρίζουμε ως κοινότητα ότι η επίτευξη αυτών των στόχων απαιτεί σημαντικές επενδύσεις και δέσμευση σε ανθρώπινους, οικονομικούς πόρους κ.λπ....”

Τα προβλήματα που παρατηρούνται μέχρι σήμερα είναι τα εξής:

- 1) Επανεξέταση της καμπάνιας ενημέρωσης και επικοινωνίας για να προσεγγίσουμε όλο και περισσότερους κατοίκους
- 2) Τα κριτήρια επιλεξιμότητας είναι πολύπλοκα και μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την απογοήτευση των πολιτών
- 3) Η υποβολή προτάσεων μόνο μέσω του διαδικτύου διατηρεί το ψηφιακό χάσμα
- 4) Η μικρή συμμετοχή των κατοίκων στις συναντήσεις των επιτροπών για την επιλογή των έργων
- 5) Η καλύτερη κατανόηση του προφίλ των συμμετεχόντων σε όλα τα στάδια του ΣΠ για τη βελτίωση της διαδικασίας
- 6) Η δημιουργία ενός ακόμα σταδίου κατά την αξιολόγηση της διαδικασίας του ΣΠ

Τα κρίσιμα σημεία κατά την εισαγωγή της διαδικασίας ΣΠ είναι τα εξής:

- 1) Ποιός είναι ο σκοπός της διαδικασίας ΣΠ και ποιοι οι στόχοι που θα επιτύχει;
- 2) Η διαδικασία αυτή είναι το κατάλληλο εργαλείο για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι;
- 3) Για την εφαρμογή του ΣΠ πρέπει να προηγηθεί μελέτη για τους αναγκαίους και διαθέσιμους πόρους που απαιτούνται για την υλοποίηση της διαδικασίας.

4) Η δημιουργία ενός χρονοδιαγράμματος είναι απαραίτητη.

Σε σχέση με την καμπάνια ενημέρωσης που έγινε από το δήμο, μια έρευνα της Ipsos (2017) που διεξήχθη με τη συμμετοχή 999 πολιτών στο Παρίσι έδειξε ότι το 69% γνωρίζει τη διαδικασία του ΣΠ, ενώ το 80% των ερωτηθέντων ζητά επιπλέον πληροφορίες για τη διαδικασία. Η σταθερή αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων υποδηλώνει ότι όλο και περισσότεροι κάτοικοι ενημερώνονται για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό.

Η καμπάνια ενημέρωσης του ΣΠ για το 2023 έγινε μέσω ποικίλων δικτύων επικοινωνίας.

- Φυλλάδια στα σημεία ψηφοφορίας στους δημόσιους χώρους
- Διακόσμηση με πανό για την ενίσχυση της ορατότητας των σημείων ψηφοφορίας
- Ανάδειξη των έργων που ψήφισαν τα προηγούμενα χρόνια οι πολίτες
- Ανακοίνωση για τον ΣΠ μέσω της επίσημης εφημερίδας του δήμου
- Προώθηση της διαδικασίας μέσω των διαφόρων οργανώσεων της ΚτΠ
- Με κινητά μέσα στους δημόσιους χώρους
- Με online επικοινωνία (κοινωνικά δίκτυα των εκλεγμένων αντιπροσώπων, ιστοσελίδα του δήμου, newsletter κλπ.)

Στη Γαλλία σήμερα τα περισσότερα προγράμματα ΣΠ εφαρμόζονται σε επίπεδο δήμου και σπανιότερα σε επίπεδο διαμερίσματος ή περιφέρειας. Το τοπικό επίπεδο αναδεικνύεται το κατάλληλο επίπεδο για το ΣΠ, γιατί οι κάτοικοι γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα τις ανάγκες της περιοχής τους. Το πεδίο αρμοδιοτήτων των δήμων δίνει πιο εύκολα τη δυνατότητα εμπλοκής των κατοίκων στις τοπικές υποθέσεις, σε σχέση με το ευρύ πεδίο αρμοδιοτήτων σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο. Επομένως, μια αλλαγή κλίμακας θα απαιτούσε μετασχηματισμό των πόρων και των μέσων που θα εφαρμοστούν. Για παράδειγμα σε εθνική κλίμακα μπορεί ο ρόλος των πολιτών να ποικίλλει ανάλογα με τα στάδια του ΣΠ, όπως στη Νότια Κορέα, όπου ανάλογα με τα στάδια όλοι οι πολίτες ή μια συνέλευση 400

αντιπροσώπων των πολιτών συμμετέχουν στη διαμόρφωση του ΣΠ.

Η δεύτερη θητεία της Δημάρχου του Παρισιού θέτει τη συμμετοχική δημοκρατία, ως μία από τις βασικές προκλήσεις της πολιτικής της πόλης. Η συμμετοχή των πολιτών αποτελεί βασικό ζήτημα για την πόλη του Παρισιού και αντιπροσωπεύει το μέλλον της δημοκρατίας. Στα επόμενα χρόνια, ο κύριος στόχος θα είναι η ολοένα και μεγαλύτερη συμμετοχή των κατοίκων σε δύο επίπεδα: στη λήψη αποφάσεων και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών. Η συμμετοχή και η λήψη αποφάσεων χάρη σε καινοτόμους και φιλόδοξους μηχανισμούς όπως η Συνέλευση των Πολιτών.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο της Βαρκελώνης

Στο δήμο της Βαρκελώνης για πρώτη φορά εφαρμόζεται η διαδικασία του ΣΠ. Η περίοδος εφαρμογής του ΣΠ ξεκινάει τον Φεβρουάριο 2020 και ολοκληρώνεται τον Ιούνιο του 2021. Η διαδικασία που είχε προγραμματιστεί για αυτή την περίοδο σταμάτησε λόγω της πανδημίας. Την περίοδο της πανδημίας, λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας, έγινε μείωση του διαθέσιμου προϋπολογισμού για τη διαδικασία του ΣΠ από 75 εκατ. ευρώ σε 30 εκατ. ευρώ. Κατά τη διάρκεια ωστόσο της πανδημίας, χρησιμοποιείται η ψηφιακή πλατφόρμα, ενώ σταματούν οι διαζώσεις συναντήσεις. Οι πολίτες μπορούν να υποβάλλουν τις προτάσεις τους μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας. Στη συνέχεια πραγματοποιείται η αξιολόγηση των προτάσεων με βάση προκαθορισμένα κριτήρια. Στη συνέχεια ανακοινώνονται τα έργα που πληρούν τα συγκεκριμένα κριτήρια. Επομένως οι κάτοικοι στα 10 διαμερίσματα της Βαρκελώνης μπορούν να επιλέξουν τα 20 έργα που επιθυμούν. Ο δήμος της Βαρκελώνης στη συνέχεια διοργανώνει συναντήσεις με τους πολίτες ή τις ομάδες πολιτών που προωθούν τα συγκεκριμένα έργα, ώστε να καθορίσουν το κόστος που απαιτείται και να προχωρήσει η διαδικασία στο τελευταίο στάδιο της ψηφοφορίας. Στο στάδιο της ψηφοφορίας οι πολίτες μπορούν να ψηφίσουν είτε μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας του δήμου, είτε σε διάφορα σημεία μέσα στην πόλη, όπου έχουν στηθεί κάλπες για την ψηφοφορία. Επίπλέον οι πολίτες μπορούν σε αυτά τα σημεία να ενημερωθούν για τη διαδικασία ή να προωθήσουν τα έργα που προτείνουν.

Στο ΣΠ προϋπολογισμό τη συγκεκριμένη περίοδο σε σύνολο 1.982 προτάσεων

επιλέχθηκαν 76 προτάσεις προς υλοποίηση. Ο σκοπός εφαρμογής του ΣΠ είναι η ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών, οι οποίοι αποσφασίζουν για την κατανομή ενός μέρους του προϋπολογισμού του δήμου. Η ψηφιακή πλατφόρμα έχει κεντρικό ρόλο στη διαδικασία του ΣΠ. Ο δήμος της Βαρκελώνης με το ΣΠ επικεντρώθηκε στην επικοινωνία με τους πολίτες. Επίσης ο δήμος πριν την ψηφοφορία στήνει επιγραφές totem κοντά σε σημεία που αφορούν το εκάστοτε έργο, που εισάγεται για ψηφοφορία, με σκοπό να ενημερωθούν οι πολίτες. Ο δήμος κάνει καμπάνια ενημέρωσης για να κινητοποιήσει τους πολίτες, με αφίσες σε διαφορετικές γλώσσες ανάλογα με τους κατοίκους που διαμένουν στην κάθε περιοχή. Επιπλέον δημιουργεί διαύλους επικοινωνίας σε κάθε περιοχή, με διάφορους φορείς ανά θεματικό αντικείμενο για να ενισχύσει τη συμμετοχή. Στο στάδιο πριν την ψηφοφορία ο δήμος κάνει καμπάνια ενημέρωσης 1) στους δημόσιους χώρους με αφίσες, banner, totems, στα σχολεία, στα λεωφορεία, σε εισόδους κτιρίων, 2) στα ΜΜΕ (εφημερίδες, τηλεόραση, ραδιόφωνο), 3) στα social media (Twitter, Instagram, web), 4) με εκθέσεις, βίντεο και web tutorials.

Ο ΣΠ είναι μία επιτυχημένη διαδικασία με χιλιάδες πολίτες και ομάδες πολιτών να κινητοποιούνται και να συμμετέχουν στα στάδιά του. Η ιδέα που προωθείται είναι ο ΣΠ να πραγματοποιείται όχι σε ετήσια βάση, αλλά κάθε 4 χρόνια όπως και οι τοπικές εκλογές για την ανάδειξη των δημοτικών αρχών. Στις δια ζώσης συναντήσεις συμμετείχαν κυρίως πολίτες 40 έως 50 ετών, ενώ στις online διαδικασίες είχαμε τη συμμετοχή ατόμων νεαρότερης ηλικίας. Η εφαρμογή online και offline διαδικασιών συμμετοχής είναι απαραίτητη. Η υποβολή των προτάσεων και η παρουσίαση των έργων μπορεί να γίνει μέσω της ιστοσελίδας του δήμου, είναι όμως ιδιαίτερα σημαντικό για τους πολίτες μεγαλύτερης ηλικίας, αλλά και για όσους δεν έχουν πρόσβαση στο internet να μπορούν να ενημερωθούν και να συμμετέχουν στην ψηφοφορία σε διάφορα σημεία που έχουν αναπτυχθεί στο δήμο της Βαρκελώνης. Το κατάλληλο επίπεδο για την εφαρμογή του ΣΠ είναι το τοπικό επίπεδο, διότι σε επίπεδο γειτονιάς γνωρίζεις τα προβλήματα και τις ανάγκες καλύτερα. Επίσης είναι πιο εύκολο να κινητοποιήσεις τους πολίτες για να συμμετέχουν στη διαδικασία σε τοπικό επίπεδο.

Ο ΣΠ έχει μεγάλη παιδαγωγική αξία, γιατί οι πολίτες κατανοούν πώς ο προϋπολογισμός του δήμου διαμορφώνεται, ποια είναι τα προβλήματα και οι περιορισμοί, πώς γίνεται η μελέτη του κάθε έργου, η αξιολόγηση και το κόστος μέσα από τη συνεργασία με τις υπηρεσίες του δήμου. Κάποια σημεία που θα μπορούσαν να βελτιωθούν στο μέλλον είναι να διασφαλιστεί η δίκαιη κατανομή του ΣΠ και η υλοποίηση έργων σε όλα τα διαμερίσματα και τις γειτονιές του δήμου, διότι υπάρχουν μικρότερες και μεγαλύτερες πληθυσμιακά γειτονιές που διεκδικούν την υλοποίηση έργων μέσω του ΣΠ. Επιπλέον βασικό κριτήριο για την επιτυχία της διαδικασίας του ΣΠ είναι να μην υπάρχει σύγκρουση μεταξύ της απόφασης των πολιτών και της πολιτικής βούλησης των δημοτικών αρχών.

Ο σκοπός της εφαρμογής του ΣΠ είναι η ενίσχυση της ποιότητας της δημοκρατίας και η συνεργασία μεταξύ των δημοτικών αρχών και των πολιτών. Οι δημοτικές υπηρεσίες πριν την ψηφοφορία ενημερώνουν τους πολίτες σχετικά με τις προτάσεις που υποβάλλουν. Κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας ο δήμος διεξάγει καμπάνια ενημέρωσης για το κάθε έργο, με αποτέλεσμα να ενισχύει την κάθε πρόταση, με ίσους όρους. Μετά την ψηφοφορία προωθεί και δημιουργεί χώρους διαφάνειας και διαλόγου. Ένας από τους παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχία του ΣΠ είναι να καταφέρει ο δήμος να μεταφέρει στους πολίτες τη σημασία και τον σκοπό του ΣΠ, ώστε οι προτάσεις των πολιτών να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του συνόλου. Η συνεργασία επίσης μεταξύ του δήμου και των πολιτών είναι βασικό κριτήριο για την επιτυχία της διαδικασίας.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο Αθηναίων

Σύμφωνα με τους εκπροσώπους των δημοτικών αρχών η εισαγωγή της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού βασίζεται σε μία πολιτική οπτική για διερεύνηση νέων μορφών διακυβέρνησης. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες τόνισαν την ανάγκη να προσδιοριστούν αρχικά τα ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιοχής ή των περιοχών που θα εφαρμοστεί η διαδικασία και στη συνέχεια να ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Σύμφωνα με το σχεδιασμό οι περισσότεροι επισημαίνουν πως τα βασικά στάδια είναι τα εξής:

1. Η ενημέρωση των κατοίκων- πρόσκληση για συμμετοχή
2. Η διοργάνωση συναντήσεων (δια ζώσης, μέσω διαδικτύου)
3. Η υποβολή προτάσεων από τους κατοίκους ή από φορείς και συλλογικότητες
4. Η ψηφοφορία και επιλογή των έργων προς υλοποίηση
5. Η αξιολογηση των προτάσεων
6. Η υλοποίηση των έργων

Το πρόγραμμα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Δήμο Αθηναίων ξεκίνησε πιλοτικά να υλοποιείται, ωστόσο για να καταρτιστεί ο προϋπολογισμός σε ένα δήμο *“....θα πρέπει να γνωρίζουμε τη φύση της δαπάνης, αν αφορά ώριμο έργο, αν μπορεί να προχωρήσει, αν είναι ρεαλιστικό να γίνει μέσα στο επόμενο έτος, για να δεσμεύσουμε στη συνέχεια τα ποσά που απαιτούνται για την υλοποίηση των έργων....”*

Οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό να ζητήσεις τη γνώμη των κατοίκων για τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού, άλλωστε όπως επισημαίνουν *“.....Οι προτάσεις μας πάντα στον προϋπολογισμό έχουν να κάνουν με τις ανάγκες της πόλης, πέρα από τις ανελαστικές δαπάνες (πληρωμές προσωπικού, ασφαλιστικά ταμεία). Κάθε φορά αποφασίζουμε τί θέλουμε να εντάξουμε σε σχέση βέβαια με τους διαθέσιμους πόρους, τις ανάγκες της πόλης. Σε αυτή τη λογική θεωρήσαμε σωστό να ρωτήσουμε τους κατοίκους πιο πριν....”*

Η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Δήμο Αθηναίων βασίστηκε στη διαβούλευση με τους πολίτες και τις διάφορες οργανώσεις της ΚτΠ στα επτά δημοτικά διαμερίσματα του δήμου. Οι συναντήσεις που έγιναν ήταν ανοικτές για όλους τους δημότες, τους συλλόγους, διάφορους φορείς και γίνονταν μετά από πρόσκληση του δήμου. Παράλληλα οι συναντήσεις ήταν δημοσιοποιημένες στην ιστοσελίδα του δήμου Αθηναίων. Η συμμετοχή του κόσμου ήταν πολύ μεγάλη και ο δήμαρχος συμμετείχε σε όλες τις συναντήσεις για να ακούσει τις ανάγκες, τα προβλήματα και τις προτάσεις των πολιτών. Στο δήμο Αθηναίων κατά τη διάρκεια των συναντήσεων γινόταν ενημέρωση για το πλαίσιο, τη λειτουργία της διαδικασίας και το σκοπό που καλείται να επιτελέσει. *“....Ήταν μία πρωτόγνωρη διαδικασία και σε όλους άρεσε η ιδέα, γιατί πέρα από το να κάνουμε αιτήματα στο δήμο, πλέον ήταν*

εκεί οι άνθρωποι του δήμου- ο δήμαρχος για να τους ακούσει. Εμείς δεσμευόμασταν ότι θα μελετήσουμε τα αιτήματα τους, αλλά ο αριθμός των έργων προς υλοποίηση στο τρέχων έτος ή στο επόμενο είναι κάτι το οποίο εξαρτάται και από την προτεραιοποίηση που κάνει στη συνέχεια ο δήμος....”

Η ενημέρωση των κατοίκων σχετικά με την υλοποίηση των προτάσεων, γινόταν λίγο πριν την ψήφιση του προϋπολογισμού, μέσω συναντήσεων ανά περιοχή. Κάποια από τα αιτήματα ήταν ήδη γνωστά, γιατί κάποιοι σύλλογοι που συμμετείχαν, μπορεί να είχαν ήδη κάνει κάποιο αίτημα στο δήμο. Τα αιτήματα των κατοίκων κατηγοριοποιήθηκαν στη συνέχεια ανάλογα με το αντικείμενο της κάθε πρότασης π.χ. όσα αφορούν τις τεχνικές υπηρεσίες. Βασικό στάδιο της διαδικασίας είναι η αξιολογήση των προτάσεων που υποβάλλουν οι πολίτες. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι τα αιτήματα ανάλογα με το αντικείμενο και τη θεματική χωρίζονται σε κατηγορίες και αναλαμβάνουν μετέπειτα την αξιολόγηση τα αρμόδια τμήματα- διευθύνσεις του δήμου.

“.....Τα αιτήματα αυτά τα διοχετεύσαμε αντίστοιχα στους αρμόδιους αντιδημάρχους προκειμένου να μας ενημερώσουν εάν τα έχουν εντάξει στον προγραμματισμό τους για τον επόμενο χρόνο ή αν κάτι έχει γίνει ή αν κάτι δεν το γνώριζαν. Στη συνέχεια τους δίναμε ένα χρονικό περιθώριο 20 ημερών προκειμένου να μας απαντήσουν αν γνώριζαν τα θέματα, αν είναι στον προγραμματισμό τους, αν τα έργα είναι τεχνικά εφικτά και ώριμα να γίνουν, αν χρειάζεται κάποια μελέτη που πρέπει να πραγματοποιηθεί.....”

Για παράδειγμα μπορεί να προτείνουν οι πολίτες η χρήση ενός χώρου να μετατραπεί σε χώρο για κατοικίδια ή σε μία παιδική χαρά κλπ. Ωστόσο ο χώρος αυτός μπορεί να είναι προς απαλλοτρίωση, που σημαίνει ότι πρέπει να γίνει πράξη αναλογισμού, μία πολυετής διαδικασία με συνέπεια το εγχείρημα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού να είναι μία μη ρεαλιστική διαδικασία. Οι προτάσεις των κατοίκων ήταν πολλές, ωστόσο δεν ήταν δυνατόν να υλοποιηθούν όλες. Επιλέχθηκαν ορισμένες από αυτές με βάση το κόστος, το προσωπικό που διαθέτει ο δήμος και τη γνώμη ειδικών για την υλοποίηση των προτάσεων (τεχνικών, πολεοδόμων,

αρχιτεκτόνων κλπ.) Σε κάθε αίτημα- πρόταση ο δήμος ενημέρωσε τους πολίτες για τη δυνατότητα υλοποίησης. Επίσης για τα έργα που δεν μπορούσαν να ενταχθούν στον προγραμματισμό για το τρέχων έτος ενημερώθηκαν οι πολίτες ότι θα ενταχθούν στον προγραμματισμό για το επόμενο έτος. Ο προϋπολογισμός άλλωστε του δήμου είναι δυναμικός και δέχεται τροποποιήσεις κατά τη διάρκεια του έτους.

Σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο δήμος κατά την εφαρμογή της διαδικασίας του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*, οι περισσότεροι υποστήριξαν ότι η γραφειοκρατία είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν. Στο δήμο Αθηναίων π.χ. για τη δημιουργία ενός χώρου πρασίνου, το αίτημα πρέπει να αποσταλεί στη διεύθυνση πρασίνου προκειμένου να απαντήσει εάν το έργο μπορεί να γίνει, πόσο χρόνο θα χρειαστεί και πόσο θα κοστίσει. Ο προϋπολογισμός που θα πρότειναν τα δημοτικά διαμερίσματα για την υλοποίηση ενός έργου ήταν ενδεικτικός, γιατί δεν γινόταν μία ολοκληρωμένη μελέτη για την εκάστοτε πρόταση. Επομένως στη συνέχεια θα έπρεπε να γίνει η μελέτη του έργου, τα αποτελέσματα της οποίας θα έκριναν εάν το έργο είναι τεχνικά εφικτό και εάν εμπίπτει στις αρμοδιότητες του δήμου.

Στο δήμο Αθηναίων στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού οι θεματικές των προτάσεων των πολιτών καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα. Οι θεματικές των προτάσεων είχαν να κάνουν με την καθαριότητα, την αντικατάσταση κάδων και κυρίως με την ανακύκλωση, με την ανάπλαση σε παιδικές χαρές, τον φωτισμό, τα διατηρητέα κτίρια που βέβαια δεν είναι αρμοδιότητα του δήμου, τους χώρους πρασίνου.

Στο πιλοτικό πρόγραμμα του δήμου Αθηναίων, η ιστοσελίδα του ΣΠ δημιουργήθηκε επιπρόσθετα, ώστε κάποιος να μπορεί και ηλεκτρονικά να υποβάλει την πρότασή του στο δήμο. Με την παραπάνω λογική γινόταν η συλλογή και καταγραφή των αιτημάτων από το δήμο και στη συνέχεια ακολουθούσαν τα βήματα της διαδικασίας. “.....Για παράδειγμα εάν αφορούσε τη δημιουργία ενός χώρου πρασίνου στέλναμε το αίτημα στην αντίστοιχη διεύθυνση για να μας

απαντήσει εάν θα γίνει δενδροφύστευση ή κλάδεμα. Το πρόγραμμα του ΣΠ θα μπορούσε να είναι μία μακροχρόνια διαδικασία για το δήμο.....” Η ψηφιακή πλατφόρμα διευκολύνει τη λειτουργία της διαδικασίας, γιατί αυτοματοποιεί το αίτημα ή μπορεί να δώσει τις κατάλληλες κατευθύνσεις, για την υποβολή και την ολοκληρωμένη προσέγγιση μιας πρότασης. Επίσης πιο εύκολα η πληροφορία που λαμβάνεται φιλτράρεται και κατηγοριοποιείται.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων θεωρεί ότι το συγκεκριμένο μοντέλο μπορεί να λειτουργήσει επιτυχώς τόσο σε τοπικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο περιφέρειας. Η επιτυχία όμως της διαδικασίας του ΣΠ, εξαρτάται από τις δυνατότητες που έχει στη διάθεσή του το εκάστοτε διοικητικό επίπεδο. Σύμφωνα με ορισμένους συμμετέχοντες το κατάλληλο επίπεδο εφαρμογής του ΣΠ είναι εκείνο που βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη.

Στο πλαίσιο της δημοκρατίας λειτουργεί ο κανόνας της πλειοψηφίας και μειοψηφίας. Στις συναντήσεις όμως με τους πολίτες τα πράγματα διαφέρουν, γιατί εκεί οι δημοτικές αρχές απευθύνονται στη βάση και αυτό γίνεται με έναν οργανωμένο τρόπο μέσα από τις δημοτικές κοινότητες. *“....Στο πλαίσιο αυτό απομακρύνεσαι λίγο από την πολιτική και έρχεσαι σε επαφή με την πραγματικότητα της πόλης διαμέσου της διαβούλευσης που γίνεται με τους κατοίκους....”*. Το πιο σημαντικό στη διαδικασία της διαβούλευσης είναι όχι τόσο το αποτέλεσμα π.χ. εάν θα υλοποιηθεί ένα έργο, αλλά η ίδια η διαδικασία με την έννοια της επαφής και του ουσιαστικού διαλόγου με τους πολίτες, γεγονός που ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ των δημοτικών αρχών και των πολιτών. Κάθε διαβούλευση έχει τα δύο αυτά ευεργετικά στοιχεία και συνεπώς ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός. *“....Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε ότι είναι κατεξοχήν δημοκρατικό μέτρο και ότι η δημοκρατία στο κοινοβουλευτικό πολίτευμα ξεκινάει μέσα από τη συμμετοχή των ανθρώπων στη φορολόγησή τους. Ξεκινάει το κοινοβουλευτικό σύστημα μέσα από τη συμμετοχή της Βουλής των κοινοτήτων στην Αγγλία στον προϋπολογισμό....”*

Το ιδανικό επίπεδο για τη συμμετοχή των πολιτών είναι το τοπικό επίπεδο. Τα προβλήματα της σύγχρονης δημοκρατίας είναι η αποξένωση των ανθρώπων, η

αποχή κλπ. Ο κόσμος μέσω μιας διαδικασίας συμμετοχικής μπορεί να δει ότι η συμμετοχή του έχει ουσία. Στην Ελλάδα στην τοπική αυτοδιοίκηση είναι πιο έντονη η συμμετοχή των πολιτών, γιατί σπάνε τα κομματικά στεγανά, γιατί λύνουν τα προβλήματα της καθημερινότητάς τους και πολλοί δήμαρχοι έχουν την πρόθεση να συνεννοηθούν με τον κόσμο. Ο έξυπνος δήμαρχος καταλαβαίνει τις αρετές της διαβούλευσης, ότι ακούει τις ανάγκες των πολιτών με τρόπο αυθεντικό και άμεσο και ότι κερδίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών ακόμα και αν δεν εφαρμοστεί αυτό που προτείνουν.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός στο δήμο του Χαλανδρίου

Σύμφωνα με την έρευνα οι περισσότεροι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη μεγάλη σημασία της συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση των πολιτικών σε τοπικό επίπεδο, αλλά και την εφαρμογή συμμετοχικών διαδικασιών όπως η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Ο βασικός σκοπός εφαρμογής του συγκεκριμένου μοντέλου είναι η ανατροφοδότηση από τη βάση, για τον προσδιορισμό των αναγκών, την επιλογή των έργων και τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού. Η συμμετοχή σε τέτοιες διαδικασίες αφήνει μία σημαντική παρακαταθήκη με μεγάλη παιδευτική σημασία για τους πολίτες.

“....Το διοικητικό αφήγημα στη χώρα έχει καταρρεύσει, οπότε είναι σημαντικό να ψάχνεις να βρεις νέες διαδικασίες, νέους τρόπους διακυβέρνησης. Υπάρχει η οπτική από τα κάτω και από τα πάνω γιατί λοιπόν να μην διερευνήσουμε νέες λύσεις....”

Τα στάδια της διαδικασίας στο δήμο Χαλανδρίου αφορούν αλληπάλληλες συγκεντρώσεις σε διάφορα σημεία της ίδιας γειτονιάς, σε επίπεδο τοπικής συνέλευσης με συλλογικότητες που υπήρχαν σε αυτή την περιοχή, αλλά και με τους κατοίκους. Ο δήμος Χαλανδρίου είχε αποφασίσει να διαθέσει ένα ποσό που αντιστοιχεί περίπου στις 200.000€ με 250.000€ από τον προϋπολογισμό του δήμου. Το ποσό αυτό θα διατεθεί με σκοπό να αποφασίσει η κοινότητα σε ποια έργα θα διατεθεί. Τα χρήματα αυτά προέρχονται από τον Προϋπολογισμό του δήμου και όχι από κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα.

Η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική και σύμφωνα με τους συμμετέχοντες υπήρξε έντονο

ενδιαφέρον και μεγάλο ποσοστό συμμετοχής. Ωστόσο οι περισσότεροι ανέφεραν ότι η συμμετοχή περιορίζεται συνήθως σε άτομα ηλικίας άνω των 40 ετών (αν εξαιρέσουμε τη συμμετοχή π.χ. των μαθητών ενός σχολείου).

“.....Η ηλικία των ατόμων ήταν κυρίως 40 ετών και άνω, ενώ η κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού για την περιοχή είναι σχετικά ομοιογενής (εργαζόμενοι διανοήσης, αυτό που θα λέγαμε μεσαία τάξη). Αν εξαιρέσουμε τα σχολεία με τη συμμετοχή των παιδιών, έλειπαν οι νεότερες ηλικίες. Περισσότερο ήταν άνθρωποι που ζουν χρόνια στις περιοχές και οι προτάσεις τους είναι για θέματα της καθημερινότητας π.χ. το πεζοδρόμιο μπροστά από το σπίτι τους, το παρκάρισμα, η πρόσβαση στο μετρό κλπ. Υπήρχαν ωστόσο και προτάσεις για το σύνολο της περιοχής.....”

Στο δήμο Χαλανδρίου οι προτάσεις αφορούν τη διαμόρφωση πάρκων, τη δημιουργία αθλητικών χώρων, την αντικατάσταση κάδων, τις αναπλάσεις, τις ανακαινίσεις σχολείων, τις διαδρομές πεζοπορίας, την ανάδειξη του φυσικού κάλλους της Ρεματιάς. Ένα θέμα το οποίο απασχολούσε ιδιαίτερα τους πολίτες ήταν το κυκλοφοριακό πρόβλημα. Στο δήμο σε δύο σημεία από τα τέσσερα που γίνονται αναπλάσεις στο Αδριάνειο Υδραγωγείο, τα σχεδιάσανε τα παιδιά του σχολείου (6ο γυμνάσιο Χαλανδρίου) μαζί με τους αρχιτέκτονες που είχαμε στο πρόγραμμα. Επίσης η ανάπλαση ενός δρόμου έγινε μετά από διαδικασία με τους κατοίκους. Η αξιολόγηση γινόταν στις συναντήσεις μαζί με τους κατοίκους, με το δήμο να παραθέτει τα οικονομικά στοιχεία.

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες η ενημέρωση των πολιτών σε σχέση με την εφαρμογή μίας συμμετοχικής διαδικασίας όπως ο *Συμετοχικός Προϋπολογισμός* συνήθως ξεκινάει εκεί που υπάρχει συσσώρευση δυνάμεων με την έννοια των φυσικών προσώπων που θα στηρίξουν τη διαδικασία, θα διασπείρουν την πληροφορία και θα συνεργαστούν στο πλαίσιο της διαδικασίας. Με το νέο εγχείρημα θα δημιουργηθεί μία πλατφόρμα για τη διοίκηση του εγχειρήματος με στόχο να πάρει και νομική μορφή.

“.....Οπως λέει ο Gramsci όταν το παλιό δεν πεθαίνει και το νέο δεν γεννιέται είναι η εποχή των τεράτων. Σε μια τέτοια εποχή πρέπει να πειραματιστούμε με νέους τρόπους, άλλωστε κανένας δεν έχει συμβόλαιο με την επιτυχία.....”

Ορισμένοι συμμετέχοντες υποστήριξαν πως για να επιτύχεις το κατάλληλο επίπεδο εφαρμογής της διαδικασίας, αρχικά πρέπει να κάνεις μία χαρτογράφηση σε ποια γιετονιά θα ήταν προτιμότερο να εφαρμοστεί σε πρωταρχικό στάδιο. Σε αυτό το δημοκρατικό πείραμα με τα ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά μπορείς να καταλήξεις σε συμπεράσματα και προτάσεις για την περαιτέρω βελτίωση και την ευρύτερη εφαρμογή της διαδικασίας.

Στο δήμο Χαλανδρίου αρχικά δεν δημιουργήθηκε κάποια ψηφιακή πλατφόρμα συμμετοχής, αλλά οι συναντήσεις γίνονταν δια ζώσης. Ο λόγος είναι ότι ήταν εφικτό να πραγματοποιηθούν συναντήσεις δια ζώσης στην περιοχή. Η συμμετοχή ήταν μεγάλη και δεν γινόταν δια αντιπροσώπων. Συμμετείχε ο κόσμος και υπήρχε μεγάλο ενδιαφέρον και θετική διάθεση. Η ηλεκτρονική πλατφόρμα είναι ένα μέσο που συμβάλλει στην ενίσχυση της συμμετοχής, δεν είναι όμως εύκολο να βασιστεί στο 100% η διαδικασία, αλλά χρειάζεται και η προσωπική επαφή. Η πανδημία έπαιξε ρόλο και η αδυναμία για δια ζώσης συναντήσεις μας οδήγησε στις ηλεκτρονικές συναντήσεις.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η διαδικασία του ΣΠ είναι η γραφειοκρατία. Μετά την υποβολή των προτάσεων έπρεπε να γίνει η μελέτη, έπρεπε να πάρει τις συγκεκριμένες αδειοδοτήσεις, να γίνει η δημοπρασία και να βρεθεί η ανάδοχος εταιρεία. Οι προτάσεις αυτές των έργων είχαν κατατεθεί και ψηφίζονταν από τους πολίτες. Έτσι λοιπόν το αποτέλεσμα μίας συμμετοχικής διαδικασίας που ολοκληρώνεται μέσα σε ένα χρόνο (ετήσια βάση) και αποφασίζει ότι θα προχωρήσει στην υλοποίηση ενός έργου π.χ. το 2016 ενώ το έργο υλοποιείται το 2022 τότε υπάρχει πολύ σοβαρό πρόβλημα, γιατί και ο χρόνος είναι μία πολύ σημαντική παράμετρος για την αξιοπιστία του δήμου και γενικά της διαδικασίας. Οι πολίτες θέλουν πιο άμεσα αποτελέσματα για τα έργα που επέλεξαν. Η υλοποίηση ενός έργου μετά από τέσσερα ή πέντε χρόνια π.χ. όταν ένας 15χρονος θα έχει γίνει 20 χρονών, δημιουργεί ένα σοβαρό πρόβλημα αποτελεσματικότητας. Η γραφειοκρατία υπάρχει σε όλες τις προμήθειες, σε όλα τα έργα και δεν διευκολύνει μία τέτοια διαδικασία. Η γραφειοκρατία που υπάρχει είχε σαν αποτέλεσμα προτάσεις που

έγιναν και επιλέχθηκαν την περίοδο 2015- 2016, άρχισαν να υλοποιούνται τρία χρόνια αργότερα, ενώ αρκετά βρίσκονται ακόμα σε διαδικασία υλοποίησης.

Υπάρχουν δύο ζητήματα όσον αφορά το συμμετοχικό προϋπολογισμό, η οικονομική κρίση που υπάρχει λόγω του πολέμου και της ανόδου των τιμών των τροφίμων έχει δημιουργήσει μεγάλο πρόβλημα στους δήμους, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να διαθέσεις οικονομικούς πόρους στη διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.

Ο δήμος Χαλανδρίου πειραματίζεται και με άλλες διαδικασίες, όπως είναι οι συμμετοχικές αναπλάσεις, και θέτει σε εφαρμογή ένα πολύ φιλόδοξο σχέδιο αυτό της Κοινοτικής Διαχείρισης Πόρου Νερού στην ίδια περιοχή, ένα πρόγραμμα με το Αδριάνειο Υδραγωγείο το οποίο θα δίνει περίπου 15.000 κυβικά νερού το χρόνο. Η διαχείριση ενός δημόσιου αγαθού, με διανομή του στους κατοίκους, θα δημιουργήσει μία αλληλέγγυα κοινότητα νερού. Η πρόταση αυτή έχει προκαλέσει το έντονο ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ήταν η τέταρτη καλύτερη πρόταση για χρηματοδότηση στην Ευρώπη το 2020, σύμφωνα με τη δράση Innovative Actions.

Κεφάλαιο 9ο

9.1 Συμπεράσματα- Προτάσεις Πολιτικής

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, την ανάδειξη των προβληματισμών και την εξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής.

Η έρευνα για το *Συμμετοχικό Προϋπολογισμό* στους δήμους σε Αθήνα, Παρίσι, Βαρκελώνη και η απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα περιλαμβάνει σύμφωνα με τη μεθοδολογία τα εξής στάδια: 1) την εκτενή βιβλιογραφική επισκόπηση με την αναζήτηση των διαθέσιμων εγγράφων και μελετών για τις διαδικασίες του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού σε Αθήνα, Παρίσι και Βαρκελώνη, 2) τη λεπτομερή καταγραφή και αποτύπωση της διαδικασίας μέσω των επίσημων ιστοσελίδων, 3) τη χρήση του πλαισίου ανάλυσης των Džinić et al. (2016) για τη σύγκριση των διαδικασιών του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού*, 4) τη διεξαγωγή ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, για να εντοπιστούν τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα και τα κρίσιμα ζητήματα που οδηγούν στη βελτίωση της διαδικασίας και στην εξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα στη μελέτη του ΣΠ, πραγματοποιήθηκε η ενδελεχής μελέτη της εκάστοτε διαδικασίας μέσω της επίσημης ιστοσελίδας του δήμου, αναλύοντας τα στάδια της διαδικασίας, τους κανόνες συμμετοχής, το εύχρηστο περιβάλλον της πλατφόρμας, τη διαδικασία της ψηφοφορίας, τα διαθέσιμα έντυπα και τις μελέτες του κάθε δήμου για τη διαδικασία του ΣΠ. Επιπλέον πραγματοποιήθηκε η συλλογή δεδομένων, όπου ήταν εφικτό, από την επίσημη ιστοσελίδα του κάθε δήμου, σε σχέση με τα ποσά που διατέθηκαν για την υλοποίηση της διαδικασίας συνολικά, σε ετήσια βάση, αλλά και σε κάθε περιοχή ξεχωριστά. Επίσης αναζητήθηκαν στοιχεία σε σχέση με την κατανομή του προϋπολογισμού ανά θεματική ενότητα, ανά έργο και δεδομένα σε σχέση με τον χρόνο υλοποίησης του κάθε έργου. Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων οδηγεί στην καλύτερη κατανόηση της εφαρμογής του *Συμμετοχικού*

Προϋπολογισμού.

Σύμφωνα με τη μελέτη των διαφορετικών διαδικασιών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού εντοπίζονται ομοιότητες και διαφορές, οι οποίες ενισχύουν τη θεωρία για την εφαρμογή και υιοθέτηση διαφορετικών διαδικασιών τόσο μεταξύ διαφορετικών χωρών, όσο και στην ίδια χώρα. Η σύγκριση μεταξύ των διαδικασιών δεν μπορεί να οδηγήσει σε μία βέλτιστη διαδικασία Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Η μελέτη για το ΣΠ στους δήμους σε Αθήνα, Παρίσι και Βαρκελώνη δείχνει ότι δεν συνιστά ένα συγκεκριμένο μοντέλο, αλλά ο κάθε δήμος έχει προσαρμόσει τη διαδικασία βάσει των αναγκών και των στόχων που επιδιώκει.

Τα στάδια του ΣΠ στο πλαίσιο του ετήσιου προϋπολογισμού είναι τα εξής:

- Η υποβολή των προτάσεων
- Η μελέτη και η αξιολόγηση των προτάσεων
- Η ψηφοφορία επί των προτάσεων
- Η υλοποίηση των έργων
- Ο έλεγχος και η ανατροφοδότηση

Ο δήμος στο Παρίσι εφαρμόζει μία ολιστική προσέγγιση του ΣΠ και εστιάζει στη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων χωρίς αποκλεισμούς, με την ανάπτυξη online και offline διαδικασιών συμμετοχής. Βασικό συστατικό της διαδικασίας αποτελεί η προσπάθεια αναδιανομής των πόρων σύμφωνα με τον κανόνα κατανομής του διαθέσιμου προϋπολογισμού “τουλάχιστον 30 εκατ. ευρώ στις πιο υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης”. Ο σχεδιασμός επίσης της ψηφιακής πλατφόρμας και η ανοικτή πρόσβαση σε δεδομένα για τη διεξαγωγή της διαδικασίας ενισχύει τη διαφάνεια και τον έλεγχο.

Σύμφωνα με το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016), η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού αποτελεί μία νέα διαδικασία του δήμου, η οποία από το 2015, με την εισαγωγή της ψηφιακής πλατφόρμας έχει τη σημερινή μορφή. Η διαδικασία χαρακτηρίζεται ως top down, επειδή αποτελεί πρωτοβουλία του

δήμου. Ωστόσο με βάση τα χαρακτηριστικά της πλατφόρμας και το συν σχεδιασμό των διαδικασιών με τους πολίτες ανήκει στην κατηγορία των bottom up διαδικασιών. Οι πολίτες στον Ψηφιακό ΣΠ στο Παρίσι συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις, σε forum διαλόγου μέσω της ιστοσελίδας του δήμου ή μέσω της σελίδας στο Facebook. Οι πολίτες συμμετέχουν στην προτεραιοποίηση των αναγκών της περιοχής τους, αλλά και σε ολόκληρη την πόλη, με την υποβολή προτάσεων-ιδεών. Στη συνέχεια οι προτάσεις αυτές τίθενται σε ψηφοφορία ώστε οι πολίτες να αποφασίσουν ποιες από τις προτάσεις θα υλοποιηθούν. Στη διαδικασία συμμετέχουν όλοι οι πολίτες ανεξαιρέτως ηλικίας και εθνικότητας. Επομένως η θέση της Κοινωνίας των Πολιτών είναι ισχυρή.

Οι θεματικές των προγραμμάτων ΣΠ στο δήμο του Παρισιού αφορούν κυρίως ζητήματα που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής, τη μετακίνηση, το περιβάλλον, τον αθλητισμό, την αλληλεγγύη, την καθαριότητα, την ασφάλεια, τις νέες τεχνολογίες, την οικονομία, την κοινωνική πολιτική (κοινωνική κατοικία). Το Παρίσι έχει τις εξής διαδικασίες ΣΠ 1) 1 ΣΠ ανά περιοχή για τοπικά έργα, 2) 1 ΣΠ σε ολόκληρη την πόλη, 3) 1 ΣΠ σε σχολεία, 4) 1 ΣΠ για social housing (κοινωνική κατοικία).

Ο δήμος στη Βαρκελώνη αντίστοιχα εφαρμόζει μία ολιστική προσέγγιση του ΣΠ με online και offline διαδικασίες συμμετοχής. Το μοντέλο που εφαρμόζεται εστιάζει στην προώθηση της άμεσης δημοκρατίας, στην ανάπτυξη ενός συστήματος αξιολόγησης της λειτουργίας των φορέων, των διαδικασιών και των μηχανισμών συμμετοχής, στη θεσμοθέτηση κανόνων που διασφαλίζουν το σεβασμό των δικαιωμάτων συμμετοχής και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου. Επιπλέον αναλαμβάνει την πρωτοβουλία για την εφαρμογή αυστηρών κανόνων στην ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων.

Η ανοιχτότητα των δεδομένων ορίζεται ως ένα κοινό αγαθό (data- commons) με τα δεδομένα, τα δικαιώματα ψηφιακής πρόσβασης και το ελεύθερο λογισμικό να αποτελούν τους βασικούς πυλώνες μιας πολιτικής διαδικασίας τεχνολογικής κυριαρχίας (<https://juegosdelcomun.arsgames.net/#intro>). Στην πόλη της Βαρκελώνης η πλατφόρμα DECIDIM.Barcelona λειτούργησε το 2015, με 24.000

πιστοποιημένους χρήστες, οι οποίοι συμμετέχουν άμεσα με τις προτάσεις τους για την ανάπτυξη της περιοχής τους σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο στο δήμο της Βαρκελώνης, το ποσοστό συμμετοχής αντιστοιχεί μόνο στο 2,4% συνολικά του πληθυσμού.

Σύμφωνα με το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016), η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού αποτελεί μία νέα διαδικασία του δήμου της Βαρκελώνης. Η διαδικασία χαρακτηρίζεται ως bottom up, διότι είναι αποτέλεσμα του συν σχεδιασμού με τους πολίτες. Οι πολίτες στον Ψηφιακό ΣΠ στη Βαρκελώνη συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις, σε forum διαλόγου διαμέσου της πλατφόρμας DECIDIM. Το ποσό του προϋπολογισμού που διατίθεται για τη διαδικασία παραμένει σταθερό στο 5% του προϋπολογισμού του δήμου, το οποίο αντιστοιχεί σε 75.000.000€ σε ετήσια βάση. Το 50% διανέμεται εξίσου στις 10 περιοχές της πόλης και το υπόλοιπο σύμφωνα με δημογραφικά, κοινωνικοοικονομικά και εδαφικά κριτήρια. Πιο συγκεκριμένα το 15% ανάλογα με τον αριθμό των κατοίκων σε κάθε περιοχή, το 10% βάσει του κατά κεφαλήν οικογενειακού εισοδήματος, το 10% σύμφωνα με την πυκνότητα πληθυσμού, το 10% σύμφωνα με το προσδόκιμο ζωής, το 5% ανάλογα με την επιφάνεια της κάθε περιοχής.

Σύμφωνα με τα δεδομένα για το ΣΠ στη Βαρκελώνη, η διαδικασία δεν υλοποιήθηκε το 2020 λόγω της πανδημίας του Covid-19. Το επόμενο έτος το 2021 παρατηρείται ότι η διαδικασία του ΣΠ αφορά μεγαλύτερη περίοδο 2021- 2023, ενώ το ποσό του προϋπολογισμού παραμένει το ίδιο για τον αριθμό των έργων προς υλοποίηση. Το μοντέλο που σύμφωνα με τη θεωρία των Sintomer et al. (2008), εφαρμόζεται στο δήμο της Βαρκελώνης είναι το μοντέλο του Porto Alegre, το οποίο περιλαμβάνει συζητήσεις στη γειτονιά ή θεματικές συναντήσεις με τους πολίτες, συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων (ισχυρή Κοινωνία των Πολιτών).

Με βάση την ιστοσελίδα του δήμου της Βαρκελώνης έχουν δημιουργηθεί 706 χώροι συμμετοχής. Το 53,1% πρόκειται για face to face ή διαδικτυακές συναντήσεις, ενώ το 46,9% πρόκειται για κινητά και σταθερά σημεία υποστήριξης

της διαδικασίας του ΣΠ. Σε σύνολο 375 συναντήσεων, οι 156 αφορούν τη φάση της συζήτησης, οι 209 τη φάση της υλοποίησης των έργων, οι 10 τις συναντήσεις για την έναρξη λειτουργίας των έργων. Σε σύνολο 73.490 συμμετοχών, οι 20.772 αφορούν συμμετοχή πρόσωπο με πρόσωπο, ενώ οι 52.718 συμμετοχή μέσω του Decidim.Barcelona. Οι θεματικές των προγραμμάτων ΣΠ του δήμου της Βαρκελώνης αφορούν κυρίως ζητήματα που σχετίζονται με την ανακαίνιση, την ανάπλαση, τη βελτίωση, την εγκατάσταση τεχνολογικού εξοπλισμού για έργα όπως κέντρα κοινοτήτων, σχολεία και αθλητικές εγκαταστάσεις. Στις θεματικές ανήκουν οι μικρές εγκαταστάσεις, η ανάπλαση και η βελτίωση του αστικού χώρου, οι υποδομές και ο αστικός εξοπλισμός, οι τεχνολογικές υποδομές και εφαρμογές.

Ο δήμος της Αθήνας εφάρμοσε την περίοδο 2018-19 ένα δημοκρατικό πείραμα συμμετοχής με τη διοργάνωση ανοικτών συναντήσεων με τους πολίτες, αλλά και με τη δημιουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό με σκοπό τη συμμετοχή των πολιτών στην προτεραιοποίηση των αναγκών της περιοχής τους και στη διαμόρφωση του προϋπολογισμού του δήμου. Οι συναντήσεις έγιναν σε κάθε γειτονιά στο δήμο της Αθήνας με την παρουσία του δημάρχου. Τα συμβούλια της γειτονιάς ενδυναμώνουν τις σχέσεις της κοινότητας, ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και την ποιότητα ζωής. Οι θεματικές των προτάσεων αφορούν ζητήματα σχετικά με την καθαριότητα, την αντικατάσταση κάδων και κυρίως με την ανακύκλωση, με την ανάπλαση σε παιδικές χαρές, τον φωτισμό, τα διατηρητέα κτίρια που βέβαια δεν είναι αρμοδιότητα του δήμου, τους χώρους πρασίνου. Σύμφωνα με το πλαίσιο ανάλυσης των Džinić et al. (2016), η διαδικασία του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού αποτελεί μία νέα διαδικασία. Η διαδικασία χαρακτηρίζεται ως top down, επειδή αποτελεί πρωτοβουλία του δήμου. Οι κάτοικοι προτείνουν και διαβουλεύονται με το δήμο, ωστόσο δεν συμμετέχουν άμεσα στη λήψη των αποφάσεων (ανίσχυρη ΚτΠ). Αντίστοιχα προγράμματα στην Ελλάδα έχουν εφαρμοστεί και σε άλλους δήμους τις τελευταίες δεκαετίες π.χ. δήμος Χαλανδρίου, δήμος Κηφισιάς, Δήμος Αγίας Παρασκευής, δήμος Ιωαννιτών κλπ.

Τα αποτελέσματα της διερεύνησης του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στους παραπάνω δήμους αναδεικνύουν τη σημασία της ενίσχυσης της συμμετοχής των

πολιτών στον καθορισμό των προτεραιοτήτων στην περιοχή τους. Σύμφωνα με τη μελέτη οι πολίτες που συμμετείχαν σε αυτά τα προγράμματα ανήκουν σε συγκεκριμένη ηλικιακή κατηγορία συνήθως άνω των 40 ετών με ηχηρή την απουσία των νεότερων ηλικιών. Εξαίρεση αποτελούν η συμμετοχή των μαθητών με την εφαρμογή προγραμμάτων Συμμετοχικού Προϋπολογισμού και στα σχολεία. Η συμμετοχή των πολιτών όπως παρατηρείται περιορίζεται στη διαβούλευση με τις τοπικές αρχές και όχι στη συμμετοχή τους στη διαδικασία λήψης των πολιτικών αποφάσεων. Το ψηφιακό χάσμα (digital gap) ή ο ψηφιακός αναλφαβητισμός (digital illiteracy) ειδικά για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ή για οικονομικά ασθενέστερες ή γεωγραφικά αποκλεισμένες ομάδες αποτελεί ζητήμα ουσιαστικής σημασίας για το σχεδιασμό και την ουσιαστική εφαρμογή των εν λόγω καινοτόμων λύσεων ενίσχυσης της συμμετοχής. Η συμμετοχή συγκεκριμένων ομάδων και όχι ενός αντιπροσωπευτικού μέρους της κοινωνίας στις διαδικασίες του ΣΠ έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των ανισοτήτων και την ενίσχυση της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των αιρετών αρχών και των πολιτών.

Ο ΣΠ είναι μία διαδικασία, η οποία έχει εξαπλωθεί σε χιλιάδες πόλεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Η διαδικασία αυτή χαρακτηρίζεται ως συμμετοχική διαδικασία, διότι περιλαμβάνει τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων σε επίπεδο γειτονιάς, δήμου, περιφέρειας ή ακόμα και σε εθνικό επίπεδο. Ο ΣΠ σύμφωνα με τη βιβλιογραφία συμβάλλει στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών, ως μία διαδικασία με μεγάλη παιδευτική σημασία για τους πολίτες. Οι πολίτες με τη συμμετοχή τους κατανοούν καλύτερα τις διαδικασίες άσκησης των δημόσιων πολιτικών (κατανομή πόρων, στάδια δημόσιων πολιτικών, διαφάνεια, έλεγχος, σκοπός, κοινωνική ευημερία, βιώσιμη ανάπτυξη). Ωστόσο η αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου μοντέλου, σύμφωνα και με τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης βασίζεται σε κριτήρια όπως:

- Η μακροχρόνια εφαρμογή της διαδικασίας
- Η συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων χωρίς αποκλεισμούς
- Η επάρκεια των πόρων για τη λειτουργία της διαδικασίας και την υλοποίηση των προτάσεων που επιλέγουν οι πολίτες

- Η πολιτική βούληση για τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων
- Η δέσμευση των διοικητικών αρχών να εφαρμόσουν τις προτάσεις που θα ψηφίσουν οι πολίτες
- Η δημιουργία online και offline διαδικασιών για τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων χωρίς αποκλεισμούς
- Η ενημέρωση για τον σκοπό της διαδικασίας και η ανάδειξη της σημασίας για την κοινωνία και για μια Βιώσιμη ανάπτυξη
- Η διασφάλιση των δικαιωμάτων συμμετοχής και η δημιουργία του κατάλληλου θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου
- Η εφαρμογή κριτηρίων αναδιανομής στις περισσότερο υποβαθμισμένες περιοχές
- Η συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό των διαδικασιών, με σκοπό τη βελτίωση του μοντέλου και την καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες των πολιτών
- Η πρόσβαση στη σωστή ενημέρωση και πληροφόρηση
- Η ανατροφοδότηση σε κάθε στάδιο της διαδικασίας (διαφάνεια, έλεγχος, ενίσχυση της εμπιστοσύνης πολιτών και κυβερνητικών αρχών)
- Η συμμετοχή των πολιτών στην αξιολόγηση της διαδικασίας, με τη δημιουργία του επιπλέον σταδίου της αξιολόγησης της διαδικασίας του ΣΠ

Η ποιοτική ανάλυση καταδεικνύει πως το κατάλληλο επίπεδο για την οργάνωση και λειτουργία τέτοιων διαδικασιών είναι το διοικητικό επίπεδο που βρίσκεται πιο κοντά στους πολίτες (αρχή της εγγύτητας). Ωστόσο ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μελλοντική έρευνα σχετικά με το μοντέλο του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* παρουσιάζει η διερεύνηση της εφαρμογής της διαδικασίας σε εθνικό επίπεδο. Η διαδικασία του *Συμμετοχικού Προϋπολογισμού* μπορεί να αποτελέσει για την Ελλάδα ένα εργαλείο ενίσχυσης της συμμετοχής των πολιτών. Σε μία περίοδο έντονων κοινωνικοοικονομικών αλλαγών και αύξησης των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και σε εθνικό, περιφερειακό και

τοπικό, η συμμετοχή των πολιτών στην άσκηση των δημόσιων πολιτικών αποτελεί βασικό παράγοντα για την οργάνωση και τη λειτουργία των σύγχρονων δημοκρατικών συστημάτων. Στην Ελλάδα η κρίση του πολιτικού συστήματος και η ανάγκη διερεύνησης και εφαρμογής νέων μορφών διακυβέρνησης αναδεικνύεται τόσο από την ποιοτική ανάλυση, όσο και από τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής, σύμφωνα με την έρευνα για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC) της ELSTAT (2022), ενώ επιβεβαιώνεται και από τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στις πρόσφατες εκλογικές διαδικασίες.

Τα μέλη των δημοτικών συμβουλίων διαπιστώθηκε ότι γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, ωστόσο οι δήμοι έρχονται αντιμέτωποι με ζητήματα όπως είναι η έλλειψη επαρκών οικονομικών πόρων, η γραφειοκρατία, η αδιαφορία των πολιτών.

Η υιοθέτηση της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στην Ελλάδα μπορεί να βασιστεί στα εξής χαρακτηριστικά:

1. Μακροχρόνια διαδικασία
2. Κατάλληλο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο
3. Επάρκεια των πόρων για τη χρηματοδότηση του ΣΠ
4. Αντιμέτωπιση της γραφειοκρατίας (καλύτερος συντονισμός μεταξύ των αρμόδιων διευθύνσεων για την υλοποίηση των έργων)
5. Συμμετοχή στα σχολεία (παιδευτική σημασία για τα οφέλη της συμμετοχής)
6. Συμμετοχή σε επίπεδο γειτονιάς (ενίσχυση του αισθήματος της κοινότητας)
7. Συμμετοχή σε ολόκληρη την πόλη
8. Online και Offline διαδικασίες (δυνατότητα συμμετοχής χωρίς αποκλεισμούς)
9. Ανατροφοδότηση σε όλα τα στάδια συμμετοχής και ιδιαίτερα στο κόστος και στο χρόνο υλοποίησης
10. Συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων
11. Συμμετοχή των πολιτών στην αξιολόγηση της διαδικασίας
12. Πρόσβαση σε ανοικτά δεδομένα
13. Σεμινάρια για την υποβολή των προτάσεων ή βοήθεια από την τεχνική υπηρεσία

14. Καμπάνια ενημέρωσης
15. Εγχειρίδιο χρήσης
16. Ευχρηστο περιβάλλον της ψηφιακής πλατφόρμας

Η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων έχει ανοίξει νέες ευκαιρίες για συμμετοχή των πολιτών σε τοπικό επίπεδο. Η ενσωμάτωση αυτών των τεχνολογιών αποτελεί πρόκληση για τους τοπικούς φορείς, γιατί τους τοποθετεί σε ένα νέο πλαίσιο σε σχέση με τους πολίτες, προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικές, αποδοτικές και διαφανείς οι τοπικές δημόσιες διοικήσεις. Δεύτερον, θα βοηθήσουν στην ενθάρρυνση συμμετοχικών πρακτικών και θεσμών που επιτρέπουν στους πολίτες να συμμετέχουν, μέσω αυτών των τεχνολογιών, στον καθορισμό των δημόσιων πολιτικών μέσω της χρήσης ψηφιακών εργαλείων που δημιουργούν νέους χώρους για ακρόαση και γνώμη, συζήτηση, πρόταση, συμπαραγωγή και λήψη αποφάσεων (Conde et al., 2022).

Η αποτελεσματικότητα του ΣΠ και η ενίσχυση της έννοιας *Citizens Engagement* προϋποθέτει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση με online και offline διαδικασίες συμμετοχής. Η διεξαγωγή τοπικών συνελεύσεων αναπτύσσει το διάλογο μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και ενισχύει το αίσθημα της κοινότητας με σκοπό την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων συλλογικά. Η εισαγωγή τεχνολογικών εφαρμογών στην εφαρμογή του ΣΠ (ψηφιακή πλατφόρμα, social media) δίνει τη δυνατότητα διεύρυνσης των συμμετεχόντων, του διαλόγου και της συν- απόφασης.

Σύμφωνα με τον Ρος “Μπορούμε να αλλάξουμε την πορεία των πραγμάτων την επόμενη δεκαετία, αν πραγματοποιήσουμε μια σειρά αλληλένδετων μεταρρυθμίσεων – μεταρρυθμίσεων που θα οικοδομήσουν ένα καλύτερο συμβόλαιο για το σύνολο του πλανήτη” (Ανδριωτάκης, 2023).

Οι πολίτες αποτελούν τους βασικούς παίκτες στη διαμόρφωση των προτεραιοτήτων στην περιοχή τους, διότι γνωρίζουν καλύτερα τις ανάγκες, τα προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Η δημιουργία της έξυπνης διακυβέρνησης βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων και αποτελεί τα τελευταία

χρόνια βασική συνιστώσα της Έξυπνης πόλης. Οι Έξυπνες Πόλεις εξελίσσονται σε πολύπλοκα και διάχυτα αστικά περιβάλλοντα τα οποία καλούνται να εκπληρώσουν τους στόχους της Βιώσιμης ανάπτυξης. Η λήψη των αποφάσεων παραμένει από τα πάνω (topdown) και οι δημόσιες πολιτικές δεν ταυτίζονται με τις προεκλογικές συνήθως ατζέντες (Szczepańska et al., 2021), γεγονός που οδηγεί σε έλλειψη εμπιστοσύνης, μειωμένη συμμετοχή και επομένως χαμηλή νομιμοποίηση και κρίση του πολιτικού συστήματος. Η εφαρμογή της συμμετοχικής διαδικασίας του ΣΠ μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης και της νομιμοποίησης των πολιτικών αποφάσεων.

Κεφάλαιο 10ο

Βιβλιογραφία

- Anastasiu, I. (2015, June). Civic engagement and participatory CityMaking: A flyThrough towards systemic Change. In Digital Cities 9–Hackable Cities: From Subversive City Making to Systemic Change, 7th International Conference on Communities and Technologies 2015.
- Anastasiu, I. (2019). Unpacking the smart city through the lens of the right to the city: A taxonomy as a way forward in participatory city-making. In *The hackable city* (pp. 239-260). Springer, Singapore.
- Ανδρικοπούλου, Ε. (2004). Γιώργος Πετράκος και Γιάννης Ψυχάρης, 2004. Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα. Κριτική, Αθήνα. *Αειχώρος: Κείμενα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Ανάπτυξης*, (4), 188-193.
- Anttiroiko, A. V. (2016). City-as-a-platform: The rise of participatory innovation platforms in Finnish cities. *Sustainability*, 8(9), 922.
- Aragonès, E., & Sánchez-Pagés, S. (2009). A theory of participatory democracy based on the real case of Porto Alegre. *European Economic Review*, 53(1), 56-72.
- Αργυρίου, Γ. Ν. (2016). Η έννοια της διακυβέρνησης και οι εφαρμογές της στην τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα.
- Basaj M. Instrumenty partycypacji społecznej w teorii i praktyce zintegrowanego zarządzania miastem, *Acta Universitatis Nicolai Copernici Zarządzanie X, Zeszyt 413*, s. 279-288, Toruń 2013
- Baiocchi, G., Heller, P., & Silva, M. K. (2008). Making space for civil society: institutional reforms and local democracy in Brazil. *Social Forces*, 86(3), 911-936.
- Baiocchi, G., & Ganuza, E. (2014). Participatory budgeting as if emancipation mattered. *Politics & Society*, 42(1), 29-50.
- Barber, B. R. (2014). Participatory democracy. *The Encyclopedia of political thought*, 2650-2654.
- Bednarska-Olejniczak, D. O. R. O. T. A., & Olejniczak, J. A. R. O. S. L. A. W. (2018). Participatory budget in Poland in 2013–2018—six years of experiences and directions of change. *Wroclaw University of Economics, Hope for Democracy*, 30, 337-354.

- Beebeejaun, Y. (2017). Gender, urban space, and the right to everyday life. *Journal of Urban Affairs*, 39(3), 323-334.
- Beebeejaun, Y. (Ed.). (2016). *The participatory city*. Berlin Jovis.
- Benítez-Martínez, F. L., Hurtado-Torres, M. V., & Romero-Frías, E. (2021). A neural blockchain for a tokenizable e-Participation model. *Neurocomputing*, 423, 70.
- Benouaret, K., Valliyur-Ramalingam, R., & Charoy, F. (2013). CrowdSC: Building smart cities with large-scale citizen participation. *IEEE Internet Computing*, 17(6), 57-63.
- Birskyte, L. (2013). Involving citizens in public decision making: the case of participatory budgeting in Lithuania. *Financial theory and practice*, 37(4), 383-402.
- Blair, H. (2013). Participatory budgeting and local governance. The imperative of good local governance: Challenges for the next decade of decentralization, 145-68.
- Blair, H. (2000). Participation and accountability at the periphery: democratic local governance in six countries. *World development*, 28(1), 21-39.
- Bolívar, M. P. R., & Meijer, A. J. (2016). Smart governance: Using a literature review and empirical analysis to build a research model. *Social Science Computer Review*, 34(6), 673-692.
- Bua, A., & Bussu, S. (2021). Between governance-driven democratisation and democracy-driven governance: Explaining changes in participatory governance in the case of Barcelona. *European journal of political research*, 60(3), 716-737.
- Bugs, G., Granell, C., Fonts, O., Huerta, J., & Painho, M. (2010). An assessment of Public Participation GIS and Web 2.0 technologies in urban planning practice in Canela, Brazil. *Cities*, 27(3), 172-181.
- Burns, D. (2000). Can local democracy survive governance?. *Urban studies*, 37(5-6), 963-973.
- Cabannes, Y. (2017). Participatory budgeting in Paris: Act, reflect, grow. Another city is possible with participatory budgeting, 179-203.
- Castelnovo, W., Misuraca, G., & Savoldelli, A. (2015). Citizen's engagement and value co-production in smart and sustainable cities. In *International conference on public policy* (pp. 1-16). Milan.

- Chun, S., & Cho, J. S. (2012). E-participation and transparent policy decision making. *Information Polity*, 17(2), 129-145.
- Cohen, J. (2009). *Philosophy, politics, democracy: Selected essays*. Harvard University Press.
- Council of Europe, (2017), Guidelines for civil participation in political decision making, CM(2017)83.
- Council of European Municipalities and Regions, (2017), A vision from a local and regional perspective THE FUTURE OF EUROPE AND THE EUROPEAN UNION, Registration number: 81142561702-61.
- Curato, N., Dryzek, J. S., Ercan, S. A., Hendriks, C. M., & Niemeyer, S. (2017). Twelve key findings in deliberative democracy research. *Daedalus*, 146(3), 28-38.
- Cugurullo, F. (2018). The origin of the smart city imaginary. *The Routledge companion to urban imaginaries*.
- Committee of Ministers, (2019), Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the evaluation, auditing and monitoring of participation and participation policies at local and regional level, pp. 1-26.
- Denters B, & Pieter- Jan Klok 2013, Citizen Democracy and the Responsiveness of Councillors, Local Government Studies, pp. 661-680
- Ducrée, J. (2020). Research—A blockchain of knowledge?. *Blockchain: Research and Applications*, 1(1-2), 100005.
- Džinić, J., Svidroňová, M. M., & Markowska-Bzducha, E. (2016). Participatory budgeting a comparative study of Croatia, Poland and Slovakia. *NISPAcee Journal of Public Administration*.
- Elstub, S. (2018). *Deliberative and participatory democracy* (pp. 187-202). Oxford: Oxford University Press.
- Effing, R., & Groot, B. P. (2016). Social smart city: introducing digital and social strategies for participatory governance in smart cities. In *Electronic Government: 15th IFIP WG 8.5 International Conference, EGOV 2016, Guimarães, Portugal, September 5-8, 2016, Proceedings 15* (pp. 241-252). Springer International Publishing.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2001, Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση Μία Λευκή Βίβλος, Επίσημη Εφημερίδα των

Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Fishkin, J. (2009). *When the people speak: Deliberative democracy and public consultation*. Oup Oxford.

Floridi, L. (2020). The fight for digital sovereignty What it is, and why it matters, especially for the EU. *Philosophy & Technology*, 33(3), 369-378.

Florida, A. (2013, September). Participatory democracy versus deliberative democracy: elements for a possible theoretical genealogy. Two histories, some intersections. In *7th ECPR general conference, Bordeaux* (pp. 4-7).

Florida, A. (2014). Beyond participatory democracy, towards deliberative democracy: elements of a possible theoretical genealogy. *Rivista italiana di scienza politica*, 44(3), 299-326.

Fung, A., & Wright, E. O. (2001). Deepening democracy Innovations in empowered participatory governance. *Politics & Society*, 29(1), 5-41.

Font, J., Della Porta, D., & Sintomer, Y. (Eds.). (2014). *Participatory democracy in Southern Europe: Causes, characteristics and consequences*. Rowman & Littlefield.

Ganuza E. & Baiocchi G., (2012) "The Power of Ambiguity: How Participatory Budgeting Travels the Globe", *Journal of Public Deliberation* 8(2). doi: <https://doi.org/10.16997/jdd.142>.

Garcia Alonso, R., & Lippez-De Castro, S. (2016). Technology helps, people make: A smart city governance framework grounded in deliberative democracy. *Smarter as the new urban agenda: A comprehensive view of the 21st century city*, 333-347.

Goldfrank, B. (2007). Lessons from Latin American experience in participatory budgeting. *Participatory budgeting*, 143(Mar), 91-126.

Goldfrank, B. (2012). The World Bank and the globalization of participatory budgeting. *Journal of Deliberative Democracy*, 8(2).

Gooch, D., Barker, M., Hudson, L., Kelly, R., Kortuem, G., Linden, J. V. D., ... & Mackinnon, J. (2018). Amplifying quiet voices: Challenges and opportunities for participatory design at an urban scale. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction (TOCHI)*, 25(1), 2..

Grönlund, Å. (2001). Democracy in an IT-framed society: introduction. *Communications of the*

- ACM, 44(1), 22-26.
- Harvey D., (2013), Εξεγερμένες πόλεις, Από το δικαίωμα στην πόλη στην επανάσταση της πόλης, Αθήνα, Εκδόσεις ΚΨΜ.
- John P., 2001, Local Governance in Western Europe, SAGE Publications.
- Karvonen, A., Cugurullo, F., & Caprotti, F. (2019). *Inside smart cities*. Routledge.
- Kearns, A., 1995, Active Citizenship and Local Governance: Political and Geographical Dimensions, Centre for Housing Research and Urban Studies, University of Glasgow, UK, pp. 155-175.
- Khan, Z., Abbasi, A. G., & Pervez, Z. (2020). Blockchain and edge computing–based architecture for participatory smart city applications. *Concurrency and Computation: Practice and Experience*, 32(12), e5566.
- Law 3463/2006 "Sanction of the Code of Municipalities and Communities" (Government Gazette A' 114/8-06-2006).
- Law 4555/2018 "Reform of the institutional framework of Local Self-Government - Deepening Democracy - Strengthening Participation - Improving the economic and development function of Local Governments. ["Kleisthenis I" Program]" (Government Gazette 133/19-07-2018).
- Madej, M. (2019). Participatory Budgeting in the Major Cities in Poland—Case Study of 2018 Editions. *Politics in Central Europe*, 15(2), 257-277.
- McFarlane, C., & Söderström, O. (2017). On alternative smart cities: From a technology-intensive to a knowledge-intensive smart urbanism. *City*, 21(3-4), 312-328.
- Mellouli, S., Luna-Reyes, L. F., & Zhang, J. (2014). Smart government, citizen participation and open data. *Information Polity*, 19(1, 2), 1-4.
- Michels A. & De Graaf L., 2010, Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making and Democracy, *Local Government Studies*, pp. 477-491.
- Μπέσιλα- Βήκα, Ε. (2001). Τοπική Αυτοδιοίκηση: Ένα σύγχρονος διοικητικός θεσμός.
- Nam, T., & Pardo, T. A. (2014). The changing face of a city government: A case study of Philly311. *Government Information Quarterly*, 31, S1-S9.

- Nitzsche, P., Pistoia, A., & Elsässer, M. (2012). Development of an Evaluation Tool for Participative E-Government Services: A Case Study of Electronic Participatory Budgeting Projects in Germany. *Administration & Public Management Review*, 18.
- Νόμος 3852/2010, Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αρ. Φύλλου 87.
- Nylen, W., & Dodd, L. (2003). *Participatory democracy versus elitist democracy*. Palgrave Macmillan Limited.
- OECD (2001), OECD Annual Report 2001, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/annrep-2001-en>.
- OECD Senior Budget Officials (2014) OECD principles of budgetary governance, draft recommendation of the OECD Council July 2014.
- Olejniczak, J., & Bednarska-Olejniczak, D. (2015). Participation of Non-Resident Students in the Creation of Participatory Budget in Wroclaw. *Procedia Economics and Finance*, 25, 579-589.
- Omar, A., Weerakkody, V., & Sivarajah, U. (2017, September). Developing criteria for evaluating a multi-channel digitally enabled participatory budgeting platform. In *International Conference on Electronic Participation* (pp. 3-11). Springer, Cham.
- Παυλέας Σ. & Πετράκος Γ., (2014), Η δομή και η ανάπτυξη του ελληνικού συστήματος αστικών κέντρων, Διδακτορική Διατριβή.
- Pateman, C. (2012). Participatory democracy revisited. *Perspectives on politics*, 10(1), 7-19.
- Peña-López, I. (2001). Citizens as partners. OECD handbook on Information, consultation and public participation in policy-making.
- Pereira, G. V., Macadar, M. A., Luciano, E. M., & Testa, M. G. (2017). Delivering public value through open government data initiatives in a Smart City context. *Information Systems Frontiers*, 19, 213-229.
- Pereira, G., V., Cunha, M. A., Lampoltshammer, T. J., Parycek, P., & Testa, M. G. (2017). Increasing

- collaboration and participation in smart city governance: A cross-case analysis of smart city initiatives. *Information Technology for Development*, 23(3), 526-553.
- Pérez González, D., & Díaz Díaz, R. (2015). Public services provided with ICT in the smart city environment: the case of spanish cities.
- Perry, B., & Russell, B. (2020). Participatory cities from the 'outside in': The value of comparative learning. In *Comparative Urban Research From Theory To Practice* (pp. 133-154). Policy Press..
- Poell, T., Nieborg, D., & Van Dijck, J. (2019). Platformisation. *Internet Policy Review*, 8(4), 1-13.
- Polko, A. (2015). Models of participatory budgeting—the case study of Polish city. *Journal of Economics & Management*, 19, 34-44.
- Pournaras, E. (2020). Proof of witness presence: blockchain consensus for augmented democracy in smart cities. *Journal of Parallel and Distributed Computing*, 145, 160-175.
- Putnam R. D., (1995), *Bowling Alone: America's Declining Social Capital*, pp. 65-78.
- Rose, J., Persson, J. S., Heeager, L. T., & Irani, Z. (2015). Managing e-Government: value positions and relationships. *Information systems journal*, 25(5), 531-571.
- Sæbø, Ø., Rose, J., & Flak, L. S. (2008). The shape of eParticipation: Characterizing an emerging research area. *Government information quarterly*, 25(3), 400-428.
- Sancino, A., & Hudson, L. (2020). Leadership in, of, and for smart cities—case studies from Europe, America, and Australia. *Public Management Review*, 22(5), 701-725.
- Scholl, H. J., & Scholl, M. C. (2014). Smart governance: A roadmap for research and practice. *IConference 2014 Proceedings*.
- Secchi, M. (2016). Hybrid participatory budgeting: the challenges of a multi-channel participation. In 24th IPSA World Congress of Political Science. IPSA.
- Sgueo, G. (2016). Participatory budgeting: an innovative approach. Available at SSRN 2712213.
- Shah, A. (Ed.). (2007). *Participatory budgeting*. World Bank Publications

- Schick, A. (2011). Repairing the budget contract between citizens and the state. *OECD Journal on Budgeting*, 11(3), 1-27.
- Shelton, T., Zook, M., & Wiig, A. (2015). The 'actually existing smart city'. *Cambridge journal of regions, economy and society*, 8(1), 13-25.
- Sherry R. Arnstein (1969): A Ladder Of Citizen Participation, *Journal of the American Institute of Planners*, 35:4, 216-224
- Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2006). Von Porto Alegre nach Europa: Möglichkeiten und Grenzen des Bürgerhaushalts. *Franzke, Jochen/Kleger, Heinz (Hg.): Kommunalen Bürgerhaushalt in Theorie und Praxis am Beispiel Potsdams, Potsdam*, 188-202.
- Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). Participatory budgeting in Europe potentials and challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 164-178.
- Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A., Allegretti G., (2012), Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting, "Journal of Public Deliberation: Vol. 8: Iss.2, Article 9. Available at: <https://www.publicdeliberation.net/jpd/vol8/iss2/art9>
- Sintomer, Y., Herzberg, C., Allegretti, G., Röcke, A., & Alves, M. L. (2013). Participatory budgeting worldwide. *Dialog Global*, (25), 1-93.
- Slingerland, G., Lukosch, S., Hengst, M. D., Nevejan, C., & Brazier, F. (2020). Together We Can Make It Work! Toward a Design Framework for Inclusive and Participatory City-Making of Playable Cities. *Frontiers in Computer Science*, 2, 600654.
- Smith, G., 2013. Trans-national democratic innovation in the European Union: Flirting with deliberative and plebiscitary design, in: APSA 2013 Annual Meeting Paper.
- Ståhlbröst, A. (2008). *Forming future IT: the living lab way of user involvement* (Doctoral dissertation, Luleå tekniska universitet).
- Taş, R., & Tanrıöver, Ö. Ö. (2020). A systematic review of challenges and opportunities of blockchain for E-voting. *Symmetry*, 12(8), 1328.
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, 2009, What is Good Governance?, pp. 1-3.

United Nations, 2018, The Sustainable Development Goals Report, New York, DC: Author

United Nations, 2018, Public Service Forum , Public Service Awards and Public Service Day celebrations, pp. 1-49.

Vitale, D. (2006). Between deliberative and participatory democracy: A contribution on Habermas. *Philosophy & social criticism*, 32(6), 739-766.

Wampler, B. 2000. "A Guide to Participatory Budgeting." Paper presented at the Conference on the Participatory Budget, Porto Alegre, Brazil.

Wampler, B. (2012). Participatory budgeting: Core principles and key impacts. *Journal of Public Deliberation*.

Warren, M. E. (1993). Can participatory democracy produce better selves? Psychological dimensions of Habermas's discursive model of democracy. *Political Psychology*, 209-234.

Ιστοσελίδες

Ανδριωτάκης Μ., (2023), Η λύση του συμμετοχικού καπιταλισμού, Καθημερινή
Retrieved from
<https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/562208797/i-lysi-toy-symmetochikoy-kapitalismoy/>

Cabannes, 2017; *CASE Participatory Budgeting in Paris*
Retrieved from
<https://participedia.net/case/5008>

Carlson J., (2017), Expanding the imagination of democracy: *PB* in Paris
Retrieved from
<https://www.participatorybudgeting.org/pbparis/>

CASE Participatory Budgeting in Paris, France
Retrieved from
<https://participedia.net/case/5008>

Decidim. Barcelona
<http://www.eurocities.eu/eurocities/documents/Decidim-barcelona-WSPO-AZ9ATM>

Official Website : <https://decide.madrid.es/>

Digital Tools And Participatory Budgeting In Scotland

<https://www.demsoc.org/participatory-budgeting-in-scotland/>

Ελλάδα

Retrieved from

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1>

ΕΛΣΤΑΤ, 2021, Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού Κατοικιών.

Retrieved from

https://elstat-outsourcers.statistics.gr/Census2022_GR.pdf

Francés F, Carratalá L., Ganuza E., (2018), 20 Years of Participatory Budgeting in Spain

Retrieved from

https://www.researchgate.net/publication/326446155_20_Years_of_Participatory_Budgeting_in_Spain

Γκέκας, Ρ., Μήτσου Κ., «Η Ευρωπαϊκή Τοπική Αυτοδιοίκηση: συγκριτικά στοιχεία και πολιτικές», ΕΕΤΑΑ

Retrieved from

<https://www.eetaa.gr/ekdoseis/pdf/140.pdf>

HEADWAY – Σύμβουλοι Οικονομολόγοι Ε.Π.Ε., Μελέτη για την τοπική διακυβέρνηση στις χώρες της Ε.Ε. και ανάδειξη καλών πρακτικών.

http://epdm.gr/Uploads/Files/Dimosiotita/FINAL_REPORT_GR.doc

Normativa reguladora del procés de pressupost participatiu 2020 de l'ajuntament de Barcelona 1.

Retrieved from

https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2020/02/03134918/Decret_Annex-2_Normativa-Pressupost-participatiu.pdf

Observatory of Public Sector Innovation, Participatory Budgeting in the city of Recife, Brazil the world's most participative public agency

Retrieved from

https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/innovations/page-participatorybudgetinginthecityofrecifebraziltheworldsmostparticipativepublicagency.htm#tab_description

PARIS PARTICIPATORY BUDGET: Good Practice Summary

https://urbact.eu/sites/default/files/490_Paris_GPsummary.pdf

Portugal Participatory Budget (2017)

Retrieved from

<https://opp.gov.pt/english>

Radziszewski, M. (2016). Budżet obywatelski instrumentem rozwoju kapitału społecznego. *Atheneum Polskie Studia Politologiczne*, 51, 131–154.

Retrieved from

<https://doi.org/10.15804/athena.2016.51.08>

Regulations governing citizen participation

Retrieved from

<https://ajuntament.barcelona.cat/participaciociudadana/ca/com-ho-fem>

Secchi, M. (2017). Initiative to promote Participatory Budgeting (methods and tools).

Retrieved from

<https://ec.europa.eu/futurium/en/egovernment4eu/initiative-promote-participatory-budgeting-methods-and-tools>

Seven defining characteristics PB

<https://democracyspot.net/2012/09/12/participatory-budgeting-seven-defining-characteristics/>

Smart cities

<https://eu-smartcities.eu/initiatives/844/description>

Stark K., (2017), Barcelona's Decidim Offers Open-Source Platform for Participatory Democracy

Projects.

Retrieved from

<https://www.shareable.net/barcelonas-decidim-offers-open-source-platform-for-participatory-democracy-projects/>

Το Κογκρέσο των τοπικών και περιφερειακών αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης,· μία
πλουραλιστική σύμπραξη των περιφερειών και των δήμων για την προώθηση των ανθρωπίνων
δικαιωμάτων,
<http://univ-paris1.academia.edu/VasilikiKalimeri>

White Paper on Participatory Budgeting for Youth in Europe (2017)

Retrieved from

<http://comoneurope.org/citizen/cy-resources>

Ιστοσελίδες:

Βαρκελώνη

Ajuntament de Barcelona 2018 Informe anual Comptes anuals 2018

<https://ajuntament.barcelona.cat/estrategiaifinances/ca/comptes-generals-i-informes-financers>

Βαρκελώνη

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B1%CF%81%CE%BA%CE%B5%CE%BB%CF%8E%CE%BD%CE%B7>

Barcelona

https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Documents/districtes/00_Bcn_2022.pdf

Barcelona Dades

<https://ajuntament.barcelona.cat/dades/ca/presentacio-barcelona-2021>

Δεδομένα Βαρκελώνης Σχέδιο εργασίας 2020- 2023

<https://ajuntament.barcelona.cat/dades/ca/pla-de-treball-2020-2023>

Δημοτικός Χάρτης

<https://w9.bcn.cat/Ajuntament/en/carta-municipal.html>

Εδαφική διαίρεση Βαρκελώνης

<https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Territori/index.htm>

Conde L., Cecília I., (2022), La participació ciutadana digital a la província de Barcelona, Diputació de Barcelona

https://llibreria.diba.cat/cat/llibre/la-participacio-ciutadana-digital-a-la-provincia-de-barcelona_66878

Gerardo S., (2017), Constructing the City Council with see-through walls, Barcelona Metropolis-, No 102, Έκθεση Διαμεσολαβητή

<https://www.barcelona.cat/bcnmetropolis/2007-2017/en/dossier/construint-lajuntament-de-parets-de-vidre/>

Open Government Barcelona, 2014

<https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/84740/1/13053.pdf>

Στρατηγική ανοιχτών δεδομένων του δημοτικού συμβουλίου της Βαρκελώνης

<https://juegosdelcomun.arsgames.net/#intro>

Practical Guides for citizen participation in Barcelona

https://ajuntament.barcelona.cat/participaciociudadana/sites/default/files/documents/2_en_organs_orgcc.pdf

Γαλλία:

Budget Participatif, 2018, Les pouvoir aux parisien-ne-s

<https://budgetparticipatif.paris.fr/bp/plugins/download/BP2018-DossierDePresse.pdf>

Γαλλία γενικά χαρακτηριστικά

https://gr.ambafrance.org/H_Gallia_Genika

Γαλλία τοπική αυτοδιοίκηση

<https://www.britannica.com/place/France/Regional-and-local-government>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών: Εισαγωγή Γαλλία

<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/France-Introduction.aspx>

Η διοικητική μεταρρύθμιση στη Γαλλία

<https://kedke.gr/i-dioikitiki-metarrythmisi-sti-gallia/> Η διοικητική μεταρρύθμιση στη Γαλλία,
Αναρτήθηκε: 20.02.2018, Του Ράλλη Γκέκα, Δρ. Οικονομικών ΤΑ

International Observatory on Participatory Democracy (IOPD) The participatory democracy laboratory in Paris

<https://oidp.net/en/content.php?id=1401>

Methode de determination des projets Laureats, 2018

www.budgetparticipatif.paris

Official Website Municipality of Paris

<https://budgetparticipatif.paris.fr/bp/#>

Ο Χάρτης του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

https://decider.paris.fr/bp/jsp/site/Portal.jsp?page_id=16

PARIS PARTICIPATORY BUDGET: Good Practice Summary

https://urbact.eu/sites/default/files/490_Paris_GPsummary.pdf

Παρίσι Ανοικτά Δεδομένα

<https://opendata.paris.fr/pages/home/>

Paris 15 minute city plan

<https://www.theguardian.com/world/2020/feb/07/paris-mayor-unveils-15-minute-city-plan-in-re-election-campaign>

Αναρτήθηκε: 07.02.2020, της Kim Willsher

Paris apres covid- 19

<https://www.paris.fr/pages/apres-covid-paris-en-lice-pour-le-prix-de-la-ville-la-plus-innovante-au-monde-18009>

Δήμος Αγίας Παρασκευής:

<https://www.agiaparaskevi.gr/portal/index.php/nea/nea-tou-dimou/5241-dimos-ag-paraskevis-ksekina-i-pilotiki-efarmogi-symmetoxikou-proypologismou>

Δήμος Κηφισιάς:

<https://www.kifissia.gr/>

Δήμος Χαλανδρίου:

<https://www.chalandri.gr/category70/8083/>
<https://www.chalandri.gr/dhmos/symmetoxikos-proypologismos/>

ΕΛΣΤΑΤ, 2022, Income and Living Conditions (EU-SILC)

<https://www.statistics.gr/en/statistics/-/publication/SFA10/2022>

Localwatch project

<https://localwatch.gr/en/localwatch-ergastirio-symmetochikoy-schediasmoy-psifiakon-ergaleion-platformas-patra/>

Πορτογαλία:

Portugal Participatory Budget,

<https://oecd-opsi.org/innovations/portugal-participatory-budget>

Portugal Participatory Budget, 2017

<https://oecd-opsi.org/innovations/portugal-participatory-budget>

Lisboa Participa: official website

<https://www.lisboaparticipa.pt/pt/>

PB Atlas

https://www.pbatlas.net/uploads/7/0/6/1/70619115/despacho_n.%C2%BA_436-a_2017.pdf

Participatory Budgeting world Atlas, 2021

<https://www.pbatlas.net/>

PB Atlas, national legislation

<https://www.pbatlas.net/national-legislation-on-pb.html>

Platform for research in local participation and democratic innovation:

<https://participedia.net/>

Σκωτία:

Digital Tools and Participatory Budgeting in Scotland

<https://www.demsoc.org/participatory-budgeting-in-scotland/>

Official Website

<http://www.legislation.gov.uk/>

Digital Democracy and Data Commons (2019)

<https://dddc.decodeproject.eu/processes/main/>

Συν Αθηνά:

<https://www.synathina.g>

Παράρτημα

1) Ερωτηματολόγιο για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων

PANTEION UNIVERSITY
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

Doctoral Studies Program 2018- 19
Department of Economic and Regional Development
Panteion University

Title: Digital Participatory Budgeting: A Comparative analysis in Digital Participatory Budgeting in the municipalities of Athens, Paris and Barcelona

PhD Candidate
Argyriou Georgia

Athens, 2023

Interviews in the municipality of Paris and Barcelona

Questionnaire

1. Questions related to the factors that impact the success of a Participatory Budgeting program

- What was the legal framework that gave the opportunity for the initiation and implementation of the PB in Paris?
- Which are the necessary reforms for the wider implementation of a PB process?
- According to your experience what are the critical points for the success of a PB program?
- Based on your experience, what is the rate of participation in the PB process? Do you believe that there is a sufficient number of participants?
- Is the process sustainable? What is required in terms of participation time for citizens and in terms of human and financial resources for public authorities?

2. Online vs Offline participation in the Participatory Budgeting Process

- In the municipality of Paris what are the stages of the PB process? Does it include online and offline processes? How do they interact?
- During the process what are the stages that citizens participation is required?
- What are the advantages and disadvantages between online and offline participation?
- Do you think that different social groups participate in each process?
- In your opinion the co- existence of both online and offline process is necessary?

3. **Questions based on the framework analysis**

- Is the PB process in the municipality of Paris based on an already known approach or is it a new one?
- Are the citizens involved in decision-making or do they influence decisions?
- Does the participation concern individuals, groups of citizens, organized bodies or does it concern all groups without exclusion?
- Which groups or categories of citizens participate (young, immigrants, elderly). Is there a provision for specific groups?

4. **Critical evaluation of the Participatory Budgeting Process**

- Could you indicate the main advantages and disadvantages of the PB process?
- In your opinion what are the necessary improvements of the process?
- What are the main points that a municipality must consider at the initiation phase of a PB process?
- How do you evaluate the campaign that was organized by the municipality in order to inform the citizens for this new participatory model? Do you believe that the majority of the citizens are aware of this process?
- How do you envision the role of the municipalities and the citizens in next decades in the context of the smart cities and smart governance?
- In your opinion in what level is the PB process more effective and why? (e.g., there is an effort for a PB process at a national level in Portugal)
- What was the impact of the Covid-19 pandemic in the PB process?

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Πρόγραμμα Διδακτορικών Σπουδών 2018- 19
τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Πάντειον Πανεπιστήμιο

Τίτλος: Digital Participatory Budgeting in Southern Europe. A Comparative analysis in PB processes in the municipality of Athens, Paris and Barcelona.

Υποψήφια Διδάκτορας
ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ

Αθήνα, 2023

Ερωτηματολόγιο

1. Ερωτήματα που σχετίζονται με τους παράγοντες για την επιτυχία ενός προγράμματος PB

- Σε ποιο νομικό πλαίσιο στηρίζεται η εφαρμογή του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού;
- Ποιες νομοθετικές ρυθμίσεις απαιτούνται για την ευρύτερη εφαρμογή του μοντέλου;
- Πότε ξεκίνησε η διαδικασία του PB στο δήμο Αθηναίων;
- Ποια είναι η σημασία του PB για τις δημοτικές αρχές;
- Στην Ελλάδα υπάρχει κουλτούρα συμμετοχής σε ανοικτές διαδικασίες: Με βάση την εμπειρία σας στο δήμο ποια είναι η συμμετοχή στη διαδικασία του PB; Συμμετέχει ικανοποιητικός αριθμός των πολιτών;
- Είναι βιώσιμη η διαδικασία; Τι απαιτείται ως προς το χρόνο συμμετοχής από την πλευρά των πολιτών και από την πλευρά των δημόσιων αρχών σε ανθρώπινο δυναμικό και οικονομικούς πόρους;

2. Online vs Offline participation in the PB process

- Στο δήμο Αθηναίων ποια είναι τα στάδια της διαδικασίας του PB; Περιλαμβάνει online και offline διαδικασίες; Πως αλληλεπιδρούν; Σε ποια στάδια θεωρείτε ότι είναι αναγκαία η συμμετοχή των πολιτών;
- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα μεταξύ online και offline διαδικασιών συμμετοχής;
- Θεωρείτε ότι συμμετέχουν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες στην online σε σχέση με την offline διαδικασία;
- Είναι αναγκαία η συνύπαρξη και των δύο διαδικασιών;
- Η online διαδικασία συμμετοχής εξοικονομεί πόρους;

3. Ερωτήματα με βάση το πλαίσιο ανάλυσης που θα χρησιμοποιηθεί

- Η διαδικασία του *PB* στο δήμο Αθηναίων βασίζεται σε ένα ήδη εφαρμοσμένο πρόγραμμα, μοντέλο ή αποτελεί μία καινούργια προσέγγιση;
- Οι πολίτες συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων ή επηρεάζουν τις αποφάσεις;
- Η συμμετοχή αφορά μεμονωμένα άτομα, ομάδες πολιτών, οργανωμένους φορείς και ομάδες της ΚτΠ ή αφορά όλες τις ομάδες χωρίς αποκλεισμούς; Ποιες ομάδες ή κατηγορίες πολιτών συμμετέχουν (νέοι, μετανάστες, ηλικιωμένοι). Με ποιο τρόπο επιτυγχάνεται; Υπάρχει κάποια πρόβλεψη για συγκεκριμένες ομάδες;
- Υπάρχει εγχειρίδιο χρήσης για τη διαδικασία του *PB* και για την ψηφιακή πλατφόρμα;

4. Κριτική αποτίμηση και αξιολόγηση του εν λόγω προγράμματος

- Ποια είναι τα μειονεκτήματα και οι ελλείψεις που εντοπίζετε σε σχέση με τη λειτουργία του;
- Ο *PB* τυγχάνει ουσιαστικής εφαρμογής στο δήμο; Ποιες αλλαγές θεωρείται ότι απαιτούνται;
- Οι πολίτες είναι ενημερωμένοι για την εν λόγω διαδικασία; Με ποιους τρόπους οργανώσατε την ενημέρωση, θεωρείτε ότι ήταν επιτυχής;
- Πώς οραματίζετε την οργάνωση των δήμων και τη συμμετοχή των πολιτών σε αποφάσεις που άπτονται των αρμοδιοτήτων του δήμου τις επόμενες δεκαετίες στο πλαίσιο των έξυπνων πόλεων και της έξυπνης διακυβέρνησης;
- Κατά τη γνώμη σας η διαδικασία του *PB* σε ποιο επίπεδο είναι πιο αποτελεσματική και γιατί;

«Η υλοποίηση της διδακτορικής διατριβής συγχρηματοδοτήθηκε από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», 2014-2020, στο πλαίσιο της Πράξης «Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της υλοποίησης διδακτορικής έρευνας Υποδράση 2: Πρόγραμμα χορήγησης υποτροφιών ΙΚΥ σε υποψηφίους διδάκτορες των ΑΕΙ της Ελλάδας».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

«The implementation of the doctoral thesis was co-financed by Greece and the European Union (European Social Fund-ESF) through the Operational Programme «Human Resources Development, Education and Lifelong Learning» in the context of the Act “Enhancing Human Resources Research Potential by undertaking a Doctoral Research” Sub-action 2: IKY Scholarship Programme for PhD candidates in the Greek Universities».

Ευρωπαϊκή Ένωση
European Social Fund

Operational Programme
Human Resources Development,
Education and Lifelong Learning

Co-financed by Greece and the European Union

